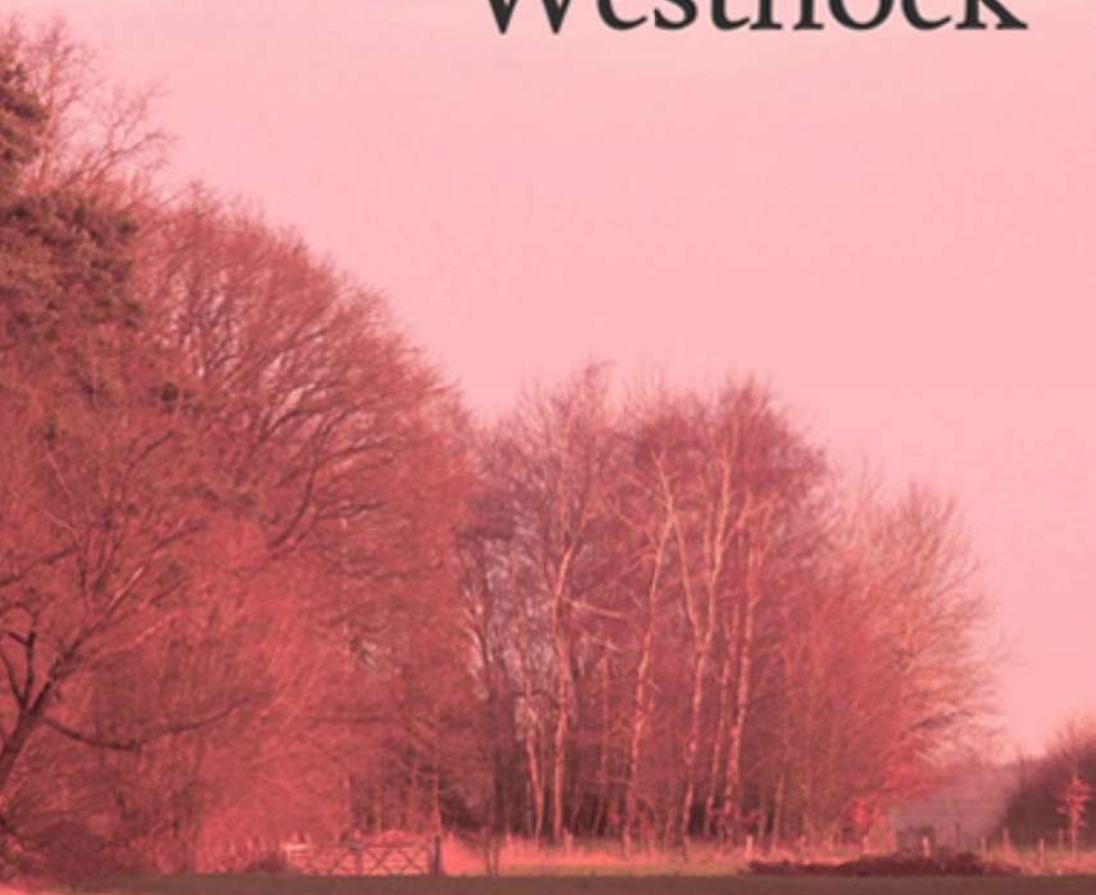

4 De Kronieken van de Westhoek

Ivan Vanherpe

4 De Kronieken van de Westhoek

Ivan Vanherpe

De Kronieken van de Westhoek
deel 4

Ivan Vanherpe
De Kronieken van de Westhoek

© 2014, Ivan Vanherpe
info@dekroniekenvandewesthoek.be

ISBN 9789492022035
NUR 680

Alle rechten voorbehouden.
Omslagfoto: Bryan Vanherpe

Inhoudstabel

HET BELEG VAN IEPER.....	23
HET VERBOD OM ENGELSE WOL TE IMPORTEREN	25
DE DOOD VAN DE ENGELSGEZINDE JAN HYOENS.....	25
HET GENTSE LEGER STAAT IN 1379 VOOR DE TORHOUTPOORT	26
DE IEPERSE WEVERS KIEZEN VOOR VAN DER BEERST	27
HET BELEG VAN OUDENAARDE IN 1379	28
1380: DE TWEESPALT IN IEPER KAN NIET GROTER ZIJN	29
DE GRAAF IS NIET GOED WIJS	29
JAN BOLLE WIL RICHTING TORHOUT GAAN	30
350 IEPERLINGEN WORDEN BEGRAVEN DICT BIJ DE POTERNE	31
LODEWIJK RICHT IN 1379 ZIJN PIJLEN OP GENT	32
DE GENTENAARS ONDER HET BEVEL VAN RAES VAN HERZELE.....	32
FILIP VAN ARTEVELDE WORDT DE NIEUWE RUWAARD	33
DE SLAG OP HET BEVERHOUTSVELD BIJ OEDELEM	34
DOOD AAN DE PARTIZANEN VAN GENT	34
FILIP VAN ARTEVELDE STELT ORDE OP ZAKEN IN IEPER.....	35
DIE VAN DANIEL HALLEWYN BIEDEN HEROÏSCH VERZET	35
HET KASTEEL VAN HELKIJN BLIJFT AMPER OVEREIND	36
DE PUBER KAREL VI IS KONING VAN FRANKRIJK.....	37
DE FRANSE AURIFLAMME WORDT BOVENGEHAALD	38
DE VALSE BELOFTES VAN FILIP VAN ARTEVELDE	39
DE VLAMINGEN WACHTEN AAN DE LEIE IN KOMEN	40
PIETER VAN DEN BOSSCHE WACHT AF	40
DE IEPERLINGEN ZITTEN MET DE DAVER OP HET LIJF.....	41
PIETER WANCELAERE GAAT NIET AKKOORD	42
EEN BARBAARSE SLACHTING IN POPERINGE	43
1382: OP WEG NAAR WESTROZEBEKE	43
27 NOVEMBER 1382: DE SLAG VAN WESTROZEBEKE	44
ARTEVELDE SNEUVELT OP DE KEIBERG TE STADEN	45
HET JAAR 1382 LOOPT OP ZIJN EINDE	46
SINDS 1379 CLAIMEN PAUSEN DE ZEGGENSCHAP OVER DE KERK.....	46
CLEMENS VII, DE FRANSE PAUS VAN AVIGNON	47

URBANUS VI, DE ENGELSE EN VLAAMSE PAUS	48
DE MOORDZUCHTIGE BISSCHOP HENRI SPENCER	49
DE MILITIES VAN DE KASSELRIJEN IEPER EN HET VRIJE	49
HET BELEG VAN IEPER KONDIGT ZICH AAN	50
HET BELEG VAN IEPER	51
DE STAD TELT NEGEN POORTEN	52
DUIZENDEN SAGETTEN WORDEN UIT HET BESTE HOUT GESNEDEN	53
ER WORDEN DRIE ROSMOLENS GEBOUWD IN HET CENTRUM	53
DE FRANSE RIDDER RENAUD DAUPHIN BLIJFT PARAAT	54
JEAN VAN OULTRE IS IN 1383 DE BURGGRAAF VAN IEPER.....	55
15.000 IEPERLINGEN ZULLEN HUN STAD VERDEDIGEN	56
HET LUGUBER GEKLINGEL OP MAANDAG 9 JUNI 1383	56
BRAEM DE MEULE KRIJGT GEEN TIJD	57
DE KERKEN VAN BRIELEN EN SINT-JAN WORDEN GESPAARD	58
HET MIRAKEL VAN DE LEEMPUT	59
HET MEISJE BLIJFT DRIJVEN OP HET WATEROPPERVLAK	60
HET WORDT NU MENENS VOOR DE ENGELSEN.....	60
HENRI SPENCER, VOORVADER VAN EEN ROEMRUCHTE DYNASTIE	61
DE LEGEROPSTELLING TIJDENS HET BELEG VAN IEPER IN 1383	62
TER STOVE WORDT BEZET DOOR DE ENGELSEN.....	63
ZANDSTEENBOLLEN OVER DE STAD.....	63
DE STEENWERPERS AAN HET ZUIDEN VAN DE STAD	64
ER ZIJN 20.000 EXTRA GENTENAARS OP KOMST	65
DE WANHOOP Slaat TOE BIJ DE ARME IEPERLINGEN	66
DE BISSCHOP VAN NORWICH IS EEN HOOGHARTIGE MAN.....	66
DE AANVOER VAN WATER UIT ZILLEBEKE- EN DIKKEBUSVIJVER.....	67
DE BELEGERING SLEEPT ZICH VOORT	68
EEN BEMIDDELINGSOPDRACHT VOOR ARNOLD DE HORNES	69
ER MOETEN ONGETWIJFELD BURGERSLACHTOFFERS VALLEN	69
ER VLIEGEN NU BRANDENDE PROJECTIELEN IN DE STAD	70
DE BUITENGEBIEDEN ZIJN HERSCHAPEN IN RUÏNES	71
DE BISSCHOP WIL TWEEDRACHT ZAAIEN BIJ DE IEPERLINGEN.....	72
HET STINKEND WATER KOMT TOT AAN DE LIPPEN	73
DE 50STE DAG VAN HET BELEG IS AANGEBROKEN.....	74
DE ONDERAARDSE GANG AAN DE STEENDAM	75
DE IEPERSE GEESTELIJKEN HEBBEN WERK AAN DE WINKEL	76
DE AANVOER VAN EEN OORLOGSMACHINE OP VIER WIELEN.....	76

DE AANVOER VAN EXPLOSIEF MATERIAAL	77
DE ULTIEME AANVAL IS OP KOMST	78
DE SHOW VAN SPENCER	79
NIEUWE AANVALLEN AAN DE TEMPELPOORT	80
DE ENGELSEN VALLen DE TORHOUTSE POORT AAN.....	80
MOBIELE BRUGGEN BIJ HET VIJVERHUIS.....	81
HET BELEG VAN IEPER IS EINDELIJK VOORBIJ	82
DE BLINDELIEDENSTRAAT EN O.L.V. VAN THUYNE.....	83
HET BELEG VAN IEPER – EPILOOG –	84
DE SCHRIJNENDE TOESTAND VAN DE BUITENWIJKEN	84
DE STENEN BALLen HEBBEN ZWARE SCHADE AANGERICHT	85
HET SINT-MAARTENSKLOOSTER IS TOT PUIN HERLEID	85
DE IEPERLINGEN LATEN ZICH NIET KENNEN TIJDENS DIE JAREN	86
DE ZIELTOGENDE IEPERSE LAKENNIJVERHEID	87
BISSCHOP SPENCER PROBEERT ZICHZELF GOED TE PRATEN.....	88
ONDERTUSSEN IS DE STRIJD IN BROEKBURG LOSGEBARSTEN	88
SPENCER HAAST ZICH OM ZICH TERUG TE TREKKEN	89
ENGELAND EN FRANKRIJK ZIJN DE OORLOG MOE.....	90
DE VREEMDE DOOD VAN LODEWIJK VAN MALE.....	91
DE LAATSTE PRINS VAN HET DAMPIERRE-GEGLACHT.....	91
DE WOESTE WEVERS.....	95
DE KRONIEKEN VAN OLIVER VAN DIXMUDE.....	97
JEAN-JACQUES LAMBIN ONTDEKT OLIVIER VAN DIXMUDE	97
DE MERKWAERDIGE GEBEURTENISSEN TUSSEN 1377 EN 1443.....	98
1379: DE WITTE KAPROENEN RUKKEN OP NAAR IEPER	99
JACOB VAN DER BERST, DE NIEUWE STERKE MAN IN IEPER	100
DE BLYDE WORDT INGESCHAKELD	101
GAAN DIE VAN IEPER MEE MET DE OPSTANDELINGEN?	101
DE WITTE KAPROENEN RAZEN DOOR DE WESTHOEK	102
DE RIJKE BURGERS VREZEN DE AGRESSIEVE GENTENAARS.....	103
27 AUGUSTUS 1380: DE SLACHTING VAN WOUMEN	104
IN 1380 VLIAGEN 300 IEPERSE GIJZELAARS NAAR BRUGGE	105
DE GENTENAARS BEKOMMEREN ZICH NIET OM DE VREDE.....	105
ER IS VOOR HET EERST SPRAKE VAN FILIP VAN ARTEVELDE.....	106
FILIP DE LollaERT	107
FRANÇOIS ACKERMAN LEIDT HET GENTSE KEURLEGER	108

BEVERHOUTSVELD OP HEMELVAARTSDAG VAN 1382	109
VOLOP WIJN EN DAN DE NEDERLAAG IN BEVERHOUTSVELD	109
DE GOEDE LIEDEN VAN IEPER VLUCHTEN NAAR RIJSEL	110
DE AARDBEVING VAN 21 MEI 1382	111
FILIPS DE STOUTE BESLUIT OM ZIJN SCHOONVADER TE HELPEN	112
DE MISREKENING VAN PIETER VAN DEN BUSSCHE	112
DE TROMPETTEN KONDIGEN DE SLAG VAN WESTROZEBEKE AAN.....	113
DE SLAG VAN WESTROZEBEKE	114
MINSTENS 12.000 DODEN IN WESTROZEBEKE	115
JAN HAUWEEL, KAPITEIN VAN HET VRIJE EN VEURNAMBACHT	116
25 MEI 1383: 6.000 VLAAMSE DODEN IN DUINKERKE	116
ZOMER 1383: DESE STEDE VAN YPRE WAS ALOMME BELEIT	117
DE BELEGERAARS GETEISTERD DOOR GROENE VLEESVLIEGEN.....	118
DE VUILE BISSCHOP VAN NORWICH MOETEN ZE HEBBEN.....	118
21 DECEMBER 1383: VERRASSINGSAANVAL OP WERVIK	119
DE MOORD OP GRAAF LODEWIJK VAN MALE	120
DE REBELLIE LOOPT OP ZIJN LAATSTE BEENTJES.....	121
DIE VAN GENT MAKEN EEN BOCHT VAN 180 GRADEN	122
DOOR HET STOF KRUIPEN VOOR GRAAF FILIPS DE STOUTE.....	123
WEG ZIJN DIE REBELSE TIJDEN VAN DE JAREN 1300.....	123
 GRAAF JAN ZONDER VREES	 127
FILIPS DE STOUTE STERFT OP 27 APRIL 1404	129
HERTOGIN MARGRIETE ZAL HET NIET MEER MEEMAKEN	129
DE FORSE KLACHTENBUNDEL VAN DE RAAD VAN VLAANDEREN	130
DE GRAAF VAN ST.POL LAAT ZICH VAN ZIJN KLEINSTE ZIJDE ZIEN.....	131
DE BRUGGELING LAMBRECHT DE SCUETELAERE.....	132
DEZE KEER KRIJGT DE GRAAF GEEN HULP VANUIT BRUGGE	133
DE VERNIELZUCHTIGE ENGELSEN TREKKEN NAAR MUDE	134
DE GRAAF IS ONTSTEMD OM HET GEBREK AAN HULP UIT BRUGGE	134
ENGELSE ROVERSBENDEN RICHTEN GROTE MALHEUREN AAN	135
JACOB SNEEVOET, DE LEIDER VAN DE GENTSE BAKKERSGILDE.....	136
KONING KAREL DE ZOT EN ZIJN 11 KINDEREN	137
DE VERBANNING VAN DE IEPERLING JAN VAN MEDEM.....	138
DE OPPOSITIE VAN DE BUITENGEBIEDEN HOUDT AAN.....	139
1405: WERKELIJK OVERAL NIJD, ARMOEDE EN VERDEELDHEID	139
MEN BEGONSTE DE LIEDEN VAN VLAENDREN TE TAXEREN	140

VOOGD NICOLAS DE REUSE GAAT WEL ECHT VER	141
DE IEPERLINGEN MAKEN HUN NIEUWE WETTEN ZELF.....	142
HOE MOETEN DE SCHEPENEN DAN WEL VERKOZEN WORDEN?	143
SCHEPEN JACOB SNEEVOET BINDT DE KAT DE BEL AAN	144
JAN OVIN, JAN CAMPHIN EN CLAIS BARBESAEN	144
IN BRUGGE ZIJN DE MENINGEN ERG VERDEELD	145
GRAAF JAN ARRIVEERT OP 23 MEI 1407 IN BRUGGE	146
DE KORDATE INGREEP VAN JAN ZONDER VREES	147
DE IEPERSE VOOGD NICOLAS DE REUSE WORDT VERBANNEN	147
JAN ZET DE PUNTJES OP DE 'I'	148
1407: ARMOE TROEF IN VLAANDEREN.....	149
DE PARIJSE COUP VAN JAN ZONDER VREES	150
DE MOORD OP LODEWIJK VAN ORLEANS	151
DE HERTOG VAN BOURGONDIE BEKENT DE MOORD.....	151
GRAAF JAN ZOEKT STEUN IN VLAANDEREN.....	152
HET FAMEUZE CALFVEL	153
DE WINTER VAN 1407-1408 IS GEVULD MET VORST EN KOU.....	154
FEBRUARI 1408: EEN VRESELIJKE STORM GESELT PARIJS.....	155
DE BLIJDE INTREDE VAN ONZE GRAAF TE PARIJS.....	155
JAN ZONDER GENADE IS EEN ORDINAIRE TERREURZAAIER.....	156
DEMAGOGISCHE TERREUR AAN DE MAAS	157
DE VELDSLAG VAN OUTHÉE OP 23 SEPTEMBER 1408.....	158
JEAN SANS PEUR BLIJFT DE HELE TIJD ERG DIPLOMATISCH.....	159
1409: HARDE TIJDEN VOOR DE MENSEN	160
DE DOOD VAN MONTAIGU ZAL NIET ONBESTRAFT BLIJVEN	160
DE FRANSE STRIJD VAN HERTOG JAN	163
1410: DE GRAAF VRAAGT MILITAIRE STEUN AAN VLAANDEREN	165
HET LEGERTJE VAN JAN VAN GISTEL TREKT NAAR PARIJS.....	166
HET VERDRAG VAN BICÊTRE VAN 2 NOVEMBER 1410	166
OP 16 JULI 1411 KOMT JAN ZONDER VREES NAAR VLAANDEREN	167
DE TACTIEK VAN DE SLUWE HERTOG WERKT PERFECT	168
DE SLUWE JAN ZONDER VREES.....	169
DE BIZARRE SEPTEMBERMAAND VAN 1411.....	170
EEN LEGER VAN 50.000 MAN TREKT OP NAAR DE SOMME	170
DE VLAMINGEN ZIJN ALLESBEHALVE GEDISCIPLINEERD.....	171
DE VLAAMSE SOLDATEN WILLEN ER DE BRUI AAN GEVEN	172

OP 6 OKTOBER 1411 ZIJN ZE TERUG VAN HUN AVONTUUR	173
HET CALFVEL MOET VERNIETIGD WORDEN!	173
LIEVEN DE SCUETELAERE, JAN HOSTE EN JAN BROLOOS	174
DIE VAN BRUGGE LIJKEN EINDELIJK GEPAAD	175
DE BURGEROORLOG VAN DE PARIJSE BEENHOUDERS	175
JAN BIESE EN JAN VAN OUDENAERDE WORDEN VERBANNEN	176
EEN TIJDELIJK BESTAND IN DE MEIMAAND VAN 1412	177
HERTOOG JAN PROBEERT ORDE OP ZAKEN TE STELLEN.....	178
DE EISENBUNDEL VAN DE RAAD VAN VLAANDEREN	179
DE TWAALF PUNTEN BLIJVEN OP TAFEL LIGGEN.....	180
HET PELOTON VAN HUGO VAN LANNOY	180
DE STAD IEPER GAAT VAN DAG OP DAG NAAR DE KLOTE	181
DE KONINKLIJKE BOODSCHAP IN HET LEDEREN ZAKJE	182
DE MACHTSONTPLOOIING VAN DE ARMAGNACS	183
DE VLAMINGEN WILLEN DAT ER VLAEMSCH GESPROKEN WORDT	184
HET NIETSEZZEND AKKOORD VAN 4 SEPTEMBER 1414.....	184
1413: EEN GESCHIL TUSSEN IEPER EN WAASTEN	185
DE IEPERLINGEN WILLEN HUN POORTER NIET UITLEVEREN.....	186
DE ZAAK VAN ROELANT VAN DE WOESTIJNE ESCALEERT	187
KLIEKVORMING EN DE JACHT OP POSTJES.....	188
HET VREEMDE MANOEUVRE VAN DE FRANSE KROONPRINS	189
HENDRIK V WIL VLAANDEREN TOT AAN DE SOMME	189
VATEN VERNIETIGEN EN BOETES OPLEGGEN.....	190
1415: HEIBEL TUSSEN HET STADSBESTUUR EN SINT-MAARTENS.....	191
KLEIN BIER IN VERGELIJKING MET WAT ER GEBEURT IN FRANKRIJK.....	192
AZINCOURT 1415: EEN ZWARE NEDERLAAG VOOR DE FRANSSEN	193
HET REGENT SLECHTE TIJDINGEN VOOR DE ARMAGNACS	193
JAN ZONDER VREES KOMT IN ROUWSTEMMING NAAR BRUSSEL	194
POLITIEKE COMPLICATIES IN HENEGOUWEN EN ZEELAND.....	195
DE POLITIEKE VERLEIDINGSDANS VAN JAN ZONDER VREES	196
1417: FRANKRIJK WORDT VERDEELD ONDER DE DRIE PARTIJEN.....	197
ISABEAU WAANT ZICH REGENTES VAN FRANKRIJK	197
HET BLOEDBAD VAN PARIJS	198
DE TRIOMFANTELIJKE TERUGKEER VAN 14 JULI 1418	199
ROUEN GEEFT ZICH OVER OP 13 JANUARI 1419	200
1419: ALLE PARTIJEN LOEREN NAAR ELKAAR	200
HET COMLOT TEGEN JAN ZONDER VREES	201

DE MOORD OP JAN ZONDER VREES	202
JAN ZONDER VREES STERFT OP 10 SEPTEMBER 1419.....	203
KRONYK VAN VLAENDEREN	205
DE FRANSE SCHRIJVERS MISKENNEN DE VLAAMSE VOORRECHTEN	207
ER NIET ZOIETS ALS ÉÉN WAARHEID	207
DE OUDE KRONIEKEN WORDEN IN EEN NIEUW KLEEDJE GESTOPT.....	208
RIDDER ARNOULD REPT ZICH VAN AAN DE EDELAREBERG.....	209
HET GENTSE LEGERTJE VERTREKT NAAR DAMME	210
DE RYKE PAKT DE FRANSGEZINDE BROEKSCHIJTERS AAN	210
DE WONDERLIJKE KOMET VAN 27 SEPTEMBER 1384.....	211
DE FRANSEN BOUWEN EEN KASTEEL IN SLUIS.....	212
HAVELOZE BENDES NIETSNUTTEN ZWEREN DOOR VLAENDEREN.....	212
JAN VAN WAES, DE PAROCHIEPRIESTER VAN SINT-WALBURGA	213
ACHT WALVISSSEN SPOELN AAN TE OOSTENDE.....	214
DE DOOD VAN GRAAF FILIPS VAN BOURGONDIË	215
BRUGGE STAAT IN 1405 ZOWAT 11 DAGEN ONDER WATER.....	216
DE MOORD OP DE HERTOG VAN ORLEANS.....	217
23 APRIL 1408: DE COUP OP HET BRUGSE STADHUIS.....	217
GEEN SOLDIJ VOOR DE BOZE VLAMINGEN	218
DE NIEUWE VERORDENING VAN CLAYS DE SOUTER EN JAN BIESE	219
1415: DE GROTE BLOEDSTORTINGE VAN BLANGY	220
ROBERT BOUWENS MAG BRUGGE NIET BINNEN	221
DE DRIE VROUWEN VAN FILIPS DE GOEDE	222
ANNO 1429: GROOT TUMULT IN CASSEL-AMBACHT	223
ER RIJST EEN GROTE WAPENINGE TE GENT IN HET JAAR 1432	224
1435: 'WESTVLAENDEREN' KOMT OP DE AGENDA IN ARRAS	225
LOOBERGHE, TUSSEN CASSEL EN BROEKBURG	225
3000 CASSELNAARS WILLEN VECHTEN TEGEN DE ENGELSEN	226
VAN CAFÉRUZIE NAAR REGULIERE MOORDPARTIJ IN SLUIS.....	227
DE BRUGGELINGEN ZULLEN VERTREKKEN NAAR CALAIS	228
DIE VAN SLUIS STUREN HUN KAT NAAR BRUGGE.....	229
DE DOOD VAN 36 BRUGGELINGEN.....	230
HALF AUGUSTUS 1436: GROOT FEEST IN POPERINGE.....	230
1.100 KINDEREN WORDEN WEGGEVOERD UIT BELLE	231
DE BEKENTENIS VAN ADMIRAAL JAN VAN HUERNE	232
DE BRUGGELINGEN STAAN IN DE GIETENDE REGEN VOOR SLUIS.....	233

WAT BEZIELT ROELAND VAN UUTKERKE EIGENLIJK?	234
DE BRUGGELINGEN WORDEN UIT DE ZOLDERVENSTERS GEGOOID.....	234
DE KRONIEKEN GEVEN ONGELOOFLIJKE DETAILS VRIJ.....	235
DE ZOEKTOCHT NAAR GERARD RUEBS EN DOLIN VAN TIELT	236
DE BRUGGELINGEN ZOEKEN HULP IN GENT	236
4 SEPTEMBER 1436: DE HAGEPOORTERS KOMEN AAN DE BEURT	237
VINCENT DE SCHOTELEERE TREKT NAAR DE WESTHOEK	238
HOE ZIET WEST-VLAANDEREN ER UIT IN 1436?	239
DE BRUGGELINGEN WILLEN REMISSIE VAN HUN GRAAF	240
DE KRAAMPJES MOETEN WEG, DE VIS MOET VERHUIZEN.....	241
EENEN VOGHELARE ENDE EEN RIBAUDEKIN.....	241
DE BRUGGELINGEN ZIEN DE GRAAF EINDELIJK IN TE WALLE	242
ZELFS DE OUDE KOEIEN WORDEN NOG EENS BOVENGEHAALD.....	243
DIE VAN SLUIS BEGINNEN AAN EEN RONDJE 'BRUGGE PESTEN'	244
ALGEMENE BRUGSE MOBILISATIE TEGEN SLUIS	245
COPPIN EDELINC MAAKT HET WEL ERG BONT	245
DE GRAAF SPREEKT	246
DE SMELTKROES VAN MORINIË	249
DE WEGGEGLIEDEN JAREN	251
DE OERMENSEN EXPLOITEREN STEEN	252
DE FIR BOLGS HEERSEN OVER ÉRIU	252
DE GÁILÍÓIN EN DE FIR BOLGS, GALLIËRS EN BELGEN	253
HUGO SLAINI, DE EERSTE KONING VAN DE FIR BOLGS	254
MORINIË EN ARMORIQUE	255
IEPER EN DE DNEIPER IN BELARUS.....	255
LIEDERIK, DE EERSTE FORESTIER VAN VLAANDEREN	257
DE MORINEN LEVEN DICHT BIJ DE NATUUR	257
SINT-ALDOWIN EN ZIJN VRIEND, DE SMID ELOOI	258
BAGACUM NERVIUORUM, DE HOOFDSTAD VAN DE BELGEN	259
DE MENAPIËRS WONEN GRAAG BIJ HET WATER.....	260
DE MENAPIËRS ZIJN DE WEIGHT WATCHERS VAN HUN TIJD.....	261
DE LOOWEG BESTAAT AL VAN VOOR DE ROMEINSE TIJD	261
DE STICHTING VAN SWEVEGHEM EN SWEZEZELE.....	262
EEN MASSA ROMEINSE OVERBLIJFSELEN IN DE WESTHOEK	263
ZOUDCOTE, DE ZOUTKANT, ZUYDCOOTE	264
REIMS Kiest TERWAAN ALS KERKELIJK BASTION IN MORINIË	265

PHARAMOND, DE EERSTE KONING VAN DE FRANKEN	266
AL DAT GEDOE MET DE HEILIGE HRIEVULDIGHEID	266
DE PAGUS MEMPISCUS VERSMELT MET DE PAGUS FLANDRENSIS	267
HET BUIKGEVOEL VAN KAREL DE GROTE	268
DE ABDIJEN WORDEN GEVISEERD DOOR HET NOORSE CRAPUUL.....	269
DE GEESTELIJKEN VERSTOPPEN HUN KOSTBAARHEDEN	270
DE GOUW VAN MEMPISCUS HEEFT HET WEER ZWETEN.....	270
FOLTERING VAN WORARD, WINETBOLD, GERWALD & REGINHARD..	271
DE NOORDSE BRUUTZAKKEN BLIJVEN MAAR KOMEN.....	272
WOLVEN BAAS IN DE WEST-EUROPESE WILDERNIS.....	273
DE HEROPBOUW VAN HET GRAAFSCHAP KOMT OP GANG	274
ATILLA DE HUN, DE GESEL VAN GOD.....	274
DE VLAMINGEN, FLEDMEN, FLAMINGS ZIJN SAKSEN	275
JUTLAND EN DE FLAEMINGEN	276
DE NIEUWE IMMIGRANTEN WORDEN MAAR SCHEEF BEKEKEN	277
DE LATEN VAN ONSEN GEDUCHTEN HEERE.....	277
DE KATTEN OP DE KATSBERG.....	278
DE KERELS EN DE FLEDMEN IN DEZELFDE WESTHOEK	279
VAN DE FRANKEN MOETEN DE KERELS HELEMAAL NIET WETEN.....	279
DE KERELS SPREKEN EEN TEUTOONSE TAAL: HET PLATDIETS	280
DE KERLINGSE GILDEN	281
EEN FRISSCHEN KEIREL IS EEN ERETITEL	282
DE FLED-MEN VAN DE WESTHOEK	282

ABDIJ IN DE BRANDING.....285

HET BESTAANSPAD VAN DE MACHTIGE IEPERSE KERK	287
DE KAPELANEN MUIZEN ER VAN ONDER MET HET OFFERGELD.....	288
DE ARROGANTIE VAN DE BISSCHOP	288
DE VERKOOP VAN DE RECHTEN VAN PASSENDALE & LANGEMARK.....	289
DE BROER VAN PROOST MADIDUS IS EEN ONVERVALSTE LELIAARD....	290
DOODSKRETEN VANUIT DE LAKENHALLE	291
1304: EEN NIEUWE MIDDELMESSE IN DE KERK VAN BRIELEN	292
VAN LANNOY START DE ONTEIGENINGEN VOOR DE IEPERLEE	293
IN 1314 TROUWT DE GRAAG GEZIENE MATHILDE	293
PIETER BOOM WORDT IN 1320 DE NIEUWE PROOST.....	294
PIETER BOOM EN DE DOOD VAN ROBRECHT VAN BETHUNE.....	295
EEN ELLENDIGE TIJD VOOR PROOST ALARD VAN DENTERGEM.....	296

DE PRIESTER VAN SINT-MICHIELS WORDT LEVEND VERBRAND	297
ZE ZIJN NIET MEER DIE TAMME SCHAAPJES VAN WELEER	297
DE HEREN VAN LOKER ZEGGEN HET KAPITTEL OP	298
HET CAFÉ 'IN DE VREDE' VAN DE 14DE EEUW	299
DE GEESTELIJKEN DRINKEN 250 LITER WIJN PER DAG	300
LODEWIJK VAN MALE DOET ZIJN BLIJDE INTREDE IN IEPER.....	301
DE BEGRAFENISRECHTEN ZIJN 'BIG BUSINESS' VOOR DE KERK	302
EEN DUIVELSZAK RAAKT NOOIT GEVULD	303
DE BELOFTE VAN DE EEUWIGE HERDENKINGSMISSEN	303
HET MENU VAN DE IEPERSE KANUNNIKEN.....	304
ALEAUME DE WITTE WIL WAAR VOOR ZIJN GELD	305
TUSSEN DE EERSTE EN DE DERDE SCHELLE VAN SINT-MAARTENS.....	305
1357: EEN CONFLICT MET DE GILDE VAN SINT-NIKLAAS	306
DE KEUZE VAN DE KOSTER.....	307
27 AUGUSTUS 1359: DE MOORD OP PROCUREUR GEORGES BELLE ...	308
DENIS PAELDING WORDT DE NIEUWE PROOST IN 1361.....	309
PROBLEMEN MET DE TIENDEN VAN LANGEMARK	310
WERKEN AAN DE TOREN VAN DE SINT-MAARTENSKERK IN 1370.....	311
DE AARDBEVINGEN VAN 1380.....	311
DE PROOST TREKT IN 1382 NAAR ZILLEBEKEVIJVER	312
DENIS PAELDING WORDT GEVANGEN GENOMEN	313
NA 1383 WORDEN DE BUITENWIJKEN NIET MEER OPGEBOUWD	314
1385: DE BELOFTE VAN EEN EEUWIGE SALVE REGINA	315
DE GRONDEN LIGGEN ER BRAAK EN ONBEWERKBAAR BIJ	316
DE EEUWIGE HERDENKINGSMISSEN ZIJN EEN PRIMA HANDELTJE	317
HET KARMELIETENKLOOSTER IS VERWOEST TIJDENS HET BELEG	318
DE SCAETSHOEVE IN BOEZINGE WORDT KERKELIJK EIGENDOM	319
DE PACHTERS KRIJGEN KORTINGEN DOOR DE CRISIS.....	319
DE PROOSDIJ HEEFT DE BRANDING OVERLEEFD	320
DE VIERDE IEPERSCH E CRONICKE.....	323
1500 RODE IEPERLINGEN TREKKEN NAAR KORTRIJK	325
DE STICHTING VAN DE GILDE VAN SEBASTIAEN IN 1302	326
SMIJT DOOD DIE LELIEGEZINDEN.....	327
1304: ROBRECHT VAN BETHUNE VERMOORDT ZIJN ECHTGENOTE.....	327
HONGERSNOOD, PEST EN DOOD IN HET IEPER VAN 1316.....	328
DE DOOD VAN GRAAF ROBRECHT OP 17 SEPTEMBER 1322	329

EEN KLEINE WERELD MET SCHONE POORTEN	330
GRAAF LODEWIJK LAAT DE MISDADIGERS VAN HUN BED LICHTEN	330
EEN NIEUWE SCHEEPSKRAAN AAN DE LEET	331
DE GROTE STORING VAN 1342	332
1346: GROTE PROBLEMEN TUSSEN POPERINGE EN IEPER.....	333
HET EERSTE GOUDEGELD KOMT ER IN 1349.....	334
OPNIEUW GROTE ONROER IN HET IEPER VAN 1362.....	335
ENKELE IEPERLINGEN OPENEN DE STADSPOORTEN	336
1382: DE BERUCHTE ARTEVELDE KOMT OP BEZOEK.....	337
DE IEPERLINGEN PAAIEN DE KONING MET 40.000 GULDEN	337
HET WONDERLIJK BELEG VAN IEPER.....	338
ANDRIES PAELDINK IS DE KAPITEIN VAN DE BOTERPOORT	339
DE MAAGD BLEEF TOCH NIET DRIJVEN OP HET WATER ZEKER?	340
MIRAKEL AAN DE BOTERPOORT	341
DE PIJLEN VLIEGEN ALS HAGELSTENEN DOOR DE STAD	342
ALLEMAAL DOOR DE HULP VAN MARIA VAN THUYNE.....	343
VIJF MAN, EEN KIEKEN EN DRIE VISSSEN	343
DE CLOTEN VLIEGEN DOOR DE IEPERSE LUCHT	344
EEN BEELD VAN DE AFGOD PAN IN DE BOTERSTRAAT	345
1390: EEN VREEMDE GEBEURTENIS AAN DE OUDE KLEERMARKT	346
IEPER WINT DE GROTE SCHIETWEDSTRIJD VAN 1394.....	347
EEN DRAMATISCH SCHEEPSONGEVAL AAN DE LEET	348
DE GROEI VAN DE EERSTE VLAAMSE STEDEN.....	351
DE STEDEN VAN VLAANDEREN ZIJN HAAST MYTHISCH	353
DE PSEUDO-STADJES VAN VLAANDEREN	353
BRYGGYA, DE NOORSE NAAM VAN BRUGGE	354
DE STEENRIJKE ABDIJ VAN SINT-BERTINUS	355
HET MONASTERIUM VAN SITHIU MET ZIJN TWEE KERKEN	356
DE BURGENSIS KRIJGEN ELK ZOWAT 18 ARE GROND VAN SITHIU	356
SINT-VAAST WORDT STILAAAN ATRECHT OF ARRAS	357
GANDA, DE HOOFDSTAD VAN DE PAGUS GANDENSIS	358
DE LANDING VAN NORMANDIË EN HET ONTSTAAN VAN BRUGGE.....	359
EMMA VAN NORMANDIË IN HET BRUGGE VAN 1037	360
BRUGGE EN SINT-OMER ZIJN IN 938 DE ENIGE STEDEN	361
HET ONTSTAAN VAN DE MOERASSTEDEN RIJSEL, DOUAI & IEPER.....	362
WAS RIJSEL OOIT HET KONINKLIJK DOMEIN VAN TREOLA?	363

DOUAI, DE STAD MET DE DUBBELE IDENTITEIT	363
GRAAF BOUDEWIJN STICHT GERAARDSBERGEN OF GRAMMONT	364
DE VOORHAVENS VAN DE VLAAMSE STEDEN	365
VAN WISSANT TOT IN BRUGGE	366
HET EINDE VAN HET HARINGVANGSTSEIZOEN.....	367
CALAIS IS EEN IDEALE HAVEN	368
DE GROEI VAN DE BEVOLKING IS ADEMBENEMEND	368
DE STEDELINGEN KWEKEN ALS DE KONIJNEN.....	369
VANAF 950 WINNEN DE LOKALE MARKTEN AAN BELANG	370
DE HOMINES BALDUINI ZIJN DE VLAAMSE HANDELAARS.....	371
JAARMARKTEN IN BRUGGE, RIJSEL, TORHOUT, IEPER & MESEN.....	372
HET SYSTEEM VAN DE OVERDRACHTEN.....	372
DE BOOT MISSEN MAG BEST LETTERLIJK GENOMEN WORDEN	373
EN DAN DE SAGA VAN DE VLAAMSE LAKENINDUSTRIE	374
DE VRIJE MENSEN KOMEN ER VAN AF MET EEN HALF STUK	375
DE SCHAPEN ZWERVEN ROND IN DE VLAAMSE SCHORRELANDEN	376
1175: HET PROLETARIAAT SPOELT AAN IN DE STEDEN	377
TEGEN 1200 HEBBEN HANDELAARS DE ZAKEN OVERGENOMEN	377
DE EXCELLENTE PRIJS-KWALITEIT VAN DE VLAAMSE LAKENS.....	378
DOODGEWOON KAPITALISME EN EEN GEZONDE HANDELSGEEST	379
DE LENGTEMATEN DUIKEN OP ROND 1150	380
DE STRAATGANG VAN DE HEILIGEN	381
IN 1127 HEEFT BRUGGE NOG GEEN STADSVERSTERKINGEN	381
HET VERHAAL VAN SINT-OMER IS VEEL RIJKEER	382
DE SINT-KRUISEN & MICHIELS VAN BRUGGE EN IEPER	383
DE STAD ALS EEN AJUIN.....	384
VLAANDEREN KRIJGT TYPISCHE TREKJES VANAF HET JAAR 1000.....	385
HET TRAAGSTROMENDE WATER VAN DE SCHELDE EN DE LEIE.....	385
HET DERDE EN HET VIERDE VLAANDEREN.....	386
DE PARALLEL LOPENDE HEERBANEN VAN DE ROMEINEN	386
EEN VERDRIEDUBBELING VAN DE BEVOLKING PER GENERATIE.....	387
DE VERRASSENDE EENVOUD VAN DE JONGE VLAAMSE STEDEN	388
HET IS IEDER VOOR ZICH.....	389
DE BELLATOIRES EN DE ORATOIRES	390
HET JONGE BRUGGE KENT GEEN CHEFS EN GEEN LEIDERS	391
ARSIN & ABATTIS: HET IN BRAND STEKEN VAN WONINGEN	392

MOORD OP DE BURGEMEESTER.....	395
STASSAERT BRISSE BEKOOPT HET MET ZIJN LEVEN	397
MAURITS VAN VARSENARE WORDT IN 1436 BURGEMEESTER	397
DE GENTENAARS HEBBEN HET ONDERSCHAT DAAR IN CALAIS.....	398
EN WIJ. WAAR BLIJVEN WIJ?	399
HET IS VAN JE FAMILIE DAT JE HET MOET HEBBEN	400
GEERTRUIDE DE SCHEUTELEERE SPEELT HOOG SPEL.....	401
MAURITS VAN VARSENARE IS EEN ORDINAIRE GATLIKKER	401
DE BESCHULDIGINGEN EN DE HAKBIJEN VLIEGEN IN HET ROND	402
MOORD AAN HUIZE GROENEVOORDE	403
DE GRAAF KOMT NU WEL DE REKENING PRESENTEREN.....	403
DE VRESELIJKE SINKSENWOENSDAG VAN 1437	404
FILIPS DE GOEDE, DE KILLE MOORDENAAR.....	405
ZWARE GEVECHTEN AAN HET GODSHUIS	406
WAT EEN VERSCHRIKKELIJKE DAG TOCH!.....	407
DE ARME SMID IS ER AAN VOOR ZIJN MOEITE.....	408
WEG GERAKEN UIT BRUGGE ZAL NIET GAAN	409
DE TEMPERATUUR VAN DE REVOLUTIE LOOPT VERDER OP	409
DE OOGST VAN 1437 ZAL MAAR MAGERTJES ZIJN	410
AANVAL OP SLUIS.....	411
ER LIJKT GEEN EINDE TE KOMEN AAN DE ZOMER VAN 1437	412
DE BURCHT VAN TILLEGEM KOMT IN HET VIZIER	412
DE ACHTERVOLGING LEIDT TOT IN KOEKELARE.....	413
DIE VERDOMDE STAKEN MOETEN WEG UIT HET ZWIN	414
DE BRUGSE AMBACHTSLIEDEN SPELEN MET VUUR.....	415
DE SLUIZENAAERS ROEREN NOG EENS IN DAT STINKEND POTJE.....	416
DE WINTER GOOIT ROET IN HET ETEN	417
ISABELLA VAN PORTUGAL GAAT ER ZICH MEE BEMOEIEN.....	418
HET ZELFBEKLAG VAN DE BRUGSE GEDEPUTEERDEN.....	418
VEERTIG ONDER HEN ZULLEN IN ONGENADE VALLEN	419
DE EERSTE TERECHTSTELLINGEN VAN 7 DECEMBER 1437	420
DE ONDERHANDELINGEN SLEPEN AAN TOT IN MAART	421
GEERTRUIDE DE SCHEUTELEERE, DAT VERRADERLIJK WIJF.....	422
BRUGGE MOET ZICH OOK PUBLIEKELIJK ONDERWERPEN	422
DE BETALING VAN DE BOETES IS EEN ONHAALBARE ZAAK	423
MEN RAAKT NIET AAN HET GULDEN VLIES	424

HET VERPLICHT NUMMERTJE VAN DE BRUGGELINGEN	425
DE WONDEN WORDEN GELIKT IN BRUGGE	426
CHRONYKE VAN CORTRYK 1289-1382	429
JACQUES GOETHALS-VERCRUYSSÉ	431
DE VERONTRUSTENDE STEERTSTERRE VAN 5 FEBRUARI 1295	431
DE STERKE AARDBEVING VAN 1301	432
DE ZEESCHIPPERS VERSTIJVEN IN HUN SCHEPEN	433
16.000 DODEN DOOR DE PEST IN DOORNIK	434
HET KASTEEL VAN KORTRIJK MOET AFGEBOKEN WORDEN	435
GRAAF ROBRECHT VAN BETHUNE STRUIKELT OVER ZIJN TAPIJT.....	436
KORTRIJK STAAT IN BRAND OP 20 JUNI 1326	437
HET VUUR IS NIET MEER TE STUITEN	438
EN GRAAF LODEWIJK, DIE HUILT VAN SPIJT	439
ROBERT VAN CASSEL MOET HET LANDBESTUUR WAARNEMEN.....	440
DE BRUGGELINGEN TREKKEN OP 15 JULI 1325 NAAR DEINZE	441
DE VLAMINGEN WORDEN IN DE BAN VAN DE KERK GESLAGEN.....	442
DE GRAAF WIL KOST WAT KOST WEG UIT ZIJN GEVANGENIS	443
300 VERPLICHT VERRE BEDEVAARTEN	444
DE VREDE WORDT GESLOTEN OP HET KASTEEL VAN ARQUES	444
ANDRIES NOPPE WINT DE EERSTE PRIJS IN AARDENBURG	445
KORTRIJK MOET 5000 POND OPHOESTEN AAN FILIPS VAN VALOIS....	446
DE BRUGGELINGEN OP HUN BLOTE KNEIËN VOOR DE GRAAF	447
GULLEGEM EN IZEGEM, GODELINGHEM EN ISENGUCHEM	448
HET KAARTSPEL WORDT VERBODEN IN 1332.....	449
HET OUDE BLANKENBERGE WORDT DOOR DE ZEE OPGESLOKT	450
DE GEDEPUTEERDEN TREKKEN NAAR DE PAUS VAN AVIGNON	450
GUIDO VAN RIJCKENBURG, DE BASTAARDBROER VAN DE GRAAF.....	451
RIDDER ZEGE COURTROISIN WORDT HET HOOFD AFGESLAGEN	452
OKTOBER 1338: HET GROTE VERBOND VAN ARTEVELDE	453
DE FRANSE STROPERIEN MOETEN GEWROKEN WORDEN	454
EN DAAR VERSCHIJNT OPNIEUW DIE STEERTSTERRE	455
ARTEVELDE VERDEELT VLAANDEREN IN DRIE DELEN	456
DE EERSTE KANONNEN DUIKEN OP IN DE SLAG VAN CRÉCY	457
DAAR KOMT ONZE JONGE GRAAF LODEWIJK VAN MALE	457
DE VRESELIJKE STORM VAN 14 AUGUSTUS 1348	458
DE KAPEL VAN SINT-JORIS AAN DE NEVELDRIES.....	459

MAAR 22 TANDEN IN PLAATS VAN DE GEBRUIKELIJKE 30	460
WOUTER VAN HALEWIJN WORDT IN 1351 ONTHALSD	461
IN 1351 IS MENEN NOG EEN DORP	462
DE BOUW VAN DE HAEZELAERTOREN IN 1357	463
GRUUSENBERG MET ZIJN GROTE STERKE TORRE	464
HET NIEUWE POORTJE VAN HET BEGIJNHOF	465
O.L. VROUW VAN DADIZELE IS AL ACTIEF IN 1362	466
DE STICHTING VAN HET ST. NIKLAASHOSPITAAL IN 1366	466
EEN VERSCHRIKKELIJK TEMPEEST VAN NOORDWESTENWIND	467
HET TROUWFEEST VAN MARGARETHA VAN MAELE IN 1369	468
1373: DE BOMEN SCHEUREN OPEN VAN DE FELLE KOUDE	469
DE RELIKWIE VAN HET HEILIG KRUIS NOTABENE	470
WIE MOETEN DE MENSEN NU KIEZEN ALS PAUS?	471
VLAANDEREN DOET HET PERFECT IN HET JAAR 1379	471
DE WITTE KAPROENEN TREKKEN MET 10.000 NAAR DEINZE	472
HET BOTERT GEENSZINS TUSSEN DIE VAN KORTRIJK EN GENT	473
IN 1380 WORDT DE VREDE NOG MAAR EENS GEBROKEN	474
28 SEPTEMBER 1380: CONFRONTATIE IN WOUMEN	475
NU VOLGT ER EEN ALGEMENE BELEGERING VAN DE STAD GENT	476
DE FELLE AARDBEVING VAN 1381	477
REGEN, HAGEL EN MIST TEISTEREN DE MANNEN	478
DE BELHAMELS VAN DE TROEBELN ZULLEN GESTRAFT WORDEN	478
DIE VAN GENT LIJDEN SERIEUS HONGER	479
FILIP VAN ARTEVELDE ZET ZIJN VOORSPOED VERDER	480
DE IEPERSE PRIESTERS KRIJGEN DE SCHULD VAN DE AARDBEVING	481
ALSOF DE DUIVELS VAN DE HEL AAN HET UITBREKEN ZIJN	482
DE HARING VAN FILIPS VAN ARTEVELDE ZAL NIET BRADEN	483
DE 200 GIJZELAARS WORDEN DAN TOCH VRIJ GELATEN	484
PIETER VAN DEN BOSSCHE TREKT NAAR KOMEN	485
HET KOUDE SEIZOEN IS GEVAARLIJK OM OORLOG TE VOEREN	486
DE VLAMINGEN BEWAKEN DE LEIE MET 9000 MAN	487
ZULLEN DE VLAMINGEN KUNNEN STANDHOUDEN?	488
REBELLIE IN CASSEL	491
WAT HEEFT ER ZICH AFGESPEELD IN CASSEL?	493
EEN GRENSGEVAL TUSSEN ARTESIË, VLAANDEREN EN FRANKRIJK	493
DE EXTREME STRENGHEID VAN BALJUW COLARD VAN DE CLYTE	494

DE BARBAARSE RECHTSPRINCIPES VAN DE FRANKEN	495
EEN TIJDELIJKE VERBANNING GELDT ALS DE LICHTSTE STRAF.....	496
DE BOURGONDISCHE MANIERTJES VAN GRAAF FILIPS DE GOEDE	497
DE BOETES HEBBEN EEN VIES FISCAAL KANTJE	497
DE 52 PLAATSEN VAN DE KASSELRIJ VAN CASSEL	498
VAN BAVINCHOVE EN JACQUES LOTTEN WORDEN OPGEPAKT	499
DE GRAAF ONTPOPT ZICH TOT EEN AUTORITAIRE DRIFTKIKKER.....	500
ER ONTSTAAT ALGEMENE PANIEK BIJ DE GRAAFSGEZINDEN.....	500
DE DIFFUSE JAREN 1428 EN 1429	501
STEUN VANUIT ONVERWACHTE HOEK	502
COLARD VAN DE CLYTE MAG HET GAAN UITLEGGEN IN PARIJS	502
HENRI WALINS EN JAN COORNHUYSE WORDEN OPGEPAKT	503
JAN VAN BEDFORD SPEELT EEN VUILE ROL.....	504
DE REVOLUTIONAIRES VAN CASSEL-AMBACHT	505
ARNOLD KIEKEN WORDT OPGEPAKT DOOR DE BALJUW	506
DE AANVAL OP HET KASTEEL VAN RENESCURE.....	506
PRATEN MET DE HEER VAN ELVERDINGE & VLAMERTINGE	507
DE KASSELVAART WORDT AFGELAST	508
BUIGEN OF BARSTEN IN DE MEEDOGENLOZE WINTERKOUDE	509
AMNESTIE JA, MAAR MET EEN PAK VOORWAARDEN	509
HOE MOETEN ZE HUN LEVEN NU OPNIEUW AANVATTEN?.....	510
DE BOETE KON NIET ECHT LANGER UITBLIJVEN.....	511
DOOR HET STOF VOOR DE DAME VAN BELLE	512
DE INWONERS VAN ZERMEZEELE EN NOORDPEENE KLAGEN.....	512
IN 1434 IS DE VERZOENING EEN FEIT	513

Het Beleg van Ieper

Het verbod om Engelse wol te importeren

Op het einde van de 14de eeuw heeft Ieper veel van zijn oude pracht en praal verloren. Het is al lang niet meer de weelderige stad die ze ooit geweest is. De burgeroorlogen die al een kleine honderd jaar woeden, hebben Vlaanderen lelijk aangetast. De Ieperse poorters hebben altijd een prominente rol gespeeld in die gebeurtenissen. De voornaamste drijfveer, eigen stedelijke macht en onafhankelijkheid, is nooit veraf geweest. Maar de eeuw van politieke turbulentie ligt wel aan de basis van diepgaande veranderingen en zorgt er voor dat de bronnen van welvaart en rijkdom stilaan aan het opdrogen zijn. Het verbod om Engelse wol te importeren, zorgt voor het verval van de lakennijverheid en brengt mistevredenheid, onrust en ellende in de stad. Maar er is een andere onderliggende oorzaak die het sociale weefsel van de stad door elkaar schudt. De gewone mensen koesteren een diepe haat tegen de adel en de gegoede burgerij. Water en vuur leven zij aan zij in één stad. Het volk voelt, tot in de toppen van de tenen, een diepe afkeer voor de politieke aspiraties van zijn prominenten die vooral ingaan tegen de belangen van het land van Vlaanderen. Hun onbeschaamd en pervers luxelevens en hun buitensporig ontspoorde zeden vormen regelmatig onderwerp van publieke discussies bij het gewone volk dat zelf hardnekkig probeert om de eeuwenoude tradities van hun stad in stand te houden. Politieke en sociale onrust woekeren als een kanker door de straten, pleinen en huizen van de stad Ieper.

Schrijver en historicus Lucien Antoine Diegerick (1812-1885) concentreert zich 160 jaar geleden op de feiten die zich afspelen in Vlaanderen in de tijd van graaf Lodewijk van Male. Diegerick keert terug naar Ieper tussen de jaren 1379 en 1384. De gebeurtenissen van die dagen liggen zonder meer aan de basis van de desastreuze teleurgang van de industriële macht van de stad.

De dood van de Engelsgezinde Jan Hyoens

70 jaar geleden kon de Ieperse textiel vlot wedijveren met die van de grootsteden Gent en Brugge. De buitenwijken van de stad waren als paddenstoelen uit de grond geschoten en waren eigenlijk

belangrijker geworden dan de oorspronkelijke stad. In 1247 werd nog een bewonersaantal van 200.000 zielen gemeld aan de paus. In 1379 zijn hiervan nog ongeveer 80.000 inwoners overgebleven. Het overgrote deel ervan zijn wevers en volders die in de buitenwijken van de stad wonen. De arbeiders zijn vaak rusteloos. Ze zorgen voor moeilijkheden, ophef en opruiende gedachten bij de hele bevolking. Diep onder de huid van die buitengebieden, sluimeren ononderbroken gevoelens van rebellie. Wraakgevoelens tegenover de elitaire kaste die er nauwgezet op toe ziet dat tienduizenden verpauperde arbeiders hun hele leven lang niet het minste uitzicht zullen krijgen op een betere toekomst. De situatie in de andere stedelijke agglomeraties van Vlaanderen is eigenlijk niet anders. Het is wachten op alweer een nieuwe sociale uitbarsting. Gent, 6 september 1379. Na de dood van de Engelsgezinde volksleider Jan Hyoens, de vroegere kompaan van Jacob van Artevelde, kiezen de Gentenaars hun nieuwe leiders. Nieuw bloed. Het wordt een team van vier mannen die een onvoorstelbare energie, durf en vrijmoedigheid voor hun respectieve ambachten aan de dag leggen. Niets of niemand kan hen afleiden van hun taak. Jan Pruneel, Jan Bolle, Raes van Herzele en Pieter Van den Bossche zijn partizanen, volksstrijders in de pure zin van het woord. De politieke agenda van graaf Lodewijk van Male, Fransgezind in hart en nieren, om de belangen van de Engelsen terug te schroeven in Vlaanderen, staat haaks op de economische realiteit van elke dag. Gent is zowat de belangrijkste textielstad van Europa en dankt die status aan de hoge kwaliteit van zijn basisgrondstoffen, schapenwol die sinds jaar en dag wordt geïmporteerd uit Engeland.

Het Gentse leger staat in 1379 voor de Torhoutpoort

De Gentenaars zien elke grafelijke boycot als een aanslag op hun zakenpartners. Het risico dat de Engelse lakenhandelaars zullen afhaken, stijgt met de dag. En wat dan? Het volk van Gent koestert wegens die constante dreiging, veroorzaakt door de leiding van het graafschap Vlaanderen, een oprechte afkeer van Lodewijk van Male en zijn Franse klik. Het volk wil een onafhankelijk Vlaanderen, los van de koning van Frankrijk. Het wil een land dat bestuurd wordt door zijn eigen mensen die keuzes maken voor de welvaart van zijn eigen ambachten en niet tegen hun welzijn

handelen, zoals dit nu het geval is. Ze hechten zich onmiddellijk aan hun nieuwe leiders en willen hun volksgedachte doordrukken doorheen de rest van Vlaanderen. Hun succesvolle wervingstocht leidt hen langs Brugge, het Vrije, Kortrijk, Torhout en Roeselare. Uiteindelijk biedt een Gents volksleger van 12.000 man zich op 23 november 1379 aan bij de Ieperse Torhoutpoort. Aanvankelijk worden ze niet binnengelaten in de stad. In Ieper is de interesse voor een volksleger van officiële zijde maar magertjes. Dat is het geval bij de 'goede lieden', de magistraten, de notabelen en de kleine neringen. En natuurlijk ook bij het volk van het garnizoen van Lodewijk van Male, dat onder leiding van de heer van Antoing, kazerneert in de stad. Met zijn allen hebben ze gezworen om de autoriteit van hun graaf te verdedigen tegen de 'kwade lieden'.

De Ieperse wevers kiezen voor Van der Beerst

Aan Gentse zijde, bij die 'kwade lieden', zien we jonge krachtige mannen die willen gaan voor hun zaak. Het zijn vooral de wevers en volders onder leiding van de energieke en welbespraakte Jacques Van der Beerst, die in het oog springen. De ridders van de graaf willen vermijden dat de stadspoorten door de bende zouden worden geforceerd en begeven zich buiten de stadspoort. Ze krijgen het onmiddellijk aan de stok met Jacques Van der Beerst en zijn manschappen die er op aandringen dat de poorten zouden worden geopend voor hun 'goede vrienden en burens uit Gent'. De poorten blijven echter dicht. Opdracht van de graaf. Het duurt niet lang voor dat beide partijen met elkaar op de vuist gaan. 'Ter dood' roepen de woedende volders, 'jullie zullen nooit de heren worden van onze stad'. Met 12.000 man tegen een kleine groep ridders is het natuurlijk niet moeilijk om dan te winnen. Het gevecht is al even snel afgelopen als het begonnen was. Vijf ridders worden gedood. Onder hen de heren Robert en Thomas de la Hovarderie. De heer van Antoing en enkele anderen kunnen ternauwernood aan de dood ontsnappen als ze door enkele notabelen uit de handen van de Gentenaars worden weg gesleurd. De Gentenaars dringen nu binnen in de stad Ieper. De overgebleven ridders verlaten Ieper in alle haast. Jacques Van der Beerst wordt door de Ieperse wevers en volders spontaan verkozen tot deken van hun gilde. Het is het begin van een heksenjacht die zes volle dagen aanhoudt. Iedereen die het aandurft om zich te verzetten, wordt

vervolgd. De woning van burggraaf Jean van Oultre wordt vernield. De Gentenaars proberen tevergeefs om binnen te geraken in het kasteel van de graaf. Het Zaelhof. Beladen met buit verlaten de Gentenaars de stad en verspreiden ze zich verder over het Westkwartier waar ze nu Diksmuide, Veurne en Nieuwpoort aan hun wil onderwerpen.

Het beleg van Oudenaarde in 1379

De belegering van Oudenaarde wordt aangevat. Zesduizend mannen uit de reeks veroverde Vlaamse steden stappen mee met die van Gent. Maar nog voor het eerste geweld kan losbreken, op woensdag 1 december 1379, besluit graaf Lodewijk van Male dat hij beter eieren voor zijn geld kiest. In Mechelen sluit hij de zogenaamde 'vrede van Mechelen' waarbij hij alle Vlamingen pardonneert voor al hun misdaden en aankondigt dat alle stedelijke privileges intact blijven. De aangekondigde vrede oogt dubbelzinnig. 'Une paix à double visage' schrijft Diegerick. Ze wordt al snel gebroken. Gent staat weer op en de graaf ziet zich verplicht om op de vlucht te slaan naar Parijs. Een gruwelijk voorval steekt de lont aan een reeks vijandelijkheden. Olivier de Hauterive en enkele andere heren leggen beslag op 40 Gentse boten en verminken de respectieve schippers. Ze steken hun ogen uit, hakken hun handen af en sturen ze als menselijke wrakken terug naar Gent. Een algemene verontwaardiging om deze gruwelijke feiten is nu natuurlijk een logisch gevolg. De revolutie escaleert. Overal in de steden wordt er naar de wapens gegrepen. De Leliaards proberen de gilden wat te sussen. Maar het nieuws dat Jan Pruneel, in opdracht van de graaf, te Rijsel wordt onthoofd, wakkert het geweld verder aan. In Ieper lijkt de situatie kalm en onder controle. Maar dat is schijn. In februari 1380 komen de wevers en volders samen voor de kerk van Sint-Maarten. Ze besluiten om onder het bevel van Jacques Van der Beerst hulp te gaan bieden aan hun Gentse vrienden. Maar in datzelfde Ieper blijven hoogbaljuw Olivier van Steenlant, de baljuw Frans Van Daele en de burgerij pal achter de graaf staan. Ze zitten met die steun natuurlijk in nauwe schoenen tegenover de volksmassa en verzoeken de graaf om troepen te zenden die de stad moeten beschermen tegen zijn vijanden.

1380: de tweespalt in Ieper kan niet groter zijn

De tweespalt in Ieper kan niet duidelijker zijn. De stad is verdeeld in twee vijandelijke kampen. De graafsgezinden denken dat ze in de meerderheid zijn en komen samen voor de lakenhalle. Ze voelen zich beschermd door de bevriende en loyale deken die aan het hoofd staat van 4 kleine Ieperse ambachten. De samenkomst voor de lakenhalle is nog maar net begonnen als Jacques Van der Beerst en zijn aanhang zich rumoerig aanmelden in de Diksmuidestraat. Met in hun zog zowat de hele bevolking van de buitengemeente Sint-Jan. Het komt tot een bloedig treffen. Het gevecht blijft lange tijd onbeslist. Als een deel van de kleine gilden, onder leiding van Coppin en zijn zoon Jan, plots de zijde kiezen van Jacques Van der Beerst is de strijd beslecht. De nederlaag van de Ieperse Leliaards betekent een regelrechte boost voor de Vlaamse zaak in zowat alle steden van het land. Lodewijk van Male is ondertussen terug in Brugge en wil zich revancheren. Hij stuurt zijn troepen herhaaldelijk naar het Westkwartier om er vernielingen aan te richten. Ook de oevers van de Leie worden regelmatig geteisterd. Enkele ridders worden ter hoogte van Poperinge door Jacques Van der Beerst verslagen. De Ieperse notabelen, zeg maar de gegoede burgerij van het centrum, zien het allemaal niet meer zitten, en trekken naar Brugge waar ze de graaf om vrede verzoeken. Op 27 juni 1380 komt Lodewijk van Male naar Ieper. Hij denkt van zichzelf dat hij voldoende autoriteit bezit om een vrede af te kondigen. Het is natuurlijk een eenzijdige beslissing.

De graaf is niet goed wijs

Vooraf het feit dat die dag 400 wevers en volders verbannen worden uit de stad en verplicht moeten verhuizen naar Douai en Orchies, doet bij velen de wenkbrauwen fronsen. Het is niet meer dan normaal dan dat deze vrede een kort leven beschoren is. Er kondigt zich nu een strijd van een heel ander kaliber aan. In Brugge werd tot nog toe warm en koud geblazen. Eerst had het stadsbestuur zich aangesloten bij het volk, maar wat later hebben ze opnieuw de zijde gekozen van de graaf. Maar ze zitten altijd weer geprangd tussen hun eigen volk en die van Gent. De vrede die Lodewijk van Male aankondigde in Ieper, was dus een poging van de Brugse magistratuur om te ontsnappen van de tweespalt in

eigen rangen. Maar de graaf is niet goed wijs. Die verbanning van de Ieperse wevers en volders was een dwaze zaak. Ook de Brugse textielarbeiders worden nu als revolutionairen vervolgd. Heeft hij dan werkelijk niets geleerd hoe het zijn voorgangers de voorbije eeuw vergaan is met hun agressie tegen het gewone volk? Als Vlaanderen op de hoogte wordt gebracht van de moedwillige moord op 14 Brugse wevers, is de maat vol. We zijn 1 augustus 1380. De oorlog is nakend. Gent, Ieper, Kortrijk, Rijsel, Deinze en Roeselare sluiten zich officieel aan bij de volksbeweging.

Jan Bolle wil richting Torhout gaan

De graaf van zijn kant, heeft de steun van het volk van het Brugse Vrije. Hij begeeft zich nu naar Diksmuide, waar hij de hulp inroept van de ridderlegers van Henegouwen en Artois. Lodewijk van Male is de Gentse aanslag op zijn garnizoen, aan de poorten van Ieper, nog niet vergeten. Hij stuurt aan op wraak. Hij besluit eerst en vooral om op te rukken naar Ieper. Het nieuws van de komst van een nieuw grafelijk leger, boezemt de bewoners grote schrik in. Ze kunnen zich onmogelijk verweren tegen dergelijke overmacht en sturen brieven en boodschappers naar Gent. De Ieperse vraag om hulp wordt er op een genereuze manier verleend en enkele dagen nadien stappen 5.000 man onder leiding van Jan Bolle en Arnould Declercq de stadsmuren van Ieper binnen. De Gentse legerleiding beschouwt die 5.000 bovendien als een eerste legerkorps dat snel gevolgd zal worden door andere milities. Als ze in Gent vernemen dat de graaf aangekomen is in Poperinge, vertrekken nog eens 9.000 mannen. Op zoek naar de confrontatie. Het tweede leger staat onder het bevel van Pieter Van den Bossche, Raes van Herzele, Pieter De Winter en Jan Lannoy. Via Kortrijk arriveren ze in Roeselare. Ze sturen een boodschapper naar Ieper met de opdracht om te hergroeperen en die van Ieper mee te nemen in het grote ééngemaakte volksleger. Na een flink uur marcheren, ontmoeten de eerste Gentenaars en de Ieperlingen elkaar op een plek waar de wegen zich splitsen richting Roeselare en Torhout. Jan Bolle is zinnens om de weg richting Torhout in te slaan, maar hij loopt pardoes in een hinderlaag. Iemand heeft hen verraden. Het kan niet anders. Zonder zich maar enigszins te verdedigen, slaan de geallieerden op de vlucht. Velen zoeken hun toevlucht richting Ieper. De anderen vluchten her en der over de velden. De

soldaten van de graaf zetten de achtervolging in. 1.200 Gentenaars en evenveel Ieperlingen worden gewelddadig neergeslagen en gedood. Lodewijk van Male profiteert van deze overwinning om nu de confrontatie aan te gaan met het grote Gentse leger. De graafsgezinden vallen de Gentenaars aan ter hoogte van Woumen en slaan hen uiteen.

350 Ieperlingen worden begraven dicht bij de poterne

Ondertussen is Jan Bolle met zijn vluchtelingen aangekomen in Kortrijk waar hij beschuldigd wordt van verraad. 'Hoe konden die van de graaf nu weten dat hun legers zinnens waren te hergroeperen halverwege tussen Roeselare en Ieper?' De teruggekeerde Ieperlingen wachten in spanning op de afloop van de strijd. De volgende morgen weten ze voldoende. We spreken over dinsdag 15 augustus van het jaar 1380. Lodewijk van Male, vergezeld van een imposant leger van 60.000 mannen, biedt zich aan in de periferie van de stad. De Ieperlingen willen een militaire confrontatie aan hun stadsmuren te allen prijze vermijden en sturen een delegatie van 325 vooraanstaande burgers uit de cité richting graaf. Het zijn natuurlijk allemaal graafsgezinden en wat de rest van Ieper denkt, doet er op dit moment niet toe! Ze werpen zich gedwee voor zijn voeten, danken hem uitgebreid voor zijn hulp, betuigen hun onderdanigheid aan zijn gezag en bieden hem tot slot de sleutels van de stad aan. Lodewijk van Male gunt ze geen blik waardig. Hij begeeft zich zonder veel tamtam in de binnenstad. Zijn wraak zal drie weken aan één stuk duren. 700 inwoners worden van hun families weggerukt. De helft wordt ter dood veroordeeld. Hun lichamen worden begraven buiten de Tempelpoort dicht bij de poterne, de onderaardse gang. De rest wordt in de kettingen geslagen en naar Brugge gestuurd. Allen die verdacht worden van misdaden of rebellie worden volgens de bestaande rechtspraak berecht. Pas naar het einde van het jaar toe begint de graaf weer enig mededogen te tonen. Er is op kerstdag 1380 sprake van de 'vrede van Diksmuide'. De Ieperlingen krijgen eindelijk een beperkt deel van hun stadsrechten en vrijheden terug.

Lodewijk richt in 1379 zijn pijlen op Gent

Wel te verstaan dat er vanaf nu geen sprake meer kan zijn van het heffen van aanvullende belastingen zonder voorafgaande grafelijke toestemming. De stad moet trouwens een boete van 50.000 Parijse ponden betalen. De gijzelaars komen vrij. Als ze ten minste instemmen met de nodige voorwaarden. De handschriften uit die tijd hebben het opnieuw over de wevers en de volders die natuurlijk bijzonder mistevreden zijn met wat er de voorbije maanden is voorgevallen. De vrijgeleide die de graaf heeft gekregen om velen onder hun te straffen, gevolgd door die financiële straffen, liggen zwaar op de maag. Op 14 februari lopen de potjes nog maar eens over. Moegetergd door de beperkingen van hun vrijheden, weigeren ze de dreigende extra belastingen te betalen. Terwijl de officieren, de magistratuur en de stadsbewakers in Besant, een plaats tussen de d'Hondtstraat en de Rijselstraat, overleg plegen hoe ze de onrust kunnen bedaren, worden ze in volle vergadering overvallen en door een meute rebellen verjaagd. Een aantal onder hen loopt hierbij verwondingen op. Maar enkele dagen later is de onrust gekoeld en wordt er ingestemd met de voorwaarden van de graaf. Nu Ieper weer rustig is geworden, wordt het tijd voor Lodewijk van Male om zijn pijlen te richten op de stad Gent. In september 1380 slaat hij zijn legerkamp op voor de stadspoorten. Maar Gent is een heel ander paar mouwen. Duizenden mensen uit het Brabantse en het Luikse steunen de Gentse kapiteins en zijn gekomen om Jacques Van der Beerst bij te staan. En vergeet niet dat er zich nog duizenden Ieperse wevers in Gent bevinden. De stad blijkt echter een niet te overwinnen obstakel voor de graaf.

De Gentenaars onder het bevel van Raes van Herzele

Op 11 november 1380 doet de graaf een vredesvoorstel, maar dat is allemaal niet gemeend. Wintertijd weet je wel. Als de lange dagen en de zon van 1381 weer van de partij zijn, beginnen de vijandelijkheden opnieuw. Op 13 mei rukt een leger van 20.000 man op naar Gent. Onder hen marcheren opmerkelijk genoeg een peloton Ieperlingen onder de leiding van ridder Van Medem. De Gentenaars onder het bevel van Raes van Herzele en van Jan de Lannoy marcheren hun stad buiten en gaan in Nevele de

confrontatie aan met de troepen van Lodewijk van Male. Na een beklijvende veldslag worden de Gentenaars verslagen. In Gent rouwen ze om de dood van hun geliefde en illustere kapiteins. Na zijn succes keert de graaf terug naar Brugge. Die van Gent nemen de stad Geraardsbergen in, maar die inname is van korte duur want de heer van Enghien herovert het stadje en de Gentenaars worden naar hun thuisstad verdreven waar ze in de tang komen te zitten van enkele grafelijke legereenheden.

Filip van Artevelde wordt de nieuwe ruwaard

Een nieuwe winter is aantocht. De Gentse muren en vestingen hebben het zo goed als begeven onder de druk van de maandenlange belegering. De tijd van een nieuwe ronde onderhandelen lijkt aangebroken. De adellijke Albert de Bavière wordt aangesteld als bemiddelaar. Maar ze zijn niet stupide in Gent. Ze hebben ook wel gezien welke menselijke ravage de graaf heeft aangericht in Ieper. Nee nee, geen onderhandelingen. Verzet. Ze kiezen een nieuwe chef. En wat voor een? Filip van Artevelde, de zoon van zijn onvergetelijke vader en gewezen ruwaard Jacob, wordt op 25 januari de nieuwe sterke man van de geteisterde Gentenaars. De situatie in Gent is ondertussen verre van schitterend. De bevolking zit zonder voeding. Geen eten op de tafels. Velen sterven door hongersnood. In die toestand moeten ze de meedogenloze woede van de graaf ondergaan die er in is geslaagd om zijn troepen uit het Vrije, Ieper en zowat het hele Westkwartier te hergroeperen in Brugge en nu klaar staat om het rebelse Gent de genadestoot toe te brengen. De Gentenaars zijn de wanhoop nabij maar ze vinden desondanks de moed om alle weerbare mannen tot een laatste slag te overhalen. In plaats van hun lot af te wachten in hun geteisterd thuisbastion, beslist Filip van Artevelde dat een verrassingsaanval op Brugge misschien wel de betere strategie kan zijn. Op de feestdag van het Heilig Bloed, 2 mei 1382, houden ze halt in de buurt van Oedelem, aan de uitgestrekte heide van Beverhoutsveld.

De slag op het Beverhoutsveld bij Oedelem

De graaf heeft ondertussen zelf zijn mannen opgetrommeld. Een aantal toegewijde burgers en enkele lokale edelen vergezellen het leger om de confrontatie aan te gaan met de oprukkende Gentenaars. Maar dat loopt niet goed af. Hun aanval wordt gemakkelijk weerstaan. Van Artevelde en de zijnen verjagen de Bruggelingen tot aan en zelfs binnen in hun thuisstad. Lodewijk van Male die had deelgenomen aan de aanval, kan aan de dood ontsnappen door zich te verbergen op de zolder van een oude vrouw. Bij zonsopgang van de volgende morgen slaat hij, vermomd als een eenvoudige soldaat, op de vlucht naar Rijsel. Ruwaard Filip van Artevelde is de ster. Dank zij zijn overwinning kan hij nu de steun opeisen van de diverse Vlaamse steden.

Dood aan de partizanen van Gent

Allen sluiten ze de Gentse bonk in hun hart. Alleen Oudenaarde en Dendermonde weigeren toe te treden tot de Vlaamse alliantie. Ook Ieper dat zich, sinds de vrede van Diksmuide en onder de dominantie van de graaf, gedeisd had gehouden, laat zich overhalen tot de groepering van het volk. De Gentse soldaten die vanuit Brugge de stad Ieper binnenkomen, worden er door de mensen met open armen ontvangen. De ridders die er de belangen van de graaf verdedigen, vinden het raadzaam om hun vluchtende baas in Rijsel te gaan vervoegen. De vreugde-uitbarstingen in zowat heel Vlaanderen na de overwinning in Beverhoutsveld zouden wel eens faliekant kunnen aflopen voor die van Ieper. Terwijl de mensen zich, hand in hand met de uitzinnige Gentse soldaten, uitleven in een roes van triomfantelijke vreugde, smeedt al het in Rijsel toegestroomde grafelijk volk al plannen om het verloren Ieper opnieuw in te nemen. En zie! Enkele dagen na de festiviteiten staan plots en zonder enige verwittiging 300 mannen voor de stadsmuren. De concentratie is blijkbaar afwezig want er staan geen wachten aan de Ieperse poorten. De mannen van Lodewijk van Male kunnen zonder slag of stoot de stad binnen stappen. Nog voor dat de Ieperlingen naar hun wapens kunnen grijpen, lopen de indringers door de straten en tieren ze; 'dood aan de partizanen van Gent'. Twaalf rebellen worden vermoord en één van hun leiders, Salomon Van Leenen wordt krijgsgevangen

genomen en naar Rijsel overgebracht waar hij in opdracht van de graaf wordt onthoofd.

Filip van Artevelde stelt orde op zaken in Ieper

Het nieuws van de succesvolle aanval op Ieper verspreidt zich als een lopend vuurtje tot bij Filip van Artevelde die het belangrijk genoeg vindt om zelf orde op zaken te gaan stellen. De 300 bezetters maken dat ze weg zijn als ze vernemen dat ze in de tang zullen worden genomen door een op komst zijnde Gentse overmacht. Op 24 mei 1382 trekt de ruwaard inderdaad met 4.000 mannen de stad Ieper binnen. De mensen zijn benieuwd om hun redder te zien en haasten zich om hun huizen te verlaten en om Filip van Artevelde toe te juichen en te verwelkomen. Het lijkt er op dat ze voor de eerste keer in hun geschiedenis nu eens een leider hebben die de hunne is. Een ruwaard van het volk. Ze zweren om hem trouw en onderdanig te zijn. Er komen nieuwe stedelijke wetten, het stadsbestuur wordt vervangen en al de mensen die verjaagd en verbannen werden, kunnen nu zonder vrees terugkomen naar hun thuisstad waar ze hulp en bescherming aangeboden krijgen. Hele delegaties uit Kassel, Sint-Winoksbergen, Broekburg, Veurne, Nieuwpoort en Poperinge, komen hun toewijding zweren aan van Artevelde die zich nog steeds in Ieper ophoudt. Ook de natuur roert zich. Terwijl de stroom sympathisanten in Ieper maar blijft aanzwellen, breekt er volgens de kronieken een orkaan los die zes uur zal duren en die gepaard gaat met een aardbeving. Van de vroege morgen tot aan de middag. De mensen zijn in die tijd zo bijgelovig en zo naïef als maar mogelijk is. Het lijkt erop dat de graaf zich op die manier wil wreken voor wat het volk hem heeft aangedaan. Maar storm of geen storm, de Gentenaars maken werk van de zuivering in de stad. Blinde woede.

Die van Daniel Hallewyn bieden heroïsch verzet

Een aantal fanatieke graafsgezinden worden door een woedende meute opgejaagd. Broeder Jan Rovers die aangesteld was als bewaker van de Recoletten, van Hildebrant de celebrant van de Augustijnen en twee broeders van de Dominicanen worden door

het gepeupel gedood. De ruwaard verlaat Ieper na een verblijf van acht dagen. Hij reist nu naar Kortrijk. Op 7 juni trekt hij van daar naar Oudenaarde die zijn gezag nog steeds niet heeft erkend. Graaf Lodewijk van Male heeft de verdediging van Oudenaarde toevertrouwd aan heer Daniel Hallewyn. Het volledige volksleger is ondertussen toegestroomd voor de poorten van het grafelijk bastion. We zien die van Brugge, Ieper, Kortrijk, Poperinge, Kassel en van het Brugse Vrije. Deze keer is het menens. Er wordt een blokkade op de Schelde aangelegd met de bedoeling om het volk daarbinnen te laten verhongeren. Filip van Artevelde is zelfverzekerd en vastbesloten. Hij zal Oudenaarde niet verlaten vooraleer alle ridders van de graaf gedood zullen zijn onder de slagen van de Gentse zwaarden. Lodewijk van Male van zijn kant laat alle gijzelaars die Kortrijk aan hem had uitgeleverd om het leven brengen. Wat voor een laffe en zinloze wraakoefening is dit? De Ieperlingen die hij in 1379 verbannen had naar Douai, worden eerst naar Bapaume overgebracht en later naar Hesdin. Zo te zien is hij bevreesd dat de Vlamingen zullen doordringen tot Douai en er de Ieperlingen zullen bevrijden. De ridders die aan de zijde vechten van Daniel Hallewyn, bieden tijdens die dagen een heroïsch verzet tegen de belegeraars. Het is een eindeloze uitputtingsslag. Filip van Artevelde, vermoeid door de duur van het beleg, ziet zich genoodzaakt om een deel van zijn leger naar Dendermonde te sturen. Maar zowel in Dendermonde als in Oudenaarde blijken de geleverde inspanningen niet succesvol.

Het kasteel van Helkijn blijft amper overeind

De Gentenaars geraken meer en meer geïrriteerd door de obstakels die ze maar niet kunnen innemen. Hier en daar beginnen benden van het leger op het platteland rond te zwerven, waar ze kastelen in brand steken en eigendommen van de adel vernietigen. Hun strooptochten leiden hen zelfs tot aan de poorten van Rijsel waar ze in aanvaring komen met Franse legereenheden. Onderweg verwoesten ze de stad en het kasteel van Helkijn waar enkel de muren nog overeind blijven staan. Het wel en wee van de oorlog is niet altijd in het voordeel van die van Gent. Vanuit Rijsel vertrekken een groep soldaten en ridders met de bedoeling om de bezetting van Kassel te breken. Ze slagen er in om tijdens de nacht de heuvel te beklimmen en de stad binnen te dringen. Zowat het

hele garnizoen wordt afgemaakt. Het zijn bijna allen Ieperlingen waar van de leiding door van Artevelde toevertrouwd was aan kapitein Boterman. Ook die laatste wordt trouwens om het leven gebracht. Lodewijk van Male zou niets liever willen dat er een einde komt aan deze vuile oorlog. Hij probeert nog maar eens een keer de steden te overhalen maar die weigeren opnieuw om zijn gezag te erkennen. Hij zoekt zijn heil bij zijn schoonzoon, Filips de Stoute (op dat moment 40 jaar), een krachtige nazaat van de Valois-dynastie, één van de regenten van de koning Karel VI van Frankrijk en hertog van Bourgondië. Een machtige man en feitelijk nu al de baas over Frankrijk want koning Karel VI is in 1382 pas 14 jaar. Kan die machtige man de Vlaamse volksopstand neerslaan? Uiteindelijk heeft zijn schoonzoon er alles mee te winnen want Lodewijk van Male heeft maar één dochter en dus kan zijn schoonzoon beter nu zijn erfdeel vrijwaren.

De puber Karel VI is koning van Frankrijk

Filip van Artevelde van zijn kant is de wanhoop nabij. Hij mag de inname van Dendermonde en Oudenaarde vermoedelijk op zijn buik schrijven. Hij vreest dat de graaf een alliantie zal aangaan met de Franse koning en dat alle Vlaamse gijzelaars zullen overgedragen worden aan de Fransman. Hij beslist om eens uit te vissen of er geen onderhandelingen mogelijk zijn. 'Moult douce et moult aimable' betitelt hij de puber Karel VI in een brief waarbij hij vraagt of de koning niet zou willen tussenkomen in het conflict tussen de Vlaamse steden en de graaf en om de vrede te herstellen. Zijn vader Jacob van Artevelde en de Engelse koning Edward III zijn de voorbije decennia een hechte alliantie aangegaan die heel positief was voor de Vlaamse textielnijverheid. Maar die natuurlijk de Fransen altijd voor de borst heeft gestoten. Want de Engelsen zijn hun aartsvijanden. In het verzoek van Filip van Artevelde zien ze een ideale gelegenheid om een stok tussen de deur van die alliantie te steken en de Engelsen uit Vlaanderen buiten te bonjouren. Ze sturen een delegatie naar Doornik in een poging om overeen te komen met de Vlaamse ruwaard. Maar Filip van Artevelde weigert te praten over een vrede met Frankrijk zolang Oudenaarde en Dendermonde zijn autoriteit weigeren te erkennen. De koninklijke onderhandelaars vertrekken onder vrijgeleide naar Parijs en verklaren dat ze dergelijke voorwaarden onmogelijk

kunnen aanvaarden. Op 20 oktober laat van Artevelde een manifest verspreiden waarbij hij de houding van de Vlaamse steden legitimeert. Als Karel VI (zeg maar Filips de Stoute) weigert om de Vlamingen een vredesgezinde onderhandeling aan te bieden, waarom zouden de Vlamingen dan angst moeten hebben voor zijn macht en zijn troepen. De zelfverzekerde arrogantie van het Vlaamse antwoord verbaast en irriteert de omgeving van de koning. Het zou inderdaad geen slecht idee zijn om Lodewijk van Male te ondersteunen met Franse troepen!

De Franse auriflamme wordt bovengehaald

Van Artevelde had de reactie van de Fransen al verwacht voor hij zijn manifest liet verschijnen. Een week voor de publicatie ervan, op 14 oktober 1382, vertrekt een Vlaamse delegatie naar Londen om een nieuwe alliantie tussen Engeland en Vlaanderen te negotiëren. Ongelukkig genoeg voor de Vlamingen is er geen Edward III meer om toe te happen en wordt zijn zoon Richard II gechaperonneerd en gedomineerd door de adel. Er komen daardoor alleen maar beleefde, nietszeggende en ontwijkende antwoorden op de vragen van de Vlamingen. Vlaanderen staat plots alleen en zal op zijn eigen kracht moeten terugvallen. Aan Franse zijde lopen de militaire voorbereidingen bijzonder gesmeerd. De koning heeft de heilige banier, de auriflamme, van de abdij van Saint Denis bovengehaald en zal zelf aan het hoofd van de militaire expeditie staan. Hij heeft alle heren en ridders van zijn koninkrijk, zelfs die van de verst verwijderde provincies, gesommeerd om aanwezig te zijn Arras. Filips de Stoute eist van zijn onderdanen in Bourgondië goud en zilver om de schulden te milderen die hij voor deze oorlog aangaat. Lodewijk van Male brengt in naam van zijn graafschap Artesië en in aanwezigheid van alle Franse pairs een passend eerbetoon aan zijn koning. Hij heeft zijn financiële middelen zwaar aangesproken om een leger van 16.000 man te laten marcheren onder de Artesische banieren. Nu alle eenheden verzameld zijn, telt het leger van Karel VI maar liefst 80.000 manschappen. De hele Franse adel is ingegaan op het verzoek van de jonge koning en tekent present in Arras. Opmerkelijk is ook de aanwezigheid van hele benden ongedisciplineerde Bretoenen die op zoek zijn naar avontuur en goedkoop profijt. Filip van Artevelde is zich heel bewust van de

machtsontplooiing van de Fransen. Hij blijft niet bij de pakken zitten. Hij laat Oudenaarde voor wat het waard is en trekt naar Brugge om zich ervan te verzekeren dat ze hem nog steeds trouw zijn. Van Brugge gaat het naar Ieper waar de ruwaard zeker ook zijn autoriteit moet zien te bewaren.

De valse beloftes van Filip van Artevelde

Hij beseft maar al te goed dat er in Ieper een harde kern zit die buitengewoon graafsgezind is. Het is een kleine minderheid. Maar hoe dan ook, de graafsgezinden wachten de gebeurtenissen af en ze speuren naar kansen om zich opnieuw openlijk achter Lodewijk van Male te scharen. De ruwaard vraagt de Ieperlingen om zich te verzamelen op de Grote Markt. Staand op een platform, neemt Filip van Artevelde het woord. De man enthousiasmeert zijn aanhouders. Precies zoals zijn vader dat zo goed kon. Hij spoort hen aan om aan zijn zijde te strijden tegen de vijand en vertelt over de vergeefse moeite van de Fransen om te proberen de Leie over te steken. Hij spoort de mensen aan om zich verder bij hem aan te sluiten. Maar hij stelt de zaken rooskleuriger voor dan ze zijn. Hij verbloemt de waarheid. Dat de Engelsen de Vlamingen te hulp zullen komen in geval van nood, zal wel een leugen om bestwil zijn. Hij eindigt zijn emotionele toespraak met de woorden; 'blijf trouw aan de eed die jullie gezworen hebben aan mezelf en aan de goede stad van Gent die zich zo veel opofferingen heeft getroost om de rechten en de vrijheden van de Vlaamse steden intact te houden. Diegene onder jullie die van plan zijn om met mij te strijden, vraag ik om nu de handen in de lucht te steken als jullie teken van loyaliteit.' De Ieperlingen zijn door het dolle heen. De handen gaan massaal in de lucht, een denderend applaus breekt los. Met zijn allen zweren ze liever te sterven dan hun leider in de steek te laten. Het is een loze belofte, een blinde eed zoals de komende gebeurtenissen al snel zullen aantonen. Nadat hij Ieper achter zich heeft gelaten, reist van Artevelde naar Kortrijk. Ook hier moedigt hij het volk aan en krijgt hij volop signalen van trouw en toewijding.

en gemeenzaam 'Haze' genoemd. De Vlaamse milities krijgen gezelschap van de ridders van Broekburg, Sint-Winoksbergen, Nieuwpoort, Kassel, Poperinge en Veurne. Ze staan onder het bevel van Jean Sporquin, de gouverneur van het gebied van de gravin van Bar. De stad Duinkerke ontvangt het leger met open armen en waant zich meteen veilig tegen de invasie van de Engelsen. Maar het botert niet echt tussen de Vlamingen onderling. De aanwezige ridders vrezen dat ze zullen verraden worden door hun eigen milities en die, van hun kant, zijn natuurlijk hun vijandige gevoelens tegenover de Leliaards niet vergeten. Daarvoor is er de voorbije tijd wel te veel gebeurd. De Engelsen verlaten Mardick en organiseren de nodige voorbereidingen om de slag aan te gaan met de Vlaamse adel en de volksmilities. Ze stellen zich op in de onmiddellijke omgeving van Duinkerke. Haze en Jan Sporquin tellen ongeveer 12.000 man onder hun banieren. Die machtsontplooiing verbaast de Engelse bisschop. Op advies van de heer van Cavetry stuurt hij een heraut naar de vijand met de boodschap dat alle Vlamingen die zichzelf als Urbanist beschouwen, welkom zijn bij het Engelse leger.

Het beleg van Ieper kondigt zich aan

Maar de Vlaamse milities die staan te popelen om aan het gevecht te beginnen, doden de boodschapper. Het signaal om aan te vallen weerklinkt in de lucht. We zijn donderdag 15 mei van het jaar 1383. De Engelse boogschutters behoren tot de besten van hun tijd en maken het verschil. De moed van enkele priesters die de wapens hebben opgenomen om de expeditie van Spencer te volgen, doet de rest. De Engelsen verjagen hun tegenstanders en achtervolgen ze tot binnen in de stad. Er volgt opnieuw een ongehoorde slachting op duizenden Vlamingen. De graaf reageert laconiek op de nieuwe nederlaag; 'als we deze slag verliezen, zullen we wel een andere winnen'. Maar zijn schoonzoon Filips de Stoute, de hertog van Bourgondië, neemt de Engelse pandoering niet zo luchtig op. Hij ruikt het gevaar en stuurt onmiddellijk zijn ridders en schildknapen op weg met de bedoeling om een garnizoen te vormen aan de grenzen van Vlaanderen. Ondertussen storen de Engelsen zich aan niets of niemand. Ze gaan voort met hun verwoestingen. Ze krijgen de onderwerping aangeboden van Sint-Winoksbergen, nemen Kassel in en rukken nu verder op naar

Ariën-aan-de-Leie. Maar die laatste stad, onder leiding van haar burggraaf Robert de Béthune, burggraaf van Menen, is niet van plan om zich over te geven. De Engelsen laten Ariën links liggen en rukken verder op naar St.-Venant dat verdedigd wordt door Guillaume le Merle. Maar die wordt gevangen genomen na zijn dapper verweer. Belle, Mesen, Veurne en de hele Vlaamse kust tot aan Blankenberge vallen één voor één als dominostenen onder het Engelse geweld. Op 9 juli 1383 komen ze aan in Poperinge waar ze zich te goed doen aan plunderingen. Ze bevinden zich nu op 2 uur van Ieper die voor de Gentenaars blijkbaar een belangrijke prooi is. In Ieper bevinden zich nog partizanen die zich zullen willen aansluiten bij hun legers. Maar vooral de gevoelens van wraak tegenover de Ieperlingen die hen vorig jaar zo snel de rug hebben toegekeerd, zijn hevig. Het besluit is snel genomen. Het beleg van Ieper zit er aan te komen.

Het Beleg van Ieper

De inwoners van de stad Ieper leven al een hele tijd in het onzekere besef dat ze wel eens zouden kunnen belegerd worden door de Engelsen en hun Gentse kompanen. De krijgsmannen die de heer van Simpy hebben vergezeld tot voor Duinkerke, druppelen opnieuw binnen in hun haardsteden. Ze vertellen over de zegepralen van de Engelsen. Hun vijanden. Iedereen beseft dat het gevaar nu wel erg nabij is en dat het verdomd nodig zal zijn om de krachten te bundelen. Hun graaf Lodewijk en zijn schoonzoon, de hertog van Bourgondië, hebben wel hulp beloofd. Maar wanneer kunnen ze die verwachten? Nee, het is duidelijk: Ieper staat er alleen voor! De stad wordt op dat moment in de tijd omringd door een dubbele omwallinglijn. Twee omheiningen. De oude Ieperse omwalling die het rijke centrum moet beschermen en de uitgestrekte omheining die er gekomen is in 1325 door toedoen van de illustere Westhoekrebel, wijlen Nikolaas Zannekin. De man die enkele jaren later, in 1328, zijn leven zou laten op de Kasselberg. Zannekin dacht aan de gewone man die totaal aan zijn lot overgelaten was in de onbeschermden buitenwijken en hij zorgde er voor dat vele tienduizenden mannen en vrouwen ook hun beschermende gordel kregen. De omheining is werkelijk uitgestrekt! Het buitengebied van de stad bestaat uit vier flink uit de kluiten gewassen parochiegemeenschappen die al decennia lang

in het bezit zijn van hun eigen kerken. De kerk van Sint-Michiel in het zuiden en de kerk van Sint-Kruis in het westen. In het noorden liggen de kerken van Onze-Lieve-Vrouw van Brielen en wat verderop de kerk van Sint-Jan. In dat uitgestrekte buitengebied vinden we trouwens nog de kloosters van de heilige Clara, de Karmelieten en de Augustijnen, en de begijnhoven van Sint-Christina en Sint-Thomas.

De stad telt negen poorten

Het is precies die kilometerlange vestingsgordel die de Ieperlingen zorgen baart. Alleen al om die te verdedigen is een aanzienlijk leger van manschappen essentieel. Een onmogelijke opgave. Het wordt snel duidelijk dat de enige oplossing kan gevonden worden door het opgeven van die onverdedigbare centuur en dat Ieper zich moet focussen op de verdediging van de eigenlijke stad. De omwalling van de welvarende stad Ieper heeft zelf zo al een geschiedenis die terugloopt tot in de 10de eeuw en zelfs vroeger in de tijd. De eigenzinnigheid van de Vlaamse steden versus de Vlaamse graven en opperleenheer Frankrijk hebben al eeuwen gezorgd voor uitbreidingen en noodgedwongen afbraken of afslankingen van de beschermende wallen. De laatste wijzigingen kwamen er in 1329 wanneer de Franse koning Filips van Valois, de overwinnaar op de Kasselberg, als represaillemaatregel van de Ieperlingen eiste dat de wallen zouden verdwijnen. Maar in 1333 werden ze zonder veel poespas terug opgebouwd. Het typeert de eigenzinnigheid en vooral de drang tot onafhankelijkheid en zelfbestuur van de toenmalige poorters. De stad telt negen poorten en een onderaardse gang. We tellen de Antwerppoort, de Steendampoort, de Mesenpoort, de Tempelpoort, de Boterpoort, de Elverdingepoort, de Boezingepoort, de Diksmuidepoort en de Torhoutpoort. Het zijn de enige delen van de wal die in steen opgebouwd zijn. De toegang door de respectieve poorten wordt geregeld door een stel slagbomen of door staketsels die men in die tijd als 'balies' omschrijft.

Duizenden sagetten worden uit het beste hout gesneden

De versterkingen worden vervolledigd door een gracht die in het midden verdeeld wordt door een dijk met een bovenrand die op het zelfde niveau staat als het waterpeil in de gracht. Die dijk fungeert als beschermingslinie. We zien er hele rijen van spitse, puntige palen die er als een hek staan opgesteld. Achteraan het tweede gedeelte van de wal verheft zich een aarden wal waarvan de helling naar het lager gelegen talud beplant is met een brede haag van levende sparren die beschut worden door een schutting van puntige palen. Ze vormen een haast ondoordringbare hindernis van ongeveer 2 meter breedte. Alle weerbare mannen zullen naar de wapens grijpen. De milities ontvangen allemaal nieuwe rode kappen en hun banieren met het wapenschild van de graaf. Vlaggen en vaandels worden vernieuwd. Duizenden pijlen, in die tijd worden ze ‘sagetten’ genoemd, worden op enkele dagen tijd uit het beste hout gesneden. En er wordt ook gezorgd voor het aanmaken van de ‘yschots’, de pijlen voor de kruisbogen. Er zijn een aanzienlijk aantal kanonnen gegoten. Een deel ervan is bestemd om ijzeren bollen af te vuren, de anderen zullen de stenen bollen afvuren, gemaakt van de gebruikelijke Brabantse steen. Ieper maakt gebruik van een ‘maître-canonnier’ van Oudenaarde. Hij zorgt voor de vervaardiging van de kanonnen maar hij zal ook de bewapening leiden tijdens de komende belegering. Er dient zich al vlug een probleem aan. Door de recent gestreden strijd bij Westrozebeke is de voorraad van het poeder, het buskruit, uitgeput. De magistraten sturen ijlboden uit. Henri Cantin en François Hughes trekken naar Parijs, Rijsel en Brugge om een flinke voorraad poeder op te slaan. Uiteindelijk kunnen de Ieperlingen hun espringalls en de kookketels bovenaan de stadspoorten positioneren. De ketels worden gevuld met een mengsel van sulfer, pek en olie. De vervaarlijke cocktail staat klaar om uitgekieperd te worden voor het geval dat iemand het zou wagen de verschansingen te beklimmen.

Er worden drie rosmolens gebouwd in het centrum

Al dat werk is maar precies op tijd klaar. Het nieuws verspreidt zich als een lopend vuur! De Engelsen hebben zich van

verscheidene West-Vlaamse steden meester gemaakt en rukken nu op naar Ieper. De bewoners van de voorgeborchten krijgen het bevel om zich met al hun bezittingen binnen de beveiligde stadswallen te begeven. Het is de enige manier om aan de plunderingen en de dood te kunnen ontsnappen. Er wordt trouwens meer gevraagd aan het gemeen van de buitenparochies. De magistraten gelasten hen om de deuren en vensterblinden van de huizen af te haken en samen met alles wat hout is, tafels, balken en planken, mee te brengen binnen de stad. Met al dat materiaal zal op de vestingen nog een aanvullende barricade worden opgeworpen. In de volksmond wordt die barricade trouwens omschreven als een 'thuyn'. De barricades moeten het mogelijk maken dat de, sinds 1302 erg vermaarde, lokale boogschutters er hun pijlen kunnen afschieten zonder door die van de vijand geraakt te worden. De hekkens die de toegang tot de stad regelen, worden voor alle zekerheid nog eens vernieuwd. De inwoners verwachten dat ze wel eens lang zouden kunnen belegerd worden en willen te allen prijze voorkomen om zonder voedsel te vallen. Ze voorzien zich rijkelijk van proviand en levensmiddelen die hun in staat moet stellen om het gedurende vier maanden uit te houden zonder één enkele levenslijn met de buitenwereld. De magistraten hebben het bevel uitgevaardigd dat het voor de handelaars strikt verboden is om tijdens deze periode van noodtoestand de prijzen van de eetwaren te verhogen. Al wat zich in de buitenwijken bevindt, wordt als verloren beschouwd. Binnen de stad worden er drie rosmolens gebouwd die zoals de naam het laat vermoeden, in gang worden gehouden door paarden. De nieuwe rosmolens komen in de plaats van de exemplaren die er stonden in de buitengebieden. Ze zijn er op gericht om de taak van de watermolens over te nemen in het geval de vijand moedwillig het waterpeil van de Ieperlee zou verlagen.

De Franse ridder Renaud Dauphin blijft paraat

De voorzorgsmaatregelen zijn eindelijk afgewerkt. Het Ieperse magistratuur inspecteert het geheel nog een laatste keer en wil zich veiligheidshalve nog eens vergewissen hoe het staat met de moraal en de paraatheid van de stadsbewoners. Ze laten twee van de klokken aan het belfort luiden als teken van alarm. Het is voor ieder verzamelen geblazen. Op naar de Grote Markt. De

krijgslieden en alle burgers snellen toe. In tijden van oorlog wordt er geen onderscheid gemaakt in ouderdom of stand. De burgers weten wie hun militaire oversten zijn en voelen zich bereid om zich voor het volle pond aan hen te geven om zo de verdediging van de stad en van hun eigen wel en wee te garanderen. Vanuit het balkon van het belfort spreekt de voogd de mensen toe en hij stelt onomwonden voor om de doodspraak op te leggen aan allen die niet aan hun verplichtingen tegenover de stad Ieper voldoen. Het volk reageert enthousiast en met toejuichingen. Met zijn allen zweren ze trouw aan de graaf en verklaren ze liever te willen sterven dan te verzaken aan hun eigen plichten. Vreemd toch die eensgezindheid in het Ieper van 1383. Waar is die verdomde tweespalt gebleven? Zijn alle Gentsgezinden in Ieper plots in rook opgegaan? De kronieken zwijgen er over als vermoord. Op veel hulp moeten de Ieperlingen niet rekenen! Het Franse garnizoen en de andere ridders die Karel VI van Valois onder het bevel van de heer van Simpy had achtergelaten in Ieper, zien de nakende belegering van de Engelsen absoluut niet zitten. In plaats van te helpen in de verdediging van de stad, kiezen ze er voor om de wijk te nemen naar het veilige Rijsel. Het is notabene Simpy zelf die het initiatief neemt voor de algemene desertie. Volgens de kroniekschrijvers blijft er één Franse ridder paraat. Het gaat om een zekere Renaud Dauphin die, samen zijn persoonlijke schildknaap, het wel en wee zal blijven delen met de Ieperse poorters.

Jean van Oultre is in 1383 de burggraaf van Ieper

Graaf Lodewijk van Male stelt zijn vertrouwelingen aan om de leiding te nemen over de verdediging van de belegerde stad. Het zijn allen stuk voor stuk mannen die de graaf trouw en toegenegen zijn en in wie hij een grenzeloos vertrouwen stelt. Een goede leiding is van het grootste belang en er moet goed op gelet worden dat de goede moraal en de gretigheid van de Ieperlingen niet aangetast wordt door het toch wel vervelende vertrek van het Franse garnizoen. Jean van Oultre, de heer van Weldene, is op dat moment de burggraaf van de stad. Hij is de opperbevelhebber van de strijdkrachten. Hij deelt dit bevel met zijn zoon Baudouin, de heer van Elverdinge, maar verder ook met verschillende heren die hij verkiest onder de Ieperlingen. Maar er zijn ook afgevaardigden

bij van graaf Lodewijk en van de hertog van Bourgondië. Het zijn messire Pierre Vanderzype (moult sage et aime chevalier), de heren van Izegem, Harelbeke, Rollegem, Staden en van Moorslede, messire Jean Blanckaert, Jan Hauwel, Nicolaas Francis en George Belle. Jan Vanderzype, de neef van messire Pierre Vanderzype en verscheidene andere adellijke heren vervolledigen het leidinggevend team.

15.000 Ieperlingen zullen hun stad verdedigen

Ze hebben allemaal de opdracht om te waken over de gemoedsgesteltenis bij de bevolking en ervoor te zorgen dat er geen onlusten uitbreken. De mankracht waarover Ieper kan beschikken, kan onmogelijk luxueus genoemd worden, maar zou op zich wel voldoende moeten zijn. Er is geen enkel authentiek document beschikbaar dat ons kan vertellen hoeveel volk er aanwezig is om die gedenkwaardige belegering te weerstaan. Het blijft gissen. De bevolking bestaat op dat tijdstip uit meer dan 80.000 inwoners. Als we er van uitgaan dat 1/5de van hen in staat is om de wapens op te nemen, dan bekomen we een getal van 15.000 strijders. Die worden toegewezen volgens een goed afgelijnd plan. De stad is onderverdeeld in 16 secties of kwartieren. Elk kwartier staat onder het gezag van een kapitein. Hij heeft de taak om iedereen die tot zijn militie behoort of die in zijn sectie woont in geval van nood op te roepen en te commanderen. Dank zij de geschiedschrijver Adriaan van Schrieck (1560-1621) weten we nog de namen van de respectieve kapiteins. Het zijn Marcel Florisoone, Florentin Cornette, Baudouin Camerlinck, Michel van Wynckel, Eloi la Rivière, Pierre Schoonaert, Jean Vandenbossche, Lambert Moerman, Jacob Volbaut, André Paeldinck, Jean Van Beselaere, Olivier Lap en Allard Beaugrand. Verder zien we ook Victor Dubois, Joseph Vancostenoble en een zekere Wauthier van wie de familienaam onbekend blijft.

Het luguber geklingel op maandag 9 juni 1383

Bij deze strijdkrachten dienen natuurlijk ook de gilden te worden toegevoegd. De handboogschutters van Sint-Sebastiaan, de zwaardvechters van Sint-Joris, de buksschutters van de Heilige

Barbara, de kruisboogschutters van Sint-Michiel zijn op dat moment in de tijd door de overheden en door de magistraten officieel erkende organisaties. De gilden zijn niet militair van aard maar toch wordt van hen verwacht dat ze bij elke omstandigheid in staat zijn om de stad te verdedigen. Elke gilde wordt geleid door een hoofdman, of indien deze afwezig is door één of andere hoogwaardigheidsbekleder van het broederschap. Naast de 15.000 burgers beschikt de stad trouwens nog over verdere verdedigers. Het zijn niet alleen de bewoners van de buitengemeenten die binnen de vestingmuren van de stad hun schuiloord gevonden hebben maar de Ieperlingen beschikken ook nog over een bezoldigd ruitersregiment onder de leiding van de heer van Falkenbourg (of Fauquemont). Later zal blijken dat dit regiment een vrij onbeduidende rol zal spelen tijdens het beleg. We zien hen nergens uitblinken. Er is geen sprake van opzienbarende wapenfeiten. We vinden ze enkel terug onder de rubriek 'uitgaven' aan dappere strijders, in de stadsrekeningen van die tijd. En zo is de toestand binnen de stad Ieper in juni 1383 op het moment dat de Engelsen volop aan de gang zijn met het plunderen van het nabijgelegen Poperinge.

Maandag 9 juni 1383. Bij het krieken van de dag heeft de werkklok aan het belfort, zoals gewoonlijk, geluid en zijn de Ieperlingen aan het werk getogen. Maar ze hebben amper de hand aan het werk geslagen als de grote en de kleine klok aan het belfort in de prille dageraad weerklinken. Het is al bij al een luguber geklingel dat de poorters waarschuwt voor nakend gevaar.

Braem De Meule krijgt geen tijd

André Paeldinck, burger van Ieper en eveneens kapitein van de Boterpoort, heeft de voorhoede van de Engelse en Gentse legers opgemerkt. Ze zijn op komst langs de weg die leidt van Poperinge tot Ieper. Hij slaat vliegensvlug alarm. De nadering van de vijand gebeurt zo plots dat enkele bewoners van de Ieperse buitenwijken er door verrast worden. Een zekere Braem De Meule krijgt niet eens de tijd om zich terug te trekken in de stad. De buitenlieden die zich met hun kudden op weg bevinden en hopen om nog over voldoende tijd te beschikken om zich achter de stadsmuren in bescherming te brengen, zijn er aan voor de moeite. Ze vinden de

stadspoorten onvermurwbaar gesloten. Samen met hun goederen en beesten vallen ze in de handen van de Engelsen. Ondertussen missen de alarmklokken hun effect niet binnen in de stad. De bewoners lopen uit hun werkplaatsen en hun huizen. Een bonte en nerveuze wemeling door de straten. Ze verzamelen zich voor de hallen waar de standaarden ontvouwd worden en waar ze zich presenteren voor hun respectieve kapiteins. Daarna begeven ze zich naar hun aangewezen plaatsen. In een oogwenk worden de poorten en vestingen nu voorzien van de nodige verdedigers. De kanonnen worden opgesteld. De Engelsen walsen zonder slag of stoot door de buitenwijken. De schaarse burgers die ze ontmoeten, worden gedood.

De kerken van Brielen en Sint-Jan worden gespaard

De uitgestrektheid van die eerste omheining werkt verwarrend. Het grote aantal straten en de rijke kerken laten vermoeden dat ze zich hier al in de stad zelf bevinden. Ze vermelden aan hun thuisbasis in Calais dat de plaats Ieper al ingenomen is. De inname van de resterende vesting is gewoon nog kwestie van een drietal dagen belegering. Dat is in elk geval wat de Gentenaars voorhouden. De eerste Engelsman die de binnengordel van de stad benadert is Guillaume Feltier (anderen beweren dat het Tharinson is). Hij berijdt een witte merrie en wordt gevolgd door zowat duizend krijgslieden. Ze willen zich via de Boterpoort toegang verschaffen tot de binnenstad. Een eerste poging om zich meester te maken van Ieper. Maar ze worden teruggeslagen door het kanonvuur dat losbreekt vanuit de hoogte van de vestingen waar de Ieperlingen een prima uitkijk hebben op de belegeraars. De avond valt na de eerste dag vol belegering. De Engelsen trekken zich terug tot op respectabele afstand van de stad. Morgen is een nieuwe dag. Tijdens de nacht organiseren de Ieperlingen een verrassende uitbraak richting buitengebieden die ze zonder medelijden in brand steken. Ze moeten absoluut verhinderen dat de vijand er zich zou kunnen verschansen. De kloosters worden met pijn in het hart in de as gelegd. Enkel de kerken van Sint-Jan en Onze-Lieve-Vrouw ten Brielen worden gespaard. Bij dageraad zijn de Ieperse 'suburbs' veranderd in een desolate smeulende puinhoop. Deze stoutmoedige uitval brengt de Engelsen toch wat aan het twijfelen. De beschuldigingen tegenover de Gentenaars

vliegen in het rond. De Engelsen voelen zich bedrogen. De Ieperse poorters zouden toch op de vlucht slaan bij hun nadering zoals die van Gent voorspeld hadden? Het tegendeel blijkt waar. De stedelingen leggen een onverzettelijke moed aan de dag. Zie ze daar staan midden in die eerste nacht. Met de wapens in de handen, dicht bij het belfort, klaar om bij het eerste signaal naar de vestingen te snellen. De woekerende brand in hun voorsteden werpt een sinistere gloed in de hemel. De lucht gloeit als hete steenkolen. Hun thuis staat in brand en toch komt er geen klacht over hun lippen. Ze blijven trouw aan hun eed en verkiezen de vernietiging van hun eigendommen en de plundering van hun bezittingen boven de onderwerping aan de Engelsen. Onder de belegeraars bevinden zich Gentenaars en Ieperse wevers die destijds uit Ieper verbannen waren wegens hun sympathie met de vijand.

Het mirakel van de Leemput

Ze hebben allemaal wel een broer, een buur of een vriend binnen de stadsmuren. Zouden die hun niet goedgezinnd zijn? Hier en daar wordt er geroepen op die van de stad. 'Doodt uw heren, denk aan de tijd die voorbij is. We zullen u helpen en we zullen samen goede vrienden zijn!' Maar de poorters wankelen niet bij die verraderlijke smeekbeden. Ze hebben getrouwheid en onderworpenheid gezworen aan de voeten de Franse koning Karel VI en zullen die trouw blijven respecteren. Of durven ze niet anders? De voorhoede van het leger van de Gentenaars en de Engelsen staat nu opgesteld voor het deel van de versterkingen die we de 'Leemput' noemen. Later zal die plek de 'Boterplas' worden genoemd. Binnen 600 jaar zal de Leemput plaats maken voor de parking aan het station. Hoe dan ook; in 1383 situeert de Leemput zich tussen de Boterpoort en de Elverdingse poort. We laten de kroniekschrijvers aan het woord die in hun vertelsels wel een heel naïeve lichtgelovigheid aan de dag leggen en schrijven over het grote mirakel dat zich aan de Leemput voltrekt. Binnen onze 'Kronieken van de Westhoek', maken we graag plaats voor sagevorming als onderdeel van de geschiedenis. Een jong meisje van nauwelijks 14 jaar, wordt net voor ze de stad wil binnenglippen, opgemerkt door de Engelse soldaten en opgepikt. In die tijd is er bij soldaten geen enkel besef van moraliteit of

ethiek. Huurlingen in dienst van hun bevelhebbers zijn precies varkens. Vrouwelijk schoon riskeert de meest brutale verkrachting. Nonnen, boerinnen, allen die een rok dragen, hebben bij de diverse militaire strooptochten van het verleden vaak dat wrede lot ondergaan. De jonge Ieperlinge riskeert op haar beurt verkracht te worden door de soldaten. Ze wil nog liever sterven dan die oneer te moeten ondergaan en werpt zich in het water van de gracht aan de Leemput.

Het meisje blijft drijven op het wateroppervlak

Het meisje dweept al een tijd met de Onze-Lieve-Vrouw van Nieuwkerke voor wie ze een bijzondere godsvrucht koestert. Terwijl ze de naam van haar maagd Maria prevelt en het teken van het kruis maakt, drijft ze biddend af naar de inham waar het water op zijn diepst en breedst is. Maar in plaats van onder het wateroppervlak te verdwijnen, blijft ze drijven op het water. Legende. André Paeldinck die zich op de dijk bevindt, bekijkt het bizarre tafereel en geeft opdracht aan zijn ondergeschikten om een boot te nemen en het zwalpend meisje ter hulp te snellen. Ze wordt veilig en wel aan wal gebracht midden een haag van omstanders die de maagd Maria uitvoerig bedanken voor haar heilige bescherming. De legende van de redding van het jonge meisje levert de nodige stof op voor een historische roman met de titel 'Thuyndag' en voor het schilderij van Jos Van Sevendonck welk men nu nog kan bewonderen in de zaal van het stadhuis.

Het wordt nu menens voor de Engelsen

Voor de Engelsen wordt het stilaan menens. Ze willen zich meester maken van de stad en vallen nu aan vanuit verschillende kanten. De Ieperlingen hebben tijdens de nacht niet stilgezeten en hebben ononderbroken gewerkt aan een verdere versteviging van hun hekken (barrieren) en vestingen. Ze beantwoorden de aanvalslust van de vijand nu met een regen van pijlen. De belegeraars zien zich uiteindelijk, na een hele reeks van vruchteloze aanvallen, genoodzaakt om zich terug te trekken. De volgende dag ondernemen de Engelsen een nieuwe aanvalspoging op de plekken waar de stad het toegankelijkst lijkt. Maar het scenario van de vorige dag herhaalt zich. Maar dan wel in een sneller tempo. Heel

wat krijgers bezwijken onder de regen van pijlen. De derde dag van de belegering, 12 juni 1383, wordt het vijandige leger vervolledigd. De voorste gelederen worden aangevuld met mannen van de bisschop van Norwich en van de graaf van Beaumont. Naar verluidt staan er nu 15.000 mannen voetvolk en 2.000 ruiters te drummen om Ieper binnen te vallen. Hoe kwalitatief die 17.000 uitgerust zijn, is een open vraag. Een groot aantal onder hen is nauwelijks gewapend. Soldaten? Ze kennen het woord 'tucht' niet eens. Het nieuws van de vele successen van hun bisschop lijkt voor de leeglopers en schooiers interessant om een graantje mee te pikken. Het zijn ordinaire fanatieke avonturiers die hopen om te kunnen plunderen en alles mee te grissen wat maar kan in dat beloofde land Vlaanderen. Sommigen dragen een kruis op hun kledij. Precies alsof ze tegen heidenen moeten optrekken. Anderen zijn gekleed als pelgrim en dragen een stok mee als enig wapen.

Henri Spencer, voorvader van een roemruchte dynastie

Onder de heren die het leger vergezellen, zien we bekende namen. De graven van Arundel en Buckingham. De heren van Newcastle en Beaumont, Hugues de Cavrely en Hugues Spencer de neef van de bisschop. We herkennen Guillaume Helman, Jean de Ferriere, Mathieu Brandeman, Thomas Trivet, Thomas de Percy, David de Pellingsem, Thomas de Taillebourg, Gauthier Ruet, de heer van Waterlox, Jehan Sion, Richard de Burlay, de heren van Molay, de Mombay en verschillende anderen. Allemaal vechten ze onder het gezag en het vaandel van Henri Spencer, de bisschop van Norwich. Een oorlogszuchtige prelaat die notabene door de paus zelf werd aangeduid om de kruistocht te leiden tegen de ongelovigen. Henri Spencer, voorvader van een roemruchte Engelse dynastie waar veel later in de tijd figuren als Winston Churchill en de prinses van Wales, Diane Spencer van zullen voortspruiten, had zijn gewelddadige aard als generaal al bewezen door het neerslaan van opstanden in de graafschappen van Norfolk, Cambridge en Huntington. De kerkelijke waardigheid die hij bekleedt, is niet van dien aard dat hij zijn taak als legerleider zou moeten opgeven. Waarom zou hij? Hij is als de Drievuldigheid zelf: generaal, rechter en priester. Van kop tot teen bewapend, staat hij aan het hoofd van zijn troepen. Hij zelf oordeelt over het lot

van de krijgsgevangenen en vooraleer ze geëxecuteerd worden, heeft hij nog de arrogantie om de ter dood veroordeelden te troosten met de zegening van de kerk. Spencer is het gewend om overal in Vlaanderen ordeloze en amper georganiseerde tegenstanders aan te treffen. Zonder discipline, zonder chefs en zonder cavalerie. De meeste stadjes hebben geen garnizoen geposteed en zijn niet voorzien van stadswallen.

De legeropstelling tijdens het beleg van Ieper in 1383

Hij is uitermate verbaasd om niets van dit alles aan te treffen in Ieper dat zich met hand en tand verdedigt. Na drie opeenvolgende aanvalspogingen is het Engelse leger nu vastgelopen in een volledig geblokkeerd beleg. Hij beschuldigt de Gentenaars van hun zware onderschatting van de toestand in en rond Ieper. Hier is er effectief veel meer weerstand dan voor Grevelingen en Duinkerke. De Gentenaars doen er alles aan om de toorn van Henri Spencer te milderen en beloven extra manschappen uit Gent om hun legers bij Ieper te versterken. In afwachting wordt het grote leger opgedeeld in vier afzonderlijke korpsen. Het eerste legerkorps valt onder het bevel van de bisschop zelf en dat van de heer van Beaumont. Het slaat zijn tenten op aan de zuidkant van de stad. Daar waar de kerk van Sint-Michiël zich bevindt. De tweede en derde divisie, onder het bevel van de heer van Newcastle, positioneren zich meer westelijk en oostelijk tussen de poorten van Hangewaard en Komen enerzijds en de Leemput anderzijds. De Gentenaars vormen het vierde deel van het leger. Onder leiding van de onverschrokken Ackerman bezetten ze de terreinen tussen de kerken van Onze-Lieve-Vrouw ten Brielen en Sint-Jan. Het vierde korps ziet trouwens zijn mankracht fors toenemen tot circa 20.000 man met de komst van de Bruggelingen en van talrijke poorters die verbannen werden uit de andere steden van Vlaanderen. De kloosters van de Augustijnen en van de begijnen die tot nog toe gespaard waren gebleven, worden nu door de Engelsen getransformeerd in paardenstallen.

Ter Stove wordt bezet door de Engelsen

Vrij dicht bij de kerk van Onze-Lieve-Vrouw ten Brielen wordt een soort versterkt kasteeltje, Ter Stove, door de Engelsen bezet gehouden. Ter Stove wordt als een fort ingezet en zal voor de Ieperlingen een voortdurende bedreiging vormen. 37.000 man omsingelen nu de stad Ieper, zelf volgepropt met 17.000 strijders waar zelf een hond problemen zou ondervinden om er uit te ontsnappen. Dat van die hond wordt omschreven door de geschiedschrijver Meijer maar vermoedelijk is dat één van die typische overdrijvingen die gehanteerd worden als er over de lokale geschiedenis wordt geschreven. De stadsrekeningen van 1383 scheppen een ander beeld. Er gaat bijna geen dag voorbij zonder dat boodschappers de stad verlaten om de graaf van Vlaanderen, de graaf van Bourgondië en zelf de heer van Simpy op de hoogte te houden van de stand van zaken in en rond de stad. En zoals al eerder aangegeven, zijn het de belegerden zelf die zich wagen aan nachtelijke uitbraken buiten de muren van de stad. De vijand is nu zeker meer op zijn hoede en pakt het beleg sluwder aan. In plaats van holderdebolder aan te vallen, proberen de Gentenaars Ieper via de noordelijke kant te benaderen. Dicht bij de Boezingepoort graven ze allerhande greppels om het water uit de vestinggrachten af te leiden. De plekken waren het water verdwijnt, worden opgevuld met aarde zodat ze op zijn minst met droge voeten het midden van de dijk kunnen bereiken. De Ieperlingen zien de actie van de Gentenaars niet graag gebeuren en willen een uitbraak forceren in een poging om de sabotagewerken aan hun grachten te vrijdelen. Hun kapiteins oordelen echter dat dergelijke uitbraakpogingen zeer veel risico inhouden gezien het volk dat daar allemaal buiten staat.

Zandsteenbollen over de stad

Er wordt besloten om de mankracht aan de noordelijke vesting op te drijven. Ze willen zo de vijandelijke overmacht neutraliseren wanneer die een tweede reeks greppels zou willen aanbrengen om nog meer water uit de vestinggrachten te laten lozen. Het blijkt een succesvolle strategie. De Ieperlingen verliezen de vestingen, de muren en de grachten geen ogenblik uit het oog. Alle boten en sloepen die zich nog op het water bevinden, worden als

voorzorgsmaatregel in brand gestoken. Zowel hun eigen vaartuigen als die van de vijand. Het grootste gevaar is nu voorlopig geweken. Zondag 15 juni 1383. De geallieerden nemen nu hun toevlucht tot de artillerie. Ze stellen twee batterijen op. Pal voor de Mesenpoort. Elk van die batterijen bestaat waarschijnlijk uit een steenmortier of een soort kanon met zandsteenbollen. De kanonnen, zeg maar steenwerpers, staan gericht op het hekken van de poort. Dag en nacht horen de stedelingen nu het losbranden van de tuigen, voorafgegaan door het schel geklingel dat de mannen van de artillerie waarschuwt voor het gevaar van hun eigen tuigen. De twee batterijen beschieten de stad nu voor de rest van het beleg. Ze lanceren zowat elk uur één grote stenen bal op de binnenstad. Van zodra die ergens beland zijn, worden de projectielen door de bewoners naar de binnenplaats van het stadhuis gebracht. Tijdens de acht weken van het beleg zullen er in totaal zowat 450 stenen ballen ingezameld worden. Ze zullen er blijven liggen tot diep in de 18de eeuw en dan gebruikt worden bij de constructie van de overwelvingen van de Ieperlee.

De steenwerpers aan het zuiden van de stad

De ballen zorgen nu en dan voor de nodige vernielingen. Wees maar zeker. De poort en de toegangsdeur worden aan flarden geschoten. Tot twintig keer toe moeten de Ieperlingen de stuk geschoten houten borstweringen boven de Mesenpoort vernieuwen. Op zondag 22 juni wordt het houten kruisbeeld op de poort getroffen. Heiligschennis in het kwadraat! De bijgelovige (of zijn het diepgelovige?) Ieperlingen beschouwen het vernietigde kruis als een signaal van God dat ze nog hardnekkiger hun stadsmuren moeten verdedigen. Nu zullen de Engelsen heel zeker hun gerechtvaardigde straf van de Heer ondergaan. De kronieken stipuleren dat er geen menselijke slachtoffers vallen door de kanonballen. Een zekere Denys Sauvage schrijft dat een in het water terechtgekomen projectiel drie vissen doodt en dat er ook een kip gedood wordt door de inslag van een steen. Maar er is volgens hem geen sprake van andere dieren of mensen. Maar laat ons wel wezen: het lijkt toch wel erg onwaarschijnlijk dat 450 loodzware projectielen over een periode van 8 weken geen inwoners in de overvolle binnenstad zullen hebben getroffen. Terwijl de steenwerpers het zuiden van de stad bestoken en ze de

nodige energie vergen van de verdedigers ter plekke, blijft de vijand natuurlijk over de hele lijn actief. De Engelsen van de heer van Newcastle vallen op vrijdag 27 juni de stad aan via de Tempelpoort. Ze stuiten er op de onversaagde Ieperse kapitein André Paeldinck en zijn mannen die alle aanvallen vakkundig afslaan en meerdere Engelsen om het leven brengen. Daarna verkiezen de Engelsen om het wat rustiger aan te doen. Het is misschien toch beter om te wachten op de beloofde hulp van de Gentenaars. Op 1 juli verlaten inderdaad 20.000 Gentenaars de Gentse stadspoorten. Ze marcheren richting Ieper onder de leiding van hun kapiteinen Pieter de Winter en Pieter Vandenbossche.

Er zijn 20.000 extra Gentenaars op komst

Ze behoeden zich er voor om onderweg eventuele schermutselingen aan te gaan. Ze trekken voorbij Kortrijk dat verdedigd voor door Jean de Jummont, een trouwe aanhanger van de hertog van Bourgondië en de graaf van Vlaanderen. De versterking bereikt uiteindelijk de Ieperse stadsmuren op maandag 3 juli 1383. De 20.000 Gentenaars voegen zich onmiddellijk bij de soldaten van Ackerman. Ze slaan hun tenten op naast deze van hun wapenmakers, tussen de Boezinge- en de Diksmuidsepoort. Het leger van de vijand is nu toch wel imposant geworden. Een nieuwe aanvalsgolf kan nu elk moment losbreken. De Ieperlingen wachten met een klein hartje. De belegering is al een kleine maand aan de gang en de vijandelijke troepen zwellen aan met de dag. Wanhoop en ontmoediging kijken om het hoekje. Zouden ze zich niet beter overgeven? Of zouden de vreemdelingen die hun schuiloord binnen de stad hebben gezocht, misschien kunnen vertrekken? De bewindvoerders van de stad verzetten zich te allen prijze tegen welke toegeving dan ook. De belofte dat de troepen van de koning van Frankrijk en van de hertog van Bourgondië op komst zijn om Ieper te bevrijden, is voldoende om de rust en de eendracht bij het volk enigszins te herstellen. En dat is nodig ook, want de vijand is herbegonnen met zijn graafwerken in een nieuwe poging om het water uit de stadsgrachten te laten afvloeien. Ze slagen er in om het water opnieuw te laten wegstromen naar de Ieperlee. Maar de Ieperlingen zijn erg alert en hebben de verdedigingsgordel verdubbeld.

De wanhoop slaat toe bij de arme Ieperlingen

De berm middenin de stadsgracht is nauwelijks beschadigd en Ieper blijft vooralsnog beschermd door de binnenste dijk. De schrik slaat echter aan hun hart als ze vernemen dat de vijand de mensen van de kasselrij van Ieper en van het Brugse Vrije, op straffe van lijfstraf, verplicht om per gezin twee gevlochten matten aan te brengen bij de Ieperse vestingen. De massaal aangebrachte matten zullen zo de toegang tot de binnengracht eenvoudiger maken. Er volgt nog meer slecht nieuws voor de Ieperlingen. De hertog van Bourgondië heeft besloten om het garnizoen van Kortrijk te versterken met 60 lansen onder de leiding van de heer van Saint-Léger en van Yvonnet de Taintiniac. Op een vrijdagmorgen, 11 juli 1383, verlaat deze kleine groep de stad Rijsel om zich naar Kortrijk te begeven. Aan de Leiebrug te Komen stuiten ze op een peloton van 200 Engelsen, die zich op het platteland aan het bevoorraden zijn. Het komt tot een treffen. De Bretoenen worden verslagen en achtervolgd tot halverwege Rijsel. De heer van Saint-Léger wordt bij deze confrontatie gewond en overlijdt enkele dagen later. Vijf van zijn schildknapen schieten er ook het leven bij in. De wanhoop slaat opnieuw toe bij de arme Ieperlingen als ze het nieuws van het Engelse succes vernemen. Het volk begint te morren en wordt opstandig. Zullen zij ooit de beloofde hulp zien van hun graaf? Er is al veel beloofd door hun magistraten. Maar zijn het niet allemaal loze beloften? Zoethoudertjes? De voorbije weken zijn er bijna dagelijks boodschappers vertrokken naar Rijsel met smeekbedes aan het adres van Lodewijk van Male. Niets, maar dan ook niets is tot op dit moment verwezenlijkt! Enfin. Deze keer wordt er nu wel besloten om een onderhandelingspoging te ondernemen. Er zullen afgevaardigden gestuurd worden naar het kamp van de Engelsen met de vraag om het beleg te laten ophouden. Jean Vanderzijpe, één van de hoofdmannen van de burgerij, en Denis Paeldinck, aanvankelijk monnik en in latere tijden proost van Sint-Maarten, worden met de opdracht belast.

De bisschop van Norwich is een hooghartige man

Vertrouwend op de bestaande mensenrechten, begeven Paeldinck en Vanderzijpe zich op woensdag 16 juli naar de tent van de

bisschop van Norwich. Ze verklaren dat ze altijd paus Urbanus VI als hun paus hebben erkend en dat ze de Engelsen nog nooit enige schade hebben berokkend en dat ze uiteindelijk zelfs hun bondgenoten zijn. Ze beroepen zich in naam van de goedertierenheid en gerechtigheid een einde te maken aan deze belegering van een onschuldige stad en zijn troepen terug te sturen. De onderhandelaars tonen zich zelfs bereid om een aanzienlijke som te schenken om de kosten van de Engelse expeditie te vergoeden. De hooghartige prelaat weigert. Hij blijft doof voor hun vragen en voorstellen. Wat had je anders gedacht? De Ieperlingen zijn en blijven in zijn ogen Clementisten en dus a priori aanhangers van de Franse paus Clemens. Spencer zal geen voet wijken tot dat de stad Ieper zal gevallen zijn. De onderhandelaars keren onverrichterzake terug en brengen verslag uit over hun mislukte opdracht. De minachting die de bisschop van Norwich heeft getoond ten opzichte van de Ieperlingen, schiet hun in het verkeerde keelgat. De Ieperse verontwaardiging en trots zijn sterker dan de angst. Als de Engelsen willen vechten, dan zullen ze dat ook doen. Alles liever dan zich over te geven aan dit verwaand sujet van een Spencer. De belegering wordt langs beide kanten met vernieuwde ijver hervat. De belegeraars verdubbelen hun inspanningen. De energieke Ieperlingen bieden verbitterd weerstand en verhinderen elke vooruitgang. De stad behoort hun toe. De opgeëiste matten van stro worden op 21 juli geleverd. Beschermd door de duisternis van de nacht, bouwen de Gentenaars een soort binnenbrug over de drooggelegde buitengracht. Ze maken gebruik van de matten samen met wollen biezen en andere lichte voorwerpen.

De aanvoer van water uit Zillebeke- en Dikkebusvijver

Hier, vlakbij de Diksmuide- en Boezingepoort, zullen ze binnen de kortste tijd een nieuwe aanval wagen. Maar de Ieperlingen van hun kant zitten ook niet stil. De vestingen worden verstevigd. De borstweringen worden versterkt met de hulp van tafels, ramen en andere voorwerpen. Tijdens de nacht van 22 juli wagen ze zich zelfs aan een uitbraak en verdrijven ze de Gentenaars die werken aan hun noodbrug. Ze steken het vuur aan enkele legertenten, breken hun geïmproviseerde bruggen af, en vernielen alle graafwerken die het water uit hun vestingen willen laten

wegvloeien. Maar al bij al maken hun inspanningen vrij weinig indruk want de volgende dag hebben de Gentenaars alles wat vernield is al hersteld en de gracht opnieuw drooggelegd. De drooglegging gaat trouwens een flink stuk verder nu. De vijand sluit de beken af die het water van de vijvers van Zillebeke en Dikkebus naar Ieper brengen. De inwoners dreigen nu slachtoffer te worden van een tekort aan water. Een potentiële ramp is het. Niet min en niet meer. Twaalf heldhaftige en plichtsbewuste burgers ondernemen de volgende nacht een nieuwe uitval en slagen er in om de aangebrachte sabotage ongedaan te maken. Het wisselen van de scenario's. Vrees, succes, angst, de herhaalde aanvallen en tegenaanvallen 's nachts, het vernietigen en terug herstellen, gaan gedurende zowat de hele week door zonder dat er enig voordeel kan bereikt worden voor zowel de aanvallers als de belegerden. Ook aan de westkant wordt het front actief. De Gentenaars proberen nu de gracht achter het klooster van de minderbroeders droog te leggen. Het betreft de vestinggracht tussen het Zaalhof en de Tempelpoort. Een respectabel aantal rieten matten wordt uitgespreid. Verdeeld over 8 bruggen, laten ze de mannen van Gent nu toe om de buitengracht over te steken. Maar alle inspanningen stuiten voortdurend op een hardnekkige weerstand van de Ieperlingen.

De belegering sleept zich voort

De belegering sleept zich voort. De graaf van Vlaanderen die de volharding van de bisschop van Norwich kent, twijfelt of de stad Ieper het zal volhouden. Want blijkbaar staat er nieuwe versterking te trappen voor de Engelsen. Guillaume de Beaucamp en William de Windsor houden zich met hun troepen bij de kusten van Engeland klaar om bij het minste signaal de Noordzee over te steken. Lodewijk van Male wil de nederlaag absoluut vermijden. Maar hij voelt de bui hangen. Hij stuurt afgevaardigden naar Arnold de Hornes, de bisschop van Luik die bekend staat als een overtuigd Urbanist. Zou de bisschop niet willen optreden als bemiddelaar tussen de Engelsen en de graaf van Vlaanderen?

Een bemiddelingsopdracht voor Arnold de Hornes

Arnold de Hornes aanvaardt de delicate opdracht. Nadat hij de nodige instructies heeft gekregen van de graaf, vertrekt hij naar het kamp van de Engelsen waar hij door de bisschop van Norwich minzaam verwelkomd wordt. Arnold verzoekt Spencer om het beleg op te geven omdat hij eigenlijk bezig is om in Ieper echte Urbanisten te bevechten. In naam van de graaf van Vlaanderen biedt hij in ruil voor een terugtrekking een leger aan van 500 lansen die voor drie maand voorzien zijn van de nodige soldij. Het voorstel valt in goede aarde bij de Engelsen. De legeraanvoerders zonderen zich af om er over te beraadslagen. Zullen ze akkoord gaan met dergelijk gunstig aanbod? De Gentenaars haasten zich om tussen te komen bij hun weifelende collega's. De Engelsen zouden beter geen geloof hechten aan de beloftes van een prins die zelf zijn persoonlijke eden niet respecteert. De tussenkomst van de Gentenaars zorgt er voor dat de bisschop van Luik teruggestuurd wordt met de boodschap dat ze Ieper niet zullen verlaten vooraleer de stad zal zijn ingenomen. Arnold de Hornes neemt onverrichterzake afscheid. Verdere onderhandelingen hebben geen zin. Hij keert terug naar Rijsel waar hij verslag uitbrengt bij Lodewijk van Male. De graaf beseft nu volop dat de tussenkomst van de Franse koning essentieel is om het belegerde Ieper te redden. Hij richt zich in allerijl tot Filips, de hertog van Bourgondië. Met succes. Er wordt een grote bijeenkomst gepland waarbij de koning van Frankrijk zijn edelen de opdracht zal geven om zich te bewapenen en op 15 augustus vanuit Arras op te rukken voor de bevrijding van de stad Ieper. Voor de poorten van de belegerde stad hebben de Engelsen ondertussen al nieuwe graafwerken uitgevoerd en staan ze klaar om op vrijdag 25 juli 1383 (Sint-Jakobsdag) een nieuwe aanval te wagen. Een heel peloton tot op de tanden gewapende Engelsen stelt zich in de vroege morgen op voor de gracht van de Diksmuidepoort. Ze steken de buitengracht over en slagen er deze keer wel in om de middenberm te bezetten.

Er moeten ongetwijfeld burgerslachtoffers vallen

Hun in de hoogte gestoken lansen worden verwelkomd door een regen van pijlen. Maar de Engelse harnassen doen de pijlen afketsen zodat ze geen schade aanrichten aan de krijgers. De

Ieperse artillerie wordt er noodgedwongen bij geroepen. De kanonmeesters van de Boezinge- en Diksmuidestraat stellen hun batterijen samen op. Ze openen synchroon het vuur op de vijand. Met succes! De belegeraars bezwijken onder het energieke verweer van de Ieperlingen en spatten in allerijl achteruit terug naar hun tenten. Maar velen kunnen zich niet redden onder het geweld van de kanonschoten. Veel Engelsen blijven dood of gewond achter. De Gentenaars en Engelsen revancheren zich nu door de vuurkracht van de al wekenlang opgestelde batterijen te verdubbelen. De burgers beleven nu ononderbroken stress en vrees voor hun leven. Vrouwen en kinderen durven hun woningen nu zeker niet meer te verlaten. En wat de geschiedschrijvers ook mogen beweren, ditmaal moeten er zeker burgerslachtoffers zijn. Denys Sauvage spreekt wel over een aantal wonderbaarlijke reddingen bij de inslagen. Zo bijvoorbeeld de vrouw met een projectiel aan de voet van haar bed, een verpleegster die een kanonbal ziet vallen tussen zichzelf en de wieg van haar kind. Een fruithandelaar van wie zijn etalage in flarden wordt geschoten te midden zichzelf en zijn klanten. Zonder dat ze hierbij ook maar één schrammetje oplopen. Hij geeft nog meer voorbeelden. Maar het is duidelijk: als we die getuigenissen van Sauvage voor waarheid aannemen, dan zijn de gevaren die de mensen oplopen bijzonder groot en is het zo goed als zeker dat die kanonballen wel degelijk de nodige slachtoffers veroorzaken. De verwoestingen in de binnenstad zijn aanzienlijk. Het zijn enkel de stenen ballen, uitgespuwd door de balschietters, die zorgen voor materiële schade.

Er vliegen nu brandende projectielen in de stad

De vijand lanceert nu tijdens de nacht een reeks ontvlambare projectielen, brandende kogels, op de daken van de huizen en in het midden van de straten met de bedoeling om overal brand te stichten. De poorters krimpen maar plooiën niet. Waar er brand ontstaat, wordt die geblust. Slachtoffers worden verzorgd, wonden gelikt. Maar de poorten van de stad blijven hermetisch gesloten. Dat die verdraaide poorten dicht blijven, frustreert de belegeraars natuurlijk van langs om meer. Als de stenen ballen en de brandende kogels niet helpen, dan zullen er nog grotere middelen moeten worden ingezet. Ondertussen heeft de vijand tuigen gemaakt die vergelijkbaar zijn met het paard van Troje. Drie

voertuigen met elk vier wielen worden aangereden voor de stadspoorten. Twee staan opgesteld bij de Diksmuidepoort en de andere bij de Komense poort (nu de Rijselse poort). Op de tuigen zitten een aanzienlijk aantal soldaten en ze proberen nu, met man en macht geduwd door de vijand, met alle geweld tegen de vestingen aan te rijden. Maar die primitieve manier van aanvallen levert geen noemenswaardige successen op. Ze zijn nog maar net opgesteld aan de omheiningen als de Ieperlingen hun posten hoog boven de Diksmuidepoort verlaten, de stad verlaten en de machines aanvallen. Ze maken zich gemakkelijk meester van de tuigen die ze vernietigen. En ze nemen talrijke gevangenen. Die successen doen de burgers zichtbaar deugd. Maar het nijpend gebrek aan voedsel laat zich meer en meer gevoelen. Patrouilles vertrekken overnacht opnieuw vanuit de stad. De Ieperlingen wordt stoutmoediger met de dag. Het is niet langer een zaak van de stadsmuren te verdedigen, maar nu ook om levensmiddelen en dieren afhandig te maken van de vijanden die in de kampen naast de stad staan opgesteld.

De buitengebieden zijn herschapen in ruïnes

De Engelsen willen zulke verliezen voorkomen en bevelen hun manschappen om weg te trekken van bij de omheiningen van de buitengemeenten. Ze worden nu verspreid in de velden rond de stad waardoor het erg moeilijk wordt voor de Ieperlingen om toe te slaan. Op de torens van de kerken van Sint-Jan en van Onze-Lieve-Vrouw ten Brielen worden nu bewakers geplaatst die een oogje in het zeil moeten houden en die alarm moeten slaan indien de belegerden verdere uitvallen overwegen. Maar ondanks die voorzorgsmaatregelen houden de Ieperse uitvallen niet op. De burgers zijn inventief en sluw en verlaten op de meest onmogelijke tijdstippen de stad om hun vijanden tot aan hun legerkamp op te jagen en te achtervolgen. Ondertussen zijn die buitengebieden veranderd in ruïnes. De lelijk toegetakelde huisjes, de hovingen en de hagen van de voorgemeenten dekken de Engelsen in hun vlucht voor de driftige Ieperlingen en zorgen er meer dan eens voor dat ze kunnen ontkomen aan een zekere dood. ‘Zonder die hindernissen’, zegt de kroniekschrijver, ‘zou het aantal gedode Engelsen zeker opgelopen zijn tot vijfhonderd’. Maar die kleine succesjes veranderen niets aan de hachelijke toestand van de

stadsbewoners. De stad blijft belegerd en de hongersnood laat zich van dag op dag meer voelen. De mensen beginnen te morren en het aantal mistevredenen zwelt aan tot een heuse oppositiegroep die het stadsbestuur met klachten overlaadt.

De bisschop wil tweedracht zaaien bij de Ieperlingen

Valse geruchten worden verspreid, desinformatie, gevolgd door oproerige geschriften en die zorgen voor een sterk stijgende tweedracht onder de burgers. De pamfletten sporen de Ieperlingen aan om afstand te nemen van de graaf en zich bij de Gentenaars en bij de rest van Vlaanderen aan te sluiten. De bisschop van Norwich ziet die interne verdeeldheid maar al te graag gebeuren en gooit zelf nog wat olie op het vuur. Hij laat een pijl afschieten in het middengedeelte van de stad. Aan die pijl is een bericht voor de Ieperlingen vastgehecht. De boodschap komt goed terecht en wordt spoedig voorgelezen. Maar de aanmatigende, zeg maar hautaine toon van de Engelse generaal, heeft een omgekeerd effect en werkt de algemene verontwaardiging op van de Ieperlingen. De stem van de misnoegden verdwijnt onder de koppige ‘niet over mijn lijk’ mentaliteit van de meeste stedelingen. Henri Spencer is duidelijk geërgerd om het falen van zoveel pogingen om de stad binnen te raken. Dat zijn bericht tot zijn algemene verrassing opnieuw de rust veroorzaakt, maakt hem meer dan woedend. Het moet nu gedaan zijn met die veinzerij. Hij stuurt een boodschapper naar de stadspoorten met een bevel dat iedereen zich nu onvoorwaardelijk moet overgeven. De bedreiging is niet mis te verstaan: indien het volk zich niet overgeeft, zal hij de stad in brand steken en iedereen die nog langer weerstand biedt, zal hij aan zijn degen rijgen. De Ieperse magistraten laten zich niet intimideren door die bedreigingen en sturen de boodschapper terug met een antwoord. Ze laten de bisschop weten dat ze geen rekening kunnen houden met zijn aanmaningen en dat ze zich, zoals ze eerder gezworen hebben, tot het uiterste zullen verdedigen. Spencer zit nu toch wel in een ongemakkelijke positie gemanoeuvreed. Zijn soldaten zijn al dat getalm beu en willen vechten.

Het stinkend water komt tot aan de lippen

Maar vooraleer opnieuw over te gaan tot nieuwe bestokingen, wil de bisschop nog een laatste diplomatieke poging ondernemen om de Ieperlingen te onderwerpen. Hij stuurt zijn boodschapper terug naar het stadsbestuur en vraagt dat er een delegatie zal gestuurd worden om te onderhandelen. Het verzoek wordt deze keer wel ingewilligd door de schepenen. Enkele stadsnotabelen stappen naar het kamp van de Engelsen waar ze door Henri Spencer met alle respect ontvangen worden. Maar ondanks dat wederzijds respect levert de onderhandeling niets op. De volgende morgen beginnen de belegeraars de stad opnieuw aan alle zijden te bestoken. Tijdens die gesprekken heeft de graaf van Vlaanderen Jan zonder Grond en Jan vander Meulen met 40 Franse lanseniers en 60 boogschutters naar de versterkte kerk van Menen gestuurd met de opdracht om die versterking te vernielen. Hij wil ten alle prijze verhinderen dat de Engelsen er een garnizoen oprichten en vanuit Menen hun standplaats zouden gebruiken om het platteland te verwoesten. Maar het plan van Lodewijk van Male mislukt. Het legertje wordt tijdens hun opdracht aangevallen door een beduidend grotere groep Engelsen die op de hoogte werden gebracht van de sabotageopdracht. Het gevecht tegen de Fransen draait uit in het voordeel van de Engelsen. Ze nemen beide leiders en enkele soldaten krijgsgevangen. De rest neemt de wijk naar Rijsel en meldt het noodlottig resultaat van hun opdracht aan de graaf. De Ieperlingen willen Jan zonder Land en Jan vander Meulen vrijkopen en sturen een bode met een aanzienlijke som geld naar de bisschop van Norwich om de transactie te regelen. De prelaat aanvaardt het geld maar weigert botweg om de gevangenen uit te leveren. Hij claimt dat het geld wel uit zijn eigen schatkist vandaan komt gezien het geleverd werd door de stad Ieper. Maar ondanks die tegenslag is Ieper verre van onderworpen. Tot nog toe hebben alle geleverde gevechten nog niet het minste resultaat opgeleverd voor de Engelsen en de Gentenaars. Het wordt tijd om nieuwe methodes toe te passen. De vijand nadert nu de stadspoorten en steekt er grote vuren aan. Maar de burgers zien het gevaar en snellen uit de stad om de vuurhaarden te blussen en zorgen zo voor een nieuwe nederlaag voor de belegeraars. Maar die pogingen tot brandstichting herhalen zich nu wel vaker. Target is meestal de Boezingepoort, maar elke poging van de Engelsen om het vuur aan te steken, mislukt keer op keer.

De kroniekschrijvers benadrukken nog maar eens de heldhaftige volharding welke de Ieperlingen aan de dag leggen en hoe ze met een ongeziene heftigheid alle aanvallen op de stad beantwoorden. Hun situatie binnen in de stad is nochtans helemaal niet rooskleurig. Lastig. De Engelsen verhinderen de invoer van gelijk welk voedsel. Er is geen drinkbaar water in de binnenstad. De toevoer vanuit Zillebeke en Dikkebus is opnieuw onderbroken. Tot overmaat van ramp is het brak en stilstaand water van de Ieperlee bedorven en wasemt het een onuitstaanbare stank uit. Het stinkend water komt de Ieperlingen letterlijk en figuurlijk tot aan de lippen. Het begint er nu toch sterk op te lijken dat de belegering van de Engelsen zal leiden tot de overgave van de stad. De belegeraars weten maar al te goed in welke wanhopige toestand de Ieperlingen zich bevinden en ze brengen nu een deel van hun troepen aan pal naast de stadsmuren waar ze de soldaten van wacht ononderbroken intimideren en ontmoedigen. Ze roepen zo van die dingen zoals, ‘wel waar blijft uw graaf nu om u te verdedigen?’

De 50ste dag van het beleg is aangebroken

Het blijft de vraag of de Ieperlingen op de hoogte zijn dat Lodewijk van Male wel wil ingrijpen, maar dat hij gewoonweg onvoldoende troepen heeft om dat te doen. De burgers laten zich niet vangen aan de smerige propaganda en de oorlogslisten. Ze voelen en hopen dat de bevrijders er ooit komen en putten zo de nodige krachten om zich verder te verdedigen als duivels in een wijwatervat. Zo sleept het beleg aan tot de 27ste van de maand juli 1383. Een zondag om precies te zijn. Het Engelse voetvolk laat opmerken dat ze aan de 50ste dag van de belegering aangekomen zijn zonder dat er ook maar enig resultaat werd behaald. De bisschop van Norwich negeert de opmerkingen van zijn vertrouwenspersonen en zijn soldaten en start nog maar eens een nieuwe onderhandelingsronde. Hij nodigt enkele hoogwaardigheidsbekleders van de stad uit en stuurt een vrijeleide om hen op te halen. Ze worden prinselijk en met alle eegards ontvangen. Ze mogen aanzitten aan de tafel van de prelaat die zich al graaf van Vlaanderen waant. Hij probeert alle trucs van de voor om hen tot onderhandelingen en overgave te bewegen, maar de Ieperlingen wijken niet van hun standpunt en keren terug naar hun

banier geschaard. Ze laten zich verrassen door de agressiviteit en de numerieke meerderheid van de razende indringers. Er wordt heen en weer geschoten. Vier of vijf Ieperlingen worden een kopje kleiner gemaakt en die van Gent rukken ongegeneerd op naar het centrum van de stad.

Jacob Van der Berst, de nieuwe sterke man in Ieper

De rest van de edelen en de burgers maken dat ze uit de weg zijn en verschuilen zich paniekerig voor de woede van dat volk. De stad ligt nu open en bloot voor de Witte Kaproenen. Vooral de paarden en de wapens zijn een ideale buit. De volgende dag staan ze met zijn allen zwaar bewapend op de Grote Markt. De kronieken vertellen het. 'Zo batelgierden hem die van Ghent up de maerct ende tcommun quam van allen zyden van buuten poorten in ende met luude clocke ende scelle, ende Jacob Van der Berst stelden voort ende riepen aleens Vlaendre en Leeuwe onse vryhede behoudende.' Wat te verwachten viel, gebeurt. Het simpele volk van Ieper, het gemeen, onder leiding van de roekeloze Jacob Van der Berst, sluit zich aan bij de Gentenaars. Wat ze op dat moment nog niet kunnen bevroeden, is dat diezelfde Van der Berst op Sint-Bartolomeüsday van 1380 door de gemeente zal aangesteld worden als nieuwe voogd. Maar daar zijn we nog niet aangekomen. We keren terug naar september 1379. De massa vernielt de versterking van de burggraaf Jan van Oultre en trekt nu op naar het Zaelhof, 'myns heeren huus', maar dat blijkt niet open te breken. Vermoedelijk wordt het zwaar verdedigd door de gevluchte milities. Na zes dagen houden de Gentenaars het in Ieper voor bekeken. Ze stellen Jacob Van der Berst aan als sterke man in Ieper en trekken op vrijdag naar Diksmuide en vandaar naar Veurne waar opnieuw paarden en waardevolle goederen buit worden gemaakt. Nu is Nieuwpoort aan de beurt. Brugge en Sluis sluiten het rijtje af. Het volk heeft de macht gegrepen in Vlaanderen. Na enkele dagen rust in Gent, trekken ze nu op naar Oudenaarde waar de graaf zich met 1.500 edelen en de hoge pieten heeft verschanst.

De blyde wordt ingeschakeld

De mannen van Ieper rukken op naar Oudenaarde. Met bij zich een reusachtige slingerarm, de 'blyde', die omschreven wordt als een 'zeere groot engien', en die nogal wat ravage aanricht binnenin de stad. De wurggreep op Oudenaarde houdt aan. Het proviand van de belegerden begint te slinken: 'hare provantse begonste zeere dinnen', zodat ze genoodzaakt waren om spoorsslags om hulp te gaan zoeken. Die hulp vinden ze bij de schoonzoon van de graaf, de 'coming man' Filips de Stoute, de hertog van Bourgondië. Het beleg van Oudenaarde houdt aan van midden oktober tot 3 december 1379. De geduchte Filips de Stoute stelt zijn omvangrijk leger op ter hoogte van Pontterone en wacht hier af wat er zal gebeuren. Eigenlijk moet zijn schoonvader zelf zijn boontjes maar zelf doppen. December betekent het begin van de winter. En in het winterseizoen wordt er geen oorlog gevoerd. Geen gras en voer voor de paarden. Er wordt onderhandeld over een tijdelijk bestand. De graaf vergeeft de Gentenaars en allen die met hen meezeulden voor hun wandaden en belooft de stedelijke privileges in stand te houden. Het beleg wordt afgebroken. De Witte Kaproenen trekken tijdens de Sint-Andriesdagen naar huis. De brief met de grafelijke intenties wordt de 4de december voorgelezen voor de arbeiders van Sint-Maartens. De gilde van de ambachtslieden hoort dat Lodewijk van Male hen ongestoord zal laten en dat ze kunnen blijven genieten van hun stedelijke voorrechten. Blijkbaar wordt er ook inspraak beloofd in het beleid want de graaf zal 25 afgevaardigden uit de drie goede steden van Vlaanderen één keer per jaar uitnodigen in de Raad van Vlaanderen. Negen van Gent, acht van Brugge en acht van Ieper. Mynhere van Vlaanderen houdt zich voor de rest voorlopig gedeinsd in Rijsel. Hij beseft ook wel dat de rust tijdelijk is. En dat blijkt effectief ook zo in mei 1380. Na de Ieperse marktdag trekt een hele groep Ieperlingen naar Gent en sluiten ze zich aan bij de mistevreden Gentse poorters.

Gaan die van Ieper mee met de opstandelingen?

Samen haasten ze zich opnieuw naar Oudenaarde, waar ze de Waelpoorte openbreken. Ze slaan en moorden en vandaar gaat hun tocht verder naar Aalst waar ze her en der zware schade

aanbrengen. Rond de 7de mei arriveren ze voor Dendermonde. De 9de mei schrikken de Ieperlingen op als een groep ruiters zich aankondigt bij de stadspoorten. Een boodschapper van de graaf en enkele van zijn sergeanten brengen een brief van de graaf. De brief wordt aan de Lakenhalle voorgelezen. De teneur van de boodschap is duidelijk: kan de graaf van Vlaanderen eigenlijk nog rekenen op de Ieperlingen? Jacob Van der Berst en zijn arbeiders hebben toevallig de hele morgen te Sint-Maartens vergaderd rond de vraag van de Gentenaars om hen ter hoogte van Dendermonde ter hulp te komen en te steunen bij de opstand van het werkvolk. De keuze ligt nu bij de Ieperlingen. Onder welke standaard zullen ze postvatten? Zullen ze meestappen onder de grafelijke banieren of kiezen ze voor de opstand? Olivier van Steenbrughe, de baljuw in Ieper, kiest natuurlijk de zijde van zijn graaf, maar Jacob Van der Berst roept luidop dat er moet worden gekozen voor solidariteit met hun Gentse broeders. Het 'goede' volk roept 'ja' aan de oproep van de graaf en blijft de baljuw steunen. De grote meerderheid van de mensen tiert en buldert 'nee', 'nee', 'nee'. 'Ende hier huut rees eene groote wapeninghe ende men luude clocke ende scelle ende quam de balliu ende donderbailliu Franse Dale ter maerct by den trooste van eenighe goede lieden ende daer ghebatelgiert zynde worden moghenst de weverie ende de vullers.'

De Witte Kaproenen razen door de Westhoek

Het zit er bovenarms op tussen de partijen. De poorters en de ambachtslieden dreigen er mee de woning van de baljuw aan te vallen. Eén iemand heeft zich nog niet uitgesproken voor welke kant hij zal kiezen. Het is Jan Coppin, de deken van vier kleinere neringen. De burgerij kijkt vertwijfeld naar Jan Coppin. Copin Coppin, zijn zoon, maant Jan aan om de kant van de wevers te kiezen. Diens rechterhand Frans van den Ghilthuse slaat met zijn zwaard de ramen van het huis stuk en roept 'te wapen'. Opnieuw luiden de klokken in de stad. De vier ambachten hebben de kant gekozen van de wevers en de volders. Jacob Van der Berst en het volk van de Sint-Jansparochie vervoegen nu de massa. Van alle kanten stromen de mensen toe en groeit de meute uit tot één uitzinnige kolk van frustratie. Er volgt een moordpartij in regel. De gegoede burgers en de finefleur van Ieper krijgen er van langs. Tien onder hen worden dood geslagen. Het aantal gewonden valt

amper te tellen. Hun eigendommen worden door de opstandigen aangeslagen. De graaf waagt zich enkele dagen later in Wervik in een poging om de gemoederen in Ieper te bedaren en orde op zaken te stellen. Want ook in Brugge en in het Westland is het één en al chaos en rebellie die de klok slaat. De Gentse Kaproenen beseffen dat de graaf kwijlt om te kunnen ingrijpen en zakken met 4.000 à 5.000 man af, 'rechtevoort tYpre'. Lodewijk van Male kiest het hazenpad en keert terug naar Frankrijk. De Gentenaars slaan in de Ieperse binnenstad vijftien poortershuizen kort en klein. De furie van de Witte Kaproenen raast verder doorheen het hele Westland waar veel woningen van graafsgezinden er moeten aan geloven. Ze dreigen er nu ook mee om het bolwerk van Veurne aan te vallen. Maar die van Brugge en het Brugse Vrije willen niet dat ze schade zullen berokkenen in Veurne en ze proberen met die van Gent in Nieuwpoort te onderhandelen. In Brugge is de tweespalt tussen voor- en tegenstanders van de graaf goed te vergelijken met de toestand in Ieper. Hoewel een meerderheid toch graafsgezind is. Het botert al jaren niet tussen Gent en Brugge. De Gentenaars willen kost wat kost vermijden dat die van Brugge het kanaal tussen beide steden willen afwerken en dat steekt in Brugge.

De rijke burgers vrezen de agressieve Gentenaars

De rijke burgerij vreest de agressieve Gentenaars, maar vooral de massa Brugse wevers kiest de zijde van hun Gentse lotgenoten. Een militie van Gentenaars, Ieperlingen en Kortrijkzanen komt na de gesprekken in Nieuwpoort opstomen naar Brugge waar ze de binnenstad binnendringen. Aan de Vrijdagmarkt staan de Brugse textielarbeiders te drummen om zich aan te sluiten bij de opstandelingen. Maar de gehate Leliaards, de Fransgezinde burgers en de rest van de neringen proberen het gepeupel, 'het quaet beleet', met man en macht en met bruto geweld aan te pakken. Er ontvouwt zich een ware slachting. Een hardhandig treffen tussen twee bataljons Bruggelingen en die van Gent. De Gentenaars vallen eerst aan, maar kunnen niet vermijden dat ze uit de stad worden gedreven. 'Op dicendach den 29ste dach van Meye int jaer 1380', verliezen 70 opstandige wevers hun leven. De 8ste van de Wedemaand (juni) nemen een groepje medestanders van de graaf Poperinge zonder enige weerstand in. Maar dat breekt hen zuur op. Jacob Van der Berst en achthonderd van zijn lieden komen

orde op zaken stellen in de Ieperse buurstad. Zeker 100 graafsgezinden worden geliquideerd terwijl de rest halsoverkop moet vluchten. Paarden, karren en alles wat enigszins waardevol is, wordt door de Ieperlingen buitgemaakt. Drie dagen later, op Sint-Barnabasdag, wordt er opnieuw een bestand afgesproken. 'De Graeve van Vlaendre' komt naar Brugge en vergeeft alle 'maufaitteurs ende alle rebelheit ghedaen tote deisen daghe.' Hij bevestigt nog een keer de bestaande vrijheden, wetten en gebruiken van de mensen. In Brugge willen ze alles doen wat mogelijk is om verzoenende taal te spreken en hun graaf weer vast in het zadel te plaatsen. Lodewijk maakt gebruik van zijn versterkte machtspositie om in de week van de 19de augustus zestien of achttien wevers wegens insubordinatie op te pakken. Het gemeen van Gent is verbijsterd om de vijandelijke reactie van de graaf. Een menigte verlaat de stad met de bedoeling om terug af te zakken naar het Brugse bastion.

27 augustus 1380: de slachting van Woumen

De omvangrijke menigte Gentenaars besluit om eerst naar Ieper te trekken en op 'de 27^e dach van Oust stoeden zy al de nacht tYpre in de wapens ende trocken voor den daghe uutte te Dixmude waert metten vierendeele van den commune van Ypre.' De graaf bevindt zich net in Diksmuide samen met die van Brugge en het Vrije en heeft er geen vermoeden van dat de rebellen op komst zijn. De goede lieden van Ieper sturen in allerijl twee gezellen naar Lodewijk van Male om hem te verwittigen. Maar die worden op ongeloof onthaald in Diksmuide. Maar als kort daarna, boven de hemel van Woumen, de reusachtige gloed van vuur te zien is, weten ze hoe laat het is. 'Zeere te wapen', roept de graaf, maar die van het Vrije kunnen wel eens traag van reactie zijn, schrijft Olivier van Dixmude. Lodewijk zit al goed en wel en zwaar bewapend op zijn hengst en trekt met die van Brugge te velde. 'Zy quamen buuter de stede van Dixmude ende batelgierden an beeden zyden van de straete, ende scoten bussen in de rechte straete daer die van Ghent quamen.' De opstandelingen zijn verrast door de plotse uitval van de graaf en roepen 'velt, velt', maar tijd om te vluchten in de velden is er niet meer. Ze worden compleet overrompeld. Wat nu volgt is een bloedbad. In de buurt van Woumen worden minstens 3.000 Gentenaars of Ieperlingen vermoord. Nog

diezelfde nacht walsen de grafelijke troepen verder naar de stadsmuren van Ieper en vluchten alle kwaadgezinden van Gent en van Ieper halsoverkop naar Gent en geven zo de macht over de stad weer in handen van de goede lieden. De dinsdag daarop komen Lodewijk en zijn troepen triomfantelijk de binnenstad binnen.

In 1380 vliegen 300 Ieperse gijzelaars naar Brugge

Ieper krijgt de grafelijke absolutie en er worden op donderdag 300 gijzelaars gevangen genomen. De meesten onder hen zijn wevers en volders. Ze moeten hun wapens inleveren en vliegen allemaal naar Brugge. Dezelfde dag vertrekt de graaf met een grote bende van gewapende medestanders richting Gent en bivakkeert hij in de buurt van Drongen om daarna met groot machtsvertoon de 'stede' van Gent in de tang te nemen. Lodewijk van Male zoekt versterking bij die van Mechelen. Maar er rijzen verwickelingen. De wevers en de volders van Mechelen zijn solidair met die van Gent en weigeren de graaf te helpen. De goede lieden van Mechelen sluiten zich daarentegen wel aan bij de grafelijke troepen. Buiten de stadsmuren komt het tot een zwaar militair treffen tussen voor- en tegenstanders. Het is de laatste dag van september 1380. De Gentse ambachtslieden die niet behoren tot de wevers of de volders, kiezen de zijde van de graaf. Er wordt geslagen en gevochten en gemoord. De kwaden van Gent en Ieper moet het onderspit delven. Minstens zeshonderd doden. De kapitein van de Witte Kaproenen wordt gevangen genomen, onthoofd en ostentatief op een rad gebonden en geshowd voor de stadsmuren van Gent. Binnen de stadsmuren likken 5.000 ambachtslieden hun wonden of die van hun medestanders. Hier blijven, heeft weinig zin, want als de grafelijke troepen de stad binnentrekken, zullen ze kop van jut zijn. Ze besluiten in groep de stad te verlaten en naar Ename te trekken en zich te vervoegen bij de 2.000 opstandelingen die daar gepositioneerd zijn onder de leiding van sergeanten van Ieper en van het Westland.

De Gentenaars bekommeren zich niet om de vrede

Ze komen er oog in oog te staan met een bataljon van 1.500 man afkomstig van Rijsel en Douai. Maar die Fransen zijn geen partij

voor de Gentenaars; ‘die van Ghent wonnen tvelt ende sloughen eenen grooten hoop doot.’ Voor Oudenaarde houden nog altijd een aantal graafsgezinde pelotons en hun sergeanten van Brugge en van het Brugse Vrije de stad geblokkeerd. Als ze vernemen wat er zich in Ename aan het afspelen is, besluiten ze zich te mengen in de strijd. De legers treffen elkaar in de Zwalmstreek, ‘Zwalme’, waar zeker 2.000 opstandelingen worden neergeslagen. Van daar gaat het naar Geraardsbergen en dan naar het nog altijd zwaar bestookte Gent waar het overgebleven gepeupel de strijd voor bekeken houdt. Maar de strijd is nog niet voorbij. De 6de dag van november komen de Gentenaars in Langherbrigghe waar ze Tristan van Halewijn, baljuw van Aalst en de heer van Utkerke en een grote bende uit het Brugse treffen. Tristan en een aantal invloedrijke poorters uit Brugge vinden de dood in het barbaars onderonsje. Die van Gent winnen het veld en zeker 60 graafsgezinden blijven achter op de winterse aarde. Het blijkbaar niet te stoppen geweld heeft het Vlaamse landschap diep besmeurd. Of zoals de kroniekschrijver het neerpent: ‘zo waer by sinte Martins avonde in Novembre was ghemaect een besmuedert pays, men seide dat an beeden zyden van nooden was ende myns heeren volc was moede van daer te ligghene.’ De winter is gearriveerd en die van Gent, Ieper, Brugge en het Vrije trekken huiswaarts. De graaf van zijn kant zorgt dat de vrijheden van de steden weer hersteld worden maar geeft geenszins een vrijgeleide aan de vele moordenaars die voor de rechtbank zullen moeten verschijnen. Het is nu al het derde vredesbestand op rij. Maar wie op de vlucht is voor de graaf, keert nergens terug. En die van Gent bekommeren zich al helemaal niet om die onnozele vrede.

Er is voor het eerst sprake van Filip van Artevelde

De lente is nog pril en ontluikend op ‘Onze-Vrouwenavonde in Maerte’, 25 maart, als Gentse milities zwaar bewapend naar Eeklo trekken. De graaf en zijn achterban zien het niet graag gebeuren en versassen alvast de 400 gegijzelde Ieperse wevers en volders, potentiële oproerkraaiers, naar Douai. De zesde dag van mei 1381 proberen die van Gent tevergeefs Kortrijk in te nemen en richten dan opnieuw hun vizier op Brugge. Ze slaan hun kamp op in Nevele en het is op die plek dat de graaf opnieuw een krachtmeting aangaat met de bende onruststokers. Een leger van

Ieperlingen en van het Brugse Vrije valt de Gentenaars op 13 mei in alle hevigheid aan en trekt het laken naar zich toe. De leider van de Gentenaars, Raes van Herzele, wordt gedood. Er wordt verteld dat er maar liefst 6.000 van zijn medestanders verbrand, verdrinken en dood geslagen worden. Wie kan vluchten, rept zich naar Deinze. Er is voor de eerste keer sprake van de Gentenaar ‘myn here tAerdevelt’, Filip van Artevelde, die in het begin van juni 1381 gaat praten met de bevelhebbers in Brugge. In afwachting probeert hij zijn achterban in bedwang te houden. Ze hebben ondertussen Geraardsbergen ingenomen, maar op ‘sint Pieters avonde in Wedemaent’, 29 juni, vindt Lodewijk van Male het welletjes en omsingelt hij het stadje waar die van Gent het zekere voor het onzekere kiezen en het proberen af te trappen richting Gent. De milities van Ieper en van het Westland zien de Gentenaars onder hun banieren de stad Geraardsbergen verlaten en verjagen de bezetters die niet anders kunnen dan halsoverkop te vluchten. De goeden hebben opnieuw gewonnen van de slechteriken vertelt de schrijver. ‘Die van Ghent vloon husewaart.’

Filip de Lollaert

Maar nu beginnen de grafelijke troepen met het beleg van Gent. De 9de juli bivakkeren de manschappen op zowat een mijl van de stad. Nog dezelfde avond beginnen de stenenwerpers zware projectielen af te schieten op de binnenstad. De jonkheer van Hedinghe waagt zich iets te ver bij de stadsmuren en wordt door de Gentenaars gedood. Het nieuws van zijn dood betekent een teleurstelling voor zijn manschappen. Het is hoogzomer en de mannen uit het Vrije willen hun oogsten gaan binnenhalen en verlaten het leger. Tot grote spijt van de graaf. Het beleg wordt dan maar stopgezet. De mannen druipen huiswaarts en die van Gent zijn er niet kwaad om en de volgende dag al staat Lodewijk al in Brugge waar hij zijn kamp opslaat. Zo breekt de herfst aan. De wonden hebben wat tijd om te helen. De moraal wordt opgekrikt. De mensen van Gent rechten de ruggen, ‘die van Ghent, die altoos wacker waren, trocken uut sinte Symoensdaghe (28 oktober) ende quamen voor Doinsen (Deinze).’ De vijandelijkheden zijn inderdaad weer begonnen en de slachtoffers vallen al weer bij bosjes. Het komt weer tot een confrontatie met de legers van Ieper en van het Westland, maar een onverwachte hagelstorm maakt een

einde aan de gevechten. De mannen van de Westhoek gaan nu op beurt naar Aardenburg en Ter Lieve waar ze de troepen van de graaf gaan versterken. 'Den 14^e dach in sporcle (februari, de sprockelmaand) of daer omtrent bin desen jare 1381', werd Filip van Artevelde verkozen tot nieuwe leider van Gent. De zoon van de illustere Jacob leidde tot dan toe het leven van een flierefluter, 'eenen lollaert', maar zijn familienaam klinkt nog altijd als een klok en van zodra hij het leiderschap op zich heeft genomen, ontpopt hij zich als een vurige aanvoerder die te allen prijze de eer van Gent en de Gentenaars hoog wil houden.

François Ackerman leidt het Gentse keurleger

Een van zijn eerste beleidsdaden, is het samenstellen van een keurleger van 3.000 arglistige en roekeloze vrijbuiters, de 'reisers', dat onder de leiding geplaatst wordt van François Ackerman. Ze krijgen de opdracht om het land af te schuimen, en Vlaanderen onophoudelijk te destabiliseren, mannen te ronselen en vooral om de mensen op te zetten tegen hun graaf. Filip slaagt er verrassend genoeg in om op enkele maanden tijd orde te scheppen binnen de stad. In het voorjaar van 1382 liggen de reisers voor Oudenaarde. Rond deze tijd krijgt de graaf het bezoek van zijn dochter Margaretha van Male. De mannen van François Ackerman besluiten om op 28 maart af te zakken richting Roeselare. Op 6 april sterft Margaretha van Frankrijk, de moeder van de graaf. Een week later verneemt Lodewijk dat Filip van Artevelde met een aanzienlijke troepenmacht Gent verlaten heeft en dat hij op drieste wijze de streek van Oudenaarde en Kortrijk plat aan het lopen is. Overall sluiten zich medestanders aan bij de Gentenaars. Lodewijk kan moeilijk anders dan reageren op de verwoestingen die zijn graafschap ondergaat. Hij laat de leiders en hun medestanders van Ieper, het Vrije en van het Westland naar Brugge komen. Nog nooit heeft zich zo veel volk gemeld, weten de kronieken te vertellen. Er moet opgetreden worden tegen die van Gent. Maar die van Brugge willen ontslagen worden van elke militaire opdracht, want het feest van het Heilig Bloed staat voor deur.

Beverhoutsveld op Hemelvaartsdag van 1382

Lodewijk moet dat echter allemaal niet weten. ‘Hij lietse niet rusten, nemaer deide een ghebot dat alle die hem wel wildet becorten ende wilder voor sterven of hemlieden zo beleeden dat zy alle ryke weisen zouden.’ De aanwezigen roepen dat ‘zy zeere wilden al met hem avontueren lyf ende goet.’ In Brugge zijn ze op de hoogte van ernstige voedseltekorten te Gent. De enigen die tot nog toe voedsel wilden leveren waren die van Brabant, maar graaf Lodewijk heeft zijn relaties aangesproken en die bronnen drooggelegd. Filip van Artevelde weet dat er geen andere keuze opzit dan opnieuw uit de stad te vertrekken. De vredesonderhandelingen die aan de gang waren in Doornik, lopen einde april af op een sisser. De graaf stelt zich onverzoeenbaar op. Voor de Gentenaars zit er nog maar één zaak meer op: ze moeten het pleit militair beslechten. De tweede dag van mei 1382 is het zo ver: Artevelde en 8.000 van zijn mannen vertrekken richting Brugge. Op 3 mei, hemelvaartsdag, stationeren ze zich op het Beverhoutsveld, op de grens van Beernem, Assebroek en Oostkamp, op drie mijl van hun doelwit. Bij het gehucht ‘Het Vliegend Paard’. Die van Brugge hebben ondertussen hun ‘Heilig Bloed’ toestanden gehad en tonen zich paraat om de confrontatie met hun belagers aan te gaan. De graaf zou eigenlijk graag nog diezelfde morgen de stad uittrekken maar zijn raadgevers raden hem aan om dat niet te doen, want het leger van de Gentenaars is deze keer niet te onderschatten. ‘Na der noene quam mare dat die van Ghent quamen ter steide waert.’ ‘Te wapen, te wapen’ roepen de Bruggelingen. ‘Daar galoppeert mynhere de graaf al.’

Volop wijn en dan de nederlaag in Beverhoutsveld

Zwaarbewapend op zijn paard richting markt. Zijn leger is ferm. 12.000 man en daarbij zijn de talrijke edelen en de grote heren nog niet eens bij geteld. De sergeanten en de mannen blijken al de hele dag gedronken te hebben. Dat vertellen de bronnen toch. Onnozel dronken zijn ze, het gevolg van een te goed gevierde Bloedprocessie. Diezelfde bronnen vragen zich af of dit opgezet spel is. Er blijkt ook dat Lodewijk de Haze, een onwettige zoon van de graaf, de zijde gekozen heeft van de Gentenaars en dat die de boodschap heeft overgemaakt dat de Gentenaars eigenlijk niets

liever zouden hebben dan vrede te sluiten met de graaf en met de stad van Brugge. Maar de overmoedige en beschonken Bruggelingen willen van geen liefde weten. Velen onder hen zitten nog in de herbergen rond de Meersen waar ze nog volop wijn en bier bijtanken om wat extra moed op te doen en natuurlijk ook om wat te doen aan die vervelende nadorst. Ze willen hun woede koelen op die van Gent die de graaf zo'n groot onrecht hebben aangedaan. Ze besluiten om over 'tpaskin', het kanaal Gent-Brugge, te trekken, maar dat blijkt niet zo'n goed idee te zijn. De duisternis is ondertussen ingevallen en waar ze dachten dat ze de Gentenaars met hun verrassingsmanoeuvre konden verrassen, staan ze plots oog in oog met het parate leger van Filip van Artevelde. De graaf wordt geflankeerd door manschappen van het Vrije en van Brugge. Als de strijd losbarst, wordt het snel duidelijk. De Gentenaars hebben duidelijk lessen getrokken uit de voorbije debacles en overrompelen de tegenstand. De graaf kan met de grootste moeite van de wereld ontsnappen aan het bloedbad en daarna trekken de opstandelingen moordend en plunderend door de stad Brugge. De rijke burgers en de graafsgezinde ambachtslieden moeten het ontgelden. De kronieken van Olivier van Dixmude vertellen het in onze prachtige taal van toen: 'in Brugghe geschiede groot jamer ende groote plaghe up tvelt, want daer bleef menich goed man doot. Myn heere die quam met cleenre menichte van zinen edelen bin Brugghe, die van Ghent ne rusten niet zy ne sloughen tvolc doot ende volghenden tot Brugghe ende wonnen ooc de steide.'

De goede lieden van leper vluchten naar Rijsel

'Myn heere van Vlaendren quam weder ter maerct waert met lichte omme weider hoeft te maekene. Daer wonnen die van Ghent de steide ende daden daer grooten jamer in slainghen van vele goeden lieden ende in rove, ende omme dit wilt men segghen dat eenighe van Brugghe myn heere aldus verrieden. Myn heere ontquam in grooter armoede ende met grooter zorghe aldus ende quam te Rysele daer hem volgheden groote multitude van goeden lieden.' Brugge is gevallen. Die van Gent blijven acht dagen in Brugge en doen er al wat ze willen. De graaf en zijn brigade zijn het land uitgevlucht dat nu als een rijpe vrucht klaar ligt om geplukt te worden door de wevers. In Brugge komt er een Gentsgezind

stadsbestuur onder leiding van gouverneur Pieter van den Bossche en zijn kapitein Pieter de Winter. Vierhonderd Bruggelingen vliegen als gijzelaar naar Gent dat nu eindelijk weer kan ademen. De blokkade is voorbij en er kan weer volop voedsel aangebracht worden. De 7de mei vertrekken de goede lieden van Ieper naar Rijsel waar ze vergaderen met de graaf. Excellent nieuws hebben ze niet te melden. De overwinning van de Gentenaars heeft grote invloed op de kwaden in Ieper die met een bende van 300 man nogal wat ravage aanrichten. De graafsgezinden hebben zich verweerd. Zo goed als ze konden. Twaalf wevers werden gedood en ze slaagden er in om de aanstoker Salomon van den Leene te vangen. Ze hebben hem richting Rijsel gestuurd waar hij onthoofd werd en tentoongesteld op een rad. Maar wat konden ze anders doen dan uit te wijken naar Rijsel als de Gentenaars zich aanmelden om hun stad binnen te vallen? Oudenaarde is nog niet gevallen en de graaf wil dat absoluut zo houden. Hij stuurt ridder Daniël van Halewijn, de heer van Lichtervelde en Drongen er op af. Ende daer trocken vele goeder frissche ghesellen met hem. Hij wordt ook vergezeld door een garnizoen goede Ieperlingen. Diegenen die op de vlucht zijn geslagen zijn in hun thuisstad.

De aardbeving van 21 mei 1382

De schrik slaat op 21 mei 1382 velen om het hart, wanneer de aarde in volle hevigheid beeft en drie dagen later staat Filip van Artevelde in Ieper. Hij heeft nu met uitzondering van Oudenaarde en Dendermonde, de volledige controle over het graafschap Vlaanderen. De poorters van Ieper zijn volop puin aan het ruimen als van Artevelde de stadsmuren binnen komt gereden. Nogal wat gelovigen beschouwen de aardbeving als een teken van de Heer. Een straf voor het meezeulen met de kwaden. Veel hebben lijf en goed verloren en dan volgt er nog een nieuwe aardshok die nog heviger is dan de voorgaande. 'Het is warempel de schuld van een aantal geestelijken die zo graafsgezind zijn dat ze notabene gebeden hebben tot God dat de aarde zou beven.' De lichtgelovige massa besluit in te grijpen en neemt een bewaarder van de Recolletten, de proost van de Augustijnen en twee Predikheren gevangen. Zij zijn het dus die met hun toverkracht zware schade hebben laten aanrichten. De vier geestelijken worden zonder veel show onthoofd. Filip van Artevelde, Lippe de Loddere voor zijn mannen, trekt nu met een flink uit de kluiten gewassen strijdkracht

richting Oudenaarde die ze in de tang nemen. De hele omgeving van de stad moet er aan geloven.

Filips de Stoute besluit om zijn schoonvader te helpen

Vrienden van de graaf worden gedood. Filip wil kost wat kost de macht grijpen in heel het land en afrekenen met alle grafelijke wetten en verordeningen. Heel wat onschuldigen worden gevangen genomen en als gijzelaars naar Gent overgebracht. Pasgeld voor de honderden gijzelnemers, Ieperse wevers die de graaf nog altijd gevangen houdt in Douai en Orchies. Artevelde speelt hoog spel. De graaf moet vervangen worden door de Engelse koning. Hij stuurt twaalf gedeputeerden naar de koning die Vlaanderen aan hem zullen overhandigen. Lodewijk van Male is na de dood van zijn moeder nu ook graaf van Artesië geworden. Het is daar dat hij zijn schoonzoon Filips de Stoute ontmoet. ‘Er moet ingegrepen worden om de Engelse machtsgreep in Vlaanderen te verijdelen.’ De hertog van Bourgondië krijgt de steun van zijn neef, de jonge Franse koning, om een omvangrijke Franse troepenmacht naar het opstandige graafschap te sturen. De schermutselingen in de grensstreek nemen hand over hand toe. In oktober 1382 ‘begonsten een groot volc van wapenen neider te commene.’ Ze krijgen hulp uit de Westhoek. ‘Nu namen die goede lieden eene reise die gherne ghesien hadde dat tland an myn heere terug ghekeert hadde ende trocken eene groote menichte Vlaminghen te Comene waert ende wonnent vechtender hant.’ In Ieper wordt er heftig gereageerd op de interventie van de graafsgezinden. ‘Ze trocken met grooten volke daerwaert ende jagheden myns heeren volc weider te Ryssel waert ende slougher eene menichte doot ende wonnen veile perden ende daer verdrongen eene menichte goede lieden in de Leye. Toen mynen heere dat sach was hy rauwich ende ontboot mynen heere van Bourgoingen zinen (schoon)zone ende bad dat hy zoude doen spoeden.’

De misrekening van Pieter van den Bussche

Rond Sint-Maartensdag 1382, 11 november dus, komt een paraat Frans leger kamperen rond Rijsel. Het nieuws verspreidt zich als een lopend vuurtje door Vlaanderen: de Fransen staan met een

grote legermacht klaar om de ‘cummune van Vlaendren’ binnen te vallen! Filip van Artevelde vraagt versterking aan de Engelse koning. Hij laat het beleg van Oudenaarde voor wat het is. Iedereen in Gent die een wapen in de hand kan houden, wordt gemobiliseerd. Met een leger van 25.000 man trekken de opstandelingen richting Roeselare. De 16de dag van november ligt de Franse koning nog in Seclin, maar dan acht hij het welletjes. Zijn troepen komen in beweging. De volgende dag arriveren ze bij het zwaar bewaakte Komen. ‘Ze scoten ende storemden der up, ende de lieden van wapene trocken in cleene sceipkinne ende wonnen by fortsen up de Vlaminghen de Leye.’ Het is een relatief kleine groep verkenneren die onder leiding van de Franse hertog van Simpy de overkant van de Leie te Komen heeft ingenomen. Wat verderop, aan de Vlaamse zijde van het water, staat het garnizoen van Pieter van den Bussche klaar om de Franse opmars tegen te houden. ‘Pieter van den Bussche lach met eenen grooten here ontrent Meenen ende hadde verhoort dat de Fransoisen dus overkommen waren, ende quam snachts ontrent middernacht te Comene ende deide sine voorloopers met subtylhede de brugghe van Comene verbernen omme dat men niet te helpen commen soudien die daer over waren ende quam treckende up den heere van Sempy.’ Maar de Fransen hebben zich verdorie goed georganiseerd en de mannen van van den Bussche worden gevangen genomen en verslagen in de ‘donkerheit van den nacht.’

De trompetten kondigen de slag van Westrozebeke aan

De volgende dag herstellen de Fransen de vernielde brug en kunnen de koning en zijn achterban Vlaanderen binnen komen. Ze houden enkele dagen halt en daarna nemen de Fransen Waasten in waar het eerder al tot een confrontatie gekomen was tussen de goede en de slechte lieden en waar de goede lieden in de Leie verdrongen waren. De kwaden (diegenen die de zijde kiezen van Artevelde) kiezen het zekere voor het onzekere: het hazenpad. Als het nieuws van de komst van de Fransen en de vlucht van de slechte lieden in Ieper komt overgewaaid, ‘zo vloot tquadie der uut te Philips waert.’ De sympathisanten van Artevelde worden de stad uit gegoooid. ‘Ende men brochte de slotels van der steide te Comene den conynck up.’ Waarom zou de graaf en de koning iets belegeren en beschadigen wat hem toebehoort? Het nieuws van de

overgave van Ieper is natuurlijk prima nieuws voor de graaf en de Fransen. Van Waasten trekken ze nu richting Ieper en slaan ze hun bivak op aan Zillebekevijver. Lodewijk van Male stuurt een delegatie de binnenstad van Ieper in, waar ze de stadsmuren zullen bewaken en de stad van verdere invallen zullen behoeden. De volgende dag is de stad van Ieper in grote nood. Vierduizend gewapende mannen in de Westhoek staan klaar om een aanval op de grachten en de muren te beginnen. De goede lieden alarmeren de graaf die onmiddellijk met een fors leger ter plekke komt en hardhandig een einde maakt aan de belegering. De Fransen hebben nu het Westland ingenomen en beroofd. Nu stormen ze verder op richting 'Roozebeke' waar Artevelde halt heeft gehouden. Die nacht schallen de trompetten als nooit tevoren.

De slag van Westrozebeke

De mannen van Artevelde zijn in beweging gekomen en hebben de wapens ter hand genomen. Het zal er om spannen. Iedereen zet zich schrap voor het gevecht. De strijd zal plaatsvinden tussen Passendale en Westrozeke, op het grondgebied van Westrozebeke. Op de weg naar Brugge, op zowat drie mijl van Ieper. In de buurt van de huidige 's Graventafelstraat. 'Zo riep men te wapene, want zy waren commen up eenen sconen couter bezyder kerke.' En daar trekken de Fransen nu naar toe. 'Daar zo stond eene beike ende een helst. Ende doe sach men staen die van Ghent met Philips wel gheordineert in drien grooten bataelgen ende hadden vele ribaudekinne (kanonnen) waer zy vele scaden mede deiden mynen heere.' Filip van Artevelde berijdt een wit paard en voert zijn manschappen met hart en ziel aan. 'Ende doe men aldus ghescoten hadde ende ghestaen wel twee heuren of meer, so sach men Philips beeten te voet in de vorderste bataelge.' Het ziet er niet goed uit voor de Vlamingen, de flanken van Philips leger worden geteisterd. 'Men begoste te porren an elke zyde ende dan quam an myn heere van Vlaendre ende dor wart daere zeere ghevochten, ende de achterhoede van den Vlaminghen worden vluchtich.' Het onderspit komt in zicht. En daar komt de auriflamme, de koninklijke banier ten tonele. De koning van Frankrijk in hoogsteigen persoon. Dus won 'de conynck en myn heere de victorie up desen dach te Rosebeke.' Filip van Artevelde sneuvelt op zijn veld van eer. 'Daer bleef Philips zelve ende alle zine

stoutste doot in de voorbataelge. Daer zaten up wel vyf hondert glavien (gewapende mannen) enden daden grooten moort int volc van Ghent. Zo bleever een ghedeel lieden van wapenen doot, daer of een was myn heere van Waverin ende her Roeger van Moerkerke ende andere.’ Langs alle zijden worden er Vlamingen doodgeslagen. Een deel onder hen probeert te vluchten en zich te verschuilen in een schuur, maar die wordt in brand gestoken en de mannen worden genadeloos aan de vlammen opgeofferd.

Minstens 12.000 doden in Westrozebeke

Franse schrijvers menen te weten dat er 25.000 en zelfs 40.000 mensen sneuvelen in Westrozebeke. Onze kroniekschrijver Olivier van Dixmude komt af met een meer bescheiden aantal doden. Hoewel. ‘Te deisen wyghe bleeven wel doot twaelf duizend of meer also men zeide ende deise wych was int jaer 1382, den 17sten dach in Novembre.’ Het beleg van Oudenaarde wordt opgeheven. De overlevenden van Westrozebeke strompelen hun thuisstad Gent binnen. De rouw is hevig en intens. Iedereen heeft vrienden of familie verloren. De mensen leven in het ongewisse. Waar blijven hun geliefden? Maar die komen niet meer terug. De Fransen slaan hun tenten op in Kortrijk en de graaf trekt naar Harelbeke. ‘Ende de Fransoysen voeren al tland duere rooven ende namen al dat zy vonden.’ De stad Brugge paait de koning met een grote som geld en de goede lieden van de stad engageren zich opnieuw in het team van Lodewijk van Male. De steden van Vlaanderen hebben niet veel keuze: als ze niet met geld over de brug komen, zullen ze verwoest worden. Nadat de Franse koning een week verbleven heeft in Kortrijk, trekt hij naar Ieper. Ook hier wordt bedreigd dat alles kort en klein zal geslagen worden als er geen afkoopsom zal worden betaald. De goede heren trekken naar de graaf om hun beklag te doen over de hebberigheid en de dreigementen van de Franse vorst. Maar Lodewijk staat met zijn rug tegen de muur. De Ieperlingen kunnen er niet onderuit. Vijftienduizend frank moet er op tafel worden gelegd. En liefst onmiddellijk. Gebeurt die betaling wel tijdig? Het zou wel eens kunnen zijn van niet, want archivaris Lambin, de man die de kronieken van Olivier van Dixmude herwerkt, vindt in zijn archieven sporen van de komst van een Frans leger naar Ieper op 18 november 1382.

Jan Hauweel, kapitein van het Vrije en Veurnambacht

Blijkbaar willen de inwoners van Ieper weerstand bieden tegen de Fransen en verliezen 300 poorters hierbij het leven met daar bovenop nog vele gevangenen en gewonden. De Franse koning vertrekt in elk geval zes dagen voor midwinter, 15 december, uit Kortrijk richting Doornik. Als afscheidsgeschenkje laat hij de stad Kortrijk aan alle kanten in brand steken. ‘Ende myn heere van Vlaendre trac tOudenaerde ende van Oudenaerde te Dorneke, daer hilden de heeren hare medewinter.’ Lodewijk van Male is nu opnieuw baas in Vlaanderen. De graafsgezinden komen weer aan de macht in Ieper. De wevers van Gent blijven weerbarstig. De Fransen hebben amper hun hielen gelicht als de Gentenaars op midwinternacht Aardenburg, ‘Herdebourcht’, overvallen, beroven en vernielen. De graaf kan de macht opnieuw in handen krijgen, maar het illustreert de blijvende onrust in Vlaanderen. ‘Den 27^e dach in Lauwe (januari) quamen zy weider ende wonnent vichterderhant’ en ook de Engelsen mengen zich weer in de debatten. Op 20 mei 1383 nemen ze Grevelingen in en drie dagen later staan ze in Duinkerke. Die van het Vrije en van Veurnambacht zien dat het gevaar op komst is en stellen Jan Hauweel, de heer van Haezebroek en raadgever van de graaf, aan als hun kapitein.

25 mei 1383: 6.000 Vlaamse doden in Duinkerke

Ze gaan de confrontatie aan met de voorhoede van de Engelsen in Duinkerke. ‘Daer worden zy vichtende ende de Vlaminghen wonner tvelt ende slougher wel twee hondert doot, ende dander vloon in in haren sceipen.’ Ongetwijfeld moeten de Westhoekers ontzet toegezien hebben hoe ze slechts te maken kregen met een voorpost wanneer 4000 boogschutters, ‘archiers’, en een flinke Engelse troepenmacht aan land komen. Nu pas is er sprake van een algemene mobilisatie in het graafschap. En dan gaat een groot Vlaamse leger de Engelsen tegemoet. Die van den Vryen riepen ‘an den man, an den man ende liepen also ongheordineert up dingelschen die daer stoeden wel gheordineert, ende eer zy half toe quamen zoo quamen van bezyden uuten dunen alle ghone archiers

also zy gheordineert waren ende duerscoten ons lieden dat zy by grooten hoopen ter neider doot vielen. Doe worden zy alle ghesconfiert ende vloon alle ende verdronken hem veile in pitten, in dyken en sloughenre veile doot. Daar bleiven also men seide wel zes duizent of meer doot.’ Zesduizend Vlaamse doden vallen er in Duinkerke te betreuren op 25 mei van het jaar 1383.

Zomer 1383: dese stede van Ypre was alomme beleit

Het verbijsterend nieuws sijpelt nog diezelfde nacht binnen in Ieper. De goede lieden zien de bui al hangen. De Engelsen zijn op komst naar Ieper en het zal er op aan komen om de stad zo goed als mogelijk uit hun klauwen te houden. De stad zal moeten versterkt worden. De graaf van Vlaanderen stelt Pieter van den Zype aan als de nieuwe kapitein van de stad en hij zal er moeten voor zorgen dat zijn Ieper overeind blijft. Jullie hebben het hele verhaal van het beleg van Ieper pas kunnen lezen. De kronieken van Olivier van Dixmude zijn er een welgekomen aanvulling van. De opbouw van de verdediging gebeurt met man en macht. ‘Ze hadden haestelike ghesellen te Parys ghesent omme salpeter, ende hadde dat niet in tyd ghekommen men hadde de steide niet moghen houden, zoo het quam twee daghe, ende niet meer eer dinghelschen voor de steide quamen of gerochten. De 10de dag van de Wedemaand (juni) beginnen de Engelsen aan de belegering van de stad Ieper. Ende ontrent vespertyt up den zelven dach, zoo quamen die van Ghent ooc voor de steide.’ De Engelsen gaan in alliantie met de Gentenaars en proberen om Ieper, het bastion van de graaf, in te nemen en zo weer de macht te grijpen in Vlaanderen. De stad wordt nu omsingeld. De manschappen slaan hun kampementen op in de ‘voorgeborchten van der steide’. Tijdens de nacht wagen enkele Ieperse durfalten zich met toortsen buiten de stadsmuren en steken ze de tenten van de slapende Engelsen en Gentenaars in brand en slagen ze er nog in ook om ongeschonden terug te keren bij hun juichende stadsgenoten. ‘Dese stede van Ypre was beleit alomme tot in de grachten van de steide, ende daden de vyanden menich zwaer assault up de steide van den welke zy altoos groote scade namen ende somwyls trac met huut ende men deide hemlieden groote scade.’

De belegeraars geteisterd door groene vleesvliegen

De brutale aanvalspogingen van de vijand worden door de Ieperlingen beantwoord met venijnige tegenprikken. Het spel duurt twee maand! 'Ende dit gheduerende toten 8n dach van Oust. De Engelsens moeten en zullen Ieper innemen en wagen die dag een alles-of-niets poging. Doe quamen zy by vorsienichede up eene tyd an alle canten de steide bestryden ende stormen, ende dat was tvreeselicst ghemoet dat men ghesien heeft.' De ultieme aanval duurt bijna vier uur. De Ieperlingen geloven er rotsvast in dat hun stad door 'Ons Heere God' beschermd wordt. Hij zorgt er persoonlijk voor dat de vijanden grote averij oplopen en dat er veel edelen sneuvelen. En vooral dat de mensen in Ieper gespaard blijven. Er vallen in die twee maanden slechts twee dodelijke slachtoffers te melden. En er zijn al bij al weinig gewonden. Dus moeten ze wel hun beschermer eren en loven. En het werkt opnieuw. De lucht gaat dicht, de wolken trekken zich samen en 'dan vlogher also dicke als thaghel ware uutten hemele.' Een dessert aangeboden door de Heer. En in Ieper worden van der Zype, Frans Belle en zijn zoon Joris, Jacob Belle, Olivier van Loo, Olivier de Reuse, Jan Rycasseis en enkele anderen tot ridder geslagen. De Engelsens krijgen er nog een plaag bovenop. 'Nu was buten zo groote plaghe onder dingelschen van eere siechede dat men heet troode menisoen. Het blijkt om buikpijn, buikloop en dysenterie te gaan.' Hele zwermen groene vleesvliegen teisteren de zwalpende soldaten. Tot anderhalve centimeter lang zijn de vleesvliegen die tijdens deze hoogzomerdagen van 1383 natuurlijk perfect gedijen in dit landschap van opengereten lijken en van rottend vlees. Kan je eigenlijk deze ellende goed omschrijven? De Engelsens houden het beleg voor bekeken. De geruchten worden sterker met de dag dat de koning van Frankrijk onderweg is met een leger. De 11de augustus verlaten ze uitgeteld en met stille trom de diep opgeluchte stad van Ieper.

De vuile bisschop van Norwich moeten ze hebben

En nu trekken de Engelsens het Westland in. Dat gebied moeten ze absoluut in handen houden. Sint-Winoksbergen, Broekburg en Grevelingen. De Franse koning kwam te Cassele in Vlaendren, metten meesten here dat men zeide dat noit bin hondert jaren

conync hadde van zo veile groote heren ende alle eidel volc.’ Vanuit Cassel rukken de Fransen nu op naar Sint-Winoksbergen en ’s nachts vliegen de Engelsen er buiten. De volgende dag gaat het richting Broekburg waar ze aankomen rond de vespertijd. Vijf uur in de namiddag. ‘Ende daer ghinghe, de heren logieren ende al de wyle stont there al ghebatelgiert up een scone velt voor de steide met ontwondene banieren ende al met wapinrocken. Welce was tscoonste volc te siene dat men ghesien heeft, ende men seide datter wel waren twee hondert duust perden of meer.’ Het zal wel een lichte overdrijving zijn van de schrijver. De Engelsen binnen de muren van de stad weren zich als duivels in een wijwatervat. Ze worden van alle kanten bestookt. Een regen van vuurpijlen richt grote schade aan, maar de Engelsen wijken niet. Het beleg duurt zes dagen. Maar dan besluiten de Fransen niet langer hun energie te verspillen aan Broekburg. Die vuile smerige bisschop van Norwich moeten ze hebben. De aanvoerder van de Engelsen die Ieper zo lang in de tang hebben gehouden. Norwich heeft gemoord en gebrand op Frans grondgebied en die zit nu opnieuw in Grevelingen. Met zijn leger van duizenden gewapende mannen en met zijn getrainde boogschutters. Olivier van Dixmude stelt er zich geen vragen bij. In plaats van Grevelingen in te nemen en de Engelsen definitief de les te lezen, stelt de Franse legerleiding zich tevreden om in te gaan op de vraag van Norwich en te onderhandelen. Wat de kroniekschrijver niet weet, is dat de bisschop tijd wil winnen in afwachting van de komst van overzeese hulp en dat de Franse koning van zijn kant in grote financiële nood is geraakt om de soldij van zijn mannen te betalen.

21 december 1383: verrassingsaanval op Wervik

De Fransen willen niet meer vechten en in Engeland laten ze Norwich doelbewust aan zijn lot over want de kritiek over zijn mislukte aanpak in Ieper is helemaal niet mals. De partijen onderhandelen dus. Jan de Montfort, de hertog van Bretagne zorgt voor een akkoord. De Engelsen mogen ongestoord vertrekken naar hun thuisland. Vijftienduizend frank moeten ze afdokken om de schade in Grevelingen te vergoeden. De bezetting van Broekburg en Grevelingen wordt afgebroken. De verrassende implosie van het Franse leger en de aftocht van de Engelsen bezorgt de Gentenaars, met uitzondering van de Westhoek, plots

weer een dominante positie in Vlaanderen. Die van Gent, die maandenlang Ieper hebben gezeseld, trekken nu bruto en genadeloos terug naar hun thuisstad van waaruit ze Vlaanderen blijven teisteren. Frans Ackerman rukt op met een menigte naar het zwaar versterkte Oudenaarde dat hij na een beleg van drie maanden en dito hongersnood uiteindelijk op de knieën krijgt. Maar graaf Lodewijk van Male blijft zich onverzoenlijk opstellen tegen de Gentenaars en omsingelt op zijn beurt het Gentse Oudenaarde. De patstelling is nu compleet. Op 21 december 1383 riskeren de Gentenaars een verrassingsaanval op Wervik. En die mislukt. 'Ende ontrent midwinter daden de reisers van Ghent eene reise met eene groote menichte ende quamen te Werveke ende myns heeren lieden stelder hem jeghen ende bleiven daer die van Ghent meest alle doot ende verdrongen. Ende corts hierna, den 22n dach in sporcle 1384 (22-2-1384), zo staerf myn heere van Vlaendre de goede grave Lodewyc, wies siele God hebben moete, ende men seide dat hy te Buenen (Boulogne) hadde zulke woorden jeghen den hertoge van Berry, dat hy tbloet daeromme beroerde ende quam tsint Omaers ende daer staerf hy.'

De moord op graaf Lodewijk van Male

Lambin komt tussen. Graaf Lodewijk van Male overlijdt niet op 22-2-1384 maar wel op 9 januari. Hij krijgt ruzie met de hertog van Berry die hem met een dolk neersteekt. De' goede graaf, zoals Olivier van Dismude hem pleegt te noemen, is de laatste tien jaar van zijn leven grotendeels persona non grata geweest in zijn eigen Vlaanderen. Alleen in Ieper en in het Westland kon hij zijn positie min of meer handhaven. De laatste graaf van het geslacht van de Dampierres sterft een roemloze dood en wordt net zoals zijn voorgangers bewust om het leven gebracht. In het jaar 84 (1384) slaagt ridder Gijsbrecht Van Leeuwergem er in om het bolwerk Oudenaarde te heroveren. De 27ste mei komt het overdag tot een bloedig gevecht met de Gentenaars die het onderspit moeten delven. De oorlog lijkt in een definitieve plooi te vallen. De heer van Bourgondië, Filips de Stoute, de schoonzoon van de overleden Lodewijk, is nu de nieuwe graaf van Vlaanderen. 'Ende myn heere van Borgelingen ende myn vrouwe zyn wyf onse graefneide quamen te Vlaendre waert in deisen tyde, te Brugghe, tYpre ende al tlant duere uute ghesteiken te Ghent, ende was ontfanghen over

heere in cause van mer vrouwe zinen wive.’ Lambin vertelt nog enkele extra details: het bezoek van Filips de Stoute en Margaretha van Male aan Ieper vindt plaats op 15 december 1384. ‘Ze waeren vergezelschap door mevrouw van Nivers en de stad deed hun kostelyke geschenken.’ Na hun passage door Vlaanderen zijn de graaf en zijn madam weer vertrokken richting Frankrijk. De vijandelijkheden laaien opnieuw in volle hevigheid op. De Gentenaars zijn volledig geïsoleerd maar hebben het voorbije jaar keer op keer geprobeerd om hulp te krijgen vanuit Engeland. Nu en dan komen er Engelse wolschepen naar Gent. De pogingen van Gent lijken succes te hebben wanneer er in november 1384 sprake is van enkele oorlogsschepen voor de Vlaamse kust en er uiteindelijk een eerder bescheiden troepenmacht landt tijdens de winter van 1384-1385.

De rebellie loopt op zijn laatste beentjes

Die van Gent willen een doorgang tussen Gent en de kust forceren. Een bruggenhoofd zal de Engelsen toelaten om Vlaanderen en vooral het verzwakte Frankrijk binnen te dringen. Er zijn al eerder pogingen ondernomen om Aardenburg, Sluis en zelfs Brugge in te nemen. Maar die zijn allemaal op een sisser afgelopen. Rond Sint-Jansmesse, half juni 1385, trekken de rebellen van Frans Ackerman op naar Biervliet dat ze met succes veroveren. Van daar gaat het naar bastion van Damme dat door een garnizoen Ieperlingen onder leiding van de heer van Simpy wordt bezet. Tijdens de nacht van 16 juli breekt het gevecht los. Damme moet er aan geloven en dat maakt graaf Filips de Stoute deze keer wel zenuwachtig. De havens van Sluis en het Zwin zijn cruciaal in de verdediging van Frankrijk. De mannen van Ackerman hielden zo langhe dat de conynck van Vrankerike ende myn heere van Bourgoingen neider quamen ende belaghen den Dam mitsgaders den goeden lieden van den lande, ende dit was den anderen dach van Oust, ende sinte Augustyns daghe was de steide ghewonnen by dat de capitain daer uut vloot by miede, also men seide.’ Deze keer loopt de rebellie van de wevers nu echt wel op zijn laatste beentjes. Het hinterland van Gent, De Vier Ambachten, wordt door de goede lieden onder de voet gelopen. Het hele bevoorradingsgebied van de stad loopt zware averij op. De eindeloze oorlog heeft alle partijen moe gemaakt. Het was ‘de

meeste plaghe die Vlaendre oyt hadde, so worden de meeste menichte van Ghent moede en droughen over een dat zy pays wilden versoecken.’ De meeste Gentenaars willen eindelijk rust en kalmte en vrede en drukken de harde radicale kern in het defensief. Onder druk van zijn vrouw, voelt de graaf zich uiteindelijk bereid om gesprekken aan te knopen met die van Gent. Wat als hij nu eens de spons zou vegen over het hele godverdomse verleden? Zelfs de privileges en de stedelijke vrijheden zouden kunnen behouden blijven.

Die van Gent maken een bocht van 180 graden

De gematigde Gentenaars, de mensen die hun commerciële activiteiten in elkaar hebben zien stuiken de voorbije jaren, snakken naar een heropleving van de vrede en van hun zaken. De opstandelingen blijven zich echter verzetten tegen de grafelijke voorstellen. Maar het einde is in zicht. ‘Ende quam so verre dat mer Jan Van Heile ontboden was in Ghent ende de maniere voor oghen gheleit, de welke trac tot mer vrouwe van Vlaendre ende liet haer voor oghen, ende soe myn heere van Bourgoingen haren man, ende badt voor de steide van Ghent. Was zo verre ghedaen dat myn heere ende myn vrouwe te Dorneke quamen daer die van Ghent blydelike met grooten state quamen al meest de beleeders van Ghent.’ We leven in het jaar 85. December 1385. De conferentie van Doornik maakt op Sint-Thomasdag een einde aan de vuile oorlog tussen Gent en de graaf. De vrijheden zijn terug. De gevangen Gentenaars mogen uit hun ballingschap terugkeren en alle geconfisqueerde eigendommen worden teruggegeven aan hun respectieve eigenaars. De Gentenaars worden verplicht de koning van Frankrijk als hun koning te erkennen. En dat is ongetwijfeld de zuurste appel van de vrede. Het opgeven van de alliantie met de koning van Engeland, betekent een bocht van 180 graden. Filips de Stoute heeft zijn slag thuis gehaald. En dat terwijl er de voorbije 50 jaar in wezen niets fundamenteel veranderd is aan de geschillen die geleid hebben tot die tot deze burgeroorlog uitgegroeide volksopstand.

Door het stof kruipen voor graaf Filips de Stoute

‘Aldus navolghende dat alle quaetdoenres hem alle vergheeven was, also wel ballinghen als andre fugitive, ende alle maufaitteurs mochten commen in hare steiden ende in haer goet also zyt vonden, nader voorme ende coudicie van den vorseiden pais, daer of dat lettren zyn groot ende overgaenede lanc.’ De vrede is er! In 1386 wordt het stilaan tijd voor een officieel staatsbezoek aan het graafschap Vlaanderen. De grote heren verwaardigen zich om op visite te komen. De koning van Frankrijk, myn heere van Bourgoingen, de here van Berry ende groote menichte van andren princhen quam neidert waert in Vlaendre. Vooral de term ‘neidert waert’ spreekt na al die tijd nog boekdelen. Ieper krijgt op 17 oktober de dubieuze eer om het luisterlijk gevolg van koning Charles le Fou te mogen verwelkomen. In de maand november is er sprake van een troepenconcentratie in Sluis en ontvouwen de plannen zich om een invasie van Engeland te organiseren. Maar nog binnen diezelfde novembermaand keren alle soldaten onverrichterzake terug. Dat de oorzaken van de mistevredenheid in Gent niet zijn weggenomen, kunnen we uitmaken uit het vervolg van de kronieken van Olivier van Dixmude: ‘Item als men screef 92 (1392) soo waeren te Ghent in de wapene omme cause van eenighen wetten of costumen ende vryheden die men hemlieden of breiken wilden by toedoene van eenighen officyers in Vlaendre, twelke de wet ende de goede lieden so paisierden dat sy ghingen uuter wapene.’ De gedragsdragers in Gent mogen zich komen verantwoorden bij de graaf te Rijsel waar ze allesbehalve vriendelijk worden ontvangen. Is het weer van dat geweest? Die van Gent merken op dat ze alleen maar opgekomen zijn voor hun stedelijke rechten. Maar die dreigen ze alsnog te verliezen. De macht van Filips de Stoute is veelbetekend. De Gentse delegatie moet door het stof kruipen: ‘zy baden mynen heere dat men hem hilde dat hy hemlieden ghezwooren hadde, zy zouden altoos themwaert doen als goede lieden.’ Ze zweren op hun eerstecommuniezieltje dat ze voortaan goede lieden zullen zijn.

Weg zijn die rebelse tijden van de jaren 1300

Het jaar 1400 breekt aan. Weg zijn die honderd rebelse jaren van de jaren 1300. Weg is de zelf uitgeroepen autoriteit van de Vlaamse

steden. De macht van Gent is gebroken. Ieper is nog een schim in vergelijking met zijn exuberante status ergens halfweg de jaren 1200. Het huis van Bourgondië dicteert nu de wetten in het land. De kronieken van Olivier van Dixmude gaan verder tot 1447, maar de eeuwovergang is meteen ook een stap in de nieuwe wereld van Vlaanderen. En die zullen we ongetwijfeld in een volgende episode toelichten.

Dixmude heeft het wat lastig met data. En ook Jean-Jacques Lambin corrigeert hem niet als hij 23 november 1406 aanstipt als datum van de moord op Lodewijk van Orleans. 1407 moet het zijn. ‘Den 23ste dach in Novembre 1407 was de heere van Orlens, sconincx van Vrankeryke broeder, ende regent van de crone door toedoen van onze graaf Jan zonder Vrees doot ghesleghen.’

De Parijse coup van Jan zonder Vrees

De hertog van Bourgondië kondigt zich tussen zeven en acht aan in Parijs waar ze maar al te blij zijn met de dood van de plaatsvervangende koning. Een ‘plaag van God’ noemen de Parijzenaars de man, een kwade prins die leefde tegen de wet. De aanslag op zijn rivaal maakt een einde aan enkele tumultueuze maanden waarbij op het einde een echte burgeroorlog de enige uitweg leek. Wat gebeurt er eigenlijk op 23 november 1407? De nieuwsgierigheid van de schrijver is gewekt. We lezen meer in ons boek ‘Les Ducs de Bourgogne’ dat geschreven werd in 1943 door een zekere Paul Colin die zijn mosterd haalt bij de Franse kroniekschrijver Enguerrand de Monstrelet. Jan zonder Vrees is, zoals zijn naam het aangeeft, voor niets of niemand bang en zijn opponent, de hertog van Orleans is een schoolvoorbeeld van corruptie en machtsmisbruik. Een man die voor niets of niemand terugdeist om zijn gram te halen. Op een bepaald moment wordt de grond aan de oevers van de Seine te heet onder de voeten van de graaf van Vlaanderen en ziet hij zich verplicht om zich naar de relatieve veiligheid van Gent te begeven waar hij besluit om stilaan het net te sluiten rond die gemene vent van Orleans. Hij en zijn medewerkers werken zorgvuldig aan een coup. Begin september komt hij terug naar Parijs waar hij vrij bescheiden gaat logeren in het ‘Hôtel d’Artois’. Zijn entourage is klein want hij wil Lodewijk van Orleans niet onnodig bruskeren. Heel Parijs houdt de adem in, want het conflict tussen die van Orleans en die van Bourgondië, speelt zich al tientallen jaren af en lijkt nu in zijn definitieve plooi te gaan vallen. De minutieus voorbereide afrekening speelt zich uiteindelijk af op woensdag 23 november. De vrouw van de regent, Isabeau de Bavière, is net bevallen van haar twaalfde kind dat dood ter wereld is gekomen.

De moord op Lodewijk van Orleans

Ze bevindt zich in het hotel 'Barbette' in de Parijse Marais. Haar echtgenoot Lodewijk logeert op dat ogenblik ergens niet ver vandaan in een hotel aan de Notre-Dame, waar hij beschermd wordt door 18 lijfwachten. Hij begeeft zich naar het kraambed van zijn echtgenote in het gezelschap van twee schildknappen en vijf bedienden die de toortsen dragen. Tijdens zijn aanwezigheid in het hotel 'Barbette' komt een dichte medewerker van de gekke koning Karel, Thomas de Courtehouse, binnengelopen met de boodschap dat de hertog zeer dringend bij de koning wordt geroepen voor een zaak die hem uitermate aanbelangt. Die Thomas is natuurlijk een medeplachtige van Jan zonder Vrees. Maar Lodewijk koestert geen argwaan tegen de medewerker van de koning. Hij neemt afscheid van zijn Isabeau, springt op zijn muilezel, en rept zich met zijn mannen door het donker van de nacht. Richting het Louvre. Aan de herberg 'L'imaige Nostre-Dame', staat een meute mannen hem op te wachten. Eén van hen slaat met een goedgemikte slag van de hakbijl de linkerhand af van de opgeschrikte Lodewijk. Zijn helpers willen verder onheil voorkomen maar worden ter plekke geliquideerd. 'Maar ik ben de hertog van Orleans' roept hij nog in paniek, maar één van de moordenaars antwoordt dat het precies dat is wat ze willen. De regent wordt van zijn lastdier gesleurd en vreselijk toetgetakeld. Het moet een verschrikkelijk zicht geweest zijn. Zijn hoofd wordt werkelijk afgehakt waarbij zijn hersenen op de straatstenen van Parijs neerspatten. Als de bedienden van Isabeau de Bavière komen aangesneld, zijn de daders al lang uit het beeld verdwenen. Het verschrikkelijk toetgetakelde kadaver van de broer van de koning wordt naar de kerk 'Des Blancs Manteaux' gedragen in afwachting van zijn begrafenis bij de Celestijnen.

De hertog van Bourgondië bekent de moord

Voor de hoge adel en de aristocratie zijn hard geschrokken van de moord op Lodewijk van Orleans. Voor hen functioneerde de overleden hertog als een grote veilige paraplu onder dewelke zij al die tijd bescherming en soelaas hebben gevonden. Ze leefden vooral in de overtuiging dat opponent Jan van Bourgondië er nooit zou in slagen om zich werkelijk te meten met hun beschermheer. Ze dachten dat ze voor de sterkste hadden gekozen en zijn vooral

bedrogen uitgekomen. Voor het volk komt de dood van hun regent Lodewijk over als een echte bevrijding. 'Une délivrance!' Vreugdemanifestaties trekken door Parijs. De broer van de koning betekende de reïncarnatie van het kwaad. Zijn misprijzen voor de gewone man was gewoon schandalig. Nee nee; Jan zonder Vrees wordt als een echte bevrijder gevierd in de stad Parijs. De toonaangevende Parijzenaars blijven echter hun rol spelen. Er wordt een onderzoek ingesteld. Proost Guillaume de Tignonville beschuldigt Jan zonder Vrees, de neef van de koning, van de moord op Lodewijk van Orleans. Maar ondanks het onderzoek van de autoriteiten, kan er geen enkele van de moordenaars gevat worden. Ondanks de beschuldigingen, begeeft Jan zich ook naar de kerk van de Witte Mantels waar het lijk van de overleden regent ligt opgebaard om neer te buigen voor de man die hij liet liquideren. Je moet maar durven. Ieperling Olivier van Dixmude heeft het er ook over. 'Myn heere quam ten palyuse waert, navens tusschen den zeiven enden achsten huere te Parys, twelke was een tmeeste wonder dat noyt niet vele ghehort was, ende hadde niet akdus moghen syn en hadde ghedaen de rechte plaghe van Gode, want hy hiet alomme een quaet prince ende leefde tjeghen de wet, also men seide, ende was begraven te Celestinen.' Beide bronnen bevestigen elkaar. Het volk is verrukt dat de hertog van Bourgondië de plaats van de vermoorde wil innemen en het hooggerecht voelt zich geschandaliseerd. De volgende dag geeft Jan zonder Vrees aan enkele collega's in de hof toe dat hij effectief achter de aanslag zit in de volle overtuiging dat er een halt moest worden toegeworpen aan de duivelse plannen van Lodewijk.

Graaf Jan zoekt steun in Vlaanderen

De hertogen van Berry en Anjou houden zich discreet bij de bekentenis van Jan, maar als hij zich de volgende dag aanbiedt bij het hof, vindt hij er alleen maar gesloten deuren. De grond in Parijs wordt nu echt te heet onder zijn voeten. Zonder aarzelen laat hij de stad achter zich en kiest hij het hazenpad naar Rijsel en daarna naar Gent. Van Dixmude schrijft het ook. 'Sanderdaechs so trac de hertooghe van Borgoeognen uut Parys ende quam haestelike te Vlaendere waert, ende ontboot te Ryssele zine drie steiden ende tVrye ende vele ruddren ende cnapen uut Vlaendre. Daer so deide hy tooghden dat een dustaen fait ghedaen was te Parys, twelke hem

lief was omme de blame ende de scande die de hertoghe van Orlyens dickent de crone ghedaen hadde.’ Steun heeft hij nodig. Zoveel is zeker. Hij beschuldigt de vermoorde hertog van acht of negen zware misdrijven en dan houdt hij er nog een vijftal zware gevallen achter de hand. Die inbreuken zijn nog veel onbetamelijker maar die wil hij eerst bespreken met de koning van Frankrijk. Hij stelt de vraag of Vlaanderen zich pal achter haar graaf wil zetten in deze kwestie. ‘Daer bad hy zinen lande dat zy ghewillike hem te goede wilden syn.’ Het antwoord is verrassend positief. Iedereen die hem en de Franse kroon kwaad wil doen, zal af te rekenen krijgen met de Vlamingen. ‘Aldus so was de andworde van den lande.’ Het zijn natuurlijk de gezagsdragers die zich beschermend opstellen tegenover Jan zonder Vrees. Wat kunnen ze trouwens anders? Bij het volk zal de situatie ongetwijfeld minder begripvol zijn. ‘In desen tyden rees int volc van Vlaendere groot nyt.’ Er wordt gegeten en gedronken met mensen die eigenlijk liever elkaars hart zouden opvreten. Uiterlijk is er niets aan de hand, maar alles gebeurt achter de ruggen. Een achterbaksheid die van alle tijden is natuurlijk.

Het fameuze Calfvel

Vooraf in Brugge zit het spel weer op de wagen. De nieuwe machtshebbers zijn nu Jan Biese, Clais de Zoutere, Lambrecht de Scutelaere, Jan Bortoen en Lieven van Milaenen. Die belasting van 20% op alle inkomsten worden nu hardhandig opgelegd aan de Brugse poorters. De vijf rijkste Bruggelingen moeten elk 40 ponden ophoesten. ‘Pointen ende gaderen.’ Vrij vertaald: belastingen en geld pakken waar het mogelijk is. Zelfs de gewone mensen moeten 3 pond betalen. ‘Uut den welke natuurlijk groote murmuracie rees onder tvolc.’ Wie niet betaalt of protesteert ‘wart rechtevoort ghebannen uut den lande wegens contrarie minen heere.’ De sfeer bij de arbeiders en ambachtslieden is onder een dieptepunt gezakt. Hoe men ook smeekt of fleemt, de belastingen blijven overeind. Onze kroniekschrijver vergeet hierbij te vertellen dat de graaf enkele maanden geleden het zevende deel van de Brugse inkomsten voor zijn persoonlijke rekening heeft opgeëist. Die eisen werden destijds genoteerd op een groot kalfslederen document, dat tot op vandaag nog bekend staat als het ‘Calfvel’. De derde januari, de lauwmaand, van het jaar 1408 komt de heer

van Bourgondië terug naar Ieper. Van hieruit zal hij over en weer reizen naar Amiens waar hij de koning van Frankrijk zal ontmoeten in verband met de moord op de hertog van Orleans. Er doet zich een grappig voorval voor in het klooster van Sint-Maartens waar Jan zonder Vrees de nachten doorbrengt. Overdrijvingen, fantasie, sprookjes en mares horen nu eenmaal bij ons gemeenschappelijk verleden. En hebben natuurlijk weinig te maken met realiteit of waarheid. Maar toch willen we die wonderlijke historie kwijt in onze kronieken. De verschijning van een draak aan de hemel, vertellen we in de Vlaamse taal die Olivier van Dixmude 600 jaar geleden hanteerde.

De winter van 1407-1408 is gevuld met vorst en kou

‘Den 4n dach in Lauwe so lach myn heere in den cloostere van Sinte Martins ende sliep, snachts als de canoneken mattende ghesonghen hadden, zo quamen eenige in den ommeganc. Die daer saghen groot licht ende hadden vaer oft vier hadde ghemoghen zyn, ende zy riepen den deiken ende ghinghen in de plaetse, daer saghen zy eene figure staen an den hemele, boven de camer daer myn heere lach, twelke was te siene als oft hadde gheweist eene drake ende scoot vier also hemlieden dochte, by den welken het also licht was in de plaetse als offer ghebornen hadden vyftich tortsen, ende het gheduerde aldus wel dat met gheleisen hadde eene zeven zallem, ende int hende so wart de stert drayende ontrent thooft ende wart alsoo al ront, ende daer so verghinct rechtvoort ende wart al te nienten.’

De winter van 1407-1408 is gevuld met vorst en kou. Men ging zeven volle weken over het ijs en dat is al de tweede koudeaanval want voordien was er ook al een hele maand bittere vrieskou geweest. ‘Dese vorst was zo hard dat veiler armer lieden storven van rechte coude.’ De zee vervroor en men kon van Vlaanderen naar Zeeland stappen over het ijs. De schepen die aangemeerd liggen in Sluis slaan op drift als de kabels breken door de vrieskoude. ‘By den welken de sceipen drefdich worden ende scuerden, ende eenighe dreiven in sulker plaetse daer men hem niet te goede mochte commen ende storven by dien alle die er in waren, dat zeere compasselic was te sienne, ende dus geschiedet alomme in de havene groot meskief van lieden ende van sceipen.’

De 20^e januari arriveren Jan zonder Vrees en een delegatie van 25 ruiters te Amiens. De pairs arriveren twee dagen later. Zijn collega's parlementsleden van de hoge raad van Frankrijk zijn in het gezelschap van de koning van Frankrijk.

Februari 1408: een vreselijke storm geselt Parijs

Ze zitten samen tijdens een groot diner. Ook de koning van Sicilië is aanwezig. De hertog van Berry voelt dat Jan zonder Vrees de nieuwe sterke man zal worden in Frankrijk en blijft opvallend vriendelijk voor de hertog van Bourgondië. De aanwezigen doen zich bijzonder galant voor tijdens het avondmaal. 'En daer so stelde de hertoghe van Berry sanderdaechs den hertoghe van Borgoengen ten eitene ende toochde hem zeer vriendelike samplant, ende daer worden zy emmer zo van accorde dat de hertoghe van Borgoengen trecken zoude te Parys ende was daer toe eene dachvaert genomen.' Wordt dit de blijde intrede van Jan zonder Vrees te Parijs? De zoon van Filips de Stoute krijgt gratie. Hij komt er nu trouwens openlijk voor uit dat hij zijn dodende handlangers ingehuurd en vergoed heeft. Amper drie maand na de aanslag op zijn rivaal, maakt de nieuwe regent zich klaar om met een schitterend gevolg zijn rentree te maken in de hoofdstad van Frankrijk. De Ieperse kroniekschrijver weet trouwens wat meer over die blijde intrede in Parijs. Die wordt vermoedelijk uitgesteld wegens het deksels strontweer. 'Een verwoestende winterstorm geselt Frankrijk op het einde van februari 1408. Ende gheschiede te Parys groot messchief, want zom van Grant Pond ende veile andere brugghen vloten metten storme wech ende al Vrankerike duere so vloten de watermuelens al wech ende braken metten strome, ende deide overgaende vele meskiefs, want daer storven overgaende vele lieden van den coude van den grooten vorste, ende deise vorst was zo groot ende so hart dat de visschen int ondiepe van de zee storven grooten nombre, ende also ooc noch meer nombre van versschen visschen.'

De blijde intrede van onze graaf te Parijs

De blijde intrede van Jan te Parijs gebeurt op de maandag voor vastenavond. Een delegatie van duizend man vergezelt de nieuwe

sterke man. De graaf van Vlaanderen drijft het trouwens ver. Na zijn publieke bekentenis, wil hij openlijk vrijgesproken worden voor de moord. Vooraanstaande theologen, advocaten en rechters gaan op zoek naar voorbeelden in de geschiedenis die de aanslag wettigen als een noodzakelijk kwaad en als de daad van een ‘goede huisvader’ om zijn land te beschermen. De uitspraak komt er ook. Jan zonder Vrees wordt geroemd en gezegend om zijn loyaliteit ten opzichte van het koninkrijk Frankrijk. Zijn daden werden ingegeven door niemand minder dan God. *Jean sans Peur, qui est benedictus in secula seculorum*. De hertog van Bourgondië zetelt zich als een president in Parijs en al *‘tcommun van Vrankerike duere waren metten hertoghe van Borgoignen met herten toe.*’ De grote verzoeningsceremonie gaat door in het hotel ‘Saint-Paul’ op 8 maart 1408. De hele beau monde is er. Ook het Parijse gepeupel heeft een vertegenwoordiger gestuurd. Koning Karel VI kan niet aanwezig zijn op de adembenemende plechtigheid. Zijn gezondheidstoestand laat dit niet toe. De hertog van Bourgondië lijkt meester te zijn over de toekomst van het koninkrijk. Maar veel is schone schijn. Onze Jan zonder Vrees zit met zorgen die hem beletten om echt gelukkig te zijn met zijn openlijk eerherstel en zijn leiderschap over Frankrijk. Uit Vlaanderen komt alarmerend nieuws. De steden hebben de vlag van de revolutie bovengehaald. De gemoederen zijn verhit geraakt door de ongeziene belastingen en zoals schrijver Paul Colin het aanstipt, door een *‘incident linguistique*’. Het rommelt niet alleen in het graafschap Vlaanderen, maar ook in Luik, het land van Ludeke, loopt het verkeerd met de schoonbroer van Jan zonder Vrees.

Jan zonder Genade is een ordinaire terreurzaaiër

Die schoonbroer is Jan, de hertog van Beieren en ook wel Jan zonder Genade genoemd, zijn bijnaam zegt voldoende over de man, is prins-bisschop van Luik. Op zijn zeventiende werd hij op de bisschopsstoel gedropt. Dat was in 1389. Er was trouwens heel wat gesjacher en gefoefel nodig geweest om de puber als bisschop te laten benoemen. Meer bepaald een canonicke uitzondering ondertekend door paus Bonifatius IX, toen nog dubbelpaus in Avignon. De man is niet eens priester. *‘He niet priester werden noch misse doin enwoulde.*’ Absoluut geen affectie met de kerk, maar des te meer met wapens. De eerste tien jaar van zijn bewind

gaan voorbij in een sfeer van decadentie, geweld en repressie en dat leidt natuurlijk tot een ongeziene mistevredenheid in de regio van Luik en een blijkbaar niet te stoppen reeks van conflicten. Die mistevredenheid wordt gevoed door Hendrik van Horne, de heer van Perwijs, Perwez in de buurt van Louvain-la-Neuve, en hoofd van een van de nobelste families uit de streek. Die een 'groot gheboren heere was in Brabant, ende zeer moghende van lande ende van goede', preciseert Olivier van Dixmude. In juli 1403 ontstond er een volkspartij die komaf wilde maken met de bisschop. De Hédroits wilden Jan zonder Genade van de troon verwijderen maar dat werd toen in allerijl verijdeld door toedoen van paus Innocentius VII die een wapenstilstand kon tot stand brengen via de aanstelling van kardinaal Jan Gilles als nieuwe kerkleider in Luik. De relatieve rust bleef een jaar of drie maar rond 1406 maken de Hédroits van de afwezigheid van Jan van Beieren gebruik om Dirk, de zoon van Hendrik van Horne, aan te stellen als prins-bisschop van Luik. De gemoederen laaiden op. De twintigjarige Dirk van Horne had al evenmin de autoriteit om bisschop te zijn. De ene terreurzaaier heeft gewoonweg de andere vervangen.

Demagogische terreur aan de Maas

Een demagogische terreur heerst nu al jaren over het vorstendom. De terechtstellingen zijn elkaar in steeds hoger tempo opgevolgd. De burgerstrijd is uitgegroeid tot een regelrechte oorlog. De eerste militaire confrontatie duurde zes weken, tussen 24 november 1407 en 7 januari 1408. De afgrijselijke winter verplichtte de partijen om zich terug te trekken, terwijl Jan zonder genade er nog van profiteerde om grote ravages aan te richten in de streek van Hesbaye en het hertogdom van Looz. Op 30 mei 1408 beginnen de partijen aan de tweede veldslag. Jan zonder Vrees, de graaf van Vlaanderen, hertog van Bourgondië, en recent de sterke man geworden in Frankrijk, krijgt een dringende vraag om hulp te bieden aan zijn schoonbroer. 'Als myn heere van Borgoengen zach dat Jan van Beyeren lach in dus groote nood, ende myn vrouwe zyn wyf hem altoos anlach met beiden om haren broeder, zo ontboot hy al zine lieden van wapenen uut Borgoengen, uut Artois ende uut Vlaendren, ende hy leide vorooghen zinen steiden ende bad hemlieden omme zes duust serianten, omme met hem te

trecken, twelke die van Ghent hem ontseid zouden hebben, also men besief, omme twelke myn heere van zinen versouke achter bleef, ende dit was ontrent thalfs der maend van Septembre.’

Jan van Bourgondië slaagt niettemin in zijn opzet om een leger van 35.000 getrainde soldaten te laten oprukken tegen een volksleger van tienduizenden Luikse burgers en ambachtslieden die opkomen voor hun privileges. Sommigen spreken van 50.000 man. 24 september 1408: in de open ruimte van Othée en Herstappe bekopen 20.000 Luikse partizanen hun vurig verzet met de dood. Ze blijken uiteindelijk geen partij tegen de militaire suprematie van Jan zonder Vrees, die op diezelfde dag trouwens zijn roepnaam ‘zonder Vrees’ extra glans geeft. Ik heb er mijn bedenkingen bij.

De veldslag van Outhée op 23 september 1408

De leiders van de Luikenaars zijn Jan van Rochefort en Jan Sarange. Samen met nog 25 andere burgers van Luik, worden ze onthoofd. 48 kanunniken en veel vrouwen die beschuldigd worden van de oproer, worden in het water van de Maas gegooid. De graaf van Vlaanderen keert triomfantelijk terug naar Brabant en van daar reist hij door naar Gent waar hij als een held wordt verwelkomd. Op 20 oktober worden te Rijsel zware straffen uitgesproken tegen die van Luik. Een boete van 240.000 kronen in baar geld wordt geëist, ‘ende voort alle hare privilegen ende vryheden eeuwelike al te nienten.’ De machtsontplooiing van Jan zonder Vrees heeft opzien gebaard in Frankrijk en in de Lage Landen. In Vlaanderen hebben ze al enkele eeuwen geen hoge pet op van hun weifelende en machteloze graven. Hertog Jan, dat is andere koek. Vlaanderen heeft een grandioos bewijs kunnen meemaken van de macht van het huis van Bourgondië. Voldaan met de indirecte les die hij aan zijn onderdanen geleerd heeft, trekt Jan zonder Vrees nu terug naar Parijs. De perceptie van de Vlamingen maakt een bruuske ommezwaai. ‘Ende daer so was hy wel ontfangen ende al Vlaendren duere was gheboden dat hem elc voorsien zoude omme uute te trecken also myn heere ontbieden zoude.’ Jan van Bourgondië is ondertussen zes maand weg gebleven uit Parijs. Tijdens zijn afwezigheid is het gewoel en de oproer niet uit de stad verdwenen. Leugens en opstokerij vanuit de hoek van de vermoorde hertog van Orleans. De Franse koningin zorgt voor de

nodige stokebrand en Valentine Visconti, de hertogin van Orleans, laat zich evenmin ongemoeid in de rellen.

Jean sans Fear blijft de hele tijd erg diplomatisch

Maar het mag gezegd worden dat de entourage van Jan zonder Vrees de hele tijd kalm en diplomatisch blijft. Het grootste gevaar komt van een zekere Jean Petit, vooraanstaand theoloog en een populaire professor aan de universiteit van Parijs. Die Jean Petit is het hoegenaamd niet eens met de 'justificatie' van de moord op de hertog van Orleans. De aanslag was geen daad die ingegeven was van God, maar een ordinaire en laffe moord. Hij publiceert een pamflet, 'une seconde justification' dat vrij vlug een flinke opmars maakt in Parijs en betekenisvol wordt in de vooruitgang van het 'Orléanisme'. Al tijdens zijn afwezigheid gaan er al stemmen op in het Franse parlement om Jan zonder Vrees voor de rest van zijn leven overzees te verbannen. En nu is de grote overwinnaar op komst naar zijn Parijs. De adel en de rijke burgerij bekijken hem met steeds schevere ogen. Het gepeupel danst op straat en is door het dolle heen om zijn terugkeer. De koningin heeft zich teruggetrokken bij haar echtgenoot die weer eens met een nieuwe opstoot van dementie aan het worstelen is. Haar schoonzus Valentine Visconti is haastig vertrokken naar haar kasteel in Blois. En als klap op de vuurpijl overlijdt de ontroostbare weduwe Isabeau van Orleans precies op de vooravond van de triomfantelijke en bij momenten delirische herintrede van de hertog van Bourgondië te Parijs. Begin 1409 is er sprake van een mogelijke verzoening tussen de clans van Orleans en Bourgondië. Charles, de 15-jarige zoon van de vermoorde hertog, deelt mee aan de koning dat hij de spons wil vegen over de hele historie en over wil gaan tot de orde van de dag. Er volgen maanden van onderhandelingen om tot een vergelijk te komen. In Ieper schrijven ze: 'cort na paesschen int jaer 1409, so was een pais ghemaect by den coninc tusschen myn heere van Borgoingen ende der kindren van Orlyans, ende de coninc zeide; neiven van Orlens myn begheren is dat ghyt al vergheift, ende syt voordan in goeden payse teeuweliken daghen.'

1409: harde tijden voor de mensen

‘Ende omme dit wel te houdene zo was ghemaect eene alyantse van huwelike, dats te wetene, dat myn heere van Borgoingen sal gheven de zone van Orlyans syn dochter, te weten den middelsten zone van den drien, ende daer mede twee hondert duust cronen.’ Er worden nog meer huwelijken gearrangeerd om de vrede te smeden en dat leidt tot een wellicht ongewilde humoristische uitspatting van Olivier van Dismude: ‘twelke aen menichen in Vlaendere zeere verwonderde ende niemant ne wiste waeromme.’ Het moeten harde tijden zijn voor de mensen. ‘Ende wart rysende groote strefte al Vlaendre duere.’ Vooral Gent wordt getroffen. En het graan is duur. Het koren wordt nu geïmporteerd vanuit het oosten en onze kroniekschrijver wijt dit aan de gratie van God. Het kan allemaal wel zijn, maar op twee jaar tijd heeft hij er dan wel voor gezorgd dat de prijs van het graan verviervoudigd is. Een ‘havot corens hadde ghegolden vier en twintich vlaemsche grooten, twelke men daer te vereu over twee jaer hadde in Vlaendren omme zes grooten.’ En nu we het toch over God hebben. Op 26 juni 1409 wordt Pieter de Candia door de kardinalen verkozen tot paus Alexander V. Het is de bedoeling van de kardinalen om een definitief einde te maken aan de legislatuur van de twee bestaande pausen. De ene zit in Rome en de andere in Avignon. En allebei claimen ze de goddelijke waarheid in pacht te hebben. Met dank natuurlijk aan de aartsvijanden Frankrijk en Engeland die elk met één van hen meezeulen. Tijdens het concilie van Pisa proberen de kardinalen beide pausen aan de kant te schuiven en hun Alexander als enige paus te laten erkennen. Maar ondanks het feit dat zowat heel Europa dit idee steunt, blijven de kamphanen aan de Noordzee hun geestelijke leiders trouw en zitten we in 1410 opgescheept met drie pausen.

De dood van Montaigu zal niet onbestraft blijven

De graaf zien ze niet veel meer in Vlaanderen. Hij heeft zijn besognes in Parijs. Maar dat lijkt aanvankelijk allemaal wel mee te vallen. Hij geniet met volle teugen van zijn status en vergeet hierbij allerm minst om wraak te nemen op de hoogwaardigheidsbekleders en de hovelingen die er op uit waren om hem te verbannen. Vooral de terechtstelling van Jean de Montaigu, grand maître d'hôtel van

de koning, zorgt voor een alsmā sterker wordend revanchegevoel. Het gepeupel vindt het fantastisch maar achter de schermen van de rijke burgerij kunnen ze daar niet echt om lachen en gaat een en ander al bewegen. De jonge Charles van Orleans die er op uit was om Jan zonder Vrees vergiffenis te schenken, treedt in 1410 op 16-jarige leeftijd in het huwelijk met Bonne van Armagnac. Het is trouwens al zijn tweede huwelijk want hij was eerder getrouwd met de dochter van de koning van Frankrijk. Hertog Jan van Bourgondië ziet aanvankelijk niet veel kwaad in het tweede huwelijk van Charles. Bonne is de dochter van Bernard VII, de graaf van Armagnac, en die krijgt plots veel in de pap te brokken. De jonge Charles beslist om het hele politieke gedoe toe te vertrouwen aan zijn schoonvader. En die is er van het prille begin al op uit om wraak te nemen op het huis van Bourgondië en natuurlijk heel speciaal op Jan zonder Vrees. De dood van Montaigu zal niet onbestraft blijven want ook vanuit koninklijke hoek komt het verzet op gang. Op 15 april 1410 besluiten de verzamelde tegenstrevers van Jan zonder Vrees dat de tijd is aangebroken om van start te gaan met een kruistocht tegen die van Bourgondië. 'Une croisade antibourguignonne', de oorlog van de Armagnacs begint.

De Franse strijd van hertog Jan

1410: de graaf vraagt militaire steun aan Vlaanderen

Op 15 april 1410 hebben de verzamelde tegenstrevers van Jan zonder Vrees het sein op groen gezet voor hun kruistocht tegen de klik van Bourgondië. 'Une croisade antibourguignonne'. De oorlog van de Armagnacs begint. Jan zonder Vrees beseft dat de tijd van de schermutselingen voorbij is en dat er nu echt zal moeten worden gevochten. Hij voorziet dat deze tegenstand niet zomaar zal kunnen neergeslagen worden en dat er zeker een jaar zal moeten overgaan om orde op zaken te stellen. En vooral dat hij een leger moet hebben om dat laatste te doen. Hij besluit tijd te winnen en wat nog belangrijker is. Hij moet absoluut militaire steun krijgen vanuit Vlaanderen. 'In dese tyden na paesschen komt de graaf terug naar Gent. Ende daer soo ontboot hy al zine clergie van den lande ende zine eidele ende zinen steiden.' Hij vertelt hen dat hij veel vijanden heeft in Frankrijk en 'bad hemlieden dat zy hem zegghen souden wat bystand midt dat hys noot hadde.' Er bestaan natuurlijk grote reserves bij de stedelingen om zich te mengen in die Franse oorlog? 'Die van Ghent bedochten hem ende zy hadden raet in haar consilie ende die drouch so dat zy buten pale van den lande niet trecken wilden, daeromme dat myn heere droeve was.' Jan zonder Vrees wil niet terug naar Frankrijk zonder de Gentenaars en steekt de Ieperlingen in het gat om nog eens te gaan aandringen in Gent. 'Maer niet ieghenstaende dat die van Ypre hemlieden zeiden te Ghent, hoe tland mynen heere belofte ghedaen hadde te ser noot, het was verlooren, die van Ghent ne wilden niet uut, ende die van Brugghe vielen ten accorde van die van Ghent.' Mooie woorden helpen niet. Plots zwaait de graaf met geld. Geld en toegevingen. En nu komt het Vlaamse land wel over de brug. 'Doe zo was so verre ghedaen dat tland ghmeenelike assenteerde mynen heere omme zine orloghe ende zyne lieden van wapene te betalene hondert ende twintich duust vlaemsche scilden, elken scilt te vier en twintich grooten, daerof dat myn heere den lande bedancte.' Met deze steun vanuit Vlaanderen kan hij met een enigszins gerust gemoed terugkeren naar Frankrijk.

Het legertje van Jan van Gistel trekt naar Parijs

De koning van Navarra, de hertog van Brabant, de heer van Nevers, de graaf van Savoye en een reeks van leenheren uit heel Frankrijk en Vlaanderen melden zich aan te Parijs. 'Ende uut Vlaendren menich rudder ende cnaepen daer of dat hoeft was myn her Jan van Ghistele, vrijheer van Gistel en Ingelmunster, burggraaf van Bergen-Ambacht en heer van Reigersvliet, ende waren wel staerc de Vlaminghen van ruddren ende cnepen, vyf hondert glavien al te scone een gheselschap ende wel upgheseten, ende myn heere die ontboot sinen steiden van Vlaendren ende zy maecten groot ghereeschepe te Brugge, tYpre ende int Vrye omme te Vrankerike waert te treckene.' Ondertussen is het legertje van de heer van Gistel in Parijs aangekomen. 'Ze quamen al logieren binder stede van Parys, ende doe quammer Jan van Ghistele metten Vlaminghen dat al te scone was te siene. Men hadde ghewaent dat men van daghe te daghe ghevochten zoude hebben, maar neent, tonghevallighe arme volc was alomme uutgheheiten ende vertert ontrent Parys ende gherooft, ende tcommun van Parys worden ooc al contrarie mynen heere al stillekinne omme dat zy zonder neringhe zaten.' Natuurlijk bestaat er misnoegdheid binnen Parijs. Er wordt geen brood meer gebakken, niet meer gewerkt, de stadseconomie ligt stil. De 500 Vlamingen die meegetrokken zijn met de heer van Gistel begrijpen er ondertussen niets meer van. 'Ende aldus so beghonste myn heere hebben tvolc meest contrarie hem, ende bleiven aldus stille ligghende. Terwijl ze an allen cante van Parys tlant uut halen ende roofden bleiven zy daer aldus ligghende van half September tot aller Sinten avonde deen binnen ende dander buten.' Maar wie moet nu eigenlijk regent worden over Frankrijk? Terwijl beide clans de messen slijpen, biedt de universiteit van Parijs aan om te onderhandelen en met grondwettelijke voorstellen te komen die de zaak kunnen deblokkeren.

Het verdrag van Bicêtre van 2 november 1410

Wellicht tot ieders verrassing is er op 2 november 1410 sprake van het verdrag van Bicêtre dat er in slaagt om de dreigende oorlog af te wenden en het regentschap over Frankrijk in de handen te leggen van een vernieuwde raad van Frankrijk. De hertogen van

Bourgondië, Berry en Orleans worden verplicht om weg te blijven uit Parijs, tenzij ze opgeroepen worden door koning Charles VI. Het verdrag van Bicêtre betekent zondermeer een nederlaag voor Jan zonder Vrees. Hij is op slag zijn autoriteit kwijt en verliest de controle over de Franse staatszaken. Waarom plaatst hij in hemelsnaam zijn handtekening onder een document dat hem wegdrijft van de macht? Auteur Paul Colin vermoedt dat de hertog kost wat kost tijd wil winnen om in de lente van 1411 op de proppen te kunnen komen met zijn Vlaams leger en om daarna dat verdrag van november in de prullenbak te kunnen deponeren. Wat er ook van zij, de graaf verlaat Parijs op 9 november van het jaar 1410 en trekt naar Arras en later naar Rijsel waar hij een groot tornooi organiseert en er van profiteert om de rijke burgerij van de stad een weelderig banket aan te bieden. Van Rijsel gaat het nu naar Gent en naar zijn broer de hertog van Brabant die hij absoluut aan zijn zijde moet zien te houden. Er volgt een nieuw tornooi. Hij etaleert tijdens dit evenement een haast onbetamelijke en erg ongepaste decadentie. Vierentwintig perfect uitgeruste ridders vergezellen Jan zonder Vrees. Hun wapenschilden fonkelen van het goud en zilver die er in verwerkt zijn. Het tornooi wordt trouwens afgerond door een militair defilé van zijn 'koninklijke' escorte. De somptueuze feestjes die de graaf van Vlaanderen organiseert voor de magistraten en voor de notabelen van Rijsel, Oudenaarde, Gent, Brussel en Douai gaan natuurlijk over de tongen bij de mensen. Hij smijt werkelijk met geld om zijn volk te plezieren en te charmeren en om de sympathie van zijn Vlaamse onderdanen voor zich te winnen. Als dat maar niet tegen zich keert....

Op 16 juli 1411 komt Jan zonder Vrees naar Vlaanderen

De expliciete vraag of de Vlamingen in het voorjaar van 1411 naar Frankrijk willen optrekken tegen de vijanden van de graaf, blijft niet op zich wachten. Kort na Pasen koopt de stad Ieper voor eeuwig de rechten om taksen te heffen op dranken, levensmiddelen en verbruiksgoederen. Ze betaalt hiervoor 15.000 kronen. Het is een voorbeeld wat er nu aan het gebeuren is. 'Ende aldus so vercochte myn heere in anderen plaetsen ooc vryhede omme hem der mede te ghehelpene tjeghen zinen vianden.'

Ongelooflijk hoe slim hij is. De steden zijn maar wat blij dat ze weer wat meer zelfstandig kunnen zijn en de graaf kan tezelfdertijd zijn kassa spijzen. De 16de juli staat Jan zonder Vrees in Brugge waar hij een diner aanbiedt aan de Vlaamse gezagsdragers. De hele zomer door gaat hij Vlaanderen rond op zoek naar hulp van zijn vazallen. 'Hij bad hemlieden omme helpe ende troost.' De raad van Vlaanderen en de steden beloven de graaf dat zij zich zullen beraden over een eventuele nieuwe militaire bijstand. Maar mensen vinden is altijd delicaat. De vier beloofden 'daer up te beradene, ende een ander dachvaert omme te verantwoorden, twelke hemlieden myn heere vriendelike assenteerde, ende elc voer in sine steide, ende vergaderden al haren raet elc int zine.' Die van Gent komen als eersten met hun beslissing. Ze hebben gedaan wat ze konden, maar ze hebben het gemeen niet kunnen overtuigen om te gaan vechten voor de graaf.

De tactiek van de sluwe hertog werkt perfect

Het antwoord van Brugge, het Vrije en Ieper is voorwaardelijk positief. Als die van Gent meegaan, stappen ze ook mee naar Frankrijk. 'Die van Ghent willen maar meetrekken tot aan de grens. Zy verantwoorden up dat zy gherne met myn heere uut trecken zouden totten palen van Vlaendren, maer niet voorder wilden trecken up welke myn heere zeer drouve was, ende bad dat zy hem te goede worden wilden.' Dat 'bidden' van de graaf heeft trouwens meer weg van een dreigement. Hij dreigt met confiscatie van Gentse goederen, waardoor die van Gent nog meer verdeeld worden. De ene partij wil er op uit trekken en de andere niet. De impasse blijft maar aanslepen en dat is helemaal niet naar de zin van Jan zonder Vrees. 'Myn heere was so verstorbeirt en soude vertrocken hebben in grammenmoede.' De gezagsdragers in Gent smeken de graaf dat hij nog even in Gent zou blijven en dat ze het gemeen desnoods met geweld zullen verplichten om zich te engageren voor hun graaf. En uiteindelijk zwichten de mensen uit vrees voor represailles van de baljuw en de schepenen. Door de goedkeuring in Gent, staat Vlaanderen opnieuw op dezelfde lijn. De Franse kronieken bevestigen het: 'als dat zyn voorseide lant van Vlaenderen hem dienen zoude van lieden, van wapenen, serganten ende scotters jeghen den hertoghe van Orleans.' Het heeft bloed, zweet en tranen gekost. En heel veel dreigementen. 'Zy souden al

te velde trecken, omme twelk myn heere de meeste blydscap hadde ende hy trock van Ghent te Brugghe ende bedancte also zeere die van Brugghe ende die van den Vryen, ende daer na so quam hy tYpre, ende bedancte ooc der steide van Ypre ende bad elken dat sy hem haesten zouden al dat sy mochten, want sine vyanden quamen vaste neider omme hem ende den zinen te scadene ende doe waren alomme de banieren inde steiden uute ghesteiken ende wart open oorloghe.’ De Vlamingen bereiden zich voor om met hun graaf ten oorlog te trekken.

De sluwe Jan zonder Vrees

De graaf heeft heel wat tijd verspeeld in Vlaanderen maar is zeker niet onledig gebleven. Het charmeoffensief van de graaf in Vlaanderen staat in schrill contrast met wat zijn mannetjes ondertussen uitspoken in Parijs. Haat en paniek zaaien. Wat zal er gebeuren met de arbeiders als iemand van het kamp van Orleans de stad voor zich wint? De mensen worden bang gemaakt. De populariteit van de hertog van Bourgondië wordt opgevijseld bij het gepeupel en ondertussen bereiken de provocaties tegenover de Armagnacs een hoogtepunt. De ene valstrik volgt de andere. Het gebeurt allemaal achter de schermen en de clan van de Armagnacs verliest zijn kalmte. En dat is precies wat Jan zonder Vrees wil natuurlijk. Bernard VII van Armagnac en de oude Berry oordelen dat de vrede van Bicêtre geschonden is en rukken de hoofdstad binnen, waar hele benden de binnenstad van Parijs teisteren met geweld, brand en roofoptochten. De tactiek van de hertog van Bourgondië slaagt wonderwel. Het bewijst wat voor een sluw heerschap onze graaf eigenlijk wel is. De koninklijke raad van Frankrijk ziet alleen maar de publieke agressie van de kant van de Armagnacs en nodigt Jan zonder Vrees nu officieel uit om de Franse kroon te verdedigen. Het krijgt notabene de koninklijke toestemming om zijn militaire plannen uit te voeren en verzamelen te blazen voor een grote inval te Parijs. De vijand staat voor de keuze: ofwel in mootjes gehakt worden, ofwel Parijs te ontvluchten en zich ten zuiden van de Loire in veiligheid te brengen. In de Ieperse kronieken lezen we het eveneens: ‘binnen desen tyd so deide de conighinne van Vrankeryke ende myns heeren partie so bin dat de coninc siec was en dat niemant so coene ware dat hy den hertoghe van Bourgoingen te goede werde noch ghewapent

quamen binder crone up vyand sconincx te zine.’ 21 augustus 1411. Het Vlaamse leger rukt op naar Douai om het leger van de graaf te gaan vervoegen. Vandaar gaat het naar Bapaumes. Op 1 september van het jaar 1411 staat de hertog van Bourgondië paraat met een leger ‘en armes et à toute puissance’. En dat van zijn broer, de hertog van Brabant, moet amper onderdoen.

De bizarre septembermaand van 1411

Aan het hoofd van de Vlaamse troepen staan Felix de Steenhuyse, de grootbaljuw van Vlaanderen, en Heylaert van Poucke. De troepen vertrekken naar de Somme waar ze de confrontatie zullen aangaan met de troepen van de vijandelijk coalitie. De witte vaandel van de Armagnacs en het Sint-Andreaskruis van de Bourgondiërs zullen binnenkort oog in oog staan met elkaar. Alles lijkt perfect naar wens te gaan voor graaf Jan zonder Vrees. Maar nog voor het einde van de maand september gebeurt er iets vreemd. De duizenden Vlamingen die meestappen in het leger, keren hun kar van de ene dag op de andere en ze trekken vreemd genoeg terug naar hun vaderland. Ze laten hun graaf stikken met zijn oorlog in Frankrijk. De Franse schrijver begrijpt er niets van. Zijn ze niet betaald door de hertog? Of was er een afspraak dat er slechts een bepaalde termijn zou worden gevochten en is die termijn verstreken? Of hebben de Armagnacs een aantal Vlaamse kapiteins omgekocht? Paul Colin vindt geen enkele zinnige reden. Een blik op de ‘Merkwaardige gebeurtenissen van Olivier van Dixmude’ laat uitschijnen dat we mogelijk hier wel eens de reden kunnen terugvinden. We gaan dus benieuwd verder op zoek naar wat er echt gebeurd is tijdens deze septembermaand van 1411.

Een leger van 50.000 man trekt op naar de Somme

We leren alvast iets over de omvang van het leger dat via Cambrai optrekt naar de Somme. 30.000 gewapende soldaten, 20.000 man voetvolk, 4.000 wagens, duizenden paarden. Op zowat 25 km ten zuiden van Péronne wacht een eerste uitdaging in het zwaar versterkte Ham aan de Somme waar dagenlang hevig gevochten wordt en waar aan weerszijden grote verliezen te betreuren vallen. De Vlamingen laten zich in positieve zin opmerken. Maar hier

blijkt inderdaad wat loos te zijn. ‘Ooc worden van de Vlaminghen doot ghescooten een deel by den welken zy zo verhit worden dat sonder ordenanche van haren capitaine, zy der steide up worden ende wonnen.’ Het zijn de woedende Vlamingen dus die zonder opdracht van hun kapitein de laatste obstakels die de stad beschermen kunnen afbreken en nu klaar staan om een doorbraak forceren. Nog even doorduwen en Ham valt in de handen van de Vlamingen. Maar de graaf ziet dat anders en geeft de heer van Roubaix de opdracht het beleg op te breken en om tijdens de nachtelijke uren verder te trekken. Ham is voor hem niet belangrijk. Parijs wel. De Vlamingen weigeren het bevel te aanvaarden. ‘Myn heere van Roubays quam van myns heeren weghe hemlieden bevelende of te treckene tot sanderdaechs nuchtens, twelke zy harde noode deden, ende zeiker sy hadden de poorte ghewonnen hadde men by ordonanchen hemlieden ghevolcht.’ Ze negeren de bevelen van die van Roubaix en gaan de hele nacht verder met het bestoken en beschieten van het stadje. Als klap op de vuurpijl zijn het dan nog de Brabanders die er van profiteren om de stad in te nemen door de openingen die de Vlamingen in de stadsmuren hebben aangebracht. ‘Ende was de steide ghewonnen den 2n dach in Septembre.’

De Vlamingen zijn allesbehalve gedisciplineerd

Die van Vlaanderen hebben blijkbaar een probleem met het opvolgen van orders. Er bevindt zich veel voorraad en proviand in Ham en de graaf heeft zijn troepen gevraagd om enkel te roven en te plunderen. De stad mag worden afgebroken maar in geen geval in brand gestoken worden om te vermijden dat kostbare goederen zouden verloren gaan. De Fransen en de Vlamingen van het grafelijk leger vechten onder elkaar om het meest te kunnen plunderen. Een zootje ongeregeld is het. ‘Maer de Vlamingen behielden den roof ende dreivent met fortsen duere by den wiken men seide dat de Waels van moede tvier staken in de steide alomme dat tgoed verbernen soudent.’ De ruzie zorgt er voor dat de stad nu toch volledig afbrandt, ‘omme twelke myn heere zeere gram was, ende also gramme als menne noyt sach, omme dat aldus de steide verbornen was, maer hy ne conste niet weiten wiet ghedaen hadde.’ Na wat er gebeurd is, proberen de Vlamingen weer op een goed blaadje te komen bij de graaf en veroveren ze

stad na stad in de Vermendois. Roye, Péronne, ‘Sannin up de reviere dOyse.’ Uiteindelijk komt het grote leger in de buurt van Montdidier waar het vijandelijk leger zich massaal heeft samen getroeft om het pleit te beslechten hier in de weilanden ten noorden van de stad. We zijn aangekomen op 20 september van het jaar 1411. De orders van de graaf zijn formeel: er moet gewacht worden tot die van Orleans zelf aanvallen. Maar na enkele dagen is er nog niets gebeurd. En dat maakt de Vlamingen meer dan ongeduldig. Er is hier in de streek nog zo veel te roven en te plunderen en buit te maken en ze moeten hier ergens in het niemandsland wachten op een leger dat maar niet opduikt.

De Vlaamse soldaten willen er de brui aan geven

‘Ende de Vlaminghen ghemeenlike beghonsten zeere te murmurere.’ Er zijn grote geruchten ontstaan dat er zich in het leger van de graaf verraders bevinden en bovendien hebben ze afgesproken met hun graaf dat ze zich 40 dagen ter beschikking zouden houden voor hem. Een termijn die nu verstreken is. Bovendien is de soldij nog niet betaald. Onder impuls van de Gentenaars trekken ze naar Jan zonder Vrees en vragen de mannen of ze mogen terugkeren naar hun thuisland. De hertog van Bourgondië smeekt de Vlamingen met de handen ten hemel om toch zeker nog acht dagen te blijven. ‘Myn heere van Bourgoingen quam an die van Ghent zeere biddende hemlieden daer noch acht daghen te blivene, up welke die van Ghent riepen ‘Heere ghy hebt verraders by y, ende wy zouden zyn vercocht ende ghy verraden, ende certein wy ne willen hier niet langher bliven, ende doe hoorde men menighen voys roupen velle tenten, te Vlaendren waer, te Vlaendren waert.’ De Franse kroniekschrijver vertelt hetzelfde verhaal. In het oude Frans van Monstrelet, komen we te weten dat de onderhandelingen zowat de hele dag duren. Van de ene tent naar andere en terug. De gevraagde acht dagen worden smekend teruggebracht naar vier dagen. ‘Het kan toch niet dat zijn keurleger zich terugtrekt op het moment van de waarheid.’ ‘Net op het ogenblik dat de veldslag zal beginnen kunnen jullie Vlamingen toch niet jullie schop afkuisen?’ Maar de Vlamingen leggen deze smeekbedes naast zich neer en laten een radeloze graaf achter en trekken er rovend en brandend op uit. De voorsteden van Montdidier zullen het wel geweten hebben.

Op 6 oktober 1411 zijn ze terug van hun avontuur

Het komt er nu op aan voor Jan zonder Vrees om zich terug te trekken en de schade te beperken. De trompetten geven het signaal voor de aftocht, maar daar komen de vijandelijke troepen al aan. De tijd ontbreekt om de tenten af te breken en de karren te laden. Die van Orleans beleven een mooie dag als ze met 200 gewapende soldaten binnenvallen in het kamp van de Bourgondiërs en er een rijkelijke buit zo maar op hun weg vinden. De terugkeer van de Vlamingen gebeurt op de meeste chaotische manier. Vooral omdat het onderling niet botert natuurlijk. Er is grote onenigheid ontstaan omtrent de marsvolgorde tussen die van Ieper en het Vrije. Maar ook de moeilijke beslissing die moest genomen worden tijdens de zomermaanden om wel of niet mee te strijden met de graaf, een beslissing die nu gevolgd werd door een algemene terugtrekking, wordt van langs alle kanten gecontesteerd. Op hun terugkeer moeten een reeks Franse steden het ontgelden. Tussen die van Ieper en van Rijsel gaat het er vijandig en bijwijlen hardhandig aan toe. De gemoederen in Vlaanderen zijn verhit. En ze zijn allemaal in het bezit van hun oorlogswapens. Ongetwijfeld wordt er flink aan de fles gezeten. Een al te gevaarlijke cocktail. Hebben we hier te maken met hooligans? De eeuwige tweestrijd tussen voor of tegen de graaf, en voor of tegen de steden, staat plots weer op scherp. De polemiek van de voorbije 10 jaar lijkt weer al eens te eindigen op een brutale catharsis. ‘Die van Brugghe trecken onder leiding van Lieven de Scuetelaere duer Roesselaere, ende die van den Vryen scieden elc int zine ende trocken den naesten wech thuiswaert. Die van Brugghe trocken voort sanderdaechs ende quamen voor de steide van Brugghe.’ Daar zijn ze dan. Op 6 oktober 1411 zijn ze terug van hun Frans avontuur met de graaf. ‘Ende ze ghinghen staen bachten der Magdeleene Sint-Andries waert over up den Dixmude wech.’

Het Calfvel moet vernietigd worden!

Blijkbaar ligt het feit dat ze nog niet vergoed werden voor hun prestaties zwaar op hun maag. En dat moet het graafsgezinde stadsbestuur met al hun belastingen nu volop ontgelden. Ze sturen

een delegatie met een eisenpakket naar de schepenen. Als het stadsbestuur wil dat ze de stad binnenkomen, moeten eerst en vooral de taksen op het graan worden opgeheven. En het is evident dat ze hun maandgeld zullen krijgen voor hun trip naar Frankrijk. En natuurlijk willen ze het Calfvel vernietigd zien. Het document waarop 'den zevensten penninc van al de reuenuwen van der steide' werd opgeëist door de graaf. Ook het verbod om de banieren te gebruiken, willen ze ongedaan gemaakt zien. Met al zijn eisen en belastingen en 'pointingen brochten zy ooc voort, daer meide de stede van Brugghe al te nienten ghinc ende tland van Vlaendren ooc groote scade nam.'

Lieven de Scuetelaere, Jan Hoste en Jan Broloos

Voor de Brugse burgemeester Boudewijn de Vos en zijn schepenen zijn kop van jut. Ze hebben de stad op een valse manier bestuurd en hebben de stad en haar inwoners veel kwaad aangedaan. De milities weigeren hun wapens in te leveren. De magistraten en de ambtenaren die meezeulden met Jan zonder Vrees, moeten gestraft worden voor het opleggen van die schandalige belastingen en ontzet worden uit hun functies. We bevinden ons midden in een conflict waarbij al de Brugse ambachten het volledig herstel van hun vrijheden en privileges eisen. Er wordt deze keer hard op tafel geslagen. De stad moet weer volledig autonoom bestuurd worden door haar inwoners en niet afhangen van de graaf van Vlaanderen of van graafsgezinden die de boel belazeren. De adellijke heren zijn opgeschrikt door het eensgezinde standpunt van de ambachten en vooral door de zeer agressieve taal die gesproken wordt. Jan, de heer van Uutkerke, Robert van de Cappelle en zijn broer Jan proberen te onderhandelen en de gemoederen tot bedaren te brengen. Maar de opstandelingen beseffen dat ze zich deze keer in een ideale positie bevinden om hun gram te halen. Ze weigeren elke toegeving en tonen zich dermate bedreigend voor de rijke burgerij en de adel zodat de graaf zich genoodzaakt ziet om zijn 15-jarige zoon Filips de Goede, de hertog van Charolais, naar Brugge te sturen en te zwichten voor het opstandige Brugge. Lieven de Scuetelaere en zijn luitenanten Jan Hoste en Jan Broloos halen op 11 oktober hun slag thuis. Het gehate Calfvel mag worden vernietigd, de soldaten krijgen allemaal twee maand soldij in plaats van één en er komt een

Rouen geeft zich over op 13 januari 1419

Het wordt een hartelijke ontvangst door een hoog gezelschap en dan begeven ze zich naar het Louvre waar de zotte koning zich in de armen werpt van zijn vrouw en de handen schudt van hertog Jan en hem bedankt voor alles wat hij gedaan heeft voor de koningin. De hertog trekt zich nu terug in het 'Hotel d'Artois'. Het is een 'quatorze juillet' avant la lettre, want de Parijzenaars zullen pas binnen 371 jaar de Bastille bestormen, maar vanavond is het groot feest in Parijs. Het lijkt er op dat er een nieuwe era aangebroken is. De ontnuchtering volgt al de volgende morgen als Jan zonder Vrees zich realiseert welke puinhoop hij hier aantreft. Een verschrikkelijke wanorde in de geesten. De wraakoefeningen, plunderingen en politieke moorden gaan gewoon verder. Ondanks zijn instructies dat deze afgelopen moeten zijn. Hij beseft dat er nog serieus op tafel zal moeten worden geklopt om de rust te laten terugkeren. Een nieuwe plundertocht op 20 en 21 juli biedt hem de ideale kans. De belangrijkste leiders van de moordbrigades, met onder andere de beul Capeluche, worden opgepakt en naar het schavot gebracht. De les is begrepen. Vanaf nu zal orde heersen in Parijs. De definitieve nederlaag van de Armagnacs heeft de Engelsen er niet van weerhouden om hun offensief verder te zetten. In augustus zijn ze al opgerukt tot in Rouen en Cherbourg. Cherbourg valt al op 29 juli maar Rouen, de hoofdstad van Normandië, biedt meer weerwerk. De stad wordt voor vijf maanden in een omknelling gehouden. De honger zal de rest doen verklaart Hendrik V. Het volk van Rouen smeekt Parijs om hulp. Maar de hertog is niet gek om het in deze lamentabele toestand op te nemen tegen de Engelsen. Hij laat Rouen aan zijn lot over. Op 13 januari 1419 geeft de stad zich over. De Engelse koning toont zich mild en laat de stedelingen zelfs hun bestaande privileges behouden. De verovering van Normandië is zo goed als gerealiseerd.

1419: alle partijen loeren naar elkaar

Toch wordt er onderhandeld. De Engelsen zijn baas in het westen en noordwesten. De koning en de koningin hebben zich teruggetrokken in Provins, 100 km ten oosten van Parijs waar de hertog van Bourgondië zich ook regelmatig bevindt. Hij regeert

niet alleen over Parijs maar ook over grote delen ten noorden en ten oosten van de hoofdstad. De kroonprins heeft te Poitiers een nieuw parlement en een administratieve structuur op poten gezet die heerst over zuid en zuidwest Frankrijk. Hendrik V en de kroonprins lonken naar elkaar. Zoveel is zeker. Er zijn gesprekken maar de Engelsen blazen warm en koud en blijven ook praten met Jan zonder Vrees. Ook tussen de kroonprins en de hertog van Bourgondië zijn er schuchtere gesprekken aan de gang. Er zijn trouwens nogal wat goede zielen die aansturen op een nationale verzoening en ook de 46-jarige en door de wol geverfde hertog ziet er geen kwaad in om zonder voorafgaande voorwaarden te praten met die derde kroonprins die trouwens een pak jonger is dan zijn eigen zoon. Een eerste gesprek wordt voorzien op 8 juli 1419 in Pouilly-les-Melun waar er gepraat wordt met een delegatie van zijn jonge rivaal Charles die op zijn leeftijd van zestien nog groen achter de oren moet zijn. De twee leren elkaar kennen tijdens die week van gesprekken die in een verrassend ontspannen sfeer verlopen. De verdachtmakingen en de haat die al zo lang was opgeslagen was in de geesten van de onderhandelaars lijken plaats te willen maken voor een gemeenschappelijk project. De omstandigheden lijken de twee rivalen naar elkaar toe te drijven als de Engelsen op 10 juli Pontoise innemen en vooral de jonge Charles verplicht zal worden om verdere militaire stappen te moeten nemen.

Het complot tegen Jan zonder Vrees

De 14de juli gaan Jan en de kroonprins uit elkaar met een informeel akkoord. De gezichten van de onderhandelaars glunderen, koeriers spoeden zich naar Parijs om het goede nieuws te vertellen. Maar wat gebeurt er dan? Een aantal van de raadgevers van de kroonprins kan je best bestempelen als oude creaturen uit de vroegere entourage van de vermoorde Lodewijk van Orleans en die kunnen natuurlijk nog steeds het bloed drinken van Jan zonder Vrees. Die haat is verder gefulmineerd onder hun samenwerking met Bernard Armagnac. Jan zonder Vrees vertegenwoordigt voor hen de antichristus die zonder medelijden verdeeld moet worden. En nu zal die jonge schijter die vreselijke hertog de hand toereiken? Charles wordt onthaald op hevige verwijten en op een totaal onbegrip van zijn oude krokodillen. Eén van die raadgevers

is Tanneguy du Châtel, de vroegere proost van Parijs, die met een schoon aangezicht meelacht en zich voordoeft als een vriend van de kroonprins maar die maar één agendapunt heeft. De liquidatie van Jan van Bourgondië. Als leider van de onderhandelaars krijgt hij natuurlijk een schitterende gelegenheid om zijn plannen uit te voeren. Hij is het die volop werkt aan de uitwerking van de succesvolle slotconferenties die op 14 augustus doorgaan in Troyes en begin september in Braye-sur-Seine. In de tweede week van september wordt een laatste vergadering tussen Jan zonder Vrees en kroonprins Charles verplaatst van locatie omdat die laatste zich op dat moment bij zijn neef in Montereau bevindt. De valstrik wordt gespannen. Zijn adviseurs adviseren de hertog om niet in te gaan op die verraderlijke en ronduit gevaarlijke uitnodiging, maar du Châtel communiceert zo onhandig en stuntelig en verplaatst tot twee keer toe de ontmoeting naar een later tijdstip en naar een andere plaats dat niemand er nog kwaad in ziet. Maar achter de schermen wordt de liquidatie tot in de kleinste details voorbereid.

De moord op Jan zonder Vrees

Uiteindelijk wordt 10 september 1419 uitgeprikt als nieuwe datum. De partijen zullen elkaar om 17u ontmoeten aan de brug te Montereau. Timmerlieden hebben er een soort gebouw opgetrokken met twee toegangen voor elk van de partijen die vanuit een andere richting zullen aankomen. Er is overeengekomen dat beiden een delegatie van 10 man zullen binnenlaten in de houten afspanning. Iedereen zal een eed moeten afleggen vooraleer toegelaten te worden. De hertog twijfelt tot op het laatste moment, maar beweegt zich uiteindelijk over de brug richting ontmoetingsplaats. Ongewapend. De sfeer is gespannen, maar hij kan niet anders dan die jonge gast te vertrouwen. Jan van Bourgondië neemt zijn fluwelen hoofddeksel van het hoofd, gaat knielen voor de kroonprins en legt respectvol zijn hand op de hand van Charles. Tanneguy du Châtel heeft nu lang genoeg gewacht. 'Sla hem dood' roept hij, 'tuez, tuez'. Hij zoekt niet het minste voorwendsel. Enkele welgemikte slagen van de bijl doorklieven het hoofd en het lichaam van Jan, hertog van Bourgondië en graaf van Vlaanderen. De moordenaars van dienst zijn Guillaume de Chaimont en Arnault Ghuilier. Charles blijft koel en onbewogen

toekijken hoe zijn opponent recht voor zijn ogen als een beest wordt afgemaakt.

Jan zonder Vrees sterft op 10 september 1419

Hoe is het mogelijk dat zijn tien medestanders niet ingrijpen en hun hertog niet proberen los te rukken, weg van de verwoestende slagen? Niemand weet het antwoord. Voor ze het goed en wel beseffen, staart hun hertog met amorfe ogen, een opengereten hersenpan, een afgehakte arm en met een open gescheurde buik naar zijn ergste vijanden. De mannetjes van de kroonprins beroven hem nu van zijn juwelen en van een deel van zijn kleding en dan slaan ze op de vlucht zonder zich verder om zijn lijk te bekommeren. Het is de pastoor van Montereau die Jan zonder Vrees laat begraven op het kerkhof van de stad. De kroniekschrijvers vertellen dat de wenende Bourgondiërs het kadaver enkele dagen later terug opgraven en laten terugbrengen naar zijn thuisstreek, waar het bijgezet wordt niet ver van waar zijn vader Filips de Stoute begraven ligt. Olivier van Dixmude heeft de laatste jaren van de graaf van Vlaanderen niet echt beschreven. In zijn 'Merkwaardige Gebeurtenissen' staat geschreven; 'memorie. Ik meene dat de hertooghe Jan staerf ontrent deiser tyd, ende was de voorseide Jan vermoort te Monstreuil sur Fautyonne den 20n in Septembre anno 1419.' En dan gaat hij weer verder over het misdrijf in het huus van Robrecht Cortosyn in de Elverdingstrate op den 27n dach van April in tjaer 1421. Maar daarover later meer!

Kronyk van Vlaenderen

De Franse schrijvers miskennen de Vlaamse voorrechten

Jonkheer Philip Blommaert is in 1839 één van de stichters van de 'Maetschappy der Vlaemsche Bibliophilen', een organisatie die de ambitie heeft om de Vlaamse taal in boeken en in handschriften te promoten. Tussen 1839 en 1909 verschijnen er door hun toedoen 60 werken. Eén van de eerste werken, wordt al meteen in 1839 gepubliceerd. Philip Blommaert en een zekere Constant-Philippe Serrure komen op de markt met hun 'Kronyk van Vlaenderen'. De geschiedenis van Vlaanderen wordt volgens Blommaert in die dagen meestal geschreven vanuit Franse bronnen. Froissart, Monstrelet en Comines baseren zich op de chauvinistische geschriften waar onze zuiderburen toen al blijkbaar last van hadden. Die van Bourgondië, baas over Vlaanderen, worden in die geschriften al te vaak op een piëdestal geplaatst terwijl onze voorvaderen gewoonlijk in zeer ongunstige kleuren afgeschilderd worden. Dat is in elk geval de mening van schrijver Blommaert. Die Franse geschiedschrijvers kennen over het algemeen weinig over de interne staatsverordening van Vlaanderen. Lof en weidse uitwijdingen voor en over hun hertogen. Dat wel. Maar ondertussen miskennen ze de oude voorrechten waar de Vlamingen zo veel bloed voor vergoten hebben. Alle pogingen om op te komen voor die voorrechten, worden door types als Froissart steevast bestempeld als opstand en muiterij. Terwijl die wezenlijk een rechtvaardig en begrijpelijk verzet zijn geweest tegen de lichtzinnige en vaak gewelddadige inbreuken van onder andere de hertogen van Bourgondië. Geschiedenis is een zaak van vele waarheden. De drijfveren van Blommaert uit 1839, zijn eigenlijk exact dezelfde als wat er in het 'concept' van 'De kronieken van de Westhoek' beschreven staat.

Er niet zoiets als één waarheid

Er is niet zoiets als één waarheid. De schrijvers zijn op zoek gegaan naar Vlaamse en dus inlandse bronnen die hun eigen invalshoek geven over wat er allemaal gebeurd is in onze streekgeschiedenis. 'Onze vaderlandse kronieken verdienen ruimschoots de voorkeur boven wat de vreemden over ons hebben geschreven', stelt

Blommaert. Jean-Jacques Lambin, op dat moment in zijn topjaren als Ieperse archivaris, krijgt meteen een pluim toegeworpen. Lambin heeft net zijn 'Merkwaardige gebeurtenissen, vooral in Vlaenderen en Brabant', gebaseerd op de kronieken van zijn voormalige stadsgenoot Olivier van Dixmude, uitgegeven. Ook de Brugse professor Jan-Antoon De Jonghe krijgt lof toegewaaid om zijn 'Chronycke van den lande ende graefsece van Vlaenderen', die het verhaal brengen over Vlaenderen tussen 405 en 1492. Beide werken zijn door Vlaenderen in alle gretigheid ontvangen. Dat is toch de insteek van schrijver Philip Blommaert. Blommaert komt over de brug met twee naamloze schrijvers die geleefd hebben in de 15de eeuw en die 203 handgeschreven bladzijden kronieken voor het nageslacht achtergelaten hebben. Een ideale opdracht voor de kersverse 'Maetschappy der Vlaemsche Bibliophilen'. Waar hebben die kroniekschrijvers hun mosterd gehaald, vraagt Blommaert zich af. Hij vindt dat de oudste delen merkwaardig parallel lopen met wat kanunnik J. De Smet al heeft uitgegeven in zijn 'Corpus Chronicorum Flandriae'. En er zijn eigenlijk wel wat gelijkenissen met de kronieken die Lambin heeft uitgebracht.

De oude kronieken worden in een nieuw kleedje gestopt

De 'Kronyk van Vlaenderen' geeft echter veel preciezere details vrij. Zo bijvoorbeeld over het beleid van Zannekin tegen Lodewijk van Nevers, de slag op het Beverhoutsveld en die van Westrozebeke. Vooral het deel tussen de jaren 1384 en 1467 oogt erg belangrijk. De oude Latijnse bronnen spelen hier geen enkele rol meer. De kronieken van die jaren zijn opgesteld als een opstel dat met uiterste stiptheid en zeer compleet de gebeurtenissen van die tijden in beeld brengt. Hier wordt duidelijk met kennis van zaken geschreven. Zelf gezien en zelf aan den lijve ondervonden. Of gehoord van iemand die het wel kon weten. Nergens wordt de oorlog van de stad Gent tegen hertog Filips de Goede met meer precisie beschreven. We leren, voordien ongekende details, kennen over de bloedige strijd tegen de aantasting van Vlaanderens oude grondwetten. De zoveelste schok voor de Vlamingen die door de Franse geschiedschrijvers zo pertinent vals worden afgeschilderd. Blommaert is pertinent: met zijn 'Kronyk van Vlaenderen' wordt het nu duidelijk wat er zich precies heeft afgespeeld in die dagen.

Wij van onze kant, proberen de bewuste kronieken in het nieuwe kleedje van onze taal van vandaag te herwerken. Korte en scherpe teksten, vermengd met het 15de eeuwse Vlaams van de kroniekschrijvers, moeten het geheel bevattelijk maken en ons vooral prikkelend en zintuiglijk onderdompelen in de gebeurtenissen van die dagen. Alsof we een bad nemen in ons eigen verleden. We nemen jullie alvast mee naar het jaar 1384.

Ridder Arnould rept zich van aan de Edelareberg

1384. Filips de Stoute, de hertog van Bourgondië, is getrouwd met de enige dochter van de pas overleden graaf Lodewijk van Male. Op zijn twintig is hij nu de 27ste graaf van Vlaanderen. En ook die van Artesië, Nevers en Rethel. Hij doet wat hij kan om de koningen van Frankrijk en Engeland weer met elkaar te verzoenen. Filips is vrij discreet. Een diplomaat. In Vlaanderen en Frankrijk lijkt het gedurende de eerste maanden van zijn bewind al 'peis en vree'. In mei 1384 is het vredesbestand tussen de Engelsen en de Fransen verstreken en is het gedaan met die bedrieglijke rust. Oudenaarde wordt nog altijd bezet door de Gentenaars van Jan Yoens. Arnould V, de heer van Schorisse en notoir Leliaard, zijn vader diende ooit als adviseur van de graaf, heeft 4 gevulde hooiwagens laten komen naar Oudenaarde. Een list. Onder het hooi hebben zich in elke kar een achttal gewapende mannen verstoppt. Een onschuldige aanvoer van paardenvoer lijkt het. Enkele eenvoudige dorpelingen vergezellen de hooiwagens en vragen de bewakers aan één van de poorten van Oudenaarde om binnen te kunnen komen. Van zodra de vierde kar binnen gedenderd is in de stad, breekt het geweld los. De mannen springen van onder het hooi heen, en doden de bewakers en iedereen die zich wil bemoeien. Ridder Arnould rept zich van aan de Edelareberg richting Oudenaarde. Hij snelt met zijn mannen naar de markt waar zijn soldaten uit volle borst 'Vlaanderen de Leeuw' scanderen. De standaard van Vlaanderen wordt geflankeerd door de vlag en de wapens van de nieuwe prins van Bourgondië. De Gentse rebellen wordt met het zwaard aangepakt en dood geslagen en gehakt. We zijn 17 mei van het jaar 1384.

Het Gentse legertje vertrekt naar Damme

De 18de dag van de hooimaand, juli dus, breken er rellen los in Gent, ‘eene wapeninghe ende loepinghe ter marct’. Die van Gent hebben al zo veel klop gehad van de Fransen het voorbije jaar, en toch durven ze het opnieuw aan om de vlag te hijsen van de koning van Engeland. De heer van Herzele wil dat beletten en dat had hij beter niet gedaan, want de man wordt ter plekke afgemaakt door de rumoerige Gentenaars. François Ackerman is nu duidelijk de sterke man in de opstandige stad. Met luide stem beveelt hij dat allen die paarden in hun bezit hebben, moeten oprukken naar de markt. Een heel peloton Engelse boogschutters trappelt al vol ongeduld. Het Gentse legertje trekt nog diezelfde zomeravond de stad uit. Richting Damme waar de mannen, in de duisternis van de nacht, de vestingen oversteken en zonder weerstand van betekenis doordringen tot in het centrum van het stadje. De volgende dag is een dag vol roofpartijen. Ackerman laat alles wat ook maar enige waarde heeft, wegvoeren naar Gent. ‘Net voldoende om mijn soldeniers en die Engelse boogschutters te betalen’ redeneert François Ackerman. Charles VI is aan het roer als koning van Frankrijk. Graaf Filips de Stoute roept zijn hulp in om de muitende Gentenaars af te stoppen. We hebben het raden naar de grootte van het leger. ‘Een groten volke van wapenen’. Veel schoon volk. Prinsen en ridders. De broer van de koning, Lodewijk, de hertog van Orleans, tekent eveneens present. Rond 15 augustus beginnen de Franse elitetroepen aan een omknellende wurggreep van het stadje Damme. Het duurt niet lang voor dat een boodschapper zich in Gent aanmeldt met het nieuws dat het slecht gesteld is met het garnizoen van Ackerman daar in Damme. Een groot gebrek aan brood en voedingsmiddelen. Met die grote menigte van Fransen is het trouwens zo goed als onmogelijk om hulp te leveren vanuit Gent.

De Ryke pakt de Fransgezinde broekschijters aan

aangesteld. De krachtige en kordate Bouwen de Ryke is een adept van François Ackerman. Hij moet wel sterke schouders hebben want er zijn nogal wat Gentenaars die de aanslepende oorlog zo moe zijn als koude pap. De situatie is vreselijk lezen we. ‘Zouden ze niet beter gratie vragen aan de koning van Frankrijk en aan

Filips van Bourgondië?' Het zal er ongetwijfeld woelig aan toe gaan en Bouwen de Ryke geeft de opdracht om de al te gewelddadige Fransgezinde broekschijters in zijn thuisstad op te pakken en te onthoofden. We leren opnieuw een prachtig woord kennen. 'De octave van Onser Vrouwen te Half Oughste'. Op 23 augustus zitten de Engelsen en de manschappen van Ackerman nog altijd zonder eten daar in het verzegelde Damme. Het is de vooravond van Sint-Bartolomeüsday, vermelden de kronieken en ook dat er voldoende wijn is. Ackerman besluit zijn voeten te vegen aan de Franse omsingeling. Rond middernacht slagen de Gentenaars er in om via de poort van Moerkerke weg te glippen richting Gent. De volgende morgen zien de Fransen dat de vogels gaan vliegen zijn en het is nu hun beurt om Damme binnen te trekken waar ze natuurlijk geen tegenstand ondervinden. Tot hun verrassing treffen ze enkele tientallen Gentenaars die blijkbaar niet op de hoogte waren van de ontsnapping van hun kapitein. Of hadden ze zich te veel laten verleiden door de wijn? De onthutste mannen worden opgepakt en naar de Braamberg van Brugge gevoerd waar ze in het Steen worden opgesloten. Jan Walkier is op dat moment kapitein in Brugge. 'Wie zijn die mannen?' vraagt hij aan de magistraten van Gent. 'Zijn het bannelingen, of hebben ze gestreden om Aardenburg of Oudenaarde in te nemen?' Met zulke gasten hebben ze in Brugge niet het minste medelijden. 'Sulke deed hy onthoefden, ende dan bachten de Magdaleenen in 't sandt delven'.

De wonderlijke komeet van 27 september 1384

De regio van de Vier Ambachten krijgt het nu zwaar te verduren van de Franse legers. Daags na de inname van Damme, zwermen de Fransen uiteen in het hele buitengebied ten noorden van de as Gent-Brugge. De mensen zijn zo verrast dat ze niet eens de kans krijgen om te vluchten. Hun schamele bezittingen worden meegenomen en hun huisjes in brand gestoken. De 10de september is de nachtmerrie voorbij en trekt de koning weg naar Doornik. De 27ste september 1384 kijkt het volk van Vlaanderen totaal verbijsterd naar de hemel waar zich een nooit eerder gezien fenomeen afspeelt. Er zoeft een wonderlijke komeet door de lucht. Zijn kleuren zijn spectaculair; 'rood, groen, blauw, wit en geel' staat het geboekstaafd, 'ende soe was van veele varuwen, roedt, groene, blau, wit ende ghelu'. Is het de winter die in aantocht is, of staat

het water hen echt aan de lippen daar in Gent? De stedelingen beseffen dat de koning zich nog altijd in Doornik bevindt en schrijven een nota aan de graaf of er geen mogelijkheid bestaat om een vredesbestand af te sluiten of om er op zijn minst over te praten met zijn koning. De koning is natuurlijk maar wat blij dat hij het oorlogvoeren even opzij kan zetten en keurt het bestand goed, ‘ende warens zeere blyde ende men tracteerde in Dornike zeere langhe, ende met groeter pinen wart hij ghesloten in den advent up Sente Luciendach’, half december 1384 komt er eindelijk wat rust in de gemoederen.

De Fransen bouwen een kasteel in Sluis

Sluis is strategisch van groot belang voor de Fransen. De noordelijke toegang tot Frankrijk. Filips de Stoute geeft in die dagen de opdracht om in de haven van Sluis een kasteel te bouwen. De financiering van het 16 torens tellende bolwerk komt vanuit Frankrijk. De haven zal vanuit het nieuwe kasteel bewaakt worden door Franse soldaten. De Vlamingen worden geweerd. Korte tijd nadat het vredesbestand werd ondertekend, komen hertog Filips van Bourgondië en zijn vrouw Margaretha van Male naar Gent, waar ze in stijl en met alle egards worden ontvangen. Het gravenkoppel zweert bij hoog en bij laag het land van Vlaanderen te beschermen en de wetten van het land te respecteren. De afgevaardigden van Gent zweren op hun beurt om trouwe onderdanen te zijn. Blijkbaar is er geen vuiltje aan de lucht meer te bekennen.

Haveloze bendes nietsnutten zweren door Vlaanderen

In het jaar van Onze Heer 1386 trekken de Franse troepen met man en macht door Vlaanderen. Op weg naar Sluis. Ze plannen een invasie in Engeland, maar de wind op zee zit de hele tijd verkeerd, die bleef ‘altoes staende contrarye’, waardoor de adviseurs van de koning hem aanraden om af te zien van die plannen en om onverwijd terug te keren naar Parijs. De Engelsen staan te popelen om af te rekenen met de Franse indringers en de Fransen op hun beurt zijn woest omdat het Engelse crapuul de ene wandaad na de andere heeft gepleegd op Frans grondgebied.

Haveloze bendes Franse en Bretoense nietsnutten, huurlingen, die oorlog voeren om geld en als alibi om onderweg te roven en te stelen, zwerven werkeloos rond in de streek tussen Brugge en Sluis. Op zoek naar vertier. Ze logeren in herbergen te Sluis en te Brugge die zij achteraf met bruuft geweld beroven. De reactie van de Brugse bevolking blijft niet uit. 'Die van Brugghe dat siende, sloughere vele van den Franssoysen ende Bortoenen bedectelyke doot'. De hertog Jan van Berry, oom van de koning en broer van de graaf, wordt het slachtoffer van één van die Brugse represailles. Ter hoogte van de Carmersbrug wordt hij zo hevig aangevallen dat hij alle moeite heeft om zwaar gewond van zijn paard te geraken en zich in veiligheid te begeven in een herberg waar hij drie weken nodig zal hebben om weer enigszins te herstellen. 'Ende sijn paert was oec zeere ghequetst ende gewondt'.

Jan van Waes, de parochiepriester van Sint-Walburga

Gent 1387. Er worden nieuwe muntstukken boven de doopvont gehouden. Een nieuwe munt voor Vlaanderen. Zilveren penningen waar de wapenen van Brabant en Vlaanderen in geslagen zijn en die bekend worden als 'Roesbekers'. In hetzelfde jaar 1387 dwingt de graaf zijn land van Vlaanderen om de paus van Rome te droppen in het voordeel van de paus van Avignon. De pausenkwestie ligt al jaren gevoelig in Vlaanderen en ook nu weer laat de maatregel van Filips de Stoute de bevolking niet onberoerd. Priesters, religieuzen en geestelijken van beide geslachten kuisen hun schop af en gaan wonen in het land van Keulen, naar Luik, in Utrecht of Brabant of op andere plekken waar Urbanus, de paus van Rome, wel gerespecteerd wordt als kerkelijke leider. Jan van Waes, de parochiepriester van het Brugse Sint-Walburga, predikt er op los. 'De Clementinen sijn vernalendijt' en hij trekt naar Luik. Pastoor Jacob van Oostburg en de Brugse Chartreuzen trekken ook al weg uit het graafschap Vlaanderen. Filips de Stoute pakt de dissidentie in Brugge bijzonder hardhandig aan. Bruggeling Pieter van Roeselare wordt opgepakt, naar Rijsel gevoerd en er onthoofd wegens zijn opruiende taal in het voordeel van paus Urbanus. En hij is niet de enige. Verschillende eerlijke poorters van Brugge worden vanwege hun geloofsovertuiging uit de stad verbannen. Het valt niet te verbazen dat de bevolking van de stad bijzonder geïrriteerd en rumoerig reageert op de grafelijke maatregelen. In

Gent is de situatie vrij identiek. Ook zij willen hun paus zo maar niet laten vallen omdat hun prins dat eist. Nogal wat Brugse gelovigen zakken tijdens de vasten af naar Gent om er te biecht te gaan en om er de heilige sacramenten toegediend te krijgen.

Acht walvissen spoelen aan te Oostende

31 augustus 1389. Wever Vander Stelle en zijn gezelschap hebben uitgekiend dat de heren van de wet die avond zullen vergaderen met de commissarissen van de prins. De stadsrekeningen zullen er worden voorgelegd en de wetgeving voor het volgende jaar dient goedgekeurd. Het lijkt voor de mannen een interessant tijdstip om binnen te vallen, vooral in de wetenschap dat ze de steun hebben van één van de raadsleden in de vergadering. Maar het plan pakt anders uit dan verwacht. Wouter Vander Stake en tonnenmaker, 'cupere', Pieter van Sijsle plegen verraad waardoor Pieter Vander Stelle wordt opgepakt en er letterlijk zijn hoofd bij verliest. Tussen 1389 en 1395 hebben de kronieken het uitgebreid over politieke ontwikkelingen in en rond diverse Europese slagvelden. Over de Turken, de Sarazijnen en de Hongaren en over de heldhaftige daden van de zoon van de graaf daar in Hongarije. Die Jan van Bourgondië is blijkbaar niet de eerste de beste. En in 1395 is er sprake van een grote aflatencampagne in Rome. 'T groete afflaet a pena et a culpa'. Vrijstelling van schuld en straf in ruil voor geld en toevallig of niet is er sprake van grote sterfte 'al Neederlandt dore'. In 1403 krijgt Oostende het bezoek van acht flinke walvissen. Ze spoelen aan tijdens de nacht van Sint-Brixius, 12 november dus, we gaan uiteindelijk toch nog de heiligenkalender leren kennen. Daar liggen de kolossen op het zand. De inwoners kijken ongetwijfeld hun ogen uit naar het schouwspel dat zich afspeelt daar aan de kustlijn. Ze noteren nauwgezet wat ze zien. Tussen 'der mule ende den steerte' meten ze 23 meter. Hun neusgaten zijn zo groot dat een mensenvuist er zijn plaats in vindt. De beesten hebben een muil als 'eenen ingelsschen vullesakke', wat dat laatste ook moge betekenen. In hun buik vinden de Oostendenaars bij elk van de walvissen zowat 24 ton smout. Om ze in stukken te hakken, moeten ze de dieren met ladders beklimmen en in de opengesneden buik van de dieren staan 16 à 17 mannen te scheppen en te snijden om al het kostbaar smout te recupereren. 'Sy schiepen ende goten 't in tonnen die in der visschen buyke by hemlieden stonden, ende nochtan en letten sy d'een om den

anderen niet haer werc te doene, sy stonden in deser visschen buyc en wrochten dat smoudt ute, als of sy ghestaen hadden up eenen schoenen saelvloer, verscheeden d'een van den anderen'. Het ongeziene spektakel zorgt voor een kort rijmdicht dat we u niet willen onthouden;

**Oostende weet dat bij Brixte Nachte
gevangen waren Walvissen Achte'**

De dood van graaf Filips van Bourgondië

De sterk verouderde en verzwakte Filips van Bourgondië trekt in 1404 op pelgrimstocht naar Onze Lieve Vrouw van Halle te Brabant. Dat vertellen de kronieken in elk geval. Dat er die dagen in Brabant een griep epidemie heerst, leren we op Wikipedia, en verder dat de graaf mag aanschuiven aan een rijkelijk banket dat door de lokale adel voor hem wordt georganiseerd. De 62-jarige Filips de Stoute raakt besmet door een kwalijke griep en voelt zich zo ziek en zo verzwakt dat hij beslist om door te reizen naar Dijon. Veel verder dan Ruisbroek trekt de man het niet. Hij overlijdt op 27 april in datzelfde Ruisbroek. Na heel wat verwikkelingen wordt zijn dode lichaam gebalsemd en overgebracht naar het door hem gestichte Bourgondische kartuizersklooster even buiten Dijon waar hij wordt begraven. Een jaar later volgt zijn vrouw Margaretha van Male haar man in de dood. Tijdens 'Sente Lijsbettennacht', 19 november 1404, woedt er een helse storm op de Noordzee. De Sint-Elisabethsvloed! In Holland, Zeeland en Vlaanderen breken de dijken door onder druk van het zeewater dat nu doordringt tot in de streek van de Vier Ambachten. Koksijde, Nieuwpoort, Lombardsijde, Biervliet, Gaternesse bij Oostburg, Sluis en Soutenen-weert bij Goerken wordt door het water overstroomd 'by denwelken al 't volc verdronc dat in dese jeghenoeeden woenden, mans, wijfs, kindere ende al de beesten.' Op Goede vrijdag 1405, ergens halfweg de voormiddag, wordt er opnieuw een walvis verrast door het getijde van het noordzeewater. Een exemplaar van 25 meter lang en bijna 6 meter hoog laat zich ter hoogte van Duinkerke door de ebbe verrassen. Er zijn 60 mannen nodig die met man en macht proberen te beletten dat hun prooi weer het ruime sop zou kiezen bij het stijgen van het water.

Uiteindelijk halen ze hun buit, meer specifiek 27 ton smout, op het droge.

Brugge staat in 1405 zowat 11 dagen onder water

Het zijn de dagen waarbij Jan van Dijon, de oudste zoon van Filips de Stoute en Margaretha van Male, zijn intrede doet als nieuwe graaf van Vlaanderen. De achtentwintigste in de rij zal 16 jaar aan het roer van het graafschap blijven. Kort na Pasen wordt hij volgens de Vlaamse gebruiken ‘alomme ende eerlyken’ ontvangen. En zweert hij, net zoals zijn vader dat deed, om de steden en hun dierbare vrijheden te zullen respecteren. We mogen niet voorbij gaan aan de wetenschap dat de honderdjarige oorlog tussen Engeland en Frankrijk in 1405 nog verre van afgelopen is. Een vloot van 100 schepen brengt een massa van zwaar bewapende Engelse soldaten op het droge aan de sluis te Mude, Sint Anna ter Muiden. Het ontscheept leger staat onder het bevel van Thomas, de broer van koning Hendrik van Engeland. De Engelsen trekken nu naar Cadzand waar ze grote schade toebrengen. ‘Sy roefden ’t volc, verbarrenden de huuze, ende daer naer sy stormden up de Sluus, ende een Sluzenare schoet den amirael van den Ingelsschen doot, ende hiet de amirael, de grave van Pennebrouc.’ Jan, de hertog van Bourgondië krijgt de hulp van de Gentenaars (die van Brugge vertikken het van mee te stappen in dat verhaal) om weerstand te bieden tegen het geweld van de Engelsen die nu Ramskapelle in brand steken. De Vlamingen slagen er in om de Engelsen weer in zee te drijven, richting thuisland. Onderweg gaan hun schepen voor anker in de haven van Nieuwpoort en leren we opnieuw een bloedmooi detail uit onze vaderlandse geschiedenis kennen. Het verhaal van de stielman Wouter Janszone. ‘Hy roefde den Ingelsschen de taeffele van den hoeghen outare van Sent Annen ter Mude, dewelke sy daer gheroefte hadden, ende oec vele anders goedts van haren roeve, dat zy ghemeent hadden in Inghelandt te voerene’. Of de kostbaarheden al dan niet werden terugbezorgd aan de rechtmatige eigenaars in Sint Anna ter Muiden, komen we helaas niet te weten.

De moord op de hertog van Orleans

Het wordt weer menens met de grote oorlog. In het najaar van 1405 verzamelt graaf Jan de Vlaamse adel in de Westhoekstad St.-Omer. Van hieruit plannen ze een opmars naar Calais dat door de Engelsen al tientallen jaren bezet wordt gehouden. De mobilisatie gaat ononderbroken zijn gang. Alle beschikbare mankracht en middelen worden aangevoerd daar in St.-Omer. 'Groete provandssce van busscen, blyen, springalen en anderen diversschen engienien ende oec van vytaillien.' De troepenopbouw van Jan van Bourgondië gebeurt blijkbaar erg tegen de zin van de Franse koning die hem een koninklijk bevel laat afleveren om weg te blijven uit Calais. Iedereen die het bevel negeert, riskeert de galg. Op 10 november 1405 moet het gezelschap ongetwijfeld gezucht en gesakkerd hebben. Velen onder hen zijn van heel ver afgereisd en hebben kosten noch moeite gespaard om het Vlaamse leger van de graaf te verwoegen. Ze hadden zelf geld geleend met borgstellingen op hun land en nu moeten ze onverrichterzake afdruipe. Het is een schande. Vinden ze. En amper een etmaal later, nog tijdens 'Sente Martinsnacht', profiteren de Engelsen ervan om Sint-Omer binnen te dringen. 'Sy roefden de Vosselaerstrate, ende trocken ten Predicaren, ende sy wilden 't covent verbarren ende roeven, maer de broeders gaven hemlieden te drinken zeere goeden wijn, die hem de hertoghe Jan gegeven hadde, ende daden hem de beste chiere, die sy consten, ende hieromme lieten sy 't cloester staen, ende en mesdeden hemlieden niet, ende des andersdaghs 's nuchtens, omtrent den vieren, doen reden de Inghelssche 't huuswaert met haren roeve ende met haren ghevanghenen, te Calays, te Hoye, te Ghysen, te Mark, te Balighem ende te Sandtgate.' Veertien dagen later wordt Parijs opgeschrikt door de moord op de hertog van Orleans, de broer van de koning Karel van Frankrijk. Geliquideerd in opdracht van onze eigenste graaf. De vierde december van 1405 staat de stad van Brugge 11 dagen onder water, 'soe dat lieden moesten woenen up hare solders ende daer hare spyse berieden'.

23 april 1408: de coup op het Brugse stadhuis

De watersnood is de voorbode van nog meer onheil. Op 23 april 1408 plegen de Bruggelingen een coup op het stadsbestuur. De

administratie en het regiment van Brugge gaan over in handen van Clays de Soutere, Lievin Schotelare, Jan Biese en Jan Bortoen. Ze beloven aan de graaf om voortaan de vijfde penning van de jaarlijkse inkomsten van de stad aan hem af te staan. Zes van de 'heerlijkste' poorters worden uit Brugge verbannen. Het zijn zij die onder het bewind van Filips de Stoute de hele tijd de lakens hadden uitgedeeld in de stad. Jan Camphin, Jan Hoenin, Clays Barbesaen, Zeger van den Walle, Victor van Aartrijke en Pieter de Smet worden voor de Brugse hallen veroordeeld als zijnde staatsgevaarlijke elementen. Vijanden van de graaf Jan 'ende den lande van Vlaenderen, ende haerlieder goedt was gheconfiskierdt, ende gheleydt ter taflen van den grave van Vlaenderen. We gaan nu naar 'Ludeke'. Zo wordt Luik in die dagen genoemd. Best een charmante naam, maar dat is dan ook alles. Het gaat er woelig aan toe, daar in ons Ludeke. Bisschop Jan van Beyeren wordt er weggejaagd en vervangen door de zoon van de heer van Peruweys. De verjaagde van Beyeren heeft zijn positie alleen maar te danken aan zijn familieband met hertog Jan en graaf Willem van Holland. September 1408. Hij smeekt hun om militaire hulp om hem te komen ontzetten uit het geblokkeerde Maastricht. Een ontzaglijk leger, waaronder een grote menigte van edel volk maakt een tussenstop ergens op een schoon veld tussen Tongeren en Luik, waar het tot een bloedige confrontatie komt met duizenden moedige Luikenaars die uiteindelijk geen partij blijken te zijn tegen de overmacht van Jan, de graaf zonder vrees. 'Die van Ludeke worder daer versleghen bet dan xxvijm mannen', u leest goed 28.000 mensen sneuvelen, 'ende daer bleef de goede oude heere van Peruweys versleghen, ende sijn sone de bisschop van Ludeke, ende meenich eedel man uut Ardanen, uut Buyllion ende uut den graveschepe van Loen'.

Geen soldij voor de boze Vlamingen

In het zelfde jaar komt er een pertinente vraag vanwege de hertog. 'Of de Vlamingen, met groot volk van wapenen, met hun graaf willen optrekken naar de Vermandois? Een beetje paaien kan geen kwaad. Die van Brugge krijgen alvast hun stadsbanieren terug die hun vader hen had afgenomen omdat de ambachten toen niet met hem hadden willen meevechten tegen de Engelsen. En zeker ook omdat hij zijn buik vol had van de tweestrijd tussen de wevers en

de vleeshouwers. Dit keer is het antwoord van de Vlamingen positief. De status van de graaf sinds zijn overwinning tegen de Luikenaars is blijikbaar onaantastbaar. Vroeger waren de Vlaamse graven loopjongens van de Franse koning, maar met de hertog liggen de zaken deze keer anders. Met wat goede wil, kan hij zelf de lakens uitdelen in Frankrijk. Positief dus, en ‘de Vlaminghe trocken met hem in 't landt van Vermendoys, te Mondidier ende te Haen, om te bevechtene den hertoghe van Orlens. De Vlaminghen beclommen Haen ende wonnen de stede, roefden se ende staker 't fier in, ende keerden in Vlaenderen.’ Er rijst een probleem met de elitetroepen van de graaf. Hij vergeet van hen te betalen. Of kan hij niet? De mannen komen zwaar ontstemd en muitend terug van Frankrijk. Peis en vrede heersen er in die dagen dus allerminst in Vlaenderen. De ambachtslieden van Brugge zijn gewapend en voelen zich oppermachtig nu ze eens hebben kunnen tonen waar ze allemaal toe in staat zijn. ‘De graaf is een gierige klootzak en in plaats van hen hun soldij te betalen, eist hij van langs om meer van zijn volk. Hij lijkt wel onverzadigbaar in zijn geldzucht.’

De nieuwe verordening van Clays de Souter en Jan Biese

De toezegging van het nieuwe stadsbestuur om een vijfde van de stadsinkomsten af te staan aan de graaf, blijkt slechts het topje van de ijsberg. Nu de oogst van de velden wordt gehaald, is er nu ook sprake van zware taksen op het graan. Er is maar één plek in Brugge waar er handel mag gedreven worden en dat is op de markt aan de Braamberg, waar zich anno 2014 het Koningin Astridpark situeert. Clays de Souter en Jan Biese hebben een nieuwe verordening uitgebracht, het Calfvel, met onder andere de eis dat een substantieel percentage van het graan moet afgestaan worden aan de stad. Die graanbelasting, de ‘ceuillote’, kan op weinig sympathie rekenen bij de Bruggelingen. Nu de wapens in hun bezit zijn, willen de uit Frankrijk teruggekeerde ambachtslieden wel eens zien hoe ver de stadsmagistraten het zullen drijven met hun ceuillote! Ze weigeren zelfbewust en ostentatief om de stadsgrachten over te steken en ze slaan hun tenten en paviljoenen op in Sint-Baafs. Ze zijn trouwens niet alleen in hun verzet. De drastische verhoging van de taksen moet ongetwijfeld een tendens zijn over heel Vlaenderen. Waarom anders zouden de mannen van

Diksmuide, Sluis, Damme, Oostende, Torhout, Blankenberge, Oudenburg, Oostburg en Aardenburg driftig de partij kiezen voor hun Brugse makkers? Het gaat hard tegen onzacht. ‘Sy souden hare wapenen niet en laten, noch hare banieren in Brugghe niet bringhen, vore dat 't calfvel gheschoerdt ware, ende te nieute ghedaen, dat Clais de Soutre ende Jan Biese deden seghelen by fortsscen den lij dekenen van den ambachten van Brugghe, niet jeghenstaende dat sy niet weten en mochten wat in den chartre stont dien sy mochten bezeghelen.’ Het calfvel ligt hen duidelijk zwaar op de maag. De voogd bezwijkt onder de druk. Het bewuste document wordt naar Sint-Baafs overgebracht waar het onder groot gejuich in stukken wordt gescheurd. De dekens van de diverse ambachten zijn maar wat blij dat ze hun zegel van het gehate calfvel kunnen verwijderen. De ambachtslieden eisen het beloofde maandgeld. Ze stormen ze eindelijk nu de Brugse binnenstad binnen. Jan Biese en allen die zich hebben laten lenen voor het opstellen van het calfvel en de ceuillote, worden uit de stad verbannen.

1415: de grote bloedstorting van Blangy

Hendrik van Lancaster, de koning van Engeland, zorgt in 1415 voor een nieuwe escalatie in de oorlog met Frankrijk. In augustus ontscheept een imposante vloot in het Normandische Harfleur. Dieppe, Abbeville, Ponthieu bezwijken onder de Engelse overmacht. De Franse adel probeert te reageren ‘ende trocken den coninc Heynrijc van Inghelandt te Blangy te ghemoete, daer was zeere ghevochten, ende gheviel daer eene de meeste bloedstortinghe van groeten moghenden ende eedelen princhen, die in twee hondert jaren in kerstenheede gheschiede.’ Het lijstje van gesneuvelden is bepaald indrukwekkend. De bloem van Frankrijk is weggerukt. De hertog van Brabant, de graaf van Nevers, de heer van Gistel, de kinderen van Liedekerke zijn weggerukt uit het leven en met hen tientallen hooggeplaatste figuren die al bij al dwaas geweest zijn om zich te lenen voor deze bittere oorlog. Graaf Jan heeft zich bijzonder pienter getoond door zich afzijdig te houden bij deze clash en hij krijgt nu eindelijk weer de nodige perspectieven om alsnog de macht te grijpen in Parijs. In september, de wedemaand van 1416, staat hij klaar in de buitenwijken van de hoofdstad. Het lijkt er op dat hij binnenkort

zijn slag zal kunnen slaan. Binnen de Parijse muren gaat het er onstuimig aan toe. Er wordt afgerekend met de kroonprins en met de zeer gehate Bernard van Armagnac. Er wordt nogal wat ‘doot gheslegghen’! Zowat de hele état-major van Parijs gaat voor de bijl. De roep ‘tue tout, tue tout’ is niet uit de lucht. Graaf Jan heeft er zelf zijn handen niet voor moeten vuil maken. Uiteindelijk komt hij, begin november als grote bevrijder en triomfator Parijs binnen, waar ‘hem veele eeren ende weerdichheden ghedaen was.’

Het graafschap wordt gepest door crapuul en tuig

Nog in datzelfde jaar begint de graaf een diplomatiek spel met de koning van Engeland. Ze ontmoeten elkaar in Calais om eventueel te onderhandelen over een vredesbestand zodat de koopvaardij schepen weer kunnen aanmeren in de Vlaamse havens en dat er weer volop handel zou kunnen gedreven worden tussen de Engelsen en de Vlamingen. Tijdens 1416 en 1417 wordt het graafschap trouwens gepest door crapuul en tuig dat overal te lande zorgt voor brandstichtingen en vernielingen. Ongenode gasten die niet eens onze taal spreken. Brabanders, Hollanders, Engelsen en Henegouwers terroriseren dorpen en steden zoals Poperinge, Wervik, Roeselare, Diksmuide, Oudenburg en Brugge. De arme Vlaamse mensen ondergaan de wraakoefeningen van de sympathisanten van de hertog van Orleans die het bloedbad in Parijs al evenmin overleefd heeft. In mei 1417 zien we sterke man, hertog Jan, weer opduiken in onze contreien. Met een imposant gevolg biedt hij zich aan in Brussel, in het land van Brabant waar hij de nodige katten te geselen krijgt na de dood van de graaf van Brabant op het slagveld. De strijd voor de opvolging is complex, een haast onontwarbaar kluwen van intriges en machts spelletjes waar Jan zonder Vrees zijn handen meer dan vol aan heeft.

Robert Bouwens mag Brugge niet binnen

Het zijn de laatste jaren van zijn turbulent leven. In ‘Kronyk van Vlaenderen’ lezen we dat hertog Jan in een hinderlaag loopt. In het jaar 1419 staat een ontmoeting gepland met de kroonprins Karel van Valois. Ergens op een brug te Montereau, te ‘Monstreu ou Faut-Yoene’, waar Jan neerknielt voor de kroonprins en vervolgens ‘bloedts hovets van achtre vermordt, ende met eender haetschen 't hoevet ghecloeft wordt van den prevoest van Parijs, Tanegwy du Chasteel, Philipse Joesken ende meer anderen, ende worpene van

der brugghen neder ghelierst, ghespoert ende ghecleedt, ende daer bleef hy ligghende up den cant van den watre, op den xten dach in Septembre.’ Na de moord op de sterke man van Vlaanderen komen al zijn landen en heerlijkheden in het bezit van Filips, de graaf van Charolais. Filips III van Bourgondië is dan 23 jaar en getrouwd met Michelle van Valois, de dochter van de geesteszieke koning Charles VI van Frankrijk. Dat maakt dat zijn schoonbroer, de kroonprins van Frankrijk, medeplichtig was aan de moord op zijn vader. Tien dagen na die moord, komt Filips naar Vlaanderen. Te Gent en Ieper spreekt hij de gebruikelijke eed om daarna Brugge aan te doen. Dat hij in zijn zog Robrecht Bouwens, de zoon van de burgemeester van het Brugse Vrije en zes schepenen van Zierikzee, zal binnenbrengen in de stad Brugge, valt niet in goede aarde bij het lokale stadsbestuur. De zeven zijn voor de goede zaak verbannen uit de stad en hoe de nieuwe graaf ook pleit en probeert; de bannelingen moeten weg blijven uit Brugge. Uiteindelijk zwicht de graaf en kan hij in stijl ontvangen worden. Tijdens de jaren 1420 en 1421 heeft de ‘Kronyk’ het over de confrontaties van Filips in Melun aan de Seine en in de Ponthieu waar hij verder afrekent met de Armagnacs en zelf tot ridder wordt geslagen. ‘Soe behilt de hertoghe Philips vorseit de victorie ende ‘t felt.’

De drie vrouwen van Filips de Goede

De achtste dag van de hooimaand van 1422 sterft de 27-jarige Michelle Valois, hertogin van Bourgondië en graag geziene ‘graafnede’ van Vlaanderen. Vermoedelijk werd ze vergiftigd door een gewezen vertrouweling, de Duitse dame van Viesville, die recent bij de jonge gravin in diskrediet was gevallen en weggestuurd zou worden naar Arien. De dode gravin wordt begraven in het klooster van het Gentse Sint-Baafs. Op 21 oktober van hetzelfde jaar overlijdt haar vader de koning. In 1423 is er sprake van ‘groet water’ in Vlaanderen, ‘soe dat men niet en mochte sayen, ende verdrongen vele lieden ende beesten’. Het is zowat het enige wat de Gentse kronieken over die periode lossen over Vlaanderen. Verwikkelingen in Holland en Zeeland, dat wel, vooral met de dood van de hertog Jan van Beieren. Filips slaagt er in de zaken te regelen en onder zijn supervisie te plaatsen. Er zijn ook discussies rond de grenzen van Brabant, waarbij ook Limburg

en Henegouwen betrokken partij zijn. Turbulente dagen, dat wel, maar ook in deze kwesties slaagt de graaf van Vlaanderen er in om één en ander te consolideren. Tijdens die jaren is Filips hertrouwd met Bonne van Artesië, maar al na één jaar huwelijk sterft zijn tweede vrouw. Het is dan ook groot nieuws als in het jaar 1429 het huwelijk aangekondigd wordt met 'vrouw Yzabiellen, 's coninx Jans dochtre van Poortegale, dewelke quam ter Sluus up den Heylighen Kerstdach, ende omtrent xij dach was de feeste van der brulocht gehouden te Brugghe, ende op Sent Anthonijsdach daer nar, waren sy te Ghendt met groeter weerdicheit ontfanghen.' De nieuwe gravin van Vlaanderen is nu dus Isabella van Portugal.

Anno 1429: groot tumult in Cassel-Ambacht

In 1429 ontstaat er groot tumult in Cassel en Casselambacht. Het gemeen verzet zich hevig tegen zijn baljuw en tegen het stadsbestuur. 'Om dat de bailli van Cassele meer boeten wilde hebben van den gheenen, die vochten oft twisten dan hare privilegien, costumen ende wetten in hadden, ende om dat Mer Colardt Van den Clyte, de upperbailli van Cassele, dien van Cassele te hardt was, ende dat hy by exactien meer nam van boeten dan hare costumen ende wetten inhilden, daeromme worpen sy te Ruerschuere sijn castiel omme ter eerden.' Mooier dan in die prachtige oude Vlaamse taal kan het nog altijd niet omschreven worden. Die van Luik beginnen in het jaar 1430 oorlog te stichten in het land van Namen. Het verplicht Filips om hardhandig in te grijpen en orde op zaken te gaan stellen. Voorts is er sprake van een nieuwe opflakking van de oorlog tussen Frankrijk en Engeland 'ende aldus waren doe in Vrankeryke up eenen tijdt twee coninghen van Vrankeryke, een te Riemen gheconsacreert ende niet ghecroent, ende een andere te Parijs ghecroent ende niet gheconsacreert.' Tijdens de winter wil Filips van Bourgondië afrekenen met de ambetanterikken van Cassel. De komst van de graaf zelf moet blijkbaar diepe indruk maken want plots willen ze hun prins niet meer 'contrarie zijn' en 'quamen jeghen hem bloedts hovens ende barvoedt.' Er is sprake van grote vorst en een barkoude winter waarbij sommigen al gestorven zijn van de koude. De winterse omstandigheden geven in elk geval een extra dimensie aan het blootshoofds en blootsvoets gedrag van de Casselnaars. Niet dat het veel effect heeft op de graaf. Hij arriveert ter plekke samen met Victor van Vlaanderen en andere ridders. De

aanstokers, Arende Kieken en zijn gezellen worden onthoofd wegens hun agressie tegen de baljuw. Als de bevolking gratie wil van zijn graaf, dan kan dit enkel gebeuren met de betaling van 6.000 pond en ze zijn in elk geval hun vrijheden en privileges kwijt. Vanaf nu tellen andere wetten. Die van de graaf.

Er rijst een grote wapeninge te Gent in het jaar 1432

Op diezelfde dag trouwens wordt Anton, het eerste zoontje van Filips en Isabelle van Portugal, in Brussel boven de doopvont gehouden. Wat later is het hommeles in Geraardsbergen. 1431. Grote problemen tussen de bevolking en de wethouders die lijfrenten, normaal voorzien voor de burgers, zo maar aan derden hebben verkocht. Het gemeen laat zich opdraaien door droogscheerder Jan Ganshoere 'ende begheerde den segghel in sticken gheslegghen te hebbene.' En nu is de droogscheerder verbannen en dienen de schepenen van Geraardsbergen klacht in bij de Raad van Vlaenderen te Gent. De hele affaire krijgt een serieus staartje. Enkele heren van de Raad trekken, samen met de hoogbaljuw van Aalst, Ghylein van Halewyn, naar Geraardsbergen om er orde op zaken te stellen 'ende omme te vanghene ende te corrigerne de princhipaelste roupers, ende die de wapeninghe ende beroerte ghemaect hadden, om dwelke dat onthoeft waren, Jan Van den Bouchoute, Coel, de barbier..... ende waren haer hoefden ghestelt up de poorten van der steede.' Je kan best nostalgisch doen over de middeleeuwen. Maar hou er toch maar rekening mee dat het leven in die tijden rauw, hard en ongemeen brutaal is voor de mensen. Kijk nu naar de toestand in Gent anno 1432. De wevers zijn weer eens ontevreden en trekken gewapend de straten op om hun primitieve onvrede kenbaar te maken. Stokken en messen. Een 'wapeninghe' zoals de 'Kronyk van Vlaenderen' dat zo kernachtig omschrijft. We lezen geboeid verder. 'In 't jaer Ons Heeren M. CCCC. ende xxxij doen riees te Gendt eene wapeninghe, in welke wapeninghe de wevers dootsloughen den voerschepenen van Ghendt, Danielle Van Severen, upperdeeken, Janne Boel ende Joeze Haesbijt, ende sy trocken ten huuzen van meester Heinrijc Uutenhove, te Jans Graven, ende te meer anderen, die ghevlouwen waren uuter steede, ende sloughen hare huuzen in sticken, ende namen 't goedt dat sy daer vonden, ende sy schorpten de bedden up, ende schudden de pluymen up 't strate.'

De weggeleden jaren

Het achtste deel van de annalen van het 'Comité Flamand de France' verschijnt in 1865. Het eerste hoofdstuk van het nieuwe boek draagt de titel 'Les Ancêtres des Flamands de France' en is van de hand van een zekere Victor Derode. Het moet één van de laatste verwezenlijkingen zijn van de Duinkerke historicus die in 1867 op 70-jarige leeftijd zal sterven. Na wat geblader door het boek, weet ik het zeker. Hier blijven we even hangen. We keren met plezier terug naar een tijd die nu toch al wel heel lang achter ons ligt. Derode begint met de prehistorie. Hoe ver kan je terugkeren in de tijd? Naar de ijstijd wanneer Europa nog niet eens bewoonbaar is en die grosso modo ingedeeld wordt in het stenen en het bronzen tijdperk? Dat leerden we ook al in onze geschiedenislessen. We zijn toch wel benieuwd of de schrijver ons meer inzichten zal bijbrengen. Het stenen tijdperk op zich bevat twee periodes die verschillen van de manier waarop steen wordt aangewend. De bijlen en andere hakinstrumenten zijn gemaakt van steen, silex en jade. En ook het bronzen tijdperk wordt een beetje op analoge manier ingedeeld. Het is een ruwe, vage indeling van tijden die we amper kennen, maar die helpt schrijver Victor Derode alvast op de goede weg in zijn studie. De weggeleden eeuwen liggen al zo ver achter ons en verhullen zich in de onzekere en duistere nevel van de tijd. De schrijver gaat er van uit dat al wat hij terugvindt in Frankrijk min of meer ook zal meetellen voor Vlaanderen. Wat we zullen aantreffen, zal ons iets bijleren over de sociale status en de gewoontes van onze voorouders. De mensen leven in grotten, of op hooggelegen plekken waar ze veilig zijn voor overstromingen. De volkeren van toen maken oorlog. Zo veel is er dus niet veranderd. Hun wapens verschillen niet zo gek veel van enkele types die we op vandaag nog kennen. De bijlen die teruggevonden worden in de Seine te Abbeville of in de grafheuvels van Morinië verschillen amper van exemplaren die tevoorschijn komen in Nieuw-Zeeland of in rotsachtige gebieden. De vorm is identiek, het type steen hangt af van de streek.

De oermensen exploiteren steen

De industriële activiteit van de oermensen richt zich op de exploitatie van steen. Naast de productie van bijlen, zien we ook stenen pijlpunten en een reeks van projectielen. Lasso's voor het gevecht en de jacht, haken voor de visvangst. Messen en schrapers om dieren te villen. Ook in Morinië, de noordwestelijke kant van Noord-Frankrijk en Vlaanderen, leven dergelijke primitieve volkeren. Zoveel is zeker, vertelt Derode. Ontelbare vondsten leveren een overtuigend bewijs. In 1863 zijn de archeologen op jacht gegaan op het strand van Boulogne waar ze op acht maand tijd zowat 3000 bewerkte silexstenen opgraven. Vlaanderen is in die periode nog weggezakt in het water. De mensen van de streek, de Oromanzakken, wonen in grotten in de heuvelachtige streek van Boulogne. Een droog alternatief vergeleken met de moerasachtige gebieden waar de Morinen zich ophouden. Uit beenderen en hoornachtig materiaal worden naalden, versieringen en juwelen gesneden. De potterie is handgemaakt. De manier waarop de Egyptenaren hun potten draaiden, lijkt van alle tijden. De prehistorische mensen beheersen het vuur. Dat getuigen overgebleven resten houtskool in hun grafstenen en woonplaatsen. Ze zijn niet alleen. Er dwalen her en der beren rond. En rendieren. Nog overgebleven van de ijstijden. Dankzij het milder geworden klimaat, zien we ook varkens, paarden en koeien. Victor Derode heeft het ook over leeuwen, tijgers, nijlpaarden, olifanten die we op vandaag alleen nog maar terugvinden in warmere regio's.

Ziezo. De schrijver is alvast van start gegaan met zijn studie. De eerste resultaten staan op papier. Interessant. Maar hij beseft dat het geheel mysterieus blijft. Het is vooralsnog alleen maar mogelijk om een klein tipje van de sluier te lichten. Hij besluit om wat op te schuiven. Vooruit in de geschiedenis. Naar de periode van ongeveer 17 eeuwen voor het begin van het Christelijk tijdperk. De tijd waarin de Indo-Europeanen hun primitieve plaatsnamen zullen geven over zowat het hele West-Europese continent.

De Fir Bolgs heersen over Ériu

De Indo-Europeanen, oer-Kelten en -Galliërs, hebben de Rijn overgestoken en verspreiden zich in onze streek die bekend

geraakt als ‘Gallië’. De Gaule. Ongeveer 1000 jaar (50 generaties later dus) later arriveren de Bolgs, de voorouders van de Belgen. Net als de Bretoenen van Angelsaksische herkomst. Afkomstig van het eiland dat aan de andere kant van de zee ligt en later zal bekend geraken als Brittannië. De Bolgs? De Franse historicus werpt een eerste bom in zijn studie. De Bolgs. De Belgen. Een merkwaardige gelijkenis. Waarom weten wij, Belgen van de 21ste eeuw, niet dat onze voorouders Bolgs waren? Ook Google blijft me hardnekkig en onterecht doorverwijzen naar ‘blogs’. Uiteindelijk belanden we bij de ‘Fir Bolgs’, een Ierse stam. Vinden we hier meer nieuws rond onze origines? De Fir Bolgs blijken in de oudheid te heersen over Ierland dat in die dagen Ériu wordt genoemd. En zo trekken we naar Ierland. In het jaar -2068 zetten Parthalon en zijn bende Hebreeuwse krijgers voet op het verlaten eiland. Ze arriveren uit de oude Griekse wereld en ze vestigen zich in Ballyshannon, een klein eiland in de Erne rivier. Bij de dood van Parthalon wordt het land verdeeld onder zijn vier zonen Er, Orba, Ferann en Fergna. De kolonisten krijgen het in -2018 hard te verduren als ze door een dodelijke plaag getroffen worden. Alleen diegenen die op tijd kunnen vluchten, overleven de ziekte. Pas 20 jaar later keren ze terug naar Ériu waar ze tot in minus 1738 de vaste bewoners worden van het eiland. Rond datzelfde jaar -1738 spoelt een nieuwe lading immigranten aan in Ierland. Kolonisten uit Skythia. De Skythen blijken Indo-Europese nomaden die leefden aan de Zwarte Zee en daar door de Sarmaten werden verdreven.

De Gáilióin en de Fir Bolgs, Galliërs en Belgen

Ze worden Nemedianen genoemd naar hun leider Nemedh. Of ze veel plezier beleven aan hun verblijf in Ierland, is zeer de vraag. De originele kolonisten, de Formorianen, behandelen hen als slaven. De nieuw aangekomen Indo-Europeanen behoren tot drie groepen: de Fir Bolgs, de Fir Dommann en de Gáilióin. Een situatie die 216 jaar lang aansleept tot in -1492 tot een groep Nemedianen de uitbuiting moe is en de Formorianen neerslaat. Het zijn de Fir Bolgs die de macht grijpen in Ierland. Een reeks koningen komen aan het roer. In -1477 zijn Sláine, Rudraige, Gann & Genann, Sengann, Fiacha Cennfinnán, Rinnal, Fordbgen en Eochaid mac Eirc al de revue gepasseerd. De Gáilióin en de Fir Bolgs. De link met de Belgen, de ‘Belgae’, en de Galliërs is gelegd.

Het is even zoeken naar de betekenis van de naam 'Fir Bolgs' of 'Fir Bholgs'. Verrassend genoeg vinden we het antwoord in Bulgarije, dat zichzelf Balgarija noemt. België versus Bulgarije, vreemd toch? We worden opnieuw dieper in de maalstroom van de tijd gesleurd. De proto-Bulgaren blijken aangespoelde Kimmeriërs te zijn die verjaagd werden door een Egyptische farao en zich via Iran en Oekraïne verspreiden tot aan de Zwarte Zee in Bulgarije. Een deel van die proto-Bulgaren, bekend om hun lederen tassen en riemen die ze altijd met zich meedragen, de Fir Bolgs, zeilen naar Ierland om er dus een nieuw leven te beginnen. De term 'Bolgs' wordt dus geassocieerd met het Engelse 'Bags'. Het Ierse woord 'bolg' staat in het Engels voor 'belly' of 'bag'. Als je nu dus denkt aan een 'shopping bag', denk dan eens aan ons, Belgen. De Fir Bolgs krijgen in -1456 te maken met een hard en meedogenloos Syrisch volk met de speciale naam 'Tuatha-De-Dananns' die de heerschappij over Ierland, Schotland en Scandinavië zullen overnemen tot in -1016.

Hugo Slaini, de eerste koning van de Fir Bolgs

Rond 'Tuatha-De-Dannans' hangt een mist van mythische verhalen. De waarheid is van geen kanten te onderscheiden van de fantasie. Hier gaan we niet dieper op in. Laat ons echter eens naar Bunclody trekken. Een klein stadje in het zuidoosten van Ierland waar de rivieren Slaney en Clody elkaar ontmoeten in de vallei onderaan de 'Blackstairs Mountains' van 'Mount Leinster'. Langs de Slaney moet volgens de overlevering Hugo Slaini (Sláine), de eerste koning van de 'Fir Bolgs', gewoond hebben. De geschiedenis van Bunclody heeft het over de betekenis van het woord Slaney, maar wat ons echt interesseert is dat de vroegere naam van de Leinster in die dagen bekend staat als de 'Gallian', genoemd naar de Gallians, die blijkbaar een familietak zijn van de 'Fir Bolgs'. We gaan eens op bezoek in Bunclody anno 2013. Zijn er nog andere links met de Belgen te vinden? Het woord 'Belly' duikt inderdaad op. Het Ballinapark. Plaatsen met de namen Ballynastraw of Ballymurtagh. Ballinavocran. De woorden van Caesar; 'De Belgen zijn de dappersten onder de Galliërs'; krijgen hier wel een heel speciale betekenis. In het Ierse stadje Munster duiken sporen op van de Builgs.

Morinië en Armorique

De komst van ‘Tuatha-De-Dananns’ in -1456 lijkt een acceptabele reden om aan te nemen dat veel Bolgs het aftrappen in Ierland en hun geluk gaan beproeven in hopelijk veiligere oorden op het Europese vasteland. En zo komen we weer terug in het verhaal van Victor Derode. Hij heeft het over de vele volkeren die wel van overal lijken te komen. Eerst zijn het de Kelten. Maar die worden gevolgd door karrenvrachten vol mensen uit het Noorden en vanuit de Siberische steppen en die de historici in hun boeken omschrijven als ‘de invasie van de barbaren’. De Goten, de Visigoten en de Vandalen. Derode krijgt er een punthoofd van. Hij schuift wat op in de tijd. Er is nog geen sprake van de Romeinen in onze contreien. De streek, tussen de monding van de Loire en die van de Rijn, een gebied van zowat 1000 km, wordt in die dagen de kust van ‘Armorique’ genoemd. Noordelijk van de Loire wonen de Franken, de Germanen en de Teutonen. Tussen de mondingen van de Canche (Boulogne) en die van de Schelde bevinden we ons in Morinië. Zowel Ar-mor-ique als Mor-inië zijn afgeleid van het woord ‘mor’ of ‘moer’ een Keltisch woord dat in het Frans staat voor ‘mare’ of ‘marais’. Morinië betekent dus het land van de moeren. De mensen die zich in Morinië komen vestigen, worden Morinen genoemd. Dat betekent helemaal niet dat ze hun vroegere nationaliteit en hun moedertaal opgeven. Laat staan hun politieke en religieuze overtuigingen. En zo zien we bij het schuiven van de eeuwen de Rutheniërs, Bretoenen, de Nerviërs, Saksen, Romeinen, Franken en Noormannen opduiken.

Ieper en de Dnieper in Belarus

De schrijver vat het plan op om dieper in te gaan op elk van die groepen. Zijn voorkeur gaat echter uit naar de Saksische rassen die samen met de Karlings of Kerls de werkelijke voorouders zijn van de Vlamingen. Eerst neemt hij de Rutheniërs onder de loep. De kuststreek van Morinië draagt lange tijd wel een erg uitgesproken naam: de ‘Russium littus’, vrij vertaald ‘de Russische kust’. Het aangrenzende land heet Ruthenië. Of ook wel Ruthelia. De naam wordt afgeleid van de Ruthen, een uitgebreid woud dat al bestaat in de tijden van Julius Caesar. De Romeinse generaal schrijft het trouwens neer. Op zijn weg naar het Westen en Boulogne wordt

hij geconfronteerd met de ‘Reuzen’ die hij trouwens allen neerslaat. ‘Géants’, het Frans voor reuzen, is 21 eeuwen na datum nog altijd niet vergeten in Douai, waar ze hun stadsreus nog altijd ‘Gayant’ noemen. In Rijsel hebben ze ook hun reus die de naam Liederik draagt. Derode vraagt zich af of de Reuzen werkelijk de eerste inwoners zijn van de Russum litus. En welk verband bestaat er tussen de Rutheniërs, de Russen die vandaag in Rusland leven en die eerste bezetters van Vlaanderen? Hij blijft het antwoord schuldig. We gaan noodgedwongen verder op zoek. 13de eeuwse manuscripten omschrijven Ruthenia als landstroken die toebehoren aan de oude Russen die leven in West-Rusland, Belarus, Oekraïne en het oosten van Polen. Wikipedia heeft het uitgebreid over de ‘Ruteni’ die door zo veel kroniekschrijvers vermeld worden, en kan alleen maar besluiten dat de naam afkomstig is van krak diezelfde Gallische stammen die ooit vermeld werden door Julius Caesar. Is het toeval dat we hier op de naam ‘Belarus’ stoten? De ‘Bellus & Belus’ van de oude Bolgs duiken weer op. Vinden we de opvolgers van de oude Galliërs, de Belgen en de Rutheniërs ook in Rusland? We vinden het antwoord in het Pools, waar hele gebieden in het oude Rusland een opmerkelijke synergie naar voor brengen. De ‘Rus Halicko-Wolynska’ staat voor het koninkrijk van Galicia en de ‘Rus Biala, Czarna en Czerwona’ worden respectievelijk omschreven als het Witte Ruthenia (Wit-Rusland of Belarus), het Zwarte Ruthania (deel van het moderne Belarus) en het Rode Ruthenia, dat ook wel ‘Galicia’ wordt genoemd. Het antwoord op de vraag die Victor Derode niet kon beantwoorden is dus ondubbelzinnig ‘ja’. En voor wat ons betreft; Belarus heeft dezelfde wortels als België.

Er overvalt me iets dat me met verbijstering slaat als ik me concentreer op de regio van Rusland, Belarus, de Zwarte Zee en Oekraïne. Een Engelstalige kaart van de streek heeft het over de ‘Dnieper River’. Met een lengte van 2285 km één van de langste rivieren van Europa. Maar Dnieper verdorie? De gelijkenis met Ieper is frappant. Ik raadpleeg de ethymologie van het woord. ‘The Close River’. De Russen spreken van de Dnepr. Net als wij Ieper uitspreken als Ypres. De Dnieper in Belarus en Ieper in België. Kan toeval zo ver gaan? We keren terug naar Morinië waar Ruthenië nog lang zichtbaar blijft. In 870 wordt de kust van Grevelingen nog de Ruthenium Littus genoemd. Op 10 km van

Sint-Momelijn in de Franse Westhoek, vinden we Rumingham dat door de eigen mensen ook de Ruthe wordt genoemd. Plots duikt de naam Polen weer op. Fascinerend. In Lemberg, Galicia, wordt een oude kerk nog altijd 'Ruthen' genoemd.

Liederik, de eerste forestier van Vlaanderen

De geschiedschrijver D'Oudegherst laat de legendarische Liederik, de eerste forestier van Vlaanderen, trouwen met de dochter van de prins van Ruthenië. De hele westelijke regio van Europa en ook Morinië, de streek van de moeren, is al veel eeuwen geleden, definitief de woonplaats geworden van een deel van die oude Bretoense volkeren, die het kanaal hebben overgestoken en het oude Engeland achter zich hebben gelaten. Ten zuiden van Gallië wonen de Bellovaci, ook al een Belgische volksstam die hun Oppidum hebben in het latere Picardië, meer bepaald in Beauvais. In -120 is er voor het eerste sprake van Morinen. Caesar heeft het wat later uitgebreid over de Menapiërs en de Morinen die gewapend verzet plegen op hun toen nog vrije land. Ze voeren een heuse guerrillastrijd in hun bossen en de Romeinse generaal heeft het niet onder de markt met hen. De Romeinen lijden aanzienlijke verliezen. Zware regenval zorgt zelfs voor een tijdelijke terugtrekking uit Morinië. Een jaar later wil Caesar absoluut doorstoten naar Engeland. De Romeinse troepen blazen verzamelen in Morinië. De vloot is impressionant daar in het mythische Portus Icius. De Bretoenen zien de overmacht van de Romeinen niet zitten en sturen aan op onderhandelingen. Grote groepen Morinen worden als gijzelaars uitgeleverd. Caesar behandelt hen met respect. Hij beseft hoe gevaarlijk ze als tegenstander kunnen zijn. Nog voor de ontscheping naar Engeland krijgen zijn luitenanten Titurius Sabinus en Arunculeius Cotta de opdracht om de resterende Menapiërs en Morinen aan te pakken.

De Morinen leven dicht bij de natuur

Morinië, 'ravagée par le fer et le feu', we kunnen het niet beter omschrijven in het Vlaams, wordt voortaan een onderdeel van de provincie van de Atrebaten. Cotta en Sabinus denken dat ze de Morinen definitief verslagen hebben. Ze hebben het bij het

verkeerde eind. Terwijl Caesar nieuwe troepen aan het rekruteren is in Italië, gonst het van de bedrijvigheid in de Morinische wouden. De verschillende lokale stammen mobiliseren 240.000 strijders. Onder hen zien we een contingent van 25.000 Morinen. Die hoeveelheden illustreren perfect hoe intens onze streken al bewoond worden pakweg 2.000 jaar geleden. Als Caesar terugkeert, maakt hij hoe dan ook korte metten met de geconfedereerde stammen. De Morinen leven dicht bij de natuur. Ze bebouwen de grond en ze kweken dieren. Ze verbeteren hun landbouwgrond met mergel en kweken massaal ganzen en varkens. Van hun ganzen produceren ze delicatessen die door de fijnproevers in Rome erg gesmaakt worden. De oude Belgen hebben honingbijen die zorgen voor honing en uit de gefermenteerde honing wordt een likeur gestookt die ze ‘mede’ noemen. Ze drinken al cider, eten tarwe- en gerstebrood. Vlas wordt geweven en er is sprake van een echte zoutproductie in de zoutziederijen die we nu nog altijd terugvinden in de buurt van Dunkerque. De kustmensen bezitten een echte vloot die bestaat uit lichte boten die met leder worden bekleed en waarmee ze de natuurkrachten van de Noordzee bekampen. De bevolking voedt zich vooral met vis die gaar gemaakt wordt in een mengsel van veengrond. Ze drinken regenwater dat ze opvangen in grote tonnen die bij de ingang van hun huizen opgesteld staan. Morinië telt uitgestrekte bossen en de moerassen worden omzoomd door krachtige eiken.

Sint-Aldowin en zijn vriend, de smid Elooi

In de 4de eeuw noteert Sint Paulin, een schrijver van St.-Victrice, dat de Morinen echte steden hebben en ook eilanden en bossen. Victor Derode vindt het verdomd spijtig dat de man vergeet van namen te noemen. De nederlaag tegen de Romeinen zindert lang na in de zeden van de verslagen bevolking, maar met het verstrijken van de jaren verdwijnen de Italianen uit de regio. In de 5de eeuw is er geen sprake meer van Romeinen en in de 6de eeuw stuurt St.-Remi een zekere St.-Antimond naar Morinië met de bedoeling om de Morinen te bekeren tot het christendom. De Sinten zijn de mening toegedaan dat die Morinen nog weinig te maken hebben met echte mensen maar dat ze straks, dank zij hun predikwerk, niet zo ver meer verwijderd zullen zijn van hun God.

De naam 'Vlaanderen' mag dan wel vermoedelijk bestaan van voor de 5de eeuw, toch staat die pas in 678 voor het eerst neergeschreven. In een boek dat Sint-Aldowin schrijft over het leven van zijn vriend, de smid Elooi. De Morinen en de Vlamingen hebben dus een gemeenschappelijke band. 'Waarom zouden ze zichzelf anders als één natie beschouwen?' Derode vraagt het zich al dan niet terecht af. Hij verwijst naar de graaf van Vlaanderen die zichzelf betitelt als 'Princeps Morinorum, Satrapa Morinorum...Comes Morinorum'. Ook in Terwaan, de hoofdstad van de Morinen is er sprake van gelijkaardige inscripties. We stappen nu over naar de Nerviërs. De kuststreek tussen Calais en Antwerpen wordt in de bronnen nu en dan bestempeld als de 'Nervicanus Tractus'. Caesar weet te vertellen dat ze in zijn tijd een koning hebben die Boduognat heet en dat 60.000 gewapende Nerviërs zich aan de boorden van de Samber hebben geconcentreerd. Hij verjaagt ze naar het gebied van de Menapiërs dat onder de jurisdictie van de Morinen valt. Hier stampt de nieuwe bevolking de stad Belle uit de grond. Volgens de historicus Lesbroussart bouwt Caesar zelfs een kasteel in Gent om de Menapiërs en de Nerviërs van elkaar gescheiden te houden.

Bagacum Nerviuorum, de hoofdstad van de Belgen

Waar komen ze vandaan die Nerviërs? De beroemde Peutingerkaart uit de Romeinse tijd toont dat er Nerviërs wonen aan de Zwarte Zee en rond de Donau. De banden tussen de Nerviërs in onze streek met die in het oosten zijn niet echt duidelijk. Die bij ons pronken hoe dan ook met hun Germaanse afkomst en dat ze een totaal ander volk zijn dan de tamme Galliërs. Voor de komst van Caesar hebben de Nerviërs vier steden. Oppida. Het zijn Asse en Elewijt in de buurt van Brussel en de Henegouwse plekken Binche en Blicquy. De Romeinen willen dat de Nerviërs hun administratie concentreren in één enkele civitas en wijst die toe aan Bavay. In de kronieken omschreven als Belgis, de oudste stad van België. De Romeinse benaming 'Bagacum Nerviuorum' kan inderdaad verwijzen naar een link met de Belgen. Enkele eeuwen later zal de hoofdstad van de Nerviërs zich verplaatsen naar Kamerijk, het latere Cambrai. Zie. Nu komen nu we terecht bij de Menapiërs. Julius Caesar heeft het over 9.000 Menapische krijgers die het tegen hem opnemen. Beduidend

minder dan de Nerviërs en de Morinen. Het is een vreemd en wat decadent volk dat nogal wat rondzwerft. Ze doen een beetje denken aan nomaden. Ze worden opgemerkt in Morinië, maar net zo goed sturen ze een kolonie naar Ierland. Dan zijn ze weer in Luik en later gaan ze zich opnieuw moeien met de Morinen. Hun doen en laten doet wat obscuur aan in onze Vlaamse geschiedenis. Er bevinden zich inderdaad Menapiërs aan weerszijden van het kanaal. Maar waar komen ze eigenlijk vandaan? Westfalen. Caesar vertelt dat de Menapiërs hun gronden en hun kastelen hebben aan weerskanten van de Rijn. Een andere historicus positioneert hen langs de Maas en de Schelde. Het wordt duidelijk dat de Menapiërs Germaans van oorsprong zijn en dat ze de gebieden zijn gaan bezetten die ze Vlaanderen noemen.

De Menapiërs wonen graag bij het water

Acht eeuwen lang blijven ze gesetteld langs de grote stromen en worden ze bestuurd door een reeks van onafhankelijke prinses. Uiteindelijk vestigen ze zich eveneens in de maritieme regio van Vlaanderen. Op welke plekken worden ze verder nog aangetroffen in de geschiedenis? De prediker Chrysolius en zijn collega's die de regio van Rijsel evangeliseren doen dat in Menapië. Dat schrijven ze toch. Menapië strekt zich ongetwijfeld uit tot aan de Leie en zelfs verder want Cassel wordt geciteerd als een versterkte stad van de Menapiërs, Castellum Menapiorum. In de geschriften van de eerste christelijke eeuwen treffen we maar al te vaak woonplaatsen in Morinië en in de kuststreek van Vlaanderen aan die toebehoren aan de Menapiërs. We fronsen de wenkbrauwen bij de lijst van plaatsen waar de Menapiërs huis hielden? Gent, Doornik, Torhout, Roeselare, Nieuwpoort, Watten, Wormhout, Cassel, Lederzele, Bourbourg, Bergues, Veurne, Ieper, Rijsel, Doornik. Het eiland van Walcheren. Victor Derode vraagt zich af of de Teutonen en de Usipeten de Menapiërs niet gewoon verjaagd hebben van de oevers van de Rijn. Hebben ze met geweld de regio hier ingenomen? Of zijn er onderhandelingen en verdragen aan te pas gekomen om een deel van hun grondgebied op te geven? De Menapiërs wonen bij voorkeur bij het water. In de veiligheid van jonge bossen, waar ze zich kunnen verbergen. Net als de Galliërs, zijn ze oorlogszuchtig en hoe dichter we de kust benaderen, hoe onverschrokken ze worden. Links aan hun heupen dragen ze een

zwaard als wapen met zich mee. Samen met een groot schild, een speer en ook de ‘meris’, een soort van spies. Sommigen zijn voorzien van een boog, een slinger en een speer. Hun voeding bestaat uit zuivelproducten en verschillende soorten vlees. Vooral gepekeld varkensvlees. Hun huizen zijn opgetrokken in hout met een vrij hoge dakconstructie. Het is een volkje dat hard werkt en zich eerder teruggetrokken opstelt.

De Menapiërs zijn de weight watchers van hun tijd

Lui zijn, wordt niet echt geapprecieerd. Elk jaar wordt de taille van de burgers opgemeten en wie te zwaar wordt, kan zich verwachten aan een boete. De ‘Weight Watchers’ van hun tijd. Ze hebben een totaal ander karakter dat de Morinen. 29 jaar voor het begin van de nieuwe tijdrekening staan de Menapiërs bekend als trouwe onderdanen van de Romeinen, terwijl de Morinen blijven zorgen voor moeilijkheden. In het jaar 50 blijkt de situatie echter veranderd. Lepidus krijgt de opdracht om het gebied van de Menapiërs en de Morinen te beschermen. Het impliceert dat er een fusie moet hebben plaatsgegrepen tussen de beide volkeren en dat ze nu allemaal als ‘Galliërs’ worden beschouwd. Wanneer Constantius I Chlorus, (292-306) de junior-keizer over het Westelijke deel van het Romeinse rijk, de Rijn achter zich laat om met een machtig leger de noordzeevloot te komen versterken, valt hij Boulogne binnen dat op dit moment toebehoort aan de Morinen. Van daar trekt zijn expeditieleger door de verzopen gebieden van Menapië. Sinds 270 hebben zware stormvloed(en) er voor gezorgd dat hele gedeelten van de Westhoek onder water staan. De Duinkerke II transgressie is volop aan de gang. Eumenius schrijft het in zijn vermaarde lofrede voor Constantius. Het westland is overrompeld door het water. Hij beschrijft zijn huiveringwekkend gevoel dat het hier straks allemaal zal verzvolgen worden door de Noordzee. In de moerassen van Morinië bevinden zich meer dan 300 vlottende eilanden.

De Looweg bestaat al van voor de Romeinse tijd

In het jaar 806 bezetten de Menapiërs het land tussen de Aa en de Schelde. De Morinen huizen westelijk van de Aa. In 847 behoort

de abdij van St.-Bavon tot het Menapische grondgebied. In 860 zien we Nieuwpoort in de Mempiscus Pagus. Tussen Lo en Veurnambacht richting Bergambacht ligt er een erg oude verbindingsweg. De 'Looweg' zo schrijven ze in 1865, loopt parallel met het waterrijke kustgebied van de 'Wateringues' en kiest de hoogst gelegen gronden via Hondshoote om dan in Bergues verder te slingeren naar Dringham en Crochte. Enkele specialisten vermoeden dat de Looweg aangelegd werd door de Germanen nog voor dat de Romeinen in onze contreien zullen binnenvallen. Ze merken op dat de wegen die aangelegd worden door de Romeinen achteraf het adjectief 'straete' met zich meekrijgen. Kijk maar naar Steenstraete. De Romeinse wegen passen in een welbepaald stramien en daar maakt de naamgeving een belangrijk onderdeel van uit. 'Waarom heet de Looweg eigenlijk niet de Loostraete of de Loostenstraete?' Ze vragen het zich af. Alleen al de naam 'Looweg' is op en top Germaans. Bovendien valt de Looweg volledig buiten het systeem die de Romeinse ingenieurs voor ogen hebben bij de bouw van hun wegennet. En zo blijft het een open vraag of die verbindingsweg ooit het werk is geweest van de Menapiërs, of van de Saksen of andere nationaliteiten die ooit in het bezit zijn geweest van onze kuststreek.

De stichting van Sweveghem en Swezezele

De schrijver beslist om het later over de Saksen te hebben en concentreert zich nu op de Sueven. In het jaar 14 zou keizer Tiberius een aantal kolonies Sueven naar de regio van Kortrijk hebben gestuurd waar ze 'Sweveghem' en 'Swezezele' stichten. De invoer van die Germaanse volkeren moet de volgende eeuwen trouwens een vervolg gekregen hebben, want als Sint-Ellooï in de 7de eeuw komt prediken in de regio van Kortrijk en Brugge, heeft hij tolken nodig om zich verstaanbaar te maken. Er blijken trouwens ook Sueven te wonen in Zeeland. Maar wie zijn ze eigenlijk? Caesar heeft afgerekend met de Franken in Germanië en betitelt die eigenlijk als 'Sueven'. Zou het kunnen dat Franken en Sueven synoniem zijn van elkaar? De Rutheniërs, Menapiërs, Nerviiërs, Morinen en de Saksen in Vlaanderen hebben allemaal één ding gemeen. Ze zullen 400 jaar de Romeinse dominantie moeten ondergaan. Tot diep in de 5de eeuw. Victor Derode wil even stilstaan bij die fameuze Romeinen. Slechts twee volkeren zijn

er in geslaagd om blijvende sporen van hun passage achter te laten. Dat zijn natuurlijk de Saksen die hun taal en hun gewoontes hebben nagelaten. Twintig eeuwen later zijn zowel de taal als de zeden van de Saksen hardnekkig blijven hangen. Kijk maar naar de namen van zo veel locaties in onze streek. De Romeinen van hun kant laten vooral hardware achter in Vlaanderen en de omringende provincies. Tempels, theaters, aquaducten, versterkte kampen, grafstenen, wapens, medailles, muntstukken, kunstvoorwerpen. Hun fossiele resten getuigen van hun buitengewone intelligentie. Er is natuurlijk de bemerking dat de vondst van Romeins geld of militaire voorwerpen op zich geen bewijs levert dat ze werkelijk ooit op die plekken zijn geweest. Ze kunnen het gevolg zijn van een betalingstransactie of zelfs diefstal en vervreemding. Zo zijn er ooit in het centrum van Germanië Romeinse muntstukken gevonden, en dat terwijl het bewezen is dat de Romeinen er nooit geweest zijn.

Een massa Romeinse overblijfselen in de Westhoek

Vondsten te over in onze streek trouwens. Romeinse overblijfselen in Poperinge, Watou, Nieuwkerke, Rumbeke, Wervik, Merville, Estaires, Merkem, Watten, Bollezeele, Cassel, Belle, Quaedyne en op zoveel andere plaatsen in de Westhoek. Het meest indrukwekkende souvenir van de Romeinse aanwezigheid, zijn natuurlijk de bestende straten die in ons land werden aangelegd. In 1865 zal de aanwezigheid van die Romeinse heerwegen natuurlijk nog wel duidelijker zijn dan in de 21ste eeuw. Hoe dan ook, in de 19de eeuw zijn veel van die oude wegen al afgesleten en getaand onder het gewicht van de jaren. Hier en daar aangevuld en hersteld met zand en steenslag. De taluds zijn hier en daar al verdwenen. De restanten van die Romeinse pareltjes zijn aan het verdwijnen. De vergetelheid van de tijd dreigt. Straks zullen ze definitief verdwenen zijn in het grijs van de tijd. Toch zijn we er in geslaagd om een vrijwel complete reconstructie te doen van het Romeinse wegennet in maritiem Vlaanderen. Vooral de kaart die Peutinger heeft achtergelaten, toont zich van groot belang. Zeven steenwegen worden er aangelegd. Ze vertrekken allemaal vanuit één centraal punt waar de Romeinen een versterkt kasteel hebben gebouwd; de Casselberg, met zijn hoogte van 176 meter, zowat de hoogste plek van de Westhoek. De eerste weg slingert zich richting

Duinkerke via Hardifort en Wylder, een andere naar het oosten via Ledringhem en Spycker. Een derde weg vertrekt naar Watten dat in die tijd een Romeinse divisie herbergt. Een vierde weg komt voorbij in Bavinchove om in Ebbelinghem aan te komen. Er zijn de wegen naar Wallon-Cappel en naar Caestre en Estaires. De zevende steenstraat, die naar Steenvoorde, vervolledigt het 'septemvium' dat aantoonst hoe belangrijk de streek en vooral de stad van Cassel, Castellum Morinorum of Menapiorum, wel is voor de Romeinse bezetter. De 'Itinerarium Antonini', een Romeinse reisgids uit de 3de eeuw is vrij karig met de vermelding van steden in onze regio. Ze moeten er wel zijn in die tijd, maar de namen blijven in de luwte.

Zoudcote, de Zoutkant, Zuydcoote

Zoutcote, de zoutkant, later bekend geworden als Zuydcoote, moet al bestaan. In het jaar 121 wordt hier al het christelijk geloof gepredikt. Mardick, de haven en de Romeinse nederzetting. De golf van Itius die de vloot van Caesar herbergt en waarvan de Aa zowat het ultieme overblijfsel van is. Van dat laatste is Derode niet zo zeker. Een zekere M. Goutier van Sint-Winoksbergen heeft een bijzonder gestaafde mening dat Portus Itius, de haven van waaruit Caesar vertrok voor zijn invasie van Engeland, zich op Vlaamse bodem bevindt. In de geschiedenis van Nieuwpoort van René Dumon, vinden we een identieke claim terug. Goutier laat zich leiden door de Vlaamse historicus Van Vaernewyck die in de 16de eeuw pretendeert dat Portus Itius zich op zowat 3 à 4 mijl van Nieuwpoort bevindt. Sanderus schrijft ook iets in diezelfde richting en preciseert dat de haven in 1260 door de golven zal worden verzwolgen. De Latijnse fysionomie van Spycker (Spicarium), Ledringhem (Leodedringae mansiones), Caestre (Castrum) en van Flêtre (Fletrinium) verraadt dat de locaties al bestaan in de Romeinse periode. Ook Belle, Cassel, Watten en Minariacum of Stegrae (Estaires of Pont d'Estaires) zijn er al. De schrijver vergeet Wervik, Viroviacum te vermelden. Of Ypra al bestaat is niet duidelijk. In Morinië wordt in de derde eeuw al volop het evangelie gepromoot door Victoricus van Amiens en door Sint-Fuscien die het territorium van Terwaan platlopen met hun blijde boodschap. De Romeinen houden zich strikt aan hun wetten en regels maar doen zelf niet de minste inspanningen om de zeden van de lokale

bevolking in de juiste banen te leiden. Maar ze houden de predikers ook niet tegen. Keizer Constantijn de Grote zorgt er zelf voor dat de heilige mannen bescherming genieten. We spreken over het begin van de 4de eeuw.

Reims kiest Terwaan als kerkelijk bastion in Morinië

Tijdens zijn regeerperiode komen de kerkelijke structuren in Gallisch België tot stand onder druk van de kerken van Trier en Reims die gelden als centra van het vroege christendom. Reims kiest Terwaan als zijn lokaal bastion in Morinië. Het stuk van Germanië dat de Romeinen hadden weten te veroveren, zijn ze ook het eerst weer kwijt aan de barbaren. De breuk aan de grenzen, vergelijk het met een dijkbreuk, zal voortaan zorgen voor een onophoudelijke reeks invallen van vijandelijke volkeren. De Goten en de Vandalen. En ook vanuit eigen middens wordt er aan de Romeinse stoel gezaagd, want met die generaal Belisarius was het absoluut niet zeker of hij nu voor of tegen de Goten acteert. Hoe dan ook; de Romeinse reus is bij het aanbreken van de 6de eeuw zo goed als geïmplodeerd. Het brengt ons bij de Franken. De schrijver wil zich focussen op de Franken in de Westhoek. Hij wil echter nog kwijt dat het niet de eerste keer is dat de Franken hun handen wilden leggen op het latere Frankrijk. In het jaar 211 werden ze nog teruggedrongen na aan veldslag dicht bij Mainz. Maar ze blijven terugkeren en in 262 zijn ze al doorgedrongen tot in Spanje en zelfs tot in Italië. In 292 krijgen ze er opnieuw van langs maar ze blijven Constantinus en zijn zoon bestoken in de periode 340-350. Vanaf de 4de eeuw zijn de Franken één pot nat geworden met de Saksen en zorgen ze voor voortdurende vernielingen aan de Vlaamse kust. Ze maken zich meester van Cambrai waar ze de bevolking afslachten om dan achteraf de hele streek tot aan de Somme af te dweilen. De dappersten van alle volkeren houden nu een deel van de kuststreek van Morinië bezet. Ze worden gesignaleerd in Boulogne, tussen de grenzen met Gallië en het gebied dat door de Saksen bezet wordt. Rome wordt in 410 door de Germaan Alaric ingenomen en geplunderd.

Pharamond, de eerste koning van de Franken

‘Over and out’ is het met de Romeinen en ook in onze streek brengen de Franken nu de finale laatste slagen toe aan de eeuwenlange Italiaanse bezetting. De macht ligt nu bij Pharamond, de chef van de Franken die Doornik uitkiest als zijn hoofdkwartier. In 447 verjagen ze de Saksen uit Cambrai en komt Meroveus, de tweede koning van de Franken aan de macht. Wie nog overgebleven is van de Romeinen, Goten en Visigoten, wordt verjaagd uit de streek van Terwaan. Wat voeren de Franken uit bij ons? Het lijkt niet helemaal duidelijk. Er staat weinig neergeschreven over die periode. De geschiedenis laat ons wat in de steek. Vermoedelijk zullen de nieuwe bezetters volop gebruik maken van de Romeinse steenwegen om alle steden binnen te vallen. En Terwaan is al helemaal geen probleem. Hier maakt Chararik zijn hoofdstad. Het gebied van deze Frankische koning strekt zich uit van het zuiden bij Montreuil tot aan Nieuwpoort in het noorden en van de monding van de Canche tot aan de Leie. Heel maritiem Vlaanderen dus. 100 km verderop, in Cambrai, zwaait er in het jaar 496 een andere Frankische koning de plak. Hier is er sprake van een zekere Regnacaire.

Al dat gedoe met de Heilige Hrievuldigheid

De discipline van de Romeinen is omgeslagen in een maatschappij waar de zeden ver te zoeken zijn. Al dat gedoe over de Heilige Drievuldigheid wordt door die nieuwe Franken, als heiligschennis beschouwd. De Germanen beschouwen het zoontje en de heilige geest in geen enkel geval als een onderdeel van hun God. Een reeks concilies, waaronder die van Nicea in 325 hebben de tweespalt binnen de kerk niet kunnen oplossen. Het heilige vuur van de prediking is zowat stil gevallen en zorgt tijdens de 5de eeuw voor een ‘revival’ van het heidendom en de barbarij. De kentering komt in 481 als de 15-jarige Clovis zijn vader in Doornik opvolgt als koning van de Franken en zich onder druk van zijn vrouw Clothilde laat bekeren tot het echte christendom. Op tien jaar tijd maakt hij brandhout van al de Frankische stammenvorsten die elk een stuk van dat vroegere Romeinse rijk in hun bezit hebben genomen. Chakarik van Terwaan valt in het jaar 488 in de handen van een meedogenloze Clovis en wordt samen met zijn zoon

onthoofd. De vrienden van Regnacaire willen hun vriend Chakarik wreken, maar dat breekt hen zuur op. Ze moeten vluchten naar de 'Littus Saxonicum', waar ze asiel krijgen terwijl Clovis met succes heel Vlaanderen overneemt. De Westhoek is, net zoals grote delen van Frankrijk in de handen gevallen van de nieuwe sterke man van Doornik die trouwens in 507 verhuist naar de nieuwe hoofdstad Parijs. De dynamische en energieke Clovis zorgt ervoor dat het christendom weer volop ruimte krijgt bij ons. In 511, het jaar van zijn dood, organiseert hij een concilie in Orleans en zorgt hij voor een fusie tussen de staat en de kerk. Geloven in God wordt voortaan verplicht door de wet. Van bescheidenheid hebben de Franken trouwens weinig last.

De pagus Mempiscus versmelt met de pagus Flandrensis

In 511 lezen we in het nieuwe Salische wetboek dat deze 'übermensen' sterk zijn met de wapens, vredevol en eerlijk zijn, 'corpore nobilius et incoluminus'. De Franken beschouwen zichzelf als perfecte mensen. Korte tijd later zal Terwaan het hoofd worden van een nieuw bisdom. Na de dood van Clovis in 511 krijgen zijn zonen Theuderik, Childebert, Clodomer en Clotarius elk hun stuk van de grote taart. Laatstgenoemde Clotarius is 15 als hij baas wordt over de gebieden ten noorden van Somme en daardoor ook Morinië onder zijn controle krijgt. Het deel dat stilaan aan het uitgroeien is als Vlaanderen. In geen tijd ontstaan er conflicten tussen de zonen over hun respectieve grondgebieden. Victor Derode beslist om hier niet dieper op in te gaan. Met het aantreden van Clovis II komt vooral zijn echtgenote Bathildis in beeld. We spreken over de periode rond de jaren 650. Zelf ooit nog het slachtoffer geweest van vrouwenhandel, heeft ze zich weten op te werken tot koningin van de Merovingers, de Franken die heersen over onze gebieden. Na het overlijden van Clovis wordt ze zelf regentes voor haar minderjarige zoon Clotarius de 3de. Het is de tijd van bisschop Eligius die het bisdom van Doornik onder zijn bevoegdheid krijgt en van Sint-Ellooï, de apostel van Vlaanderen. De kerstening van Vlaanderen etaleert zich in de stichting van een reeks abdijen. Vooral die van Corbie, de abdij die eeuwen lang grote stukken bossen en gronden zal bezitten in de Westhoek, springt in het oog. Bathildis wordt als dank voor haar

bewezen hand- en spandiensten voor de kerk na haar dood heilig verklaard. De pagus Mempiscus is stilaan aan het versmelten met de pagus Flandrensis. Het graafschap Vlaanderen komt tot stand in de 9de eeuw. Honderd jaar later is de graaf van Vlaanderen de belangrijkste van de 12 'pairs', vazallen van de koning van Frankrijk. De naam 'Franken' heeft ondertussen de plaats geruimd voor de term 'Fransen'. In deze nieuwe wondere wereld zien we Mommelinus en Winox die de streek van Sithiu gaan evangeliseren.

Het buikgevoel van Karel de Grote

De komst van de Noormannen laat een onuitwisbaar spoor na in de geschiedenis van onze contreien. De echo van de ellende die ze aanrichten, blijft lang nagalmen. In 782 komen ze voor de eerste keer oog in oog te staan met Karel de Grote. De 'Northmans' komen vanuit Scandinavië en Denemarken. Soit, vanuit het noorden. De 'vader van Europa' weet vermoedelijk niet eens dat ze bestaan. Hij kan niet vermoeden dat ze ooit de wrakstukken van zijn rijk zullen overnemen. Ze zijn bijzonder sluw, de mannen uit het noorden. En bijzonder belust op onze gebieden. Er gaat geen jaar voorbij zonder dat ze de meeste intelligenten onder hen naar Vlaanderen sturen, waar ze de kuststreek van Gallië in kaart brengen. Ze noemen die streek trouwens 'Kerlingaland'. Karel de Grote ontmoet voor het eerst een delegatie Noormannen tijdens de rijksvergadering van 782 in Noordrijn-Westfalen, aan de bronnen van de rivier de Lippe. Hier krijgt hij voor het eerst dat knagend voorgevoel dat die noorderlingen wel eens spionnen van de barbarij kunnen zijn. Niet dat hij dat laat merken hoor. Hij slooft zich uit om hen gunstig te stemmen en overlaadt ze met geschenken. Zijn buikgevoel blijkt correct. Enkele jaren gaan voorbij zonder noemenswaardige problemen. Enfin; 22 jaar duurt het toch nog vooraleer de Noormannen hun eerste grootscheepse bezoeken brengen aan de Morinische kusten en aan westelijk Gallië. De kronieken hebben het toen in elk geval over hun plunderingen. Ze vertellen over een slag op zee in 804, de term 'grootscheepse' blijkt een goede woordkeuze, en ze stipuleren het jaar 808 aan als datum voor hun eerste invasie op vasteland. Met 13 grote zeilschepen die voorzien zijn van riemen, meren ze aan in Vlaanderen. Vreemde luizen uit het noorden of vanuit Groot-Brittannië waar ze al enkele eeuwen huizenieren.

De abdijen worden gevisieerd door het Noorse crapuul

Plunderen. Het is een gemakkelijk woord om neer te pennen. We proberen ons in te leven wat die plunderingen effectief betekenen voor het Vlaamse volk dat zich gesetteld heeft en hard werkt om een voor die tijd menswaardige levensstandaard op te bouwen en hun bestaan nu bruusk verstoord ziet door die woeste en meedogenloze baardmannen van wie ze niet eens de taal begrijpen en die het gemunt hebben op hun leven en op hun schamele bezittingen. Een ongeganeerde en verschrikkelijke terreur moet het geweest zijn. Plunderingen dus en de Noorse invasies herhalen zich zowat om de 5 jaar. De terreur houdt meer dan een eeuw aan. Beeld u dat eens in; tot aan 925 riskeren de bewoners, tot diep in het binnenland, van het ene moment op het andere slachtoffer te worden van de Vikingse roofmoorden. Karel de Grote probeert zich natuurlijk te wapenen tegen de drieste aanvallen. In 810 installeert hij te Gent een grote vloot die de kusten zou moeten beschermen. In 811 komt hij poolshoogte nemen op het strand van Boulogne, bezoekt hij Wissant en zowat de hele kuststreek, waar hij versterkingen laat aanleggen en de defensie organiseert. Vooral de rijke abdijen zien zich bedreigd door het Noorse crapuul. Het valt niet te verwonderen dat de geestelijken ruim hun steentje bijdragen bij de verdedigingswerken van 'Charlemagne'. Ingelram en Odoacer, de forestiers van Vlaanderen, organiseren zich zo goed en zo kwaad als ze kunnen, om de diefstallen van de Noormannen te verijdelen. We zien het aan de heropbouw van meerdere kerken en vooral van bouwvallige forten die de Hunnen al enkele eeuwen geleden hadden verwoest. Hier en daar wordt tijdens de eerste jaren wel wat succes geboekt met die nieuwe Frankische verdedigingsmaatregelen. Beetje bij beetje echter, verwatert de defensie. Er is vooral niets te doen aan een nieuwe inval vanuit Friesland, waar de Deen Godfried met 200 schepen aanlegt en nog eens karrenvrachten Noormannen gedropt worden aan de Vlaamse kusten. Huizen en boerderijen worden in brand gestoken tot aan de oevers van de Seine.

De geestelijken verstoppem hun kostbaarheden

De Franken in de noordelijke provincies voelen zich in de streek gelaten door hun eigen volk. Waar blijft de hulp? Hun eigen koning zoekt hulp en slaat zelf aan het onderhandelen met de Noormannen. Op een bepaald moment laat hij zelfs zomaar het hele platteland ten noorden van de heuvels van Terwaan over aan hen. Ze mogen plunderen en verwoesten wat ze maar wensen. Naar hartenlust! Zolang ze de zuidelijke gebieden maar met rust laten. Vlaanderen wordt in de steek gelaten. Niets zal ooit nog hetzelfde zijn. Hier en nu vinden de Guldensporenslag van 1302 en de eeuwen lang aanslepende conflicten tussen Vlaanderen en Frankrijk hun oorsprong. In 842 spoelen de Noormannen via het Friese Katwijk de Morinische kustlijn binnen. De pagi Mempiscus en Flandrensis zullen het geweten hebben. Nieuwpoort, Zuydcoote, Mardyck, Sangatte, Wissant, Boulogne en Quentovic worden zwaar geteisterd en vernield. Het gerucht van de barbaarse inval verspreidt zich als een lopend vuur naar het binnenland. De bevolking is dodelijk verschrikt en vlucht weg voor de dreigende ravages. Ze verlaten in paniek hun steden en hun kloosters. De kerken worden achtergelaten. Ze reppen zich met man en macht naar Sithiu, dat in de 7de eeuw nog Hebbingeham noemt en later zal omgedoopt worden in St.-Omer. Sithiu geldt in die dagen als een belangrijke versterking. Ze verschuilen zich hier met al hun kostbaarheden. De kerkschatten en de relieken van de heiligen worden angstig verborgen gehouden voor de grijpgrage handen. Niet alles kan in veiligheid gebracht worden in St.-Omer. De geestelijken verstoppem hun overvloedige rijkdommen in uitgegraven depots onder de grond. In Villers-Plouich, in de buurt van Arras, wordt een galerie van 24 kamers uitgehakt in de stenen. In Bellinghem wordt een complex en verschillende verdiepingen tellend onderaards netwerk van gangen en overwelfde kamers aangelegd. In Hermies ontdekken spelende kinderen in 1840 een ondergrondse ruimte (l'énigme des muches) die bestaat uit 8 straten en zowat 800 cellen.

De gouw van Mempiscus heeft het weer zweten

De raids volgen elkaar op. In 845 steken de Noormannen de abdij van Sithiu in brand. Lodewijk de Duitser, kleinzoon van Karel de

Grote onderhandelt koortsachtig met de Deense koning Erik om tot een vredesbestand te komen dat er uiteindelijk ook komt in 847 met het verdrag van Meerssen. De Frankische koningen proberen de Vikingen te paaien door hen grote grondgebieden in leen aan te bieden. Maar wat baat het allemaal? Het gevaar komt vooral vanuit Nederland waar de Deense broers Harald en Rorik de scepter zwaaien. Na de dood van Harald verbreekt Rorik zijn overeenkomst en maakt hij goede vriendjes met zijn neef Godfred Haraldson. In 850 duiken hun troepen opnieuw op aan de mondingen van de Schelde en de Seine. De gouw van Mempiscus en de regio van Terwaan hebben het weer zweten. In 853 geeft Karel de Kale de opdracht om een inventaris op te maken van de aangerichte schade. Adelard en Wala, de abten van Sithiu en Corbie, maken deel uit van het onderzoeksteam. Ze omschrijven de toestand in onze regio als volgt: 'helaas, deze vuile oorlog heeft ons leger verwoest, er wonen noch amper mensen in onze steden en de schaarse achtergebleven inwoners hebben hun kracht en hun moed verloren. Het krioelt van de vreemde snuiters die er voor hebben gezorgd dat de bevolking zo goed als uitgeroeid is. Het aantal in brand gestoken dorpen en steden is amper te tellen.' In 856 wordt Parijs een tweede keer aangevallen door de Noormannen. Nieuwpoort krijgt opnieuw bezoek in het jaar 861 wanneer de reusachtige vloot van aanvoerder Weland er voor anker gaat. Een ooggetuige vertelt dat de zee bedekt is met schepen.

Foltering van Worard, Winetbold, Gerwald & Reginhard

Precies een woud van masten waar het krioelt van vervaarlijk uitziende mensen. Zeg maar roofdieren. De horde verspreidt zich over het land en volgt de loop van de IJzer. Overdag houden ze zich schuil en 's nachts trekken ze verder richting Sithiu waar de rijkdom hen toelacht. Onderweg steken ze de abdij van Wormhout in brand. In de vroege morgen van de zaterdag voor Sinksen bereiken ze hun doel. In het klooster zijn er maar 4 geestelijken overgebleven. Priester Worard is de oudste. Hij wordt bijgestaan door de diakens Winetbold en Gerwald en de jonge Reginhard. Samen wachten ze onverstoorbaar op de komst van de barbaren. Ze weigeren om te antwoorden op de vraag waar de kostbare

reliken zich bevinden. Er komt foltering bij te pas. Maar ze blijven zwijgen. Worard en Reginhard worden doodgemarteld. De andere twee kunnen ontkomen. Het is de voorbode van nog meer geweld. Heel Morinië wordt het slachtoffer van brandstichtingen. Terwaan wordt met de grond gelijk gemaakt. Bisschop Humfrid ziet het niet meer zitten en wil er de brui aan geven maar paus Nicolas kan hem overtuigen om te blijven. St.-Valery, Amiens en St.-Quentin vallen ondertussen ook al ten prooi van de woestelingen. Karel de Kale kan ze uiteindelijk tot staan brengen met de belofte van 3.000 zilveren ponden, maar nog voor dat het geld klaar is, eist Weland al 5.000 ponden. En ook hele kuddes vee en graan moeten ze hebben. In het eens zo machtige rijk van Karel de Grote, heerst een nooit geziene chaos en desorganisatie. En wees er maar gerust van dat de Noormannen dat in de gaten hebben. In 863 schenkt Karel de Grote Vlaanderen en Artesië aan zijn dochter Judith en wordt zijn schoonzoon Boudewijn met de Ijzeren Arm de leenheer van het nieuwe Vlaanderen. Hij krijgt de opdracht om te waken over Vlaanderen. Een bijna onmogelijke opdracht. Hier en daar bouwt hij versterkte burchten. Ook in Bergues en Dunkerque.

De noordse brutozakken blijven maar komen

Als Karel de Kale in 877 overlijdt, is de stad St.-Omer weer verzezen rond de heropgebouwde abdij. Maar dan volgt er weer een moordende raid die nog bloediger en furieuzer is dan de vorige en die zich deze keer vooral op Vlaanderen schijnt toe te spitsen. De nieuwe terreur sleept 3 jaar aan. De brutozakken blijven maar komen. Wie al eens ontsnapt aan hun geweld mag er zeker van zijn dat hij de volgende keer prijs zal hebben. Geen toren blijft nog overeind staan. Geen enkele stad of dorp ontsnapt aan de vlammen. Geen hut of huis resteert er waar de inwoners niet zijn afgeslacht. In juli is Terwaan nog eens aan de beurt. Wat nog overgebleven is, wordt verder verwoest. De oude bisschopsstad zal de volgende eeuw zo goed als onbewoond blijven. En ook de oude abdij van Sint-Bertinus ondergaat nog eens de gewelddaden van de terroristen. Na een korte oversteek naar Engeland krijgt het arm Vlaanderen weer de volle lading. Oye, Ieper, Veurne, Steenvoorde, Belle, Watten, Wormhout en Sint-Winoksbergen worden nog maar eens geteisterd en in ruïnes omgetoverd. Het blijft van langs om

minder bij gewoon branden, moorden, plunderen en vernielen. Vooral de geestelijken worden het slachtoffer van vreselijke verminkingen en als ze al eens gespaard worden, dan worden ze ontvoerd en gevangen gezet. De milities van graaf Boudewijn proberen wat ze kunnen om de agressie te stoppen. Hier en daar slagen ze er in om de Noormannen te verslaan maar dat is als water op een hete plaat. Binnen de kortste tijd nemen ze revanche. Na een verloren gevecht in Thun in 879 trekken ze zich terug in versterkte plekken zoals Gent en Kortrijk om er de winter door te brengen. En van daaruit blijven ze de Menapiërs en de Sueven vervolgen en uitroeien. De 23^e december van 880 vallen Lobbes en St.-Vaast ten prooi aan de vlammen en, kerstmis of niet, de 25^e december worden Arras en Cambrai nog maar eens onder voet gelopen. Zo gaat het de hele winter door.

Wolven baas in de West-Europese wildernis

De immense ruime tussen de Schelde en de Gironde is veranderd in een wildernis. Op de ruïnes van de verwoeste steden en abdijen groeien nu bomen en bossen waar wilde dieren zich naar hartenlust kunnen uitleven. De Noormannen krijgen nu zelf te maken met hele roedels wolven en met bruine beren. Boudewijn met de Ijzeren Arm blijft echter niet bij de pakken zitten. Hij laat de vernielde steden en kastelen weer opbouwen en versterken. Rond 902 komen Ieper, Bergues en St.-Omer aan de beurt. De oude kronieken hebben het trouwens vrij regelmatig over de beren in onze streek. De vroegere naam van de abdij van St.-Ghislain, Ursigundus, verwijst ernaar. De naam 'De Beer' wordt een erfelijke titel waar Vlaamse heren mee gaan pronken. Woeste tijden zijn het. Elke vorm van cultuur is verdwenen. Na de jaren van Noorse ravages doet hongersnood zijn ultieme werk. In 891 is er nog eens sprake van de Noormannen die worden teruggeslagen en in 925 eindigt deze tragische periode met de stichting van de abdij van Guînes, waar de Deen Sigfried eigenaar wordt van de uitgebreide heerlijkheid. Hij heeft zijn slag thuis gehaald. De verslagen van het concilie van Trosley in 909 omschrijven de toestand in het Vlaanderen van die dagen: 'er is bijna geen volk meer in de steden, de kloosters en abdijen zijn vernield of liggen in de as, de buitengebieden zijn desolaat en leeg. Maar de mensen beginnen zich weer te verenigen en samen te wonen. Het is weer al eens de

wet van de sterkste die telt. De sterken verdrukken de zwakken. De gewelddaden tegen de arme en ongelukkige sukkelaars houden niet op. De mensen hebben God opgegeven en zijn nu overgeleverd aan hun eigen ondeugden.’

De heropbouw van het graafschap komt op gang

De Vlamingen maken stilaan weer werk van hun verdediging. In 932 bouwt Everard op de top van de Groenberg van Sint-Winoksbergen (Bergues) een burcht die de ‘renaissance’ van het leven in Vlaanderen illustreert. In 958 krijgt Duinkerke van graaf Boudewijn III een gordel van muren. Wanneer die in 964 op bezoek komt om die bouwwerken wat te activeren, sterft de sterke man van Vlaanderen trouwens een plotse dood. Hier en daar zijn vreemdelingen zich komen vestigen, maar ze worden weggejaagd. Met wat financiële hulp van de paus, kan Boudewijn IV verder gaan met de heropbouw van zijn graafschap. De versterkingen van Diksmuide, Ieper, Veurne, Bergen worden gebouwd. De expertise van Arnulf de Bevere komt bijzonder goed van pas. Dat leren we in de geschiedenis van Diksmuide. In 1162, 1170 en 1185 wordt er nog maar eens gesproken over Normandische piraten. Deze keer is er geen sprake maar van georganiseerde aanvallen, ze hebben meer de allure van zeerovers en de Vlaamse afweer houdt goed stand.

Atilla de Hun, de gesel van God

Onze historicus Victor Derode houdt het voor bekeken met die Noormannen. Hij buigt zich nu even over de Hunnen en de Hongaren die ook hun sporen achterlaten in Vlaanderen. De Hunnen zijn vanaf 433 aangespoeld in het kielzog van de Goten, Visigoten en de Vandalen. In de jaren 449 en 452 dringen ze door tot in Vlaanderen en vernielen ze Oudenburg. De dood van hun vreselijke leider Atilla in 453 zal hun verwoestende raids wel wat vertraagd hebben. De Hunnen bezitten een gebronsde huid, bijna zwart zijn ze. Kleine mismaakte mannen met van die vreemde spleetogen. Overal waar ze komen, laten ze souvenirs van geweld achter. ‘De Gesel van God’; zo omschrijven de mensen die Atilla. De grafsteen van één van hun hoofdmannen wordt halfweg de 19de eeuw ontdekt in Péronne. In het Vlaanderen van die dagen

over de taksen op wijnen. Dat wel. Het kapittel beweert bij hoog en bij laag dat ze vrijgesteld is van alle accijnzen gezien de immuniteit die ze al eeuwen genieten in en rond de stad. Het stadsbestuur betwist dit niet maar stelt wel dat deze vrijstelling alleen maar geldt voor eigen gebruik. Voor wat de kanunniken zelf opdrinken, bestaat er geen discussie. Maar er moeten wel accijnzen betaald worden op wat de geestelijken verkopen aan derden. Doorn in het oog van de stadsambtenaren is de kroeg die de kanunniken blijkbaar uitbaten in het klooster van Sint-Maartens zelf. Het café 'In De Vrede' dat de paters van West-Vleteren anno 2013 uitbaten, heeft inderdaad een 14de eeuwse versie te Ieper. Bij de Ieperlingen worden de taverne gemeenzaam 'het capitel bitael' genoemd en die bevindt zich binnen de muren van de abdij waar de kanunniken hun familieleden en vrienden van de kerk trakteren op wijn. Nog voor 1815 zal de ruimte trouwens nog getransformeerd worden in een 'salle de spectacle'.

De geestelijken drinken 250 liter wijn per dag

Het kapittel kan niet anders dan toegeven dat de klacht van het stadsbestuur min of meer gegrond is, en begint nu met ingewikkelde berekeningen hoeveel liter wijn hun eigen mensen wel mogen en kunnen drinken. Op 13 maart 1335 geraken ze er uit. De abdij krijgt voortaan vrijstelling van accijnzen op 35 tonnen van 4 mudden. In het besef dat er in één Vlaamse mud zowat 644 liter wijn kan, zou de vrijstelling dus gaan over jaarlijks 90.000 liter of zowat 250 liter per dag. Een fenomenale hoeveelheid wijn dus die naar hartenlust gedronken, geschonken of verkocht worden. De afrekening van de accijnzen wordt tweejaarlijks uitgevoerd, alles wat boven de 70 tonnen verbruikt wordt, is nu blootgesteld aan taksen. De regeling rond de wijn zal lang in stand blijven en amper gecontesteerd worden.

'Anno 1336 tNazareth gebaut door Jan Passcharis' staat er geschreven in de oude Ieperse geschriften. Die Jean Passcharis is de kapelaan van Sinte-Catherine. Het Nazareth verpleeghuis bevindt zich aan het einde van de Rijselstraat, bijna rechtover het verpleeghuis van Broederlam. Het Nazareth komt er voor de opvang van de oude weduwnaars. Op de kaart van Ieper die Sanderus ooit zal maken, omschrijft hij het gebouw als het

‘gerontocomium’ voor de arme grijsaards. In de cartularia spreken ze in 1345 over de ‘veveurs’ van Sire Jean Passcharis. De voorgevel van het verpleeghuis zal herbouwd worden in 1717 en zal tot aan de eerste wereldoorlog de naam dragen van ‘GASTHUIS VAN ONZE VRAUWE VAN NAZARETH’.

Lodewijk van Male doet zijn blijde intrede in Ieper

De abdij is in rust verzonken tijdens de periode dat Vlaanderen bestuurd wordt door Jacob van Artevelde. Er is sprake van enkele kleine aanwinsten. De stad leeft terug een beetje op en geniet van een relatieve welstand. Maar er zijn ook kwade dagen wanneer verbitterde Poperingse wevers de nodige moorden en vernielingen plegen. De schrijvers houden het kort over deze historie die nochtans jaren zal aanslepen. Ze besluiten dat de stad van Poperinge zich zal onderwerpen aan de uitspraken van de rechtbank en voortaan zijn of haar leven zal beteren. De Poperingenaars stellen zich uitermate ootmoedig en vertrouwensvol op ten opzichte van proost Alard van Dentergem, wat toch wel bewijst dat de leider van de Ieperse kerk zich de hele periode door erg discreet heeft opgesteld in de oorlog tussen die van Ieper en Poperinge. De dood van Jacob van Artevelde, vermoord op 17 juli 1345, wordt gevolgd door de dood van Lodewijk van Nevers die op 26 augustus 1346 sneuvelt op het slagveld van Crécy. Zijn zoon Lodewijk van Male doet nog in datzelfde jaar zijn blijde intrede in de goede stad Ieper. Maar de term ‘blijde’ is ongetwijfeld een understatement want vanaf de dag van zijn aantreden krijgt hij al problemen met zijn onderdanen. In een brief van 28 mei 1347 afkomstig van Brugge, Gent en Ieper, de drie goede steden van Vlaanderen, kunnen we wat meer te weten komen over de rol die de clerus speelt tijdens de perikelen die zich over Vlaanderen in die periode afspelen. Het interdict, in de volksmond de banvloek, werd op 15 mei over Vlaanderen uitgeroepen door Annibal, de bisschop van Tusculum en door kardinaal Stevin, maar de 22^e van de zelfde maand gaat de raad van Vlaanderen in beroep en beslist ze om een beroepsprocedure te starten en zo de paus beter te informeren over de werkelijke toedracht. Het beroep wordt ondersteund door de Vlaamse clerus die zich helemaal aansluit bij de zienswijze van de raad. De steden tonen zich erkennenisvol tegenover de geestelijken en ze beloven

plechtig dat de hele procedure op hun kosten zal gebeuren en dat de abdijen geen cent zullen moeten ophoesten.

De begrafenisrechten zijn ‘big business’ voor de kerk

De steden beloven dat ze geen akkoorden zullen afsluiten, noch met de koning van Engeland, noch met de Fransen, zonder de geestelijken daarbij vooraf te betrekken en dat ze er alles aan zullen doen dat er geen tienden op de geestelijke eigendommen zullen moeten worden betaald, niet aan Engeland en niet aan Frankrijk, zolang er geen sprake is van een definitieve vrede. Uiteindelijk gaat de wind wat liggen en krijgt de proosdij wat tijd om zich bezig te houden met interne vraagstukken die zich binnen haar eigen organisatie aan het voordoen zijn. Eerst en vooral zijn er de laatste tijd nogal wat problemen met de Minderbroeders in de stad. Het kapittel eist een vierde van de overlijdensrechten en de begrafenisgelden van allen die op het kerkhof van de broeders wordt begraven. Ze stuiten op een weigering van de Minderbroeders die opwerpen dat de pastoors van Sint-Maarten al hun ding hebben kunnen doen want allen die begraven liggen, hebben een begrafenisplechtigheid gekregen in één van de parochiekerken van de proosdij. Let wel! De belangen die op het spel staan, zijn niet te onderschatten. De mortuariumrechten, in die dagen de ‘funeralia’ genoemd, zijn rechten die bij het overlijden van lokale inwoners toekomen aan de parochiale kerk of aan de parochiepriester. Voor wat betreft Ieper, is het niet helemaal duidelijk wat die exact bedragen, maar voor andere locaties in Vlaanderen, krijgen we een beter beeld van de funeralia. Een derde of een negende van de meubelen van de afgestorvene, nadat al diens schulden afbetaald werden. Als mensen van de adel sterven, krijgt de kerk zijn of haar beste bed. Wel te verstaan helemaal opgemaakt met het fijnste beddengoed. Op overleden ambachtslieden staat een taks van 30 Doornikse stuivers en voor de ondergeschikten een vierde van dat bedrag. Na het toedienen van de laatste sacramenten, krijgt de pastoor gewoonlijk een voorschot, zonder dat daarbij iets op papier neergeschreven wordt.

Een duivelszak raakt nooit gevuld

En er zijn nogal wat vooraanstaande mensen in Ieper die begraven willen worden in de kloosters en die zich tijdens hun leven nogal vrijgevig hebben opgesteld tegenover de broeders. Uiteindelijk geraken ze uit de discussie tijdens de oktobermaand van 1352. Alard sluit een overeenkomst met broeder Willem, wachtmeester van de Minderbroeders. De lijken van de te begraven mensen dienen verder op de gebruikelijke manier gepresenteerd te worden aan de parochiekerken, maar de broeders mogen niet langer ‘septenaires’ en ‘trentains’, of jaardiensten, organiseren zolang die niet eerst gecelebreerd werden in de parochiekerken. De strijd om de offerandegelden is gestreden. De zevende en de dertigste dag na het overlijden wordt er eerst en vooral in de kerken een gezongen kerkdienst gehouden, compleet met alles erop en eraan. En als de parochiepriesters al eens toestemming geven om wel een dienst te laten doorgaan, dan eisen ze wel alle offerandegelden op. Een duivelszak geraakt nooit gevuld. De Minderbroeders moeten verder nog één vijfde van de ontvangen begrafenisrechten afstaan aan de proosdij. Zowel in geld als in natura. Als er vreemdelingen overlijden in een Ieperse parochie, geldt dezelfde afspraak, maar dan moet de pastoor wel bewijzen dat de overledene gestorven is in zijn parochie, anders krijgt hij niets. De opbrengsten van aanvullende herdenkingsmissen zijn voortaan volledig voor de Minderbroeders. Ten minste als alle begrafenisakten correct werden betaald.

De belofte van de eeuwige herdenkingsmissen

Alard van Dentergem realiseert in die periode een aantal belangrijke acquisities. Zo passeert er op 30 juli 1336 een notariële akte in aanwezigheid van de abten van Zonnebeke en van Waasten. In een kamer van de abdij van de Nonnebossen schenkt juffrouw Marie Stiers de rechten van 7 hectare gronden, gelegen in de parochies van Zillebeke en Sint-Jan aan Sint-Maartens. De gronden situeren zich tussen de weg naar Kortrijk en deze van Beurewaert, ten noorden van de hoeve van Scabaille. In ruil voor haar schenking krijgt Marie Stiers alles wat ze nodig heeft om goed te leven en zal ze na haar dood eeuwigdurend een jaarmis krijgen in de kerk van Sint-Maarten. De 2de oktober van 1344 schenkt

kapelaan en priester Siger Voghel 8 hectare grond aan de kanunniken van de Sint-Maartensproosdij. Weer al een met de belofte van eeuwigdurende herdenkingsmissen voor zichzelf, zijn ouders en zijn vrienden. Verder wil hij betrokken worden bij alle goede werken die het klooster aan het uitvoeren is. Zowat 8 hectaren grond worden eigendom van Sint-Maartens. 5 hectare grond in de Sint-Jacobsparochie en de rest in Elverdinge. Er is één ‘maar’. Sigher Voghel wil verder het vruchtgebruik van de gronden voor zich en voor Jan Baderel, deken en kanunnik van de Sint-Maartenskerk. Het vruchtgebruik zal eindigen bij de dood van de laatste van het tweetal. De transactie krijgt de goedkeuring van proost Alard.

Het menu van de leperse kanunniken

Die Siger Voghel is blijkbaar geen onbemiddelde figuur. Via een soortgelijke akte schenkt hij voor het hof van Terwaan nog zowat 4 hectare grond in de parochie van Brielen en 2,5 hectare grond in Elverdinge aan de kanunniken van Sint-Maartens. Hier eist hij levenslang een dagelijkse voorziening van logies, voeding en drank van de proosdij. Archivaris Diegerick geeft verdere details wat dergelijke voorziening betekent in de 14de eeuw, meer specifiek voor een kanunnik in het Belle-verpleeghuis. Een kamer voorzien van degelijk beddengoed en linnen. De (vette) dagen voor Vastenavond een bord met koe- of varkensvlees, of een stuk van elk. Met brood. In de magere dagen zijn dat vier eieren per dag met boter, voldoende bier en soep, vis en vlees, op voorwaarde dat de gemeenschap er binnen heeft gekregen. Zijn eten wordt op de kamer gebracht, zijn bed wordt opgemaakt door de mensen van het verpleeghuis die hem ook zullen verzorgen als hij ziek wordt en die hem eten zullen toedienen als hij dat zelf niet meer kan. Op 3 januari 1346 schenken Philippe Ghime en zijn vrouw Marguerite Griele, allebei burgers van Ieper, de hofstede van Berteloot in Vlamertinge. De transactie gaat door voor de baljuw en voor schepen Philippe van Kemmel. De hoeve omvat 11 hectare landbouwgrond en de volledige inboedel. Aleaume de Witte is schepen in 1351. Op 10 april van dat jaar schenkt hij 54 stuivers en 9 Parijse denieren als tegenprestatie voor de grafsteen van zijn dochter Marie die begraven ligt in het klooster, dicht bij de kapittelzaal van Sint-Maarten en naast zijn voorouders. De

schenking betreft de rechten op een eigendom dat gelegen is in de Elverdingestraat, aan de hoek met het Sint-Niklaasstraatje, een woning die hij zelf acht jaar eerder heeft gekocht. Diezelfde Aleaume schenkt op 2 juni van het daaropvolgende jaar, eeuwigdurend en dat wil wat zeggen, 12 eenheden bier per dag aan Sint-Maarten, bier dat te leveren is aan het Belle-verpleeghuis. In ruil wenst de Witte een al even eeuwigdurende dagmis voor zich of voor wie hij wenst in de kerk van Sint-Maarten.

Aleaume de Witte wil waar voor zijn geld

Aleaume de Witte wil nog veel meer voor zijn centen. Hij wil zelf de geestelijken aanwijzen bij de Karmelieten die de mis zullen opdragen en de aankleding van het altaar bepalen. En als de mis voor een of andere reden niet kan doorgaan, dan gaat het bier voor twee dagen naar het kapittel zelf. De kerkmeesters van Sint-Maarten krijgen op 4 december trouwens nog een extraatje van de schepen: een rente van 41 Parijse centen om er een koster mee te betalen en het nodige materiaal mee te bekostigen om de misvieringen op een degelijke manier te doen. De rente komt van een woning die in de teksten ‘de Sirene’ wordt genoemd, en gelegen is in de Zuidstraat, nu de Rijselstraat. Aan het kruispunt met de Casselstraat. De 31ste oktober van 1354 schenkt Catherine, de weduwe van Michel de Witte, een rente van zowat 3 ponden op het huis in de Boterstraat dat ze zelf in 1332 hadden aangekocht. Opnieuw staat er een jaarmis ‘à perpétuité’ op te dragen door een kanunnik tegenover en een grafplaats met dito grafsteen in de onmiddellijke nabijheid van de abdij van Sint-Maarten, vlakbij de grafsteen van een zeker Thierry de Baets. Er is sprake van de stichting van een jaarlijkse plechtige ‘memorial’ op de 18de december van het jaar 1354. Een herdenking van Jan de Vroede. De opdracht komt van de uitvoerders van zijn testament, Sohier Devroede, Thierry Capon en opnieuw die Aleaume de Witte.

Tussen de eerste en de derde scelle van Sint-Maartens

De memorial heeft nogal wat voeten in de aarde. Mensen toch. De vooravond van de herdenkingsdag stappen de kanunniken door de straten van Ieper met bellen en klingels zoals dit de gewoonte is in

de stad als er iets moet worden aangekondigd. De klokken van Sint-Maartens kondigen de nachtwake aan en tijdens de offerande van die wake luiden ze nog maar eens zoals dat de gewoonte is voor overleden mensen van dit kaliber. In het koor staat een grafsteen die bedekt is met een zijden laken waar we vier nieuwe kaarsen zien opduiken die elk zowat 2,5 kilo wegen. De dag van de memorial is er een gezongen misdienst, de 'middelmesse' waar, zoals de gebruiken dat voorschrijven, er tijdens de offerande een portie wijn, vier grote broden en vier pond kaarsen worden geschonken. Elke broederorde, en er zijn er nogal wat in Ieper, is vertegenwoordigd door vier broeders die elk 60 cent krijgen van de kanunniken als een kleine toelage omdat ze zelf elk verplicht zijn om vier misdiensten te houden voor Jan de Vroede. De kanunniken moeten brood bakken uit een korenmaat, een 'zom' van 150 kilo en die uitdelen aan de armen op de dag van de memorial. De uitvoerders van het testament van Jan de Vroede vergoeden de gedane kosten van de memorial met de tienden op 10 hectare gronden die voornamelijk liggen in de parochies van Brielen en Sint-Jacobs. Die eeuwige missen mits betaling, zijn schering en inslag in die dagen. Waar zijn die trouwens gebleven op vandaag? De 1ste maart van 1358 komt er opnieuw zo'n vehikel voor juffrouw Agnes de Rike. Zij zelf kan maar 4 Parijse marken betalen, maar andere godsvruchtige personen leggen bij zodat één en ander eeuwigdurend kan worden georganiseerd. Er wordt overeengekomen dat de mis zal doorgaan in de kerk van Sint-Niklaas tussen de eerste en de derde 'scelle' van Sint-Maartens.

1357: een conflict met de gilde van Sint-Niklaas

De cartularia gaan zo maar verder, meer dan 100 archiefstukken uit de bestuursperiode van Alard van Dentergem, allemaal van weinig belang; aankopen van rechten, onteigeningen, ruiltransacties en allerhande andere regelingen. Rond 1357 rijzen er grote meningsverschillen tussen de kanunniken en het machtige broederschap van de gilde van Sint-Niklaas. De gilde heeft een kapel gebouwd in de Boezingestraat naast een soort infirmerie en gasthuis voor hun zieke leden. Op 6 oktober 1357 hebben ze toelating ontvangen van paus Innocentius VI om er 2 kapelanijen te stichten met de nodige huisvesting voor kapelannen. Zo kunnen er misdiensten worden opgedragen en kunnen de sacramenten

toegediend worden aan de mensen die in het verpleeghuis verblijven en mogen ze ook hier begraven worden. De voorgeschiedenis uit de 'Rubrum files' kennende, kan je zo zien dat de kanunniken van Sint-Maarten niet akkoord zullen gaan met de plannen van de gilde van Sint-Niklaas. Het privilege is naar verluidt van nulwaarde omdat deze enkel kon bekomen worden door de waarheid te verzwijgen en gaat totaal in tegen de eigen privileges en rechten van de Sint-Maartensproosdij. De Ieperse procureur en schepenen beseffen dat de hele discussie de verkeerde kant uitgaat en ze willen kost wat kost schandalen en processen vermijden. Ze stellen voor om zich als onderhandelaar tussen de partijen te plaatsen, wat ook aanvaard wordt. Op 6 december 1358 komen ze met een evenwichtig voorstel op de proppen. De abdij zal de nieuwe kapel goedkeuren en inzegenen. Het broederschap zal een grote klok laten luiden en een kleine klok die ze 'scelle' noemen. Ze krijgen precies één altaar waar ze twee stille misvieringen mogen organiseren. Eén uur vroeger dan de eerste mis bij Sint-Maartens en een tweede na de laatste diensten van de abdij. De zon- en feestdagen mogen ze twee gezongen missen houden met alles erop en eraan.

De keuze van de koster

Maar het zijn enkel de twee kapelaans en de koster die hiervoor de autoriteit krijgen, of eventueel een plaatsvervanger. Ze krijgen de kans om op 3 speciale feestdagen per jaar een gezongen en plechtige misviering te houden voor alle leden van hun broederschap, op het uur dat ze wensen. De genoten van het broederschap mogen de eerste kapelaans van hun keuze voorstellen aan de bisschop die ze natuurlijk nog dient goed te keuren. Ten minste dat mogen ze de eerste keer. Daarna is dat recht enkel voorbehouden aan de proost van Sint-Maartens. De keuze van de koster ligt in ieder geval altijd bij de proost. Die zal trouwens functioneren op kosten van de gilde. Alle offerandes, in de kapel of in de handen van de kapelaans, zijn voor de abdij. De giften worden gepreciseerd: geld, zilver, kaarsen, was, brood en wijn. De rest wordt gelijk verdeeld onder de gilde en de abdij. De kapelaans mogen de biecht horen bij de zieken van het verpleeghuis en mogen de laatste sacramenten toedienen indien ze niet meer in de mogelijkheid zijn om ontvangen te worden in de

parochiekerken. De gilde krijgt geen eigen begraafplaats en er zullen geen uitvaartdiensten of herdenkingsmissen worden georganiseerd in de kapel. Ze moet trouwens volledig en vrijwillig verzaken aan alle privileges die ze gekregen hebben van de paus. Elke inbreuk zal voortaan bestraft worden met een geldsom. Er volgen nog meer details die aantonen dat deze regeling beduidend complexer is dan wat de proosdij vroeger gewoon was. Op 4 januari 1359 kan de regeling van start gaan nadat alle partijen er hun goedkeuring aan hebben gegeven.

27 augustus 1359: de moord op procureur Georges Belle

Tijdens de laatste jaren van Alard van Dentergem wordt Ieper weer het toneel van onrust en rellen. De commotie en de volksoptstanden zijn schering en inslag geworden en nemen stilaan gewelddadige en wrede vormen aan. De 26ste juli van 1359 komt graaf Lodewijk van Male naar Ieper. De volders en de wevers maken van de gelegenheid gebruik om er op een tumultueuze manier hun eisen uit te schreeuwen. Ze willen de stadswetten terug die werden ingevoerd ten tijde van Artevelde. De graaf beseft dat de toestand precair is in Ieper en laat veiligheidshalve zijn dochter, de jonge hertogin, vertrekken van de stad. Tijdens de nacht die daarop volgt, verkiest hij ook zelf met stille trom te vertrekken. Vanaf dat moment is het gemeen aan de macht. Daags na Hemelvaartsdag nemen de ambachtslieden alle magistraten gevangen en nu begint een spel van afpersing. Niemand komt vrij zonder eerst aanzienlijke sommen losgeld te betalen. Twee weken lang blijven de ambachtslieden met hun wapens de markt bezetten. De 27ste augustus vermoorden ze procureur George Belle op bloedige wijze en sleuren ze enkele vooraanstaanden vanuit hun cel naar de Grote Markt waar ze in stukken worden gehakt. De 4de oktober worden de schepenen Jan van Dixmude en Jan Stassin onthoofd. Net zoals trouwens Jan van Douai, de klerk van de stad. Op de dag van Sint-Maarten, 11 november 1359, wordt de gevangenis van de baljuw geforceerd en worden de vrijgelaten gevangenen uit Ieper verjaagd. Rond Pinksteren van het jaar 1361 is de revolutie nog altijd aan de gang. De massa grijpt de recent aangekomen nieuwe baljuw Jan de Prisenare bij de lurven en onderwerpt hem aan de meest ruige foltering. Twee weken later

werpen ze de stakker door de ramen van het belfort en wordt hij ostantatief verder in stukken gehakt op de marktplaats.

Denis Paelding wordt de nieuwe proost in 1361

Pieter de Jonghe verdwijnt eveneens in stukken van een en de broer van de baljuw verliest er letterlijk het hoofd bij. Op 24 augustus komt de heer van Diksmuide aan met de grafelijke troepen met de bedoeling om orde op zaken te stellen. Maar hij geraakt zo maar de stadsmuren niet binnen. Voor zijn ogen worden vier van zijn soldaten gelyncht. Hij slaagt er toch in om de stad binnen te breken en de weerstand van de ambachten te breken. De 31ste augustus, die van Diksmuide heeft het vuile werk opgeknapt, komt Lodewijk van Male terug naar Ieper. Het is een moorddadige zomer geweest. Hij is bereid om de lokale gemeenschap vergiffenis te schenken op voorwaarde dat de aanstokers van de revolutie op een passende manier kunnen worden gestraft. Het lijkt er sterk op dat de kanunniken tijdens deze woelige periode van onheil niet belaagd werden door de meute. Dat heeft waarschijnlijk te maken met de wijsheid en de voorzichtigheid van hun proost. Alard wordt nog een laatste keer vernoemd op 12 augustus 1361. Op 26 oktober overlijdt de proost na een periode van leiderschap van ongeveer 35 jaar. Geen enkele proost heeft het zo lang uitgehouden, zelfs proost Hugo in vroegere dagen, met wie Alard zoveel gelijkenis vertoonde. Hij is er in geslaagd om de proosdij met waardigheid te besturen en de rechten van de abdij in deze turbulente tijden te hebben gevrijwaard.

23. Denis Paelding (1361-1383)

Denis Paelding behoort tot een steenrijke en vooraanstaande familie van lakenwevers die zich in het verleden regelmatig verbonden heeft met telgen van de machtigste huizen. Vanaf 1238 zijn de Paeldings bijna ononderbroken terug te vinden in het stadsbestuur waar ze de belangrijkste posten hebben bezet. François Paelding, een man met een indrukwekkende staat van dienst, heeft het tussen 1354 en 1372 geschopt tot proost van de abdij voor Voormezele. De vader van Denis heet André en de nieuwe proost heeft trouwens een broer die eigenaardig genoeg

dezelfde naam draagt. Zijn neef André leeft al sinds zijn dertiende in de abdij van Sint-Maarten en zal samen met zijn oom, de proost, een hevige verdediger van de stad blijken, als die tijdens het beleg van de Engelsen en de Gentenaars maandenlang onder vuur zal komen te liggen.

Problemen met de tienden van Langemark

Maar zover zijn we nog niet. Het feest van de installatie van proost Denis vindt plaats in de meimaand van 1362. Van het stadsbestuur krijgt hij drie vaten excellente wijn. Dat kunnen we afleiden uit de prijs van 50 pond. Na enkele macabere jaren wordt de stad weer onder controle gehouden door de troepen van de graaf en zijn de Ieperse moordenaars berecht voor hun wandaden. Ieper geniet nu van een lange periode van rust. Het kapittel zelf krijgt problemen met haar tienden in Langemark. Meer bepaald met Jan Battin en zijn vrouw, juffrouw Catherine die de weduwe is van Boudewijn Scelewen. Ze hebben een leen in pacht van de graaf van Vlaanderen, waarop Sint-Maartens meent recht te hebben op enkele tienden. De baljuw en de wetheren van Ieper-Ambacht vaardigen drie personen af om de zaak te onderzoeken en de partijen geven aan dat ze hun bevindingen zullen respecteren. Na gesprekken met ouderlingen en mensen van goede wil uit de regio, komen ze tot de vaststelling dat de proosdij het gelijk aan zijn kant heeft. Een zekere Jan Minne, burger van Ieper, heeft een eeuwigdurende rente van 45 Parijse ponden gekocht aan Ysore van den Broucke en zijn vrouw Marie. De rente behelst eigendommen in Hoogstade. Jan van Amman gaat in beroep tegen de transactie. Hij claimt dat hij die rente al eerder in zijn bezit heeft gekregen via de ouders van Ysore van den Broucke. Jan Minne wordt nu op zijn beurt gedagvaard door de baljuw van Veurne en zijn procureur (zijn 'crichouder'). Hij moet zich voor de schepenen van Veurne komen verantwoorden waarom hij die eigendommen in Hoogstade gekocht heeft aan Ysore van den Broucke, keurbroeder in Veurnambacht en wat volgens de reglementen van de kasselrij verboden is. De procureur wijst er op dat de transactie frauduleus is en schade heeft toegebracht aan de eigendommen van de graaf van Vlaanderen. Hij eist confiscatie van de rechten en krijgt zijn zin als de 14 schepenen Jan Minne op 22 maart 1369 bij verstek veroordelen.

Werken aan de toren van de Sint-Maartenskerk in 1370

Enkele maanden later versast Lodewijk van Male deze rente naar de kerk van Sint-Maarten om er een eeuwigdurende herdenking te houden voor zijn voorgangers Robrecht van Bethune (die hier begraven ligt), en Lodewijk van Nevers. De helft van het geld mag besteed worden op de verjaardag van Robrecht, misdiensten op de vooravond en een plechtige mis op de dag zelf. Er wordt een kleine toelage voorzien voor de geestelijken die de plechtigheid voordragen. De andere helft gaat naar een herdenking van de eveneens lang overleden graaf Lodewijk van Nevers. Zijn opvolger. In 1370 wordt er gebouwd aan de toren van de Sint-Maartenskerk. Om de kosten enigszins te recupereren, schrappen de voogd en het schepencollege op 2 augustus voor twee jaar alle boetes die de geestelijken moeten betalen aan de stad Ieper. Het is niet bekend of die boetes ook te maken hebben met bijvoorbeeld de taksen. De cartularia brengen trouwens ook niets aan het daglicht over de periode tussen 18 maart 1379 en 20 januari 1385 en dat mag zonder twijfel toegeschreven worden aan de ernstige gebeurtenissen die zich tijdens die jaren afspelen in de stad. In 1378 zien we in Vlaanderen een nieuwe burgeroorlog ontstaan. Alles heeft te maken met de nieuwe belastingen die Lodewijk van Male aankondigt en dat allemaal om zijn zotte kosten en zijn perverse uitgaven te dekken. De mistevredenheid die eerst uitbreekt in Gent, zal snel zijn toegang vinden in Brugge en Ieper waar bisschop Pieter van Orgemont op 20 april van 1379 toch nog op bezoek kan komen. In de meimaand van 1380 zou dat niet meer mogelijk geweest zijn. De opruiing van het volk heeft geleid tot een open oorlog binnen de stad en een algemene publieke ongehoorzaamheid en anarchie.

De aardbevingen van 1380

De kanunniken en de andere geestelijken voelen die aan den lijve. De oproerkraaiers leveren binnen de stadsmuren slag met de medestanders van de graaf en als ze hier mee klaar zijn, roepen ze de Gentenaars die op hun beurt grote plunderingen en

verwoestingen aanrichten in Ieper en in het Westkwartier. De 29ste december van 1380 herwint de graaf opnieuw de controle over de stad. Op 1 februari 1382 valt de stad opnieuw ten prooi aan de revolutionairen die op 7 mei op hun beurt verslagen worden door de goede burgers en de notabelen van de stad die hen verplichten om af te druipen. Maar dat belet Filip van Artevelde niet om op 24 mei Ieper binnen te vallen en zijn woede te koelen op elke partij die zich vijandig opstelt tegen zichzelf en zijn medestanders. Zijn vrijheidstrijders gaan trouwens nog een stuk verder. Ze pakken de priesters en geestelijken aan omdat die in hun preken aansturen op gehoorzaamheid tegenover de graaf en zich openlijk uitspreken tegen de excessen van de revolutie. Aanvankelijk is er nog geen sprake van fysieke geweldplegingen, maar de oproerkraaiers profiteren volop van twee opeenvolgende aardbevingen die zich onverwacht voordoen in de stad en die grote schade berokkenen aan de huizen. De aardbevingen hebben de bevolking de stuipen op het lijf gejaagd. ‘Het is verdorie de schuld van de priesters’ roepen enkele oproerkraaiers. Hekserij. Ze hebben God om een straf gevraagd en hebben ons zware schade toegebracht via die aardbevingen. Het volk, in zijn lichtgelovigheid en zijn onwetendheid, volgt zonder meer die stelling van hekserij en zet 5 geestelijken gevangen. Kanunnik en deken Gui Hildebrand van Sint-Maartens, Jan Rovers, wachtmeester van de Minderbroers (de Kapucijnen), de prior van de Augustijnen en 2 Predikheren. Ze worden op 8 november onthoofd. We staan op een dag of twintig voor de slag van Westrozebeke, een alles beslissende dag, die nu wel erg dichtbij komt. De koning van Frankrijk is op komst naar Vlaanderen om de autoriteit van de graaf te herstellen. Schrijvers Feys & Nelis vatten het heel erg kort samen. Op 18 november zijn de Fransen heelhuids over de verdedigingslijn van de Leie geraakt en ze staan nu al in Komen.

De proost trekt in 1382 naar Zillebekevijver

Van daar gaat het naar Zillebekevijver waar ze hun kamp opslaan en het bezoek krijgen van een Ieperse delegatie onder leiding van de proost van de abdij van Voormezele. De proost is vergezeld van 12 Ieperse notabelen. Samen bieden ze de koning de sleutels van de stad aan en nodigen ze hem uit om Ieper in te nemen. De jonge koning blijft vijf dagen en besluit dan om op te rukken naar Brugge. Filip van Artevelde wil de Fransen de doorgang beletten

en sterft zijn dood in Westrozebeke nadat hij op 27 november 1382 samen met de hoop en de verzuchtingen van Vlaamse steden ten onder is gegaan tegen de Franse overmacht. De schrijvers van de cartularia blijven in 1884 even stilstaan bij de fatale veldslag. Er zijn nu 5 eeuwen voorbijgegaan en ze stappen niet zonder de nodige emotie over de heuvelruggen van het dorp Westrozebeke, op zoek naar sporen van 1382. Maar buiten één bordje boven een cafeetje met het opschrift 'In de Philippe van Artevelde', is er niets meer terug te vinden. Vanaf dit moment valt Ieper weer in zijn normale plooi. De stad wordt nu bestuurd door mannetjes van de graaf die er erg op hun hoede voor zijn om nieuwe avonturen aan te gaan. Maar de Gentenaars hebben hun troeven nog niet allemaal uitgespeeld en trekken weer te velde waar ze in mei 1383 de hulp krijgen van een omvangrijk Engels leger onder leiding van Henri Spencer, de bisschop van Norwich, die in Vlaanderen grote kuis wil houden onder het mom van een kruistocht voor paus Urbanus. De Engelsen maken zich in geen tijd meester van het Westkwartier. Op 9 juni 1383 worden ze signaleerd in de buurt van Ieper, waar ook de Gentse legers toestromen. De schrijvers laten de gebeurtenissen van het beleg van Ieper achterwege. Anderen hebben het voldoende gehad over de heldhaftigheid van de Ieperlingen en over hun gedenkwaardige overwinning.

Denis Paelding wordt gevangen genomen

De herinnering aan de strijd, zal met het verstrijken van de jaren wel wat gekleurder zijn geworden. Dat vermoeden ze in elk geval. Feys & Nelis beperken zich tot de voor de proosdij relevante gebeurtenissen. Proost Denis Paelding wordt al van bij het prille begin van het beleg gevangen genomen door de vijanden. Namelijk bij zijn terugkomst van een synode in Terwaan de 12de juni. Er komt heel wat losgeld bij te pas vooraleer de Engelsen bereid zijn de proost uit te leveren aan zijn kanunniken. Een van de moedigste verdedigers van de stad is zeker André Paelding, de 33-jarige neef van Denis Paelding die de jongeman al 20 jaar in de abdij onder zijn hoede heeft. De kanunniken beleven het beleg van Ieper actief mee en laten niet na om de inwoners aan te moedigen bij hun verdedigingswerk. Op een bepaald moment worden ze zelf aangeduid om te gaan praten met bisschop Spencer die hen vervloekt in naam van zijn paus, maar de Ieperlingen, in casu

kanunnik Christoffel van Dixmude, laten zich niet van de wijs brengen. Tot de 8ste augustus volgt er een verschrikkelijke belegering, maar bij de komst van het Franse leger, houden de Engelsen en de Gentenaars het voor bekeken. Het beleg heeft 9 weken geduurd. Denis Paelding heeft nog de troost gehad van zijn stad bevrijd te zien, maar hij zal niet lang meer leven. De 15de september overlijdt hij, in januari 1384 gevolgd door Lodewijk van Male waardoor Vlaanderen in handen valt van het machtige huis van Bourgondië. Het beleg heeft een definitief einde gemaakt aan de commerciële en industriële welvaart van de ‘goede’ stad Ieper. De teleurgang is trouwens al veel vroeger aan de gang. De emigratie van Vlaamse wevers naar Engeland is al begonnen sinds 1331 en zal nog een volle eeuw aanhouden. Met daar nog bij die ongelukkige oorlog tussen de graaf en de vereniging van Vlaamse steden, waar de wevers van Ieper ook al bij betrokken waren. Tijdens het beleg van de stad zijn al de buitenwijken totaal verwoest en in brand gestoken. De plekken waar eens vele tienduizenden arbeiders woonden, zijn zo goed als met de grond gelijk gemaakt.

Na 1383 worden de buitenwijken niet meer opgebouwd

De schepenen weigeren een heropbouw van de buitengordel en dat zal ongetwijfeld in samenspraak zijn met de graaf, want samen hebben ze nogal wat eitjes te pellen met het gemeen van buiten de stadsmuren dat het zo vaak te bont heeft gemaakt. De geestelijken die in diezelfde buitenwijken woonden, zien hun kloosters en abdijen verwoest en ze zoeken nu een toevluchtsoord binnen de stad zelf. De komst van het huis van Bourgondië brengt geen verandering aan in deze trieste situatie. De opeenvolgende graven introduceren een nieuwe manier van bestuur dat centralistisch mag genoemd worden. Net zoals dat in Frankrijk het geval was. ‘Een Franse luxe’ noemen ze het zelf. Voor Vlaanderen zal het luxe en misère worden. Te midden van deze geforceerde rust, gaat het leven in de proosdij verder. Bekwame en geschoolde mannen herstellen de schade en handhaven zo goed en zo kwaad mogelijk hun eeuwenoude manier van leven die al met al relatief welvarend mag blijven genoemd worden. Ze blijft energiek haar privileges verdedigen die van alle kanten aangevallen worden.

24. Jan IV (1383-1388)

Sanderus en de schrijvers van de 'Gallia Christiana' vermelden de man niet eens, maar toch zijn er twee stukken die naar de nieuwe proost verwijzen. Uit welk gat hij vandaan komt, weten ook de schrijvers van de cartularia niet. Ze weten wel dat de stad hun nieuwe kerkleider in stijl ontvangt en hem 2 vaten wijn aanbiedt die de stadskas in deze barre tijden 162 pond kost. Enkele maanden na de dood van Lodewijk van Male, doen zijn opvolger Filips de Stoute en zijn echtgenote Margaretha van Male hun blijde intrede in de stad Ieper. Dit gebeurt op 24 april van het jaar 1384, de tweede zondag na Pasen. De ontvangst is schitterend. 'Splendide'. Vooraleer zich aan te melden bij de lakenhalle, trekt de grafelijke delegatie in stoet naar de kerk van Sint-Maarten waar de graaf en gravin ontvangen worden door de proost die bijgestaan wordt door zijn kanunniken.

1385: de belofte van een eeuwige Salve Regina

Na een gebed in het koor, schenken ze twee goudkleurige lakens en een som van 30 pond. Waarschijnlijk neemt het grafelijk echtpaar zijn intrek in een appartement in de abdij van Sint-Maarten, zoals hun voorgangers dat pleegden te doen. Filips de Stoute en zijn echtgenote kunnen met eigen ogen vaststellen in welke trieste toestand de stad zich bevindt. De ruïnes staan er nog. De schade door de vernielingen is nog volop zichtbaar. Ze ondervinden aan den lijve in welke vervelende toestand de abdij zich bevindt en ze vertrekken niet zonder de proost een hart onder de riem te steken en hem alle mogelijke steun toe te zeggen. Een getuigenis van 29 juli 1385 geeft nog betere inzichten in welke ellendige situatie de kanunniken zich eigenlijk wel bevinden na het desastreuze beleg van de stad twee jaar geleden. Zonder de hulp van de inwoners dreigen ze onderuit te gaan. Het kapittel engageert zich noodgedwongen om te eeuwig en dage de 'Salve Regina' te zingen voor de weldoeners van de abdij. Ze zetten het zelf op papier. Tijdens de lange oorlogen die Vlaanderen hebben geteisterd en vooral tijdens het beleg dat negen weken lang heeft gewoekerd, is de abdij tot aan de rand van de afgrond gebracht. Het is zo erg dat de geestelijken niet eens meer voldoende middelen hebben om van te leven. Zonder de hulp van de voogd, de schepenen en zo

veel devote burgers, zouden ze er niet zijn uit geraakt. De kanunniken tonen zich heel erkentelijk voor de hulp die ze mochten ontvangen en beloven om voor altijd, de zaterdag na de vespers, de grote klok te laten luiden om dan achteraf tussen het koor en het schip van de kerk ten processie te gaan en te zingen voor Jezus Christus, de Maagd en al de heiligen. De Salve Regina van de eerste noot tot de laatste. In geval van verzuim of slordigheid, onderwerpen de geestelijken zich aan het hof van Terwaan die hen eventueel mag schorsen of excommuniceren als ze hun belofte niet houden. Ze bieden hun eigendommen aan als borg, en heel speciaal 92 Parijse ponden aan inkomsten afkomstig van de stad Ieper, opzij te zetten. Elke keer dat ze hun belofte verbreken, zullen ze 4 pond hiervan besteden aan goede werken.

De gronden liggen er braak en onbewerkbaar bij

In Ieper geraakt alles stilaan zowat in zijn plooi. De voorbije jaren hebben de kanunniken echter vergeefse moeite moeten doen om aan hun gebruikelijke inkomsten te raken. De mensen bezitten niets meer, hoe kunnen ze dan nog betalen aan de pastoors? Begin 1385 vindt de ontvanger van Sint-Maartens, Jan Dining, het welletjes en beslist hij om allen die schulden hebben aan de proosdij te laten vervolgen voor het schepencollege en het Zaalhof dat de kasselrij van Ieper bestuurt. De Ieperse schepenen gunnen de abdij een twintigtal bebouwde percelen waar ze zelf de grondlasten van konden incasseren en twee gehypothekeerde woningen die aangeslagen waren wegens niet betaalde schulden. Van het Zaalhof krijgen de geestelijken voor enkele jaren het vruchtgebruik van twee stukken grond te Boezinge waarvan de eeuwigdurende rente de voorbije 6 of 7 jaren niet betaald werd. Een zekere Ysore van den Brouke betaalt ook al jaren de jaarlijkse rente van 15 pond niet meer, een bedrag dat ze op de verjaardag van de graven moet overmaken aan de proosdij. 'Het is de schuld van de oorlogen', zegt ze, maar de kanunniken laten ook dat niet langer aan hun neus voorbijgaan. Ze roepen de hulp in van Filips de Stoute die op 20 januari 1386 op bezoek komt in Ieper en daar het bevel geeft aan de baljuw en de wet in Veurne te verplichten om Ysore of aan anderen om hun engagement ten opzichte van de proosdij na te komen. Gravin Margaretha van Male toont eveneens haar goede wil voor de abdij die elk jaar 20 denieren per hectare

moet betalen aan de graaf voor gronden die ze in het bezit heeft gekregen in de stad en de kasselrij van Ieper. Veel van die gronden zijn echter onbruikbaar geworden en liggen er nog altijd braak en onbewerkbaar bij.

De eeuwige herdenkingsmissen zijn een prima handeltje

De geestelijken beweren dat ze onmogelijk die rentes kunnen betalen zonder daarbij de kerkschatten te hypothekeer. Op 22 maart van 1387, laat de gravin de betalingen voor de jaren 1385 en 1386 vallen. Een geschenk van 90 Parijse ponden. Jan van den Spikere, een dokter die in de Zuudstraete woont, krijgt al sinds 1357 een jaarlijkse toelage van 40 pond. Hij en zijn vrouw Agatha vragen de deken en de procureurs van de gilde van Onze-Lieve-Vrouw om op 13 februari 1385 om voortaan een jaarlijkse herdenkingsmis voor hen beiden te organiseren. Een misdienst in het koor van Sint-Maarten. De regeling wordt mee goedgekeurd door de schepenen. Na de dood van Jan van den Spikere of van zijn echtgenote, zal de gilde een jaarlijkse herdenkingsdienst houden met inbegrip van een nachtwake, rouwgebeden en een requiem. De gezongen nachtwake is voorzien op de vooravond van palmzondag. Tien keurbroeders van de gilde zullen de rouwliederen zingen en krijgen hiervoor elk 2 stuivers. De gilde zal 30 stuivers voorzien voor de kanunniken en zal instaan voor de kaarsen, het brood en de wijn voor de offerande en voor 12 denieren voor de diakens. De armen van de stad krijgen jaarlijks brood van de beste kwaliteit. In die tijd wordt het beste brood omschreven als een 'platte foach'. Zo'n foach is één derde kleiner dan een tarwebrood of een plattebrood maar bevat nochtans evenveel gemalen bloem. De gilde waarborgt de betaling van alle kosten met een borg op een huis in de Boezingestraat. Tijdens de ambtsperiode van deze proost, krijgt Ieper nog meerdere belangrijke bezoekers over de vloer. Zo komen op 16 oktober 1386 de hertogen van Berry en van Bourbon, de ooms van de Franse koning Charles VI naar de stad. De volgende dag is het de jonge koning zelf. Jan IV sterft in 1388 en wordt opgevolgd door Christophe van Dixmude.

25. Christophe van Dixmude (1388-1397)

De nieuwe is er opnieuw een van standing en komt uit een schepenfamilie van het zuiverste bloed. De zoon van Denis van Dixmude en Catherine Paelding en bijgevolg dus de neef van de in 1383 overleden proost Denis Paelding, de man die hij vergezelde om te onderhandelen met die bisschop Spencer tijdens het beleg van Ieper.

Het Karmelietenklooster is verwoest tijdens het beleg

Een van de eerste obstakels die hij voor de voeten geworpen krijgt, is een dispuut van de Karmelieten die zich blijkbaar van langs om minder aantrekken van de autoriteit van de Sint-Maartensproosdij. Hun klooster is verwoest tijdens de oorlog en ze werden gedwongen om een woning te betrekken binnen de stadsmuren. Meer bepaald in de Hondenstraat, nu natuurlijk D'Hondtstraat, in de parochie van Sint-Jacobs. De woning wordt omschreven als die van Nicolas van Belle. De Karmelieten willen de woning slopen en er een kerkje optrekken met alles er op en eraan zodat er een volwaardige kloostergemeenschap kan wonen, werken en bidden. Ze krijgen van de hogepriester van de Karmelieten hiervoor de toelating die natuurlijk frontaal ingaat tegen de rechten en de privileges van Sint-Maartens en meer bepaald tegen de regeling van 27 april van het jaar 1265. De kanunniken verzetten zich zoals we dit van hen gewoon zijn en de Karmelieten doen een beroep op de Heilige Stoel. Op 24 maart 1389 komen ze tot een overeenkomst. De Karmelieten mogen hun kerk aanbouwen aan de noordkant van de Sint-Jacobskerk die ze 'Onderlat' noemen. Ze mogen er hun onderdak en kloosterinfrastructuur bouwen op voorwaarde dat ze geen inbreuken zullen doen aan de werking en de rechten van de parochiale kerk en de lokale parochianen zelf. De Karmelieten krijgen de toelating om hun eigen mensen te begraven in hun kerk. Of vreemdelingen. Op voorwaarde dat ze een vierde van de inkomsten afstaan aan de proosdij. Voor de rest moeten ze zich houden aan de regelingen die met de 3 andere kloosterorden zijn afgesproken.

De Scaetshoeve in Boezinge wordt kerkelijk eigendom

De materiële toestand van de zijn abdij blijft het grootste zorgenkind voor proost Christophe. Er valt nog heel wat schade te herstellen. Veel verliezen moeten nog worden goedge maakt. Op 10 maart 1389 krijgen ze een schenking van Margaretha, de moeder van een van de kanunniken en de weduwe van Eustache van Bets. De abdij krijgt de ‘Scaetshoeve’, een boerderij met 5 hectare grond in Boezinge. De abten van Voormezele en Zonnebeke zijn getuige van de transactie die verder nog gewaarborgd wordt door een pand van 36 pond voor het geval een van haar erfgenamen de schenking zou aanvechten. De ontvangers van de proosdij, Jan de Peckelare en Jan Dining, gaan verder met de recuperatie van de gemiste inkomsten en slagen er in om de hand te leggen op een dozijn kleine woningen in de stad. Met de hulp van de ‘Zael’, krijgen ze voor vrij lange tijd opnieuw het vruchtgebruik over gronden in de parochies van Langemark en Sint-Jan. En er is ook sprake van de gronden van een zekere Jan van Reninge. Er zijn twee zaken die Jan van den Hille, de econoom van de abdij, voor zijn eigen rekening neemt. Het kapittel bezit een rente van 3 zakken haver op 7 hectare grond van een leen in Passendale, dat beboerd wordt door Margaretha, de dochter van wijlen Lodewijk, bastaard van Lichtervelde, en haar man Willem van der Beerst. Het echtpaar heeft het nu al 15 jaar vertikt om ook maar één kilo haver te leveren aan de proosdij en dat mag nu maar eens afgelopen zijn! Ze worden voor de baljuw gedaagd en ook de mannen van het leen van Wautier van Moorslede worden gedagvaard als medeleenhouders. Ze dagen allemaal op en erkennen de schuld.

De pachters krijgen kortingen door de crisis

Ze merken op dat de lange oorlogen in Vlaanderen het onmogelijk gemaakt hebben om inkomsten te genereren op hun gronden en dat de graaf van Vlaanderen en andere heren zowat over heel Vlaanderen kortingen en uitstel van betaling geven aan pachters die zich in de zelfde situatie bevinden. Is het dan niet mogelijk dat de Ieperse abdij ook dergelijke steunmaatregelen treft? Keldermeester Jan van den Hille laat zich inpakken door hun argumenten en stelt zich tevreden met de haver van 3 hele jaren in plaats van 15. Hij laat de rechtszaak vallen, maar vermeldt er tot slot nog bij dat dit

geen enkele waarborg voor de toekomst inhoudt. De regeling wordt op 25 mei 1394 genoteerd voor het hof van Moorslede. Jan van den Hille trekt eveneens naar de schepenen van Lodewijk de Haze, de bastaard van Vlaanderen, heel specifiek naar Elverdinge en Vlamertinge waar hij op 7 juni 1394 de hand kan leggen op 4 hectare grond in Vlamertinge met een rente van 9 rasieren haver en 4 kippen, vergoedingen die al 17 jaar lang niet meer werden betaald aan het kapittel. Graaf en hertog van Bourgondië Filips de Stoute en Margaretha van Male tonen eveneens alle begrip voor de verliezen en de schade die de abdij geleden heeft door de oorlog die de Engelsen op Vlaams grondgebied hebben uitgevochten. De volledige vernietiging van de Ieperse buitenwijken tijdens het beleg van 1383 heeft gezorgd voor een verlies van 1.000 ponden aan rente. In februari en april van 1392 bevestigt het grafelijk echtpaar de volle eigendom en rechten die de abdij sinds 40 jaar bezit in Vlaanderen en Artesië. Ze krijgen een vrijstelling van betaling van 300 ponden voor de gronden die ze voor de graaf in leen houden. De hertog profiteert enkele jaren later volop van de goodwill die hij heeft opgebouwd met zijn abdijen in Vlaanderen. In 1394 wil hij een expeditieleger naar Hongarije sturen om er te vechten tegen de Saracenen en er het christendom te verdedigen.

De proosdij heeft de branding overleefd

‘Kan de kerk een bijdrage leveren in de kosten?’ Dat is de vraag die Filips stelt in februari 1393 als hij komt logeren in de abdij van Sint-Maartens. Ondanks de povere toestand van de Ieperse kerk, staan ze hem een bedrag toe van 500 pond, een bedrag dat in 2 keer zal worden uitbetaald. In september 1394 komt Margaretha van Male nog eens naar Ieper. Ze wordt vergezeld door haar zoon Jan van Nevers die later bekend zal geraken als Jan zonder Vrees, de toekomstige graaf van Vlaanderen. Een jaar later zal Jan ook ten strijde trekken tegen de ongelovigen waar hij op 25 september 1396 flink tegen de lamp zal lopen met een fikse nederlaag en een gevangennamen in Nicopolis. Na de betaling van een pak losgeld komt de jongeman op paasmaandag 1398 terug naar Ieper waar de kanunniken nog hun deel van die som, 180 pond, mogen afdokken. Die laatste komst van de graaf in spe naar Ieper, zal Christophe van Dixmude niet meer meemaken. Vermoedelijk is hij overleden tijdens het jaar 1397. De nieuwe proost Willem III Peel

is nu aan zet. Met hem duiken we, in latere geschriften de 15de eeuw binnen! De proosdij van Sint-Maartens heeft de forse branding van de desastreuze jaren 1300 met vallen en opstaan overleefd.

De Vierde Ipersche Cronicke

De groei van de eerste Vlaamse steden

De steden van Vlaanderen zijn haast mythisch

De steden van Vlaanderen zijn beroemd. Haast mythisch. Ondanks het feit dat hun archieven van voor 1275 zo goed als leeg zijn. Er is wel geen tekort aan grijze en onbekende vlekken die nog moeten worden opgehelderd. En er bestaan vooral veel hypothesen die wel eens mogen onderworpen worden aan wat kritiek. Dat allemaal schrijft de Franse historicus Alain Derville die een trits historische boeken heeft geschreven over de middeleeuwse jaren van Vlaanderen en Frans-Vlaanderen. Of de man, geboren in 1924, anno 2013 nog leeft, weten we niet voor 100% zeker. Maar één ding weten we wel: we zijn onmiddellijk geïnteresseerd in zijn manier van schrijven en we worden vooral aangetrokken door zijn blijkbaar onmetelijke kennis van het verleden van onze streek. We houden met plezier halt bij zijn boek 'Les villes de Flandre' en we gaan samen met hem op zoek naar andere 'waarheden' die uiteindelijk geschiedenis zo boeiend en wulps maken. Zijn studie van de Vlaamse steden vangt aan rond de jaren 900 wanneer de meesten onder hen het daglicht zien. Er is al heel wat geschreven, vertelt Derville. Tussen 1835 en 1864 zijn er vijf dikke boekdelen van de historici Warnkoenig en Gheldolf verschenen die de geschiedenis van Vlaanderen voor 1306 uitvoerig hebben toegelicht. Een geschiedenis die al met al rustig en kalm wordt beschreven en die een wat provinciaals sfeertje afgeeft aan het Vlaanderen van toen. Daar komt vanaf 1905 verandering in wanneer het genie van een zekere Pirenne er voor zorgt dat Vlaanderen wel op de Europese kaart komt te staan. Tussen de regels proef je het cynisme van Alain Derville voor al de verleidelijke stellingen die Henri Pirenne in zijn werken naar voren heeft geschoven. 'Waarom werden ze zo weinig in vraag gesteld en achteraf zomaar klakkeloos overgenomen', vraagt hij zich af.

De pseudo-stadjes van Vlaanderen

In 1469 telt Vlaanderen maar liefst 53 Vlaamstalige steden, maar bij dit aantal zitten er een aantal tussen die amper 135 inwoners kennen. Er wordt in onze geschiedenisboeken blijkbaar erg genereus omgesprongen met de term 'stad', terwijl de Franstalige steden zich beperken tot Rijsel, Douai en Orchies en waar zowat

200 pseudo-stadjes er uit gebonjourd werden. Onze schrijver is niet mild. Veel te veel historici hebben enkel uit de ogen van Gent, Brugge en Ieper gekeken. De Vlaamse schrijvers hebben zich bewust beperkt tot de Vlaamse steden en hebben geen oog gehad voor Franstalige steden zoals Arras, Douai, Rijsel, Sint-Omer en zelfs Doornik. Vreemd toch dat de Vlaamse geschiedschrijvers weigerden om een blik te werpen over de taalgrens met Frankrijk. Voor de jaren 1200 zijn de archieven van de Vlaamse steden zo goed als leeg terwijl die van Sint-Omer werkelijk uitpuilen van de informatie. Wat er zich achter de rivier de Aa aan oude teksten bevindt, had precies gebruikt moeten worden om wat meer klaarheid te scheppen in de mistige jaren van het ontstaan van de Vlaamse steden. De befaamde en flamingante historicus Verhulst (+2002) krijgt ook al een sneer. 'Zijn werk is een afkooksel van dat van Pirenne.' Rond de jaren 900 is er amper sprake van steden. Vlaanderen is een ideale uitkijkpost en niet veel meer.

Bryggja, de Noorse naam van Brugge

Maar de Vlamingen hebben wel een neus voor zaken en ontwikkelen economische activiteiten als geen ander. En dat leidt tot de bouw van de eerste kernen die de eerste honderden jaren al met al weinig sporen nalaten in de archieven. Aan de Franse kant van Vlaanderen is dat wel anders. Drie steden zien het eerste daglicht in diezelfde periode. Eerst en vooral Sint-Omer rond het jaar 900, maar ook Ardres dat al uitgebreid in zijn archieven laat kijken in 1070 en Calais beschikt ook al over heel interessante geschriften vanaf 1165. Toch zijn ze nooit in het vizier gekomen van de Vlaamse geschiedschrijvers wanneer die begonnen zijn met hun zoektocht naar de wortels van de Vlaamse steden van hun keuze. Op het einde van de 9de eeuw is het graafschap Vlaanderen welvarend en rustig en vreedzaam. Bizar dat Derville de kwaadaardige era van de Noormannen over het hoofd ziet. Er is amper sprake van een stedelijk netwerk. In het zuiden zijn er de eertijds Romeinse steden. Cassel is gestorven, Boulogne is zieltoegend. Er is alleen maar het meeste bekende Terwaan die de export van het Artesische graan via de Aa richting Vlaanderen onder controle houdt. De abdij van Sithiu (Sint-Omer) is, dank zij zijn 'polypticum' van rond 850 ook al bekend. Het Westland ademt de sfeer van de zee uit. De havens van de Canche (Quentovic) en

de Ijzer (Iserae Portus) die te maken krijgen met de Saksen en de Friezen die er lakens komen verkopen en hun graan aankopen. Meer noordelijk langs de kust is er niets buiten een aanlegplaats, een soort steiger, die de Noorse naam 'Bryggja' met zich mee draagt en waar af en toe wel eens een boot aanlegt. Google leert me dat er in Noorwegen ook al een stad bestaat met de naam Bryggja. Zijn bewering kan dus inderdaad kloppen.

De steenrijke abdij van Sint-Bertinus

Jaren van groei en welvaart staan voor de deur en zullen zorgen voor het ontstaan van bevolkingskernen. Dat is zeker het geval voor de abdij van Sithiu waar de koning al in 873 een vrijdagmarkt tot stand laat brengen. En die markt dient niet om de stedelingen van voedsel te voorzien, zoals geschiedkundigen dat verklaren, want die zijn er al langer in het toenmalige Sint-Omer. Neen. De vrijdagmarkt komt er als een verlengstuk van de economische activiteit van de lokale abdij, waar er geen sprake is van graan te kopen, maar dit te verkopen aan mensen uit de hele regio. En reken maar dat de Sint-Bertinusabdij steenrijk is. Ze is in het bezit van zowat 100 dorpen of landelijke domeinen. Zelfbedruipendheid, zelfvoorziening, autarkie zijn de sleutelwoorden van de leiders van de abdij. Volgens hun eigen dagboeken uit 850, de 'polyptieken' dus, zorgen de ontelbare pachters massaal voor graan en linnen. Sithiu bezit zelfs wijngaarden aan de Rijn en aan de Aisne en andere gebieden zullen ongetwijfeld een variatie van alternatieve grondstoffen opleveren. Het enige probleem bestaat er in een afzet te vinden voor de overvloedige producten die ze ongetwijfeld kunnen versassen aan de Saksen en de Friezen daar in het hinterland van de Noordzee. Graan wordt geruild tegen textiel. Vanaf de jaren 800 zijn er in dat hinterland een reeks van 'villae', domeinen zoals Quentovic, Fressin en ongetwijfeld ook de villae van Roxem en Westkerke die zich in de onmiddellijke nabijheid van de 'Iserae Portus' bevinden. Maar nergens is er sprake van een stad. Sithiu op zich heeft zelf ook niets weg van een stad.

Het monasterium van Sithiu met zijn twee kerken

Het is een klooster, een 'monasterium' dat van de wereld is afgescheiden door een kloostermuur, ongetwijfeld voorzien van een slotgracht binnen dewelke zich twee grote kerken manifesteren. De kerken van Sint-Omer in het hooggelegen deel, en van St.-Bertinus in de laagvlakte. Plus andere heiligdommen. De begraafplaatsen van de overleden broeders en de huizen van de levenden. Dertig kanunniken in het hoog gelegen gedeelte en 60 monniken bij Sint-Bertinus en verder nog zowat honderd knechten. Vanaf 850 krijgen de arbeiders een jaarlijkse vergoeding, een prebende. Dat kan geld zijn, maar evengoed kunnen ze wat levensmiddelen en kledij toegewezen krijgen. Hier en daar zullen die wel een poging gedaan hebben om een habbekrats te verpatsen buiten de kloostermuren. Maar lang zal dat niet duren. In 877 wordt er al lang niet meer betaald met geld. Het bedienend personeel krijgt zijn producten vanuit zes villae waar zelf een visvijver toe behoort. Je mag er zeker van zijn. In die dagen is Sithiu een abdij die perfect gescheiden is van de buitenwereld. Een heilige enclave. Hier en daar duiken de eerste Noormannen op. Na de dood van graaf Boudewijn I in 879, komen ze op gewelddadige manier terug naar het noorden van het koninkrijk, Vlaanderen inclusief, verwoesten. Abt Raoul van Sithiu heeft gezorgd voor een indrukwekkende beschermende gordel rond de abdij, maar door gebrek aan tijd is vooral de vesting rond de heuvel en de kerk van Sint-Omer maar povertjes. De rechthoekige omheining in het noordwesten zal in de toekomst de grens vormen van Sint-Bertinus. De zuidkant met de kerk van Sint-Omer zal later ingepalmd worden door een of andere kasteelheer die er zijn mottekasteel zal op bouwen, het 'castrum sancti Audomari', het kasteel van Sint-Omer dat uiteindelijk zijn naam zal geven aan de stad die er uit de grond zal spruiten.

De burgensis krijgen elk zowat 18 are grond van Sithiu

Getuigen en kroniekschrijvers vertellen vaak over de schade die de abdij moet hebben geleden onder de Noorse invasies. Eigenlijk is de realiteit nog erger. De koning van Frankrijk schenkt de abdij van Sithiu aan graaf Boudewijn II. De noordelijke zijde van Frankrijk wordt als onverdedigbaar aan zijn lot overgelaten en de

graaf moet er zijn plan mee trekken. De militaire adviseurs van de graaf varen er wel mee. Dorp per dorp, domein per domein worden verdeeld onder zijn ridders. Het fortuin van Sithiu verhuist van eigenaar. De nieuwe meesters van de gronden beschikken voortaan over de inkomsten uit graan en textiel. Niet dat er in die jaren veel sprake is van inkomsten. De hele huishouding van het voormalige Sithiu is door de oorlog ontwricht. Het losmaken van al die domeinen uit de centralistische abdij, bevrijdt hoe dan ook de economische krachten van de streek en maakt het spel vrij voor ondernemen en zaken doen. Een onmiddellijk gevolg hiervan is het ontstaan van de stedelijke agglomeratie van Sint-Omer. De heilige grond van de abdij zelf, wordt verkaveld in 'wereldlijke' stukken van elk zowat 18 are waar de burgers van die dagen, de 'burgenses' of de 'oppidani' hun profijtten mee kunnen doen. Sint-Omer wordt stilaan een stad. Een 'burgus' of 'oppidum'. Een zorgvuldig ingerichte en omringde ruimte met eigen privileges en met eigen stadswallen die het zullen uitzingen tot in 1789. In het jaar 938 krijgt de baljuw van Sint-Omer de titel van 'praetor urbanus'. Urbaniseren. Verstedelijken. Woorden die we kennen. Nu ja, stad? Met elk een lap grond van 18 are moet de bewoning er binnen de stadswallen er ongetwijfeld nog altijd min of meer landelijk hebben uitgezien in die dagen. Een mix van handel en landbouw. Met de aanleg van de eerste straten van Sint-Omer die toch al de allure van de lokale burgers en hun privileges met zich meedragen en daardoor hemelsbreed verschillen van wat tot dan toe bekend is in de bescheiden 'villae' van Vlaanderen.

Sint-Vaast wordt stilaan Atrecht of Arras

De eigenaars van Sint-Omer zijn vrije mensen. Ze moeten wel cijnzen betalen maar ze hebben de vrije beschikking over hun gronden. Het castrum van die eerste stad is van een verbazingwekkende eenvoud. Aan de poorten van de burcht ontstaan er twee marktplaatsen. De kleine 'Viès Markiet' en de 'Grant Markiet' waar graan wordt verhandeld. Van uit die marktplaatsen vertrekken een reeks kleine en grote straten in de richting van de laaggelegen moerassen van de Audomarais. Later zullen die trouwens worden doorgetrokken naar de haventjes aan de Aa. Een andere rijke abdij, die van Sint-Vaast, ligt aan de basis van één van de grootste Vlaamse steden. Atrecht dat later de

Franstalige naam Arras zal toebedeeld krijgen. De streek is welvarend, de zolders van het platteland zijn kwistig met hun oogsten. Van een echte stad is nog nooit sprake geweest. De Galliërs, meer bepaald de Atrebatens, hebben hun bescheiden woonplaats de naam 'Atrades' gegeven, een plek die uitgekozen worden door de Romeinen om er een garnizoen te huisvesten. Atrecht ligt op een interessant kruispunt en zo is er al heel vroeg sprake van de export van laken over heel Frankrijk. Maar met de graanoverschotten wordt aanvankelijk niet zo veel gedaan. Na de Romeinse tijd blijft het slaperig gehucht bestaan op zijn initiële grootte van ongeveer 10 hectare. Het feitelijk ontstaan van de stad Arras vindt zijn oorsprong in de bouw van de abdij van Sint-Vaast rond het jaar 650. In 866 zien we een eerste close-up van de regio. Rond de abdij is het landschap nog helemaal ruraal. 1400 stukken akkerland die in totaal 600 hectare beslaan en vijf primitieve kerkjes, de eerste bidplaatsen waar de landbevolking terecht moet of kan voor geestelijk soelaas. De enkele duizenden bewoners zijn onvoldoende om over enige stad te spreken. In 867 zijn er aan de noordzijde van de abdij twee tavernes opgetrokken die via een weg met elkaar verbonden zijn. Langs deze weg zal wel wat volk hebben gewoond, maar de Noormannen zorgen er in 880 wel voor dat de hele onbeschermd zone uitgeveegd wordt. Abt Raoul gaat zijn abdij in die periode versterken en maakt er een 'castrum' van zowat 6 hectare van die zich later in zuidoostelijke richting zal uitbreiden tot de stad Atrecht.

Ganda, de hoofdstad van de pagus Gandensis

Schrijver Alain Derville kijkt nu naar Gent dat aanvankelijk het territorium is van twee abdijen. Die van Sint-Pieter (Blandinium) en die van Sint-Bavo (Ganda), maar die blijken niet echt een bepalende rol te spelen bij de geboorte van de stad zelf. Gentse archeologen en historici zijn er in geslaagd om doorheen de geschiedenis drie opeenvolgende stadskernen te identificeren. Eerst die op de linkeroever van de plek waar de Leie en de Schelde in elkaar vloeien. Een stadskern die gebouwd is op de resten van de Gallo-Romeinse bouwsels. Hier komt Sint-Amand preken en bouwt hij in 630 een kerkje dat al gauw de abdij van Sint-Bavo wordt. We bevinden ons in Ganda, de hoofdstad van de pagus Gandensis met een haven die in de 9de eeuw de Frankische vloot

herbergt. De zwanenzang van Ganda komt er echter al in 851 en in 879 wanneer de Noormannen er hun kamp opslaan en uiteindelijk de hele boel in brand steken. Kort daarna is er al sprake van een nieuwe bevolkingskern. Gandavum ligt ietwat stroomafwaarts van het vroegere Ganda. Een buurt van 7 hectare rond de Sint-Janskerk, nu Sint-Bavo, die beschermd wordt door een C-vormige aarden wal. In die tijd blijven de Noormannen woekeren en bouwt de lokale burggraaf, op een terrein van 5,5 hectare, langs de Leie en ten noorden van Gandavum, noodgedwongen een beschermende burcht. Zijn 'vetus castellum'. De burcht is de voorloper van het beruchte kasteel van de graven van Vlaanderen, het Gravensteen. Op deze plek komen de haven en de stad van Gent stilaan tot ontbolstering. Aan de poorten van het Gravensteen vertrekken de aders van de 'oppidum', en komen de Korenmarkt en de Vismarkt tot leven.

De landing van Normandië en het ontstaan van Brugge

De oorsprong en de oudste geschiedenis van de stad Brugge is al uitvoerig bestudeerd. 'De uitkomst van die studies is ontgoochelend', beweert Derville in zijn boek; 'de geleerden spreken elkaar de hele tijd tegen. Het komt er op neer dat ze niet weten hoe en wanneer deze stad is ontstaan!' Straffe woorden zijn het. De topografie geeft aan waar Brugge ontstaat. Op een zandhevel, die met zijn hoogte van een meter of tien in het zuiden uitkijkt op het ondiepe water van de Reien en aan de noordkant 6 meter uitsteekt boven de kustvlakte van de Noordzee. Al de Brugse kanalen zijn dus uiteraard kunstmatig en laattijdig aangelegd. De zee heeft niets te maken met de geboorte van Brugge op zich maar veeleer met het ontstaan van een wegverbinding die dan op zijn beurt wel onrechtstreeks er voor zal zorgen dat de stad tot stand zal komen. Brugge ontstaat vanuit een 'castrum' op de weg tussen Oudenburg en Aardenburg. De toponymie is het helemaal niet eens met de topografie! De naam van de stad is Bryggva is op en top een Noorse naam die 'landing' betekent. Zoals in de 'landing van Normandië'. Is Brugge dan toch geboren aan de zee? Zo ja, wanneer? Vandaag ligt Brugge zowat 12 km van de kust verwijderd. De opeenvolgende transgressies van de Noordzee hebben die vlakte met wisselend succes onder water gezet en hebben hier en daar bevaarbare zeegeulen doen ontstaan

die tot aan de stad reiken. Bij het begin van onze nieuwe tijdsrekening, tijdens de eerste Duinkerke-transgressie, is het Noordzeewater doorgedrongen tot aan Fort Lapin zowat 2 km ten noorden van de burcht. Hier in Fort Lapin wordt nogal wat luxueus aardewerk ontdekt. De vondsten geven aan dat het hier commercieel erg actief moet aan zijn toegegaan. Een Gallo-Romeinse nederzetting schrijft Wikipedia. Deze vicus wordt rond het jaar 300 verwoest door de Barbaren en komt rond diezelfde periode trouwens nog eens onder water tijdens de tweede Duinkerke-transgressie. Of er toen een bevaarbaar kanaal was dat het huidige Brugge bereikte, is niet bekend. Er is in elk geval geen spoor van enige maritieme activiteit. Het water trekt zich in de loop van de tijd opnieuw terug.

Emma van Normandië in het Brugge van 1037

Het is pas met de derde transgressie rond het jaar 1000 dat Brugge dichterbij komt te liggen bij de Noordzee. We weten dat Emma van Normandië, de koningin van Engeland en Noorwegen, in 1037 een tijd komt verblijven in Brugge en dat ze voet aan wal zet niet ver van de burcht. ‘Haud longe a castello’ verraden de archieven. Er moet dus in die tijd een haven bestaan in Brugge. Er is trouwens nogal wat energie gestopt in het terugvinden van sporen uit die maritieme wijk rond de oude kerk van Sint-Walburga ten noorden van het kasteel. Maar er zijn geen harde bewijzen gevonden. De hypothese van een havenactiviteit blijft onbewezen. Het middeleeuwse Brugge heeft zich in elk geval niet uitgebreid naar de noordelijke kant van burcht, maar wel naar het zuidwesten, langs de weg die vertrekt van de markt. Precies zoals alle steden die tot stand kwamen in de groeiperiode van de Vlaamse landbouw. ‘Is Brugge ooit een graanmarkt geweest?’ De archeologen leveren geen afdoend antwoord op deze vraag. Ze slagen er in om een klein ‘castrum’ uit de jaren 800-850 te identificeren. Mogelijk een plek die vanaf 854 als schuilplaats diende ten tijde van de Noorse invallen. De grote middeleeuwse burg, zijn compagnon de Sint-Donaaskerk, en ongetwijfeld ook zijn kanalen en zijn molen, dateren uit de regeerperiode van graaf Arnold I (918-965). Voor de rest is er niets. Romeinse overblijfselen zijn er zeldzaam. Onder de Burg zelfs onbestaande. We moeten absoluut niet denken dat Brugge ooit deel heeft uitgemaakt van de verdedigingsgordel die

Rome in de 4de eeuw liet bouwen aan de 'litus saxonicum' om het land te beschermen tegen de Saksische invallen. Alain Derville haalt nog eens uit naar de Vlaamse historicus Adriaen Verhulst die dacht dat de Brugse agglomeratie ooit geboren is uit een Romeinse ruggengraat, verbonden met een heerweg. Er zal ooit wel een Romeinse weg geweest, vermoedt Derville, maar die zal toch nooit deel hebben uitgemaakt van het internationale Romeinse wegennet dat al met al vrij goed gekend is.

Brugge en Sint-Omer zijn in 938 de enige steden

En wat dan met de teksten uit de 'Vita Eligii' uit de 7de eeuw, die het hebben over een 'municipium flandrense' die Brugge moet voorstellen? De hoofdstad van het kleine graafschap van Vlaanderen. Een wat pronkerige titel. Ongetwijfeld een gerechtvaardigde verwijzing naar Brugge als centrumplaats. Maar vergeet al de opgeblazen poeha van geschiedschrijver Pirenne. Er is nog geen noemenswaardige handel en nijverheid in de pagus Flandrensis. Hoe dan ook, die eerste titel van centrum zal veel Vlaamse historici sussen in hun bewering dat Brugge ooit de hoofdstad van Vlaanderen is geweest. In 892 citeren de 'Annales Vedastini' de 'burgus' van Brugge. Een oppidum met poorters. En als er sprake is van poorters, dan betekent dit dat er ook een poort zal zijn. Een document uit 941 lijkt wat meer inzicht te bieden. Het handschrift in de archieven van de Gentse Sint-Pietersabdij vermeldt de verbanning van pachters in 23 dorpen en in 2 'vici', die van Brugge en Antwerpen. Brugge wordt dus in die dagen al beschouwd als een stad en niet als een dorp. Een stad net zoals Sint-Omer in 938. Het is duidelijk dat de burchten de steden voorafgaan. In Sint-Omer zit er een verschil tussen van zowat 20 jaar. De bouw van die burchten zal haastwerk geweest zijn. Een imminente noodzaak om zich te verschuilen voor de vervaarlijke Noormannen in de jaren 880. De aanleg van een stad zal meer tijd en overleg gevergd hebben. De burchten liggen helemaal niet centraal in de steden, maar ze zijn wel dominant. De stadsontwikkeling begint bij de burchten. Een beetje in de vorm van een komeet. Een dichtbevolkte kop met een lange straat als een staart met een hoop parallelle en convergente steegjes. De eerste burchten liggen allen op een heuvel. Kwestie van een goed uitzicht te hebben op de vijand. Maar niet enkel de hoge ligging

speelt een rol. Laaggelegen gronden aan de punt van een schiereiland temidden van de moerassen zijn ook prima. Wat later gevolgd door een marktplaats en een verkaveling van de gronden in de nabijheid waardoor de woonerven haast organisch in een voortdurend uitdijende halve cirkel vermenigvuldigen. Kijk maar naar Aire (Ariën-aan-de-Leie), Lens en eigenlijk ook Béthune en Douai.

Het ontstaan van de moerassteden Rijsel, Douai & Ieper

Hun ligging verraaft eerder een militaire intentie dan een economische context. We bespeuren de noodzaak om zich op korte tijd te beschermen en voelen niet echt een langetermijnvisie. Die nieuwe steden sluiten zich wel nauw aan bij enerzijds de bevolking op de hoogvlaktes van Artesië en het lage land van Vlaanderen, waar ze geboren worden aan de punt van een rivier waar die begint bevaarbaar te worden. Moerassteden noemt Derville ze. Gelegen in de moerassige gebieden bij het water middenin een vallei. Rijsel en Douai zijn prachtige voorbeelden. Ieper wordt vreemd genoeg compleet genegeerd door Alain Derville. Een open wonde in zijn schitterend boek, want de heropbouw van de eerste burcht aan de Kortemeersch, het moerassige gebied in de Ieperse prairie aan de bevaarbare Ieperlee, is precies een schoolvoorbeeld van zijn stelling van het ontstaan van de moerassteden. En ook het tijdstip, het jaar 902, ligt volledig in de lijn van wat hij beweert. We trekken eerst naar Rijsel die zich ontwikkelt tussen de hoge en de lage rivier van de Deûle. De site van Rijsel is haast een eiland, kijk maar naar de naam *Insula*, *Isla*, *Lille*. Het eiland. In het begin moet die hoge Deûle nochtans eerder een moerasachtige plas geweest zijn. We mogen veronderstellen dat hier ooit een dam werd gebouwd om het water van de rivier op te vangen. De nieuwe watermolens in de bocht van de rivier en bij de burcht worden gevoed dank zijn die kunstmatige watertoevoer. Het kanaal van de Baignerie, een schoolvoorbeeld van een investering die een lokale burggraaf ooit heeft gedaan. Het kanaal levert trouwens het water van de slotgracht van het mottekasteel, het ‘castellum’ dat al geciteerd wordt in 1054. De lokale archeologen hebben een vette kluif aan het uitzoeken van de Rijselse bodem. Van de Romeinen vinden ze

niets. 3,6 meter onder de grond van de 'Rue de Paris', van de oude binnenstand, stoten ze op de resten van een straat uit de 7de eeuw.

Was Rijsel ooit het koninklijk domein van Treola?

De, met houten planken geplaveide, straat heeft een breedte van 5 meter en moet zich ooit bevonden hebben op het nieuwe van de lage Deûle. In die dagen is er nog geen sprake van een kunstmatige bevoeiing van de hoge Deûle en van de Rijselse watermolens. Er wordt aardewerk uit de 6de tot de 9de eeuw gevonden. Pottenbakkersovens van het jaar 900. Tekent hier toen al een echte stad voor present? Historici beweren dat dit de plek is waar zich ooit het koninklijk domein van Treola, de 'casa indomnicata', bevond dat in 800 omschreven wordt in de 'Brevium exempla'. Hoe dan ook; Rijsel geldt al heel vroeg als een belangrijk bestuurlijk centrum dat rond het jaar 1000 de hoofdstad wordt van een belangrijke kasselrij van het 'territorium islense' met een eigen zaalhof, een burcht die zich op een hoge motte bevindt net na de laatste bocht van de rivier. En niemand die weet wat er nu eerst was; de bocht in de rivier of het 'castellum'? Rond 1066 sticht graaf Boudewijn V het kapittel van Sint-Pieters en de bouw van de Sint-Pieterskerk. En versterkt hij ongetwijfeld het lokale zaalhof. De geestelijken krijgen een terrein van 10 hectare van de graaf en dat gebied sluit nog altijd nauw aan met de huidige grootte van de Sint-Pietersparochie. Het 'castrum islense' mag dan wel de grootste zijn van Vlaanderen, toch is het meteen ook de jongste en een van de laatst gebouwde kastelen van het graafschap. Een keure uit 1066 preciseert een en ander. Rond het 'castrum' zijn er de buitenwijken, de 'suburbium' en de markt (forum). We zien het beeld van een flink ontwikkelde en dichtbevolkte stad waar de graaf zijn personeel en de kanunniken kan laten verblijven. Rijsel moet dus ontstaan zijn nog voor zijn burcht er gekomen is en dat zien we ook in de atypische niet-centrale ligging van het kasteel.

Douai, de stad met de dubbele identiteit

De origines van Douai (Dowaai) zijn andere koek. De stad wordt geboren op de grens van 2 graafschappen. De pagus van Ostrevant ten oosten van de Scarpe en in het westen de 'pagus leticus'. In de

19de eeuw zullen de mensen in Douai nog altijd twee verschillende oppervlaktematen hanteren. Die van Ostrevant en die van Artesië. Een dualiteit die zich op alle niveaus heeft genesteld. Zelfs tot in de eigen stadsnaam. De rivier de Scarpe fungeert als grens tussen de twee pagi. Hier, in deze grillige context, ziet Douai, een van de grootste steden van Vlaanderen, zijn eerste daglicht. In de 13de eeuw hangt de oostelijke kant van de stad af van de kasselrij van Lens die aan 'Duaculum' of 'Douayeul' zijn eigen wetgeving en zijn schepenen toekent. Ten tijde van de Franken ligt het economisch zwaartepunt wat verder stroomopwaarts aan de Scarpe. In Lambres dat een eigen fiscale wetgeving en een haven met tolrechten bezit die in 911 geschonken werden aan de kerk van Cambrai. Op de linkeroever van de Scarpe, op een heuvel tussen twee moerassige valleien in, woont nogal wat volk. Het is een landelijk gebied dat in 880 ook plat werd gelegd door de Noormannen. Op het noorden van de heuvel zal waarschijnlijk een eerste burcht gebouwd zijn, de 'vetus turris', in een poging om het land te beschermen tegen de terreur. Wanneer de graven van Vlaanderen een aanvang maken met hun expansiepolitiek en een reeks zuidelijke pagi innemen, evolueert Douai voor de Vlamingen tot een strategische locatie. Graaf Arnold I krijgt in het jaar 930 een 'castrum' van 2 hectare toegewezen met een belangrijke landbouwexploitatie. Er komt een kapittel dat kan beginnen met de relikken van een zeker heilige Amé. Daarbij komt de transfer van de vaar- en tolrechten van Lambres.

Graaf Boudewijn sticht Geraardsbergen of Grammont

Aanvankelijk is Douai niet meer dan een kasteel en een haventje, waar zich stilaan ambachtslieden en handelaars zullen vestigen in deze slaperige kronkel aan de Scarpe, die uitgroeit tot een 'castel bourgeois' van enkele hectare met inbegrip van een vismarkt. De rest wordt niet eens beschermd door wallen en wordt helemaal niet verstedelijkt en zullen voor altijd de landelijke buitengebieden van 'Douayeul' blijven. Rond 960-965 wordt er onder impuls van graaf Arnold I een aanvang gemaakt met grote waterwerken in het nieuwe stadje. De Scarpe wordt verbonden met een nieuwe stuwdam in Vitry. Het kanaal is voor die tijd gigantisch en wordt tussen de 6 en de 10 meter diep uitgegraven. Het verval van het water mag er best wezen. 22 m niveauverschil over een lengte van

12 km doet heel wat watermolens draaien. In Douai zelf is het verval 2,75m, ingedeeld in 6 opeenvolgende niveaus waar op een bepaald moment in de tijd 16 watermolens aan het werk worden gezet. De haven van Douai wordt op slag belangrijk. Mondjesmaat ontluiken er nog meer steden in Vlaanderen. Toeval of niet? Maar rond 1070 is er onder andere sprake van Geraardsbergen en Ardres. Graaf Boudewijn VI sticht Geraardsbergen, Grammont, met de bedoeling om er controle uit te oefenen op de markten van Vlaanderen, Henegouwen en Brabant waar er op dat moment amper sprake is van steden. De graaf beslist om een onbeschermd 'oppidum' te bouwen aan de rechteroever van de Dender. De ligging van het nieuwe Geraardsbergen is ideaal. De moerassige vallei is hier minder breed en vergemakkelijkt de doorgang van een weg tussen Gent en Brussel. Er wordt een nieuwe bevolking aangetrokken door de schenking van gronden, vijvers en weiden. Een burcht komt er niet, de bevolking moet zelf zijn vrijheden en stadskeure maar zien te verdedigen.

De voorhavens van de Vlaamse steden

Ardres wordt een beetje om dezelfde reden opgebouwd op een afstand van 20 km ten noorden van Sint-Omer. De naam 'Ardres' komt van het Vlaamse 'arde' of 'aarde', zoals in 'Oudenaarde', en staat synoniem met land en grasland. Rond 1067 is er sprake van een kroeg waar de herders samen komen. Hier, rond deze herberg ontstaat stilaan een gehucht. De eigenaar zelf woont wat verderop in Selnesse, een vroegere Romeinse site aan de moerassige rand van de kustvlakte. Rond de herberg legt hij een bos aan en wat later is er sprake van een sluis, een molen en een vijver. Er wordt een kunstmatige heuvel opgetrokken, een motte met een toren die opgetrokken wordt met balken van Selnesse. Hij krijgt van zijn leenheer de toestemming om in Ardres een klein stadje aan te leggen, een 'oppidulum' die hij op de klassieke manier laat omwallen door een kroonvormige slotgracht. Centraal komt de donderdagmarkt. Het stadje zal bestuurd worden net zoals in het naburige Sint-Omer. Een kasselrij met pairs, baronnen en schepenen. Vanaf 1068 komt er een kapittel, de kerk mag uiteraard niet ontbreken, met tien kanunniken die voldoende relieken met zich meebrengen om de bevolking onderdanig en dus gelovig aan zich te binden. Wat later wordt er trouwens nog een tweede

slotgracht aangelegd. Rond 1200 zal het schepencollege van Ardres beslissen om een echte stadsgordel te bouwen zoals dat het geval is in Sint-Omer. Ardres wordt dus ontworpen als een klein feodaal centrum met eigen administratieve, religieuze en economische bevoegdheden. Achteraf zullen enthousiaste archeologen ontdekken dat die fameuze eerste slottoren van Ardres eigenlijk maar een groot huis met drie verdiepingen was. En zonder enige militaire betekenis. Rond en vanaf 1165 ziet een derde generatie van steden het daglicht. De voorhavens langs de kust zijn aan het uitdijen. Calais, Grevelingen, Mardyk, Duinkerke, Nieuwpoort, Oostende, Damme en Biervliet.

Van Wissant tot in Brugge

Op het einde van de Romeinse periode, rond 270, staat de hele Vlaamse laagvlakte onder water door de tweede Duinkerke transgressie. Daarna settelt de kustvlakte zich en doet de verzanding zijn nodige werk over de hele kustlijn tussen Wissant, wit zand, en Brugge of zoals Dante het pleegt te zeggen 'tra Guizzante e Bruggia'. Tijdens de Frankische eeuwen is er amper sprake van enig maritiem leven langs de hele zeestreek. Met uitzondering van de monding van de IJzer die de haven 'Israe Portus' herbergt en die de Noormannen als het ware een vrijgeleide geeft om Vlaanderen binnen te dringen. De genadeloze combinatie van eb, vloed en tijd zorgt voor grote veranderingen aan de zee kant. De vroegere golf van Frethun maakt plaats voor een aantal diepe zeearmen die uitgeven op wijde riviermondingen. Oude handschriften hebben het er over. In 944 worden de relikwieën van de heiligen Ausbertus, Wulfram en Waudrille overgebracht van Boulogne naar Brugge. De stoet gebruikt de oude 'strata' aan de achterkant van de duinen en moet wachten tot het laagwater is om de golf over te steken en Oye te bereiken. Een eeuw later heeft de golf zich tijdens de derde Duinkerke transgressie getransformeerd in een zout moerassig land waar voortaan schapen gekweekt worden. De Neuna. De nieuwe Aa. De inham van de Neuna zal weldra Calais tot leven brengen. De annalen stippen de periode tussen 1014 en 1040 aan. Een nieuw maritiem leven ontpopt zich rond de nieuwe inhammen. In 1040 is er sprake van de golf van Greveninga in het estuarium van de Aa. In 1103 is de haven van Gravelines, Grevelingen, een feit, een haven die trouwens 4 jaar later in het bezit komt van zijn eigen

tolrechten. In Calais zelf is er een klein gehucht waar de vissers gehuisvest zijn. Het oude Calais wordt in die dagen nog Petresse genoemd. De verwijzing naar 'Greveningae', in het meervoud, slaat waarschijnlijk op de baai waar beide vissersdorpen zich aan het ontwikkelen zijn. Later, in 1179, verdwijnt de laatste twijfel als de twee havensteden bij naam worden genoemd: Graveninghes, de 'Novus Portus', de nieuwe haven die gesticht werd door graaf Filips van den Elzas, en Calais dat er tussen 1163 en 1173 gekomen is dank zij Mathieu, de graaf van Boulogne en de broer van Filips van den Elzas. De andere Vlaamse havensteden dateren eveneens min of meer uit diezelfde periode. Eigenlijk is er aanvankelijk enkel sprake van voorhavens.

Het einde van het haringvangstseizoen

De schepen en hun ladingen zijn nog niet erg groot en kunnen nog altijd verder varen richting Sint-Omer, Sint-Winoksbergen, Diksmuide en Brugge. Maar de scheepvaartindustrie is in volle evolutie. Er worden grotere schepen gebouwd, koggen en zeeschepen die voldoende diepgang van doen hebben. Nieuwe zeebekkens, bassins en diepwater plus havenkaaien waar later de eerste scheepskranen zullen verschijnen. De aanwezige steden in het hinterland worden daardoor genoodzaakt om zich te voorzien van voorhavens aan de kust die ze via nieuwe en aangepaste waterwegen kunnen bereiken. Calais kent met die nieuwe schepen weinig of geen problemen maar blijft eigenlijk in wezen een vissershaven, een piratennest en het afzetgebied van een kleine maar erg rijke regio. Het land van Merc met Marck op een kilometer of acht van Calais als kleine hoofdstad. Enkel als er oorlog komt tussen Frankrijk en Vlaanderen, zal Calais functioneren als voorhaven van Sint-Omer. Iets wat het kuststadje bijzonder duur zal komen te staan, zoals de geschiedenis later zal uitwijzen. Het grafelijk grondbezit omvat in 1224 de stad, een 'oppidum' en in 1228 een aanzienlijke 'burgus maritimus' van 54 hectare met 300 vrije leengronden van elk 1800 m². De term 'vrij' is ietwat misleidend. De vrije mensen die zich er komen vestigen, dienen wel een flinke cijns af te staan aan de graaf voor de exploitatie van hun grond. Met uitzondering van het oude Calais en enkele landelijke straten, is het wegennet recht en orthogonaal. De graaf zorgt er voor dat er marktplaatsen komen waar er jaarlijks

2 foren worden georganiseerd. De voornaamste foor is die van Sint-Niklaas en valt samen met het einde van het haringvangstseizoen.

Calais is een ideale haven

De buitenwijken van Calais zijn vrij goed afgebakend. De schepenen en een college van 'coremans' behandelen de criminele voorvallen. Er is sprake van enkele voorrechten die de burgers en de boeren van de kustvlakte allemaal toegewezen krijgen via de keuren van Marck. In 1228 wordt de oppidum versterkt. De investering vergt 8.000 pond en wordt door de inwoners betaald. Tussen de 40 en 50 hectare stad wordt nu ingesloten. Een deel van de stad wordt nu noodgedwongen gedegradeerd tot 'suburbium'. Er is door toedoen van de graaf al flink wat gewerkt aan de haveninfrastructuur. De site van Calais is prima geschikt. Het havenwater is diep en de haven is goed beschermd tegen het aanslibben van zand. Toch wordt de eerste haven op een verkeerde plek aangelegd. In 1190 wordt een nieuwe haveninfrastructuur aangelegd met 2 zeebekkens die elk voorzien zijn van laad- en loskades en die via een kanaal, de 'Ghisnerled', gevoed worden met zoetwater dat komt van Guînes.

De groei van de bevolking is adembenemend

De steden die Alain Derville allemaal heeft aangehaald zijn er dus gekomen door toedoen van de graven die er een eerste burcht bouwden. Andere 'seigneurs' liggen aan de basis van verdere steden die getypeerd worden door de naam 'burg' of door hun cirkelvormige vorm. De schrijvers spreekt van minstens 37 stadjes in Frankrijk en nog eens 8 in het Waals Vlaanderen. Ze zijn natuurlijk niet allemaal uitgegroeid tot echte steden. Hier en daar zijn de zaken blijven aanmodderen door vage intenties en slechte uitvoering. De geschiedenis van de middeleeuwse stadsontwikkeling is precies een slagveld dat bezaaid is met nogal wat kadavers. Tussen de jaren 900 en 1350 groeit het aantal inwoners in Vlaanderen spectaculair. Dat is niet enkel te zien in de reeks van nieuwe steden en gehuchten maar vooral in de bevolkingstoename in de bestaande agglomeraties. Neem nu Sint-

Omer. Rond het jaar 900 is er sprake van een honderdtal ondergeschikten. Rond 1300 zijn er 10.575 haarden. Elke eeuw verdubbelt de beschermde oppervlakte binnen de stadsmuren terwijl het aantal inwoners tijdens diezelfde periode met een factor van 3 aanwast. In het jaar 1200 zijn er nog maar 3.525 huizen, in 1175 rond de 1.100 stuks. In het jaar 1000 is er sprake van 392 haarden terwijl het een eeuw eerder nog maar 131 worden geteld. De groei lijkt adembenemend, maar is het eigenlijk niet. Wat moeten we dan zeggen over de groei van Parijs tussen 885 en 1328?

De stedelingen kweken als de konijnen

De nieuwgebouwde steden uit de 12de eeuw kennen een nog explosievere groei. Het primitieve vissersdorp dat Calais was in 1170, is uitgegroeid tot een stad met 15.000 inwoners rond het jaar 1300. Een verdriedubbeling per generatie. Rond 1200 is de dynamiek van de Vlaamse steden amper te bevatten. Ze kunnen nog niet bestempeld worden als grote steden maar eerder als menselijke smeltkroezen. De echte industrialisatie moet nog komen in de 13de eeuw en de lakennijverheid speelt zich nog altijd voor een belangrijk gedeelte af op het platteland. Deze weelderige bevolkingsaanwas heeft zo zijn redenen, weet onze schrijver. Zo is er 'la fécondité des couples'. In onze taal zouden we dat kunnen vertalen in zoiets als 'ze kweken als de konijnen'. Een kleine rekensom toont aan dat elk koppel gemiddeld 5,33 kinderen krijgt. Het 'ga en vermenigvuldig u' motto van de priesters is blijkbaar aangeslagen. Met daarbij zo veel volk dat het leven op den onbeschermden buiten achter zich laat en de veiligheid van de stadswallen verkiest. Het aantal individuen swingt zo de pan uit, dat er een probleem ontstaat met de namen. De oude voorraad aan Germaanse namen geraakt uitgeput en de lagere klassen die geen enkele besef hebben van enige familiale trots geven hun kinderen de traditionele namen. De helft noemt 'Jean'. Er zit weinig anders op dan een familienaam aan toe te voegen. Ofwel komt er een verwijzing naar de plaats waar ze vroeger leefden. Jan van Elverdinge bijvoorbeeld ofwel naar een beroep zoals Jean de Volder. In welke mate de bevolking op het platteland aangroeit, is absoluut niet duidelijk. Veel heeft te maken met de komst van het trekpaard kort na het jaar 1000. De voorbode van een

onophoudelijke vooruitgang en het op punt zetten van de beroemde Vlaamse landbouw. Een intensieve polycultuur. Het kweken van verschillende groenten op dezelfde grond. Deze landbouwspecialisatie gaat hand in hand met de handel zelf. In de 9de eeuw leveren de boeren een deel van hun opbrengsten in bij hun meesters. Het merendeel van hun graan, levensmiddelen, linnen en textiel is bestemd voor de markt, waar die opgepikt wordt door handelaars want in die dagen zijn er onvoldoende mensen in de agglomeraties om al die aanvoer te absorberen. Er is al vroeg sprake van een belasting die de boeren moeten betalen bij elke transactie die ze verrichten op de marktplaatsen.

Vanaf 950 winnen de lokale markten aan belang

Alle producten zijn onderworpen aan een specifieke taks. Een lijst van die verschillende aanslagvoeten uit het Arras van 1024 schetst een goed beeld van wat er allemaal wordt aangeboden. Graan, wijn, staal, goud. Zelfs slaven. De stokoude lijst van Arras moet ongetwijfeld nog stammen uit de tijd van de Merovingers. Textiel, touw, was en metalen objecten worden meestal in gehuurde kraampjes aangeboden en de verschuldigde taksen dienen per jaar of per maand vereffend te worden. Het lijkt er op dat er een systeem zit in deze manier van verkopen, een reguliere activiteit van iemand die in de streek of in de stad Arras woont. De rest betaalt zijn belastingen per dag. Die marktkramers komen van veel verder en het is koffiedik kijken van waar precies. Voor zeevis en voor kaas is dat niet moeilijk. Die komen uit Vlaanderen of uit Engeland. De landbouwproducten mogen toegewezen worden aan de boeren uit de streek. Het systeem van belastingen op de marktproducten is er trouwens al in 873 wanneer de markt van Sint-Omer wordt opgestart. De handel en de commerce hangen in grote mate af van die markten. De wet zorgt er voor dat er één markt is per stad en clandestiene markten zijn door de koning verboden. Maar wat gebeurt er in de regio ten noorden van de lijn Terwaan-Doornik, waar zich nog geen steden bevinden? De markt van Arras is al geciteerd in 867, deze van Sithiu in 873 en blijkbaar zijn beiden er gekomen als een uitzonderlijk recht als we een kroniekschrijver uit de 10de eeuw mogen geloven. De praktijk van de markten komt pas echt op gang rond het jaar 950 en elke stad begint zijn groei aan de rand van één of twee marktplaatsen waar

een lokaal geregelde en vooral dagelijkse bevoorrading stelselmatig aan belang wint.

De homines Balduini zijn de Vlaamse handelaars

Het werk van de handelaars bestaat er in om van markt naar markt te trekken. Met de ezel en een kar die volgeladen is met manden. Velen zijn zwervers, vagebonden. Straatlopers die het land aflopen op zoek naar winst en profijt. Op zoek naar koopjes op de ene plaats om die op aan andere plaats zo duur mogelijk proberen te versjacheren. Zoals de Friezen in de 9de eeuw. Er zijn ook handelaars die erg gespecialiseerd zijn. Zo is er het verhaal van een zekere Robert die overlijdt in Barcelona rond 1009. Hij en zijn broer Alward hebben zich gespecialiseerd in de verkoop van tunieken zoals de Friezen die plegen te dragen. De mantels uit één stuk en in alle soorten kleuren zijn een erg gevraagde specialiteit en zo ontstaat er een handelje tussen Sint-Omer en Barcelona. In de 11de eeuw steken er twee tolrechten bovenuit de rest van de taksen. Deze van Londen die nog mag worden toegeschreven aan koning Ethelred IV (tussen 991 en 1002) en die van Koblenz eventjes voor het jaar 1070. Allebei citeren ze Vlaamse handelaars die ze omschrijven als 'Flandrenses' en 'homines Balduini', de mannen van Boudewijn. Stadsnamen worden er niet genoemd. De kooplieden kunnen dus zowel van landelijke als stedelijke herkomst zijn. Een zekere Willem Cade, inwoner van Sint-Omer en er overleden in 1165, werkt op een heel andere schaal. Hij heeft een impressionant netwerk van medewerkers die actief zijn op de markten aan de Noordzee en er voor zorgen dat zijn bedrijf enorme omzetten draait. Hij lijkt de eerste kapitalistische koopman te zijn. De handelsactiviteit van Willem Cade illustreert de enorme vooruitgang van de handel op het einde van de 12de eeuw. De geboorte van grote internationale handelsforen. Deze beurzen worden meestal georganiseerd op specifieke heiligendagen, in de nabijheid van kerken die er ook hun profijten mee doen. Aanvankelijk hebben die markten trouwens meer een feestelijk kantje, eigenlijk wat te vergelijken met de avondmarkten die we de dag van vandaag kennen op vakantiedagen.

Jaarmarkten in Brugge, Rijsel, Torhout, Ieper & Mesen

Die internationale jaarmarkten winnen voortdurend aan belang voor de commerçanten. Hier kunnen ze terecht met producten en koopwaar die het niet zo goed doen op de wekelijkse of dagelijkse markten. Naast de jaarlijkse markten ontstaan er ook cyclische markten die een opportuniteit bieden aan de kooplieden om hun goederen zowat om de twee maanden in een andere stad aan potentiële kopers aan te bieden. In Vlaanderen komt die cyclus er rond 1200 wanneer Brugge zich met zijn handelsfoor aansluit met die van Ieper, Torhout, Rijsel en Mesen. Dezelfde manier van werken zien we eveneens in de Champagne en in Brie waar zes markten zich ron 1190 verenigen. Bij het begin van de 13de eeuw zijn de structuren van een bloeiende internationale handel duidelijk aanwezig. Het prestige van de jaarmarkten heeft al bij al weinig impact op de bevolkingsexplosie in de steden. Daarbij spelen de dagmarkten en de lokale economie een meer prominente rol. Het graan bijvoorbeeld biedt een van de belangrijkste inkomsten voor de landelijke bevolking terwijl het al gauw het meest wordt gebruikt in de steden. Een vergelijking met het aanbod in 1020-1030 met dat van 1190-1200 maakt heel wat duidelijk. In 1024 wordt er op de markt van Arras maar één graansoort aangeboden. Tarwe. Er dienen op drie verschillende plaatsen tolrechten betaald te worden en die taksen houden zowat het midden tussen die op de vis en de andere levensmiddelen. Eerst 4 denieren per wagen van 2 ton, daarbij nog eens 2 denieren per ton en daar bovenop nog eens een kleinigheid per 250 kilo. Op het einde van de 12de eeuw zijn het aanbod en de tarieven in Sint-Omer al van heel andere allure. De tolrechten zijn vastgelegd in het lokale 'cueillote de fouich' zo rond 1165 en ze voorzien in de financiering van het groot kanaal dat in die periode wordt afgewerkt. Acht soorten graan worden er nu aangeboden. Met tarwe als koploper. Alles wordt getaxeerd aan 2 cent per 100 razieren,

Het systeem van de overdrachten

De chaos van Arras heeft plaats gemaakt voor standaarden in Sint-Omer. Sterke paarden trekken vierwielige karren. Het chauvinisme van Alain Derville rispt nog eens op. De trekpaarden zullen het gemakkelijk hebben op de goede wegen van het hooggelegen Artesische land. De rest van de wegen in het lage land van

Vlaanderen zijn nog lang niet geplaveid en zijn abominabel. De wagens en de karren kunnen maximaal twee ton vervoeren. Als ze niet te vol geladen zijn, halen ze misschien 10 à 15 km per dag. De wegen in de lage landen mogen dan wel de hel betekenen voor de paarden, maar in Vlaanderen is er zo veel water toegankelijk dat het relatief gemakkelijk en goedkoop moet zijn om kanalen te graven. Kleine barken kunnen er nu al varen. Een klein verval. Het gaat traag. Dat wel. De groei van de bevolking smeekt al gauw om een herinrichting van het water. De steden zullen hierbij een beslissende rol spelen. Het kanaliseren van een rivier is niet altijd een evidente materie. Geen bed om in te slapen. Er moeten dijken gebouwd worden. Ze moeten het water als in een korset vasthouden. Eerst moet het water worden opgevangen. Er moet een keuze gemaakt worden tussen een waterpoort of een sluis. Maar dergelijk sas zal pas echt op punt gezet worden in de 17de eeuw. De voorlopers van die sluizen zijn toen nog overdrachten. Een 'overdraghe' is een soort schuinliggende houten dam die op verschillende plaatsen in het kanaal aangelegd wordt. De boten kunnen er dank zij een takel- en trekinstallatie, de 'tractus navium', overheen glijden en zo een hoger niveau in de waterweg bereiken. De eerste ontwikkelingen zijn vrij bescheiden. Rond 944, 1014 en 1042 zijn de dijken aan de kust doorbroken en dat heeft overstromingen tot gevolg over zowat de hele kustvlakte. Zo is er een bres geslagen in 'Greveninga'. Hier zien we de haven van Sint-Willibrordus ontstaan die vanaf 1100 ook bekend raakt als de 'Novus portus de Grevelinga', Grevelingen, Gravelines.

De boot missen mag best letterlijk genomen worden

Nu is Sint-Omer met de zee verbonden door een uitstekend kanaal, 'le Grand Large'. Brugge van zijn kant heeft de Oude Reie doorgetrokken tot aan het Zwin. Er kunnen al bescheiden boten aanmeren. Er is nog geen sprake van een haven in Damme, maar daar komt in 1168 verandering in als graaf Dirk van den Elzas de opdracht geeft om in de buurt van Brugge de haven van Littersuerva aan te leggen. Rond 1180 kanaliseert Brugge de Reie in de richting van de sluis van Damme en krijgt de stad nu direct contact met de schepen die de diepe Noordzee aankunnen. Sint-Omer kan nog voor 1165 betere rapporten op tafel leggen. De Aa is gekanaliseerd tot in Greveninga. Op de Aa komt geen sluis en zo

kunnen zeeschepen tot 200 ton rechtstreeks doorvaren tot aan de kaaien van de 'Haut Pont' in Sint-Omer. In die zelfde periode worden Bergues en Dunkerque met elkaar verbonden. En dan Ieper met Nieuwpoort. De kleinere rivier de 'Colme' brengt de wateren van de Aa via twee 'overdraghes' van Watten naar Dunkerque. Nog voor het aanbreken van het jaar 1200 is de Vlaamse kustvlakte nu ingericht met goede kanalen. De volgende eeuwen zal er verder gegraven worden in het binnenland. Die nieuwe Vlaamse kanalen zijn trouwens helemaal geen overbodige luxe. 'De boot missen' kan hier best letterlijk opgevat worden. De schepen en boten van de internationale handelsvloot worden alsmaar volumineuzer en de havens die de nieuwe schaal niet aankunnen, zullen gedoemd zijn om te verdwijnen. De aangevoerde tonnage brengt nieuwe mogelijkheden. In 1163 krijgt Nieuwpoort zijn stadskeure. Het lossen van zes 'Scuta' schepen met de lokale 'clincaboiat' geeft voortaan het recht om een taks te heffen van één denier per schip. Ook in de andere steden komen er aangepaste tarieven conform de grootte van de aanmerende schepen.

En dan de saga van de Vlaamse lakenindustrie

De commerciële en nautische evolutie zorgt voor snelle en belangrijke veranderingen waar de Vlaamse industrie van de 11de en de 12de eeuw volop van profiteert met zijn tolrechten, zijn markten en zijn foren. En dan is er de saga van de Vlaamse lakenindustrie die historicus Henri Pirenne met zoveel bravoure en magie heeft neergepend en die de rest van de Vlaamse nijverheid voorgoed in de schaduw plaatst. Alles is begonnen met de Morinen en de Menapiërs en die ontwikkeling heeft in eerste instantie geleid naar de draperie van de Atrebaten in de 2de eeuw. De luxueuze stoffen vinden dank zij de Romeinen natuurlijk hun weg naar Italië en verder weg. De lakennijverheid zal nu voor veel eeuwen uit het vizier van de historici en dus uit de geschiedenis verdwijnen. Maar wees gerust. De technieken worden van vader op zoon doorgegeven. In de 9de eeuw, veel vaders en zoons later, komen de Friese lakens weer op de voorgrond. De 'pallia fresonica' zijn in realiteit Vlaamse textielproducten met een etiket dat aangebracht wordt door handelaars of Friese zeelieden. Met het verstrijken van de jaren en eeuwen worden de lakens uit de Westhoek alleen maar geraffineerder en ravissanter. En ook nu halen ze amper de

‘wapenlooppynghe’ in Gent al doorgedrongen tot in Brugge. De dekens van de vele gilden, komen samen en vragen zich steeds luider af: ‘waer bliven wy?’

Het is van je familie dat je het moet hebben

Zoals ze zo braaf en zo te goeder trouw blijven doorgaan, zal er weinig veranderen. Zullen ze voor altijd die minachting van de patriciërs moeten ondergaan? De notabelen hebben zich verzekerd van hun postjes in het stadsbestuur en hebben er netjes voor gezorgd dat zij de lakens uitdelen in de stad. Sommigen onder hen hebben het wat al te bont gemaakt en worden opgeschrikt door de oproerige woorden en voorstellen van de ambachtslieden. Ze muizen er stilletjes van onder naar Antwerpen, Mechelen en andere steden. Met die ‘uytsinnighen ghemeente begheereden zy niet meer te doen thebbene’. Het schepencollege ziet de ernst van de situatie in en beslist dat de burgemeester zich voortaan te allen tijde moet laten vergezellen van een lijfwacht van 30 man. Die beslissing dringt zich acuut op na een moordaanslag van timmerman Jan Taerwin die er in geslaagd was om door te dringen tot aan de vergadertafel. Maurits van Varsenare onderhoudt uitstekende relaties met de graaf en hij verdwijnt om de haverklap uit Brugge om op zijn eentje overleg te plegen met Filips de Goede. ‘Hij vult goed zijn zakken’ wordt er in de volksmond gefluisterd. En daar zal wel wat van aan zijn, want de Varsenares blijken de ene heerlijkheid na de andere toegestopt te krijgen van de graaf. ‘Het is van je eigen familie dat je het moet hebben’, luidt het spreekwoord. Jaloezie en afgunst zijn gevaarlijke ingrediënten als de zaken al op springen staan. De clan van de Scheuteleeres, verwant met de familie van de burgemeester, en al decennia lang toonaangevend in de stad, kan het maar moeilijk verkroppen dat hertog Filips enkel maar de Varsenares blijkt te kennen en hun familie negeert. In 1437 is Lieven de Scheuteleere de kapitein die Brugge militair onder controle moet houden. Hij en zijn zuster Geertruide die trouwens getrouwd is met de eerste schepen Lodewijk van de Walle, zagen ijverig de stoelen van de burgemeestersstoel doormidden. En wat kunnen ze beter doen dan de al bestaande onrust bij de meest radicale ambachtslieden, ‘de quaetste crijsschers’ op te stoken tot een volwassen vuur?

Geertruide de Scheuteleere speelt hoog spel

Het echtpaar speelt al de hele tijd hoog spel. Zo hadden ze voorgesteld aan Filips de Goede dat zij beiden de macht zouden overnemen over de stad en dit onder zijn rechtstreeks gezag. Ze zouden de hertog met 'live ende met goede ende met maechscepen' bijstaan en er vooral voor zorgen dat 'de vier gevaerlycke neeringhen' aan banden zouden worden gelegd. Hier hebben ze het over de ambachtslieden van de lakennijverheid die dus blijkbaar als de grootste bedreiging worden beschouwd voor de rust in stad. Filips gaat aanvankelijk mee in het verhaal van Geertruide en Lodewijk, maar wanneer hij de zaak bespreekt met Maurits van Varsenare, beseft die laatste natuurlijk dat een machtsgreep niet meer veraf is. Het is in de eerste plaats de plicht van de burgemeester om de gemoederen in Brugge rustig te houden en zo leggen de kronieken de woorden 'Ic wil de quade corregieren, dus zyet dat ghij mij ghehelpich zijn' in de mond. Maurits van Varsenare weet nu van waar de wind komt. Het komt trouwens kort daarna tot een bitse woordenwisseling met zijn schoonbroer, die trouwens ook zijn neef is. 'Ach neve, wat hebdijs ghebrauwen dat ghij de stede van Brugghe verderven wilt bij den rade van uwen wive, uwen zone ende Vincent de Scutelare? Ic duchte ons zal der groot quaet of commen!' Van de Walle gaat natuurlijk bleiten bij zijn Geertruide. Van dan af worden een dertigtal amokmakers onophoudelijk opgestookt met geruchten dat Maurits van Varsenare de stad op een verderfelijke manier aan het verraden is bij de hertog. De opstokerij mist zijn effect niet. De temperatuur stijgt tot ongekende hoogtes. Een explosie kan niet meer veraf zijn.

Maurits van Varsenare is een ordinaire gatlikker

Burgemeester Maurits en zijn broer Jacob zijn nog eens thuisgekomen na één van die trips naar de hertog. We staan aan de vooravond van 18 april 1437. Ze zijn er nog eens alleen vanonder getrokken en het lijfwachtencorps heeft nog niet eens de tijd gehad om zich bij hun beschermeling te voegen. Op de markt is er onder impuls van de 17 Brugse gilden een massa volk samengetroept. 'Alle manne comme ter maerct, want onze broeders van Ghendt zijn in de wapene'. Het mag dan zo vaak moeilijk lopen tussen

Brugge en Gent, maar als het er op aan komt, dan blijken de ambachtslieden telkens weer solidair te zijn met elkaar. Geen tijd voor 'Witte Beer' gedoe. Ooit hebben ze de graaf het vuur aan de schenen gelegd met de Gentse volksleiders Jacob en Filips van Artevelde. Waarom zou het dit keer niet slagen vanuit Brugge? Bittere ernst dus. Burgemeester van Varsenare houdt zich aanvankelijk gedeisd als 12 'quaetwillende' zich bij zijn woning aanbieden in een poging om hem op de grote markt te krijgen. Maar uiteindelijk weten de mannen hem te overtuigen om toch af te komen en er het volk toe te spreken. Ook zijn broer Jacob zal van de partij zijn. Dus staan Maurits en Jacob nu oog in oog met de zelfverklaarde vierschaar van de uitzinnige ambachtslieden. Het gaat er buitensporig lelijk en hatelijk aan toe, geven de kronieken prijs. Lodewijk van de Walle en zijn echtgenote Geertruide hebben zich samen met kapitein Vincent de Scheuteleere aan de kant van de gilden geschaard. In de tijden dat zij aan de macht waren in Brugge, hadden de gilden wel inspraak. De neringen hadden in hun tijd nog wat te zeggen, maar nu is die nieuwe burgemeester een voetveeg van de prins, Filips de Goede. Geertruide schoffeert Maurits van Varsenare op de meest agressieve manier. 'Waarom is de burgemeester zonder medeweten van de goegemeente naar Rijsel, Atrecht en Brussel gereisd om het gat te likken van de graaf en daar op de meest achterbakse manier een mes in de rug van de Brugse ambachtslieden te steken?'

De beschuldigingen en de hakbijlen vliegen in het rond

Door zijn verraad moesten verscheidene van hun kompanen voor de vleesbank verschijnen. Voor alle duidelijkheid betekent de term 'vleesbank' hier hetzelfde als een executieplaats of een foltersessie. De beschuldigingen en de hakbijlen vliegen in het rond. Jacob kan de onverdraaglijke aanklachten tegen zijn broer niet langer aanhoren. Hij wenst één en ander recht te zetten, maar veel kans krijgt de man niet. Hij 'wiert van stonden an ter stede doot gheslegghen'. Jacob Adoorne, de hoofdman van het 'Scaermers zestedeel', zowat de enige die probeert de rust te bewaren, doet nog wat hij kan om de aanslag te voorkomen, maar zijn tussenkomt 'wiert belet' staat er geschreven, 'ende Morissus van Vassenare vloot binnen Groenevoorde in een gote, tusschen twee daken'.

Moord aan huize Groenevoorde

Zijn vlucht op het dak van huize Groenevoorde, aan de westzijde van de markt, is van korte duur. ‘Hy wiert foortselinghe metter spoet uygehaelt ende rechts voor die Halle, nevens tdoode lichame van zijnen broeder, zeer compasselick verslegghen ende vermoort.’ 10 uur in de avond is het als de ‘crijsschers hebben toegeslagen’. De losgeslagen menige pakt ook strodekke Jan Loys aan. Zijn stadsuniform werkt als een rode lap op een stier. Zijn livrei zorgt ervoor dat de arme man gewond en verminkt wordt. Hij verliest een oog en blijft kreupel achter voor de rest van zijn dagen. Lodewijk van de Walle, ‘de Judas van dienst’ neemt natuurlijk niet persoonlijk deel aan de slachting, maar blijft onbewogen staan tussen de aanwezige dekens van de 17 gilden. Baljuw Claeys Uyttenhove en schout Bartholomeus de Vooght zijn er allerm minst gerust in. Ze maken dat ze weg zijn uit Brugge. En ze zijn niet alleen: heel wat notabele poorters en kooplieden zorgen er voor dat ze zich uit de voeten maken. Met alles wat ze bezitten, vluchten ze weg; ‘want zij merckten wel dat de coe varre over de wagh en ghesprongen was’. De vluchtende notabelen worden trouwens bij naam genoemd, Daniel de Height, de hoofdman van St.-Donaes en Joris van de Vlamingpoort. De gematigde Jacob Adoorne is er ook bij. Net zoals alle wethouders. Het nieuws van de slachting geraakt natuurlijk binnen de kortste tijd bij de hertog van Bourgondië die onmiddellijk beslist om Brugge te isoleren van Sluis. Ter hoogte van het Zwin wordt er een barricade van staketsels opgetrokken zodat de Bruggelingen nu verplicht worden om hulp te gaan zoeken bij hun Gentse broeders, maar ook hier zijn ze niet erg happig om openlijk partij te kiezen voor de moordenaars van hun eigen burgemeester.

De graaf komt nu wel de rekening presenteren

Maurits en Jacob van Varsenare zijn dood. Lodewijk van de Walle is nu weer voorzichtig buiten beeld verdwenen en de wethouders zijn op de vlucht geslagen. Het is het volk dat nu regeert over Brugge, ‘ende was de wet litel gheloofte of niet’, geven de geschriften prijs. De grote raad van Brugge neemt op 22 april een

loopje met de wet door de feitelijke macht over de stad toe te vertrouwen aan de ambachten die een soort vetorecht krijgen op belangrijke beslissingen. Er wordt ook een nieuwe burgemeester aangesteld, een visverkoper uit een respectabele en rijke familie. Jan van Aartrijke is trouwens in functie als deken van de visverkopers. Zijn profiel past perfect in het nieuwe revolutionaire scenario. De nieuwe burgemeester en de kersverse raadsleden komen naar buiten met grote verklaringen om de schuldigen van de moord op de van Varsenares te straffen. Zuivere propaganda en mooipraterij is dit natuurlijk. De boter op eigen hoofden is altijd dichtbij en van enige bestraffing blijkt er natuurlijk in de realiteit geen sprake. De derde mei paradeert de Heilig Bloedprocessie door de straten van Brugge. Met in zijn zog een geharnaste Eloy Metteneye. De nieuwe forestier in vol ornaat is, na de vlucht van de schout, nu de belangrijkste militaire gezagsdrager van de stad. Met in zijn gezelschap de 'principaelste van der stede'. Ondertussen is Lodewijk van de Walle ontboden in Atrecht waar hij zich in alle bochten probeert te wringen om zijn aandeel in de liquidatie van Maurits en Jacob van Varsenare te verdoezelen. Bidden om gratie en genade en zich op de knieën gooien voor Filips de Goede, de gebruikelijke trucs, slaan deze keer allerm minst aan. De graaf heeft nog een robbertje uit te vechten in Holland en pas dan zal hij zich verwaardigen om naar Brugge af te zakken en daar de rekening te presenteren, 'omme zijn stede in rechten ende in wetten te stellene ende de quaede te corregierene.'

De vreselijke sinksenwoensdag van 1437

De dinsdag van de sinksendagen, de 21^e mei, is het zover. 'Hertog Filips komt naer Brugge met 3.000 Walen' staat er als kop in de kronieken. Huurlingen uit Artesië, Picardië en Henegouwen. Inderdaad; 'van Rijssele te Rousselare met an den cant van drie duysent mannen, wesende meestal archiers (boogschutters) uyten walschen quartiere'. Met in hun zog al het schoon volk van Vlaanderen. Jan van Bourgondië, de eerder verbannen en blijkbaar in eer herstelde Roelandt van Uutkerke, de man die de Bruggelingen al eerder aanpakte, is opnieuw van de partij. Een waslijst van burgemeesters en heren met ronkende namen. Ook Colaert van der Clijte, de soeverein van Vlaanderen, behoort tot de grafelijke delegatie. Om 3 uur in de namiddag van 'de vreeslike

woensdach', die van de 22^e mei, houden ze halt voor de Boeveriepoort. De opdracht van de hertog is duidelijk: 'maect ulieden ghereet omme dees rebellighe Bruggheleinghen te gaan bestrijdene.' Jan van Villers, de burgemeester van het Franse L'Isle-Adam, staat nogal kritisch tegenover die brute plannen. Hoe kunnen ze die meute onder de controle krijgen? Verloren arbeid is het. Lodewijk van de Walle wordt in stelling gebracht. Hij mag nu eens bewijzen aan wiens kant hij staat. Iedereen weet dat hij op de hoogte was van de moorddadige feiten en er vermoedelijk zelf aan heeft deelgenomen. Van de Walle trekt als boodschapper de stad binnen. De hertog zal uiteraard de schuldigen straffen en als de Bruggelingen dat aanvaarden zal slechts een kleine delegatie de stad binnenkomen, terwijl de rest van het leger zich kan gaan ravitailleren in Male om dan verder op te rukken naar Sluis en Holland waar de hertog andere eitjes te pellen heeft. Vooral de geestelijken dringen er op aan om het voorstel te aanvaarden. Ja, en daar komen ze uiteindelijk processiegewijze de poort buitengestapt. De hele Brugse clerus. Zelfs de begijnen van het prinselijk begijnhof 'Ten Wijngaerde' zeulen mee en volgen Lodewijk van de Walle richting Filips de Goede.

Filips de Goede, de kille moordenaar

Met in hun zog, als geslagen honden, zien we zoon van de Walle, momenteel schepen, en al de dekens van de neringen en de ambachten die daar 'eendrachtelick die prince zeer hertelicke wellecommen' en 'hem in de alderreverentie vermaenden dat hem zoude ghelieven binnen te commene, ten fine dat men die poorte slote ende dat die reste van zijne lieden der buyten bleven'. Maar nu blijkt dat de belofte van een kleine grafelijke delegatie enkel zand in de ogen strooien was van de verraste Bruggelingen. Filips antwoordt dat hij niet van zijn mannen wil scheiden voor 'die laetste man van zijnen volcke binnen ware'. Charles van Rochefort en Jan, de bastaard van de Dampierres, krijgen de opdracht om zich heimelijk meester te maken van de Boeveriepoort waarop het grafelijk leger vlot de stad zal kunnen binnen dringen. Die intrede blijkt allesbehalve geslaagd. Nog voor het leger halverwege de toegangsstraat is, slagen de ambachtslieden er in om de poorten weer te sluiten. Filips kijkt vreemd op nu het merendeel van zijn Waalse gendarmerie noodgedwongen verstek moet geven in de

binnenstad. Op de Vrijdagmarkt staan de oude bakker Rachen Yweyns en kuiper Maerten van der Smesse in hun klompen klaar om de prins te begroeten ‘ende wellecommen te hieten’. Dat hadden ze beter niet gedaan want beiden overleven hun begroetingsavontuur niet als de hertog in persoon zelf met twee welgemikte zwaardslagen hun hoofden afslaat. Hoe komen de schrijvers van de geschiedenisboeken er in hemelsnaam bij om deze graaf in latere dagen als ‘Filips de Goede ‘ te bestempelen? Zijn Picardische en Waalse huurlingen zien dat allemaal al evenmin zo beleefd en pakken het welkomstcomité hardhandig aan. Ze roepen en tieren: ‘die stede is onze, slaet al doot’. Uit hun handbogen vertrekken honderden pijlen richting de Bruggelingen die het gebeuren vanuit hun vensters gadeslaan.

Zware gevechten aan het Godshuis

Tien of twaalf onder hen worden meteen gedood en nog veel anderen worden gewond door de onverwachte pijlenregen. ‘Men zach alomme in die ghevels ende daken van de huysen veel pijlen ende schichten steken’. De Bruggelingen zijn meteen wakker en alert. Het is een bruusk ontwaken. De graaf wil het dus wel degelijk hard spelen. ‘Wel zij ook dus’, en zo vervolgen de kronieken: ‘elc liep om eerste ende snelst thuysewaert en vloghen om haerlieder wapenen ende andere gheweer ende daerentusschen stelde die prince, zittende in een zwart harnasch up eenen moor (een Arabisch volbloedpaard), met een bloot mes in dhandt alle sijn volck in zeer goede ordonnantie.’ Hij stuurt Joos van Huele, de heer van Lichtervelde naar de grote markt om poolshoogte te nemen van de toestand. Blijkbaar is daar niet veel volk samengetroeft en wie er is, hoort de man roepen dat Brugge eigendom is van de prins en dat hij naar de markt zal komen als hem dat belieft. Een oude poorter merkt fijntjes op dat het betreden van de grote markt voor Filips de Goede niet zonder gevaar is. ‘Het is niet omdat er geen volk te zien is, dat dit automatisch betekent dat de kust veilig is.’ De Brugse woningen zijn omgetoverd tot één grote hinderlaag met honderden burgers in aanslag. De plannen om op de markt te komen, worden dus veiligheidshalve opgeborgen. Het gemeen stroomt ondertussen toe aan de Noordzand- en de Zuidzandbrug waar slag geleverd wordt met de indringers en ‘bedrivende daer zulcke uytnemende foortse

ende ghewelt werde daer zeere gruwelicke ghevochten ende veel walsch bloet ghesturt wiert'. Hertog Filips wil geen risico nemen en probeert via de Boeveriepoort terug buiten de stad te raken, maar die is natuurlijk gesloten. Zo ontstaat nu een gevecht in regel ter hoogte van het Godshuis van Sint-Juliaan waar de blijkbaar vermaarde kapitein Jan van Villers sneuvelt. De protserige gulden vlies ketting wordt van zijn hals gerukt en verhuist van eigenaar. Jan van Luxemburg, de bastaard van St.-Pol en heer van Haubordin revancheert zich en slaat de zoon van Jan van der Haghe dood.

Wat een verschrikkelijke dag toch!

Lodewijk van de Walle heeft eindelijk een smid, Jacob van Ardoye, 'een mensche van binnen die mijn heere lief hadde', te pakken die bereid is om de sloten van de Boeveriepoort open te breken 'deur de welcke die prince zeer haestelick die vlucht te Rijssle waert nam' met in zijn zog Roelandt van Uutkerke en de rest van de geschrokken beau monde. 'Ende meer andere edelen slands van Vlaenderen, tzamen verghelescript met diversche notablen ende coopliden, die hemliden niet langher binder stede betrouwen en dorsten.' Er moet daar trouwens grote paniek heersen in de Brugse binnenstad. 'Daer was er ooc een goet ghedeel die van grooter haeste pijnden over die vesten te zwemmene'. In grote paniek het sop van de vestingen inspringen om te ontkomen aan de Brugse colère en dan 'versmoorden zy zeer miserabelick'. En nog is de volksfurie niet uitgewoed. Nu wordt er van herberg naar herberg getrokken op zoek naar overgebleven Walen, 'in der maniere dater bet dan hondert Picaerden ofte Walen ter stede doot bleven ende wierden alle ghelijck, al zo wel deene als dandere, in St-Janshuys begraven.' 12 Bruggelingen hebben de clash van die vreselijke sinksenwoensdag niet overleefd en zelf hebben ze 170 tegenstanders gevangen. Onder hen 30 officieren en leden van het hof van Bourgondië die trouwens onmiddellijk worden vrijgelaten. Zo ondermeer Simon, de biechtvader van prinses Isabelle van Portugal, de echtgenote van de hertog. De vrijdag van diezelfde week worden 22 mannen terechtgesteld, 'den hals of ghehouwen' op een schavot dat opgesteld staat voor de stadshalle. De rest van de gevangenen staat al zijn beurt af te wachten om het tijdelijke met het eeuwige te verwisselen. Dank zij de tussenkomst van

enkele prelaten en vooraanstaande kooplieden die zorgvuldig en blootshoofds ten teken van respect van banier tot banier trekken, gaat de massale executie uiteindelijk niet door.

De arme smid is er aan voor zijn moeite

Eén figuur moet er nog aan voor de moeite. De smid die de euvelde gedachte had om de Boeveriepoort open te breken voor de graaf, wordt op vrijdag, de vijfde van de wedemaand van juni 1437 als een verrader van het volk en met het zwaard de dood in gejaagd. De graaf is via Roeselare teruggekeerd naar Rijsel en zo bevindt de hele regio rond Brugge zich nu in een gevaarlijk niemandsland waar de Brugse opstandelingen, ongetwijfeld met grote overmoed, er dan nog op uittrekken en her en der vernielingen aanrichten. Het kasteel van de graaf in Male wordt onder de voet gelopen en hier en daar worden de ‘ogen uitstekende’ patriciërswohnungen geplunderd. Nadat het Brugse gerecht zijn werk gedaan heeft, is het hoogtij om extra versterkingen aan te brengen in en rond de stad. De geschiedenis heeft al te veel keer aangetoond dat de opeenvolgende graven van Vlaanderen wraakzuchtige figuren geweest zijn en met deze zal het niet anders zijn. Werk aan de winkel dus in Brugge. Het stadsbestuur beslist om extra soldeniers aan te trekken die de stadsmuren nu dag en nacht moeten bewaken. Er worden 4 nieuwe hoofdmannen aangesteld. Het zijn smid Pieter de Burchgraeve, wijnscooder Christoffel Mijnghere, Andries van Rooden en Jan van Steenburgh. De vesten worden uitgediept, de stad wordt, waar mogelijk, versterkt en er worden verscheidene nieuwe bolwerken gebouwd. Met hout gekapt uit de beste bomen van de omliggende boerderijen, eigendom van gevluchte poorters die nog eens getrakteerd worden op een boete van 100 dukaten of gouden ridders zoals ze worden omschreven. De vier kapiteins trekken er met een keurgroep van 150 soldaten op uit in de regio van Brugge waar ze bij de graafsgesinden beslag leggen op een flinke provisie van koren en tarwe om die dan met de hulp van een sterk beveiligd konvooi terug te voeren binnen de stadsmuren. Ook de Brugsgezinde boeren, moeten verplicht hun graanvoorraden verkopen aan die van Brugge tegen de prijs die de hoofdmannen voorstellen.

Weg geraken uit Brugge zal niet gaan

Grote militaire transporten voeren Zeelands graan aan vanuit Aardenburg. Want ter hoogte van Sluis is de toegang tot de zee nog altijd dicht met dat staketsel van staken. Het Zwin van Sluis blijft dus nog altijd hermetisch gesloten en dat laat zich natuurlijk sterk voelen bij de commerçanten die actief zijn in de binnenstad van Brugge. Veel 'mescontendemente van de natien van de cooplieden als doen te Brugghe residerende, dat zy zom begonsten te spreken van te vertreckene' richting Gent en Ieper. De graanprijzen swingen de pan uit en de economische context waarin Brugge zich bevindt moet bedroevend zijn. Het valt in die context dus niet te verwonderen dat de kooplieden weg willen uit Brugge en dat ze koekeloeren naar de steden die wel in het grafelijk gareel lopen. Weg geraken uit Brugge zal niet gaan. Filips de Goede is al begonnen met zijn wraakoefeningen op het vermetele Brugge. Het is gebleken dat er geen orde op zaken kan gesteld worden door middel van geweld. Dit keer wordt de stad nu volledig afgezonderd van de rest van Vlaanderen. Geen slag of stoot zal er nog vallen. De toegang tot de voedselvoorraden, de Vlaamse 'vitaylgie', wordt doorgeknipt. Wat zullen de rebellen per slot van rekening uitrichten als ze zonder eten komen te zitten? Er komt een formeel verbod voor Nieuwpoort en Diksmuide en de omringende steden en parochies om nog iets te leveren aan Brugge. En als de Bruggelingen zelf opduiken op zoek naar levensmiddelen dan moeten ze dat 'bij fijnder foortse wederstaen ende beletten'. Het stadsbestuur van Brugge is ondertussen flink afgeslankt en acteert bijzonder radicaal. Amper een handvol wethouders dirigeren de stad. Een pak onder hen hebben het zekere voor het onzekere gehouden en zijn verdwenen. De dubieuze en met gespleten tong sprekende eerste schepen Lodewijk van de Walle is het op 2 juni afgetrapt en vervangen door de fanatieke Claeys Canele. Het valt op dat de vier kapiteins verregaande autoriteiten krijgen over de stad.

De temperatuur van de revolutie loopt verder op

Er heeft zich zonder twijfel een militaire dictatuur geïnstalleerd, waar velen het niet mee eens zijn. Vooral gegoede burgers willen weg uit Brugge maar dat wordt al gauw door de junta verboden.

Wie vertrekt moet binnen de 5 dagen terug zijn, zoniet wacht een boete van 100 dukaten en wie na 2 weken niet terug is, wordt onvoorwaardelijk ter dood veroordeeld. De vijandelijkheden nemen hand over hand toe. De internationale handel van Vlaanderen heeft natuurlijk zwaar te lijden onder deze blokkade van de zeehaven van Sluis. Het graafsgezinde Ieper dringt er bij de Raad van Vlaanderen te Gent op aan dat er een einde gemaakt wordt aan die vrijpostige toestand in Brugge. Niet door Picardiërs, Walen of andere buitenlanders. Maar door de Vlamingen zelf. In Gent besluiten ze dat er nog ruimte moet bestaan om te onderhandelen met die van Brugge en zo worden een aantal geestelijken uit de eigen rangen aangesteld als bemiddelaars. Veel verandert er echter niet aan de gespannen toestand. Het komt er op neer dat Brugge de kwijtgespeelde zeggenschap over Sluis, terug wil. Maar daar wil de graaf van Vlaanderen natuurlijk absoluut niet van weten en zo blijven de radicale standpunten in Brugge ongewijzigd. De temperatuur van de revolutie loopt verder op in juni 1437. Filips de Goede heeft een klein leger gezonden naar Biervliet waar het strategisch op post blijft. De Bruggelingen werken onderverdrotten verder aan hun militair apparaat. Het graan wordt duurder en duurder

De oogst van 1437 zal maar magertjes zijn

En tot overmaat begint het er naar uit te zien dat de oogsten dit seizoen wel eens magertjes zou kunnen uitvallen. Wat natuurlijk nog verder de prijzen de hoogte injaagt. De volgehouden blokkade van het Zwin maakt de Gentenaars bepaald zenuwachtig. De macht van Sluis op de overzeese graantoevoer zorgt voor grote verdeeldheid onder de buitenbevolking van de Vier Ambachten die trouwens in toenemende mate het slachtoffer worden van plunderingen en diefstallen van zowel die van Brugge, Gent en Sluis. De druppels die de emmer doen overlopen, zijn deze keer enkele propvolle Duitse graanschepen die in Sluis worden gelost en waarvan de inhoud op transport wordt gezet naar Aardenburg. Dat nieuws veroorzaakt grote tumult bij de hongerige Bruggelingen. 'Ter Sluis moeten ze gaan' en zo rukken 5000 boze Bruggelingen tijdens de maandagnacht van de eerste van de hooimaand op naar Sluis om er komaf te maken met die gehate Roelandt van Uutkerke. De Bruggelingen doen de ene poging na

de andere om Sluis binnen te dringen, maar dit wil vooralsnog niet echt lukken. Willem Carre, de lokale burgemeester, ligt wel al dood aan hun voeten en ook de Westpoort ligt al aan diggelen, maar die van Brugge waren ‘niet stout ghenouch’ staat er te lezen. Ze laten de kans liggen om Sluis te veroveren. Wat later beletten een massa toegestroomde Sluizenaars de toegang tot hun stad en is de kans verkeken.

Aanval op Sluis

Hertog Filips is al gewaarschuwd en is al onderweg met een troepenmacht om zijn strategisch gelegen havenstad te komen ontzetten. De oude handschriften geven de impressie dat de aanval op Sluis voorkomt als een ‘one night event’ van de Bruggelingen, maar dat kan het natuurlijk niet zijn. Het beleg moeten ongetwijfeld dagen aan een stuk doorgaan, de tijd ‘omme met machte derrewaert te commene, ende die gheassiedgierde ontset te doene’. Of Filips dat ook werkelijk doet, lijkt onduidelijk. Hulp bieden kan natuurlijk niet in een-twee-drie en de andere Vlaamse steden zijn er voor beducht dat de hertog weer al die buitenlandse soldaten zal loslaten. Er kan alleen maar ‘grote rommelinghe’ van komen als al dat Picardisch krijgsvolk vanuit Sint-Omer zou oprukken naar Vlaanderen. Ieper en Gent halen uiteindelijk hun slag thuis, iets wat ze in Brugge en Sluis niet schijnen te beseffen. De Gentse diplomaten proberen te onderhandelen met de Brugse gezagsdragers maar blazen koud en warm tezelfdertijd en veel komt er op neer dat er wat tijd moeten gewonnen worden tot dat de Sluizenaars hun westelijke poort weer hebben hersteld. De Brugse gendarmerie zit natuurlijk niet te wachten op de grafelijke versterkingen en de mannen drijven hun inspanningen nog verder op. Gruwelijke gevechten. Aan beide zijden vallen er slachtoffers bij de vleet, maar vooral die van Sluis krijgen klappen. De Brugse heren van wapenen Willem Moreel en Claeys Caneel maken het verschil en de 18de dag van diezelfde julimaand keren de Brugse troepen weer naar hun heimat terug. Het beleg van Sluis heeft al met al weinig opgeleverd.

Er lijkt geen einde te komen aan de zomer van 1437

De grafelijke troepen kunnen nu zo goed als op elk moment opduiken en met die Gentse bemoeials lijkt de Brugse bestorming zo iets als de processie van Echternach. De bestorming heeft dus inderdaad bijna 3 weken aangesleept. De situatie is nu opnieuw precies zoals een maand geleden. De schroeven op Brugge worden nu wat verder aangehaald. Grafelijke garnizoenen komen Sluis, Oostburg en Nieuwpoort bezetten 'omme die van Brugghe zo cortere thoudene ende endelinghe ooc te verhongherene, indient doeneclik ware'. Met het mes op de Brugse kelen, starten de onderhandelingen terug op. Zowat dagelijks reizen er delegaties naar Brugge. Onderhandelaars voor vrede vanuit Rijsel, Kortrijk, Dendermonde en Aalst, maar 'daer en quamen gheen vruchten of'. De graaf is de situatie met het onverbeterlijke Brugge werkelijk spuugzat en stuurt einde juli 1437 een ultimatum. Niets nieuws onder de zon, het is aan de Bruggelingen om een vredesverzoek in te dienen en voor de rest moet alles blijven zoals het is. Eigenlijk valt het niet te verwonderen dat het volk in Brugge zich categoriek en fanatiek opstelt tegenover de buitenwereld. Het rondje pesten met de burens verziekt de sfeer. Officiëren van de graaf en de rijke heren van Sluis organiseren sluikse roofpartijen op Bruggelingen die de stad ontvlucht zijn en gaan zo ver dat ze de buitengebieden van Brugge terroriseren met hun gewelddadige raids. Het ergste is dan nog dat ze vaak schijnen te opereren vanuit het kasteel van Tillegem op nauwelijks enkele kilometer van de stad. Er lijkt maar geen einde te komen aan de zomer van 1437. De maand augustus is er een van uiterste verwarring. De graanoogst is mislukt. De voorspelling is meer dan uitgekomen. Woekerprijzen voor het graan zijn het gevolg, schaarste en wat er beschikbaar is, moet trouwens met hand en tand verdedigd worden tegen de plundertochten en verrassingsaanvallen van de graafsgezinden.

De burcht van Tillegem komt in het vizier

Ieper en het Brugse Vrye zijn de hele tijd aan de kant van de graaf blijven staan. Het zijn echter vooral de Gentenaars die zich actief beginnen te engageren bij het uitroken van het Brugse regime. De partijen proberen tot onderhandelingen te komen maar bij het aanbreken van de septembermaand is de blokkade van Brugge nog

altijd even intact. Filips de Goede zit in een luxueuze zetel. Met Bruggelingenhaters als Roelandt en Jan van Uutkerke, heeft hij de Vlamingen waar hij ze wil. De stad Brugge is nu totaal geïsoleerd, kan geen kant meer uit, en dat vertaalt zich in een verregaande arrogantie van de graaf. Brugge moet en zal plooiën. Ook in september is er van rust voorlopig geen sprake. De schermutselingen en confrontaties rijgen zich aan. De inwoners en de boeren van Heyle, Maldegem, Moerkerke, Ramskapelle, Oostkerke en Muide krijgen het ongewenst bezoek van die van Sluis die alles wat ze op hun weg vinden stelen en onvreemden. Een aantal rijke landslieden, of die nu pro of contra het nieuwe stadsbestuur zijn, worden gevangen genomen en de Sluizenaars ‘staken tvier in Muyde’. De Bruggelingen op hun beurt vallen de burcht van Tillegem aan en herleiden die tot puin. Ook het Tillegembos moet er aan geloven wanneer de bomen één voor één gekapt worden. Als Jan van Uutkerke, kapitein van Nieuwpoort en zoon van Roelandt, het nieuws van de aanval op zijn kasteel in Tillegem verneemt, gaat hij op zijn beurt buurstadje Gistel aanvallen. De handschriften liegen er niet om; allemaal ‘rooven ende pijlgieren int quartier van Ghistele daer hy eenichsins by gheraken conste’. Jan van Uutkerke beperkt zijn revanche niet alleen tot een aanval op Gistel. Met een leger van 130 manschappen valt hij op de zaterdag na Sint-Baafsdag, we zijn dus al oktober, de boeren aan die, zoals ze dat gewoon zijn, voedsel en vee willen binnenbrengen in de Smedepoort van Brugge, ‘injurierende die van binnen zeer gruwelick ende leelick, ende rijdende van stonde an weder haerlieder veerden, met schoffierlicke veel coeyen, calven, schapen ende allerande vitaylgien, die welcke die landslieden van daer omtrent, naer costuyme, ter stede waert brochten’.

De achtervolging leidt tot in Koekelare

Als de Brugse poorters de aanval aan de Smedepoort bemerken, zijn ze furieus. Met 1.200 komen ze naar buiten gestormd en nu zetten de aanvallers het op een lopen, ‘zonder hoeft ende zonder staart’. De Brugse meute slaagt er in om het gestolen voedsel te recupereren maar de mannen ruiken bloed. De achtervolging heeft hen geleid tot in Koekelare waar ze enkele van de mannen van Roelandt van Uutkerke bespeuren in het kasteel van jonkheer

Pieter van Belle dat op dat moment de woonplaats is van de lokale parochiepriester Hendrik van Reigersvliet die trouwens ook nog deken is van de christenheid van Oudenburg. De ruiters voelen zich veilig en overmoedig aan de binnenkant van de slotgracht en ze zijn zo vermetel om de spot te drijven met de Bruggelingen daarbuiten. En zelfs schieten durven ze. Een ferme misrekening is het. De Bruggelingen vallen het kasteel met fors geweld, boomstammen en buskruit binnen en ook hier is het al 'pijlgieren en verbarren' die de klok doen slaan. Plunderen en platbranden. Nog dezelfde dag worden de geestelijke en de 10 verschanste soldaten teruggevoerd naar het Steen in Brugge. Onder hen onder andere Laureins, de bastaard van Belle, Joos de Brune en Philip van Langhemeersch. De mislukte graanoogst zorgt niet alleen voor hongersnood in Brugge. De mensen in heel Vlaanderen worden er mee geconfronteerd en vooral in Gent is de situatie af en toe schrijnend. Zelfs de honden worden geslacht en opgegeten. De staketsels aan het Zwin hebben veel kooplieden afgeschrikt en de geblokkeerde bevoorrading baart grote zorgen. Honger en miserie zijn in het verleden al diverse keren een fatale cocktail geweest om de Gentenaars tot actie en revolutie te verplichten. Halfweg oktober lopen de potjes over door toedoen van 2 smeden; 'deene ghenaeamt Jan Cachtele ende dandere Pieter Huereblock'.

Die verdomde staken moeten weg uit het Zwin

Met zesduizend verzamelde ambachtslieden trekken de Gentenaars weg uit hun stad en gaan ze richting Sluis om die blokkade ongedaan te maken. Ze stellen de 30-jarige Rachen Onredene aan als kapitein van het ambachtenleger dat met grote ambities de Vrijdagmarkt achter zich laat op zoek naar actie en vergelding en vooral naar een doorbraak waardoor er weer eten op tafel kan komen en er weer een vrije handel kan bestaan. Ze kennen de pijnpunten maar al te goed. Die van Sluis hebben de hele boerenregio van de Vier Ambachten geteisterd met hun aanvallen en plunderingen. De Bruggelingen krijgen ook een veeg uit de pan. Hoe hebben ze het zo ver kunnen laten komen om in deze onhoudbare situatie te belanden en op die manier zowat de welvaart van heel Vlaanderen te hypothekeren? Het leger van Cachtele en Huereblock trekt eerst naar Mariakerke en dan naar Aardenburg, waar ze gesprekken willen beginnen met die van

Brugge. ‘Kunnen Gentenaars en Bruggelingen de handen in elkaar slaan om die staken te gaan verwijderen aan het Zwin?’ Maar die van Brugge hebben geen zin om te praten met die van Gent. Die kapitein Onredene is precies hun beste vriend niet, een gatlikker van het grafelijk hof, een valsaard die de Gentse ambachtslieden een rad voor ogen draait. De Gentse armee druipt af. Enfin, armee is een groot woord, ongetwijfeld is het een zootje ongeregeld dat nu zelf de boeren op het platteland gaat lastig vallen en afpersen. De kronieken vertellen het relaas; ‘zo keerden die Ghendtenaers weder thuysewaert, bedwingende daer haerlieder voorscreven capiteyn zo varre met woorden ende andersins, dat hy Lodewijck van der Holle, Lieven de Jaghere, Gillis de Clerck ende Jacob de Jaghere zelve in vanghenesse leeden, met meer andere oude schepenen, tresoriers ende overdekenen (die zy levereters hieten) der zelve stede.’ Na de verwijdering van de ongewenste sujetten, trekken ze verder naar het kerkhof van Eeklo om opnieuw gesprekken aan te gaan met de Brugse gedeputeerden. Er moet nu echt eens gepraat worden over de algemene welvaart in Vlaanderen en over de rust in het land.

De Brugse ambachtslieden spelen met vuur

Dit keer komt er wel een positieve respons vanuit Brugge. De 9de november 1437 reizen Jan de Payere en Adriaan Zchbroek, de dekens van de ververs, naar Eeklo. Ze zijn in het gezelschap van Jan Welghereet, de deken van de smeden, Joris Wouters, de opperste van de timmerlieden. Marck van Aricourt, de deken van de bakkers is er ook bij. Ook de dekens van de schoenmakers (de cordewaniers), scheepslieden, kaarsengieters, leertouwers en die van de volders zijn mee opgekomen om te praten met hun Gentse evenknieën. Tijdens de debatten wordt er alvast één belangrijk onopgeloste kwestie opgelost. De Bruggelingen hebben zich lang verzet tegen de aanwezigheid van het Brugse Vrije als vierde lid van de Raad van Vlaanderen, maar ze laten nu hun weerstand hiertegen varen. De Brugse ambachtslieden spelen met vuur. De voorwaarde om het Brugse Vrije toe te laten tot ’s lands bestuur staat wel tegenover een opheffing van de blokkade van het Zwin, maar druist helemaal in tegenover de mening van het stadsregime. De meeste dekens hebben er een goed oog in dat de Grote Raad in Brugge wel akkoord zal gaan en het ligt nu aan hen om in eigen

gelederen een doorbraak te forceren. Om te tonen dat het hen menens is, worden er 16 leden van de delegatie achtergelaten bij het Gentse leger in Eeklo en trekt de rest opnieuw naar Brugge. Eén persoon is tegen de deal. Jacob de Messemakere, 'Meskin', vindt het achterlaten van die 16 gijzelaars nonsens. Zijn advies wordt echter genegeerd en de mannen gaan op weg naar Brugge. Het kost trouwens moeite om terug te geraken in Brugge. Net zoals dat de voorbije weken het geval was, laten de Gentse nietsnutten, hele sporen van geweld en overlast na in de streek van Eeklo. Dat zorgt op zijn beurt voor represaillemaatregelen vanuit de kasselrijen van Kortrijk en Oudenaarde en op een bijna open oorlog met het leger van Gent. Die van Brugge 'eschapeerden ende deur veel busschen, grachten ende haghén, en ten tweeden daghe daer naer gherochten zy weder te Brugghe'.

De Sluizenaars roeren nog eens in dat stinkend potje

De Sluizenaars roeren dan op hun beurt nog eens in dat stinkend potje. De 28ste oktober, 'up St.-Simoens ende Judedach trocken eeneghe Sluysenaers, om stelen ende roven, in die prochie van St.-Laureyns, by Benthille, aldaer der VIII van hemlieden ghevangen wierden'. De acht worden naar Brugge gevoerd waar ze onthoofd worden. Hendrik van Borseele, de heer van Veere, wil zich revancheren voor die executie en rukt op naar Sluis met een bende Zeelanders. Daarna laten ze een spoor van roof en moord achter in Heist, Blankenberge, Oostkerke en Lissewege. Begin november ondergaan Lapscheure, Hannekenswerve (een nu verdwenen dorp op zowat 3km van Sluis) en Moerkerke het zelfde lot, waarop er op zijn beurt een revanche komt met een aanval op het Leestgiekasteel te Zoetendale en het kasteeltje van Claeys van de Velde bij Aardenburg. Wat er zich daarna precies afspeelt tijdens deze novemberdagen, is niet helemaal duidelijk. De Vlaamse en de Franse kronieken spreken elkaar de hele tijd tegen. Over één zaak zijn ze het eens: het regime in Brugge schiet de actie van de dekens af. Die toegeving om het Brugse Vrije toe te laten tot de Raad van Vlaanderen kan niet op enig meeval rekenen. De verwijten vliegen in het rond. Niemand wil nog verder kijken dan zijn neus lang is. Bij de poorters en het gemeen zijn de meningen totaal verdeeld. Sommigen keuren de gezamenlijke actie met die van Gent absoluut goed, terwijl anderen afkomen met gore verhalen zoals die dat de

Brugse dekens daar in Eeklo werden omgekocht door die Gent. Om een lang verhaal kort te maken: de dekens worden als verraders gearresteerd en achter de tralies gezet.

De winter gooit roet in het eten

Die botte weigering vanuit Brugge, stuit op ongeloof bij de Gentenaars die de 13de november opstomen naar Aardenburg en de Brugse gijzelaars met zich meevoeren. Vooral de Brugse buitenpoorters worden het slachtoffer van hun aanwezigheid. De hele tijd door hangt het wel of niet samenwerken aan een gezamenlijke aanval op Sluis als een jojo boven de hoofden bengelen. Vooral de Gentse smeden en kleermakers zoeken de samenwerking, maar ze kunnen op zich niet voorkomen dat hun collega's drie Brugse oproerkraaiers lynchen en dat er zelfs sprake is bij hun leiders om een aanval op Brugge te ondernemen. Twee weken later gooien de koude winter en het gebrek aan voedsel roet in het eten. De 27ste november keren de Gentse ambachtslieden op hun stappen terug naar Eeklo met in hun zog nog altijd de 16 Brugse gijzelaars. Weer zijn er die lokale baldadigheden die voor de nodige reactie zorgen in de diverse Gentse kasselrijen waardoor het op de markt van Eeklo tot een hevige confrontatie komt. Er wordt maar op het nippertje een bloedbad vermeden, twee doden dat wel en veel gewonden. De Brugse gevangenen profiteren van de gevechten om er van onder te muizen. De hele Gentse actie mag gerust bestempeld worden als één grote flop. Nog voor het einde van het jaar wordt kapitein Onredene trouwens door Filips de Goede ontslagen uit zijn functie en verbannen naar andere oorden. De revolutie in Gent is een stille dood gestorven. Het blijft een open vraag hoe lang die in Brugge nog stand zal houden. De winter, de gesloten doorgang aan het Zwin en de graanprijs zorgen voor grote twijfels in de Brugse binnenstad. 'Groote dierte door het toesluyten van het zwyn' staat er in de rand geschreven. 'Die prijs van den grane beghonste zo over al te rijsene, ende namentlick te Brugghe, dat men tcoorne XXXVIII grooten thoet cochte, omme dieswille dat die oostersche ende andere coopvaerders van grane die stede van der Sluys niet passeren en mochten, overmids tstoppen van den zwijne.'

Isabella van Portugal gaat er zich mee bemoeien

De Gentenaars hebben hun troeven verspeeld en de Bruggelingen komen tot rede. Het lijkt er op dat er mogelijk een einde kan komen aan de impasse. Graaf Filips de Goede blijft hoe dan ook verstoord op die van Brugge na zijn smadelijke aftocht in de pinksterweek en bovendien geeft hij uiteraard de nodige prioriteiten aan zijn oorlog tegen de Engelsen. Zijn gramschap op de Bruggelingen zal vermoedelijk wel een flink stuk theater zijn, want het kan geen toeval zijn dat zijn echtgenote Isabella van Portugal nu plots een rol gaat spelen in de onderhandelingen. De hertogin gaat zich nu met charme en vriendelijkheid met de zaken bemoeien. Haar aanwezigheid op zich zorgt al voor tevredenheid in Brugge waar de geest van revolutie al een tijd omgeslagen is in een gematigde houding. De Bruggelingen willen onderhandelen en krijgen dit keer een vrijgeleide om bij Isabella van Portugal te geraken. Jacob de Zweertvaghère, Pieter de Burchgrave, Bauden vander Leene en Willem Gheerolf worden afgevaardigd om het woord te voeren voor de stad Brugge. Begin december komt er een wissel in de Raad van Vlaanderen waarbij zonder veel woorden wordt aangetoond dat een aantal wethouders ook wel boter op het hoofd hebben gehad met hun houding tegenover Brugge en met hun overdreven hand- en spandiensten in het voordeel van het wisselvallige Gent. De nieuwe 24 notabelen komen uit alle lagen van de gilden en brengen hoe dan ook rust en overleg in de atmosfeer.

Het zelfbeklag van de Brugse gedeputeerden

Isabella van Portugal focust zich op de gebeurtenissen rond de moord gepleegd op burgemeester van Varsenare en zijn broer. Als Brugge vrede wil, zullen alle aanstichters van die slachtpartijen uit de stad moeten verdwijnen; ‘als zy emmers in toecommende tijdens paeys begheerden, ende zendende met eenen te Vilvoorde, in Brabant, in vanghenesse Vincent Scheutelare, den capiteyn van Brugghe, metsghaders ooc Loys van den Walle, den burchmeestere van den Course, ende joncvrau Geertruyt Scheutelare, zijn wijf, ter cause van der verradelicker conspiratie by hemlieden ende haerlieder complissen ghemachineert, te laste van wijlent, zaligher memorie, Morissus van Varsenare.’ Ze zorgt er voor dat de niet

uitgevoerde verbanning van Roelandt van Uutkerke weer actueel wordt en er is ook sprake van het wegsturen van Gheeraert van Maldegem, Jan van Papenghem, Pieter Goetghebuer, Pieter Bricx, Joos Beys en anderen. Lodewijk van der Hole mag de gevangenis verlaten, samen met Lieven de Jaghere, Gillis de Clerck en Jacob de Jaghere. Het water staat trouwens tot aan de Brugse lippen, de nood is hoog, de voedselvoorraden zijn zo goed als op, 'zy ignoreerden niet dat tzelve niet langhe ghedeuren en mochte.' De Brugse gedeputeerden wentelen zich vol zelfbeklag voor de voeten van hertogin Isabella. Jacob de Zweertvaeghere, Willem Geerolf, Pieter Burchgrave en Boudewijn van den Leene. Zie ze daar staan voor de vrouw van Filips de Goede. 'Biddende ende supplierende zeer oodmoedelijk dat haer zoude ghelieven van paeysse te wesene, tusschen den hertoghe Philips, haren man, ende hemlieden.' Het spijt hen dat ze zich weerbarstig en opstandig opgesteld hebben tegen hem en contra de Raad van Vlaanderen in Gent. Ze smeken haar om een goed woord te doen zodat de verstandhouding met de graaf kan hersteld worden. Brugge onderwerpt zich nu officieel aan zijn wil. Sluis blijft voorlopig nog een heet hangijzer. Begin december hebben de Sluizenaars nog een massale raid ondernomen op Damme, maar al blijkt ook dat hier het geloof in de 'goede zaak' wat verdwenen is.

Veertig onder hen zullen in ongenade vallen

Op 8 december zijn ze er in geslaagd om een ontmoeting te hebben met de graaf in Arras, waar ze te horen krijgen dat een aantal Sluizenaars en Bruggelingen zullen gestraft worden voor de voorbijgevoerde oorlog in het noorden van West-Vlaanderen en voor die ongeoorloofde blokkade. Er wordt zelf een getal gekleefd op dat aantal. 40 onder hen zullen in ongenade vallen en onder huisarrest geplaatst worden. Voorlopig worden hun namen niet bekend gemaakt uit angst voor nieuwe rellen en oproer. Ook de 16 Bruggelingen die bereid geweest zijn om als gijzelaar met het Gentse leger mee te stappen zullen nu voor de wet moeten verschijnen en hun straf krijgen. Het blijft wachten tot begin 1438 vooraleer Filips de Goede klaar is met zijn verdict. Een groep van 14 vooraanstaande Bruggelingen wordt half januari afgevaardigd om het in naam van heel de stad te gaan aanhoren. Dat ze ingaan op die uitnodiging, bewijst dat alle weerstand gebroken is en dat de

grootsprakerige Brugse revolutie volledig in de lappenmand ligt. De 12de januari worden de namen van de 40 hoofdschuldigen officieel en per brief meegedeeld. Nicolas Despars heeft het in zijn kronieken zelfs over 42 personen. ‘Alle die persoonen, met name ende toename, totten ghetalle van XLII, de welcke die prince themwaerts behouden wilde, omme naermaels zijn goede wille ende gheliefte daer mede te doene, te wetene: eerst, Vincent Scheutelare, die capiteyn van Brugghe, Loys van den Walle, joncvrau Geertruyt Scheutelare, zijn huysvrouw, Joos van den Walle, die zuene van Loys vorzeit.’ De lijst gaat verder. Isemast de Pape, Jan van den Walle, Adriaen Zechbrouck, de deken van de ververs, Jan Welghereet, de deken van de smeden. Ook de dekens van de vulders, de scheerders, de timmerlieden worden met naam genoemd. Broeder Jacob van de Franciscanen, kapelaan Jan van der Matte, de makelaars Pieter Thente en Victor de Wale. Maar ook ambachtslieden zelf. Timmerlieden, smeden, scheerders.

De eerste terechtstellingen van 7 december 1437

De kronieken hebben het over enkele terechtstellingen die al uitgevoerd werden de 7de december. Daags voor het eerste bezoek aan de graaf in Arras, rekent het stadsbestuur af met vier individuen die op eigen houtje met de Gentenaars deel hebben genomen aan de raids in Eeklo. Waarom die vier nu al op het schavot moeten verschijnen, kan te maken hebben met het tonen van enige goede wil ten opzichte van de hertog. Maar het kan evengoed een voorafgaande eis geweest zijn van Filips de Goede of zijn vrouw Isabella. Onze kroniekschrijver is heel exact en precies: ‘zo deden die van der wet te Brugghe ten VIIe daghe van der maent van decembre, naer die noene, up een schavot op den burch, viere van de voorscrevene persoonen den hals of hauwen, te wetene: Adriaen Zeghbrouck, den deken van de vaerwers, Jan Welghereet, den deken van de smeden, Jan de Swarte, scheerere, ende Jacob de Messemakere, omme dieswille dat zy uyt haerlieder zelfs eyghen autoriteit ter ontbiedinge van die van Ghendt, met meer andere laetst tEecloo ghecompareert hadden.’ De 7de januari 1438 wordt er een nieuw schepencollege geïnstalleerd met daarbij vooral de notabelen en de wethouders die vorig jaar de stad zijn ontvlucht. Het komt er nu op aan om de plooiën met officieel Vlaanderen en met de hertog glad te strijken. Die laatste begint

trouwens aan een kat-en-muis spel dat waarlijk doet denken aan het schaakspel dat Filips de Schone ooit speelde met Robrecht van Bethune en zijn vader Gwijde. De Brugse delegatie moet eerst nog mee in het bad met de graaf vooraleer die zijn vonnis zal bekend maken.

De onderhandelingen slepen aan tot in maart

De Brugse privileges en de stedelijke rechten moeten drastisch ingekrompen worden vooraleer er van een herstel van de relaties sprake kan zijn. Enkele jaren geleden zou dergelijke vraag synoniem gestaan hebben met een oorlogsverklaring. Wie durfde te raken aan de stadsrechten, raakte aan het hart van de stad en zijn poorters. Maar nu liggen de zaken anders. De mensen willen vrede. Vrede en voedsel. Stabiliteit ook, vriendje zijn met de graaf van Vlaanderen. En zo worden de voorstellen van de graaf aanvaard en sust de goegemeente zichzelf dat wat ze nu moeten afgeven, ze ooit wel in betere tijden zullen terugverdienen. De onderhandelingen slepen aan tot in maart. De graaf heeft alle tijd terwijl Brugge naar zijn pijpen moet dansen. Het zal hem een goed gevoel van macht geven. De 3de maart is het eindelijk zo ver. De 14 van Brugge komen naar Arras in het gezelschap van de abten van de regionale abdijen met in hun zog een aantal geestelijken en ook de 21 poorters die eerder uit Brugge waren weggevlucht, zijn van de partij. We zien de Vlaamse hoogwaardigheidsbekleders en vooral de afgevaardigden van de drie Staten van Vlaanderen. De uitspraak wordt eerst mondeling voorgelezen, pas een kleine twee weken later zal alles op papier staan. De officiële afkondiging ervan voor de halle in Brugge, zal volgen op 14 maart. Na de bekendmaking van het vonnis, worden de beschuldigden nog even ongemoeid gelaten. Het in één keer oppakken van de 40 kopstukken, zal ongetwijfeld niet evident zijn in dit wispelturige Brugge. Heel verstandig is dat natuurlijk niet, want de helft van de veroordeelden kiest het zekere voor het onzekere en vlucht weg uit de stad wat dan een kwade reactie oplevert van hertogin Isabella die meteen ingrijpt en de stadspoorten laat bewaken en de Bruggelingen verbiedt om nog onderdak te bieden aan de geviseerden. Nog voor het einde van de meimaand worden de vonnissen uitgevoerd. Wie effectief opgepakt is, wordt onthoofd.

Geertruide de Scheuteleere, dat verraderlijk wijf

De vele galgen tussen Brugge en Sluis, exposeren ostentatief de ontzielde lichamen van de omgebrachte 'booswichten'. Allen voorzien van hun opgespieste en afgehakte hoofden. De kraaien varen er wel bij. De 19 die zijn kunnen ontkomen, worden nu officieel verbannen uit Vlaanderen en als ze ooit nog opgemerkt worden in het land, zullen ook zij hun onthoofding niet ontlopen. Het is opmerkelijk dat heel wat schepenen en functionarissen uit het stadsbestuur van 1437 de straffendans ontspringen. Dat is echter helemaal niet het geval voor de personen die aan de basis hebben gelegen aan de moorden op Maurits en Jacob van Varsenare. Broer en zus Lieven en Geertruide de Scheuteleere en haar man Lodewijk van de Walle die de ambachtslieden zo smerig en onderhuids tot over de rand hebben opgehitst met hun jaloezie en afgunst. Ook hun zoon Joos van de Walle wordt met de vinger gewezen. 'Kapitein Lieven de Scheuteleere eindigt zijn leven op een trieste manier' lezen we. 'Zo brocht men Vincent Scheutelare ghevanghen van Vilvoorde, in Brabant, binder stede van Brugghe, daer hy, ghedeurende die voorleden beroerten, capiteyn of gheweest hadde, ten tweeden daghe daer naer, voor die noene up tschavot onthalt.' Zijn zus Geertruide wacht hetzelfde lot. Net zoals haar man en haar zoon. De adviesraad rond Filips de Goede oordeelt aanvankelijk dat 'Loys van den Walle ende joncvrau Geertruyt Scheutelare, zijn overmoedich, quaet, valsch ende verraderlick wijf', terechtgesteld moeten worden en dat vooral zij op het midden van de markt moet begraven worden onder een grafsteen met de tekst: 'hier licht die felle Geertruyt, die by harer hoverdye ende valschede den prince in dangiere van zijne lijve ghebrocht heeft, ende alle die van der stede van Brugghe in haerlieder uytterste qualickvaert ende miserie.'

Brugge moet zich ook publiekelijk onderwerpen

Er zal wel wat lobbywerk bij te pas zijn gekomen, maar het doodsvonnis van Geertruide en haar Lodewijk wordt door toedoen van prinses Isabella (ter ere van alle vrouwen) omgezet in een levenslange opsluiting in het kasteel van Wijnendale. We zijn begin mei 1438 en de processie van het Heilig Bloed staat weer op stapel. 'Princesse Isabelle, die welcke die van der wet, met alle van

die clergie van der stede, zeer weerdelick binden zelven daghe ter Smedepoorte inhielden, omme sanderendaechs die processie van den weerdighe helighe bloede te ziene.’ De volgende dag zorgt Colaert van der Clijte, de soeverein van Vlaanderen, nog voor een dessert in Oostkamp. De terechtstelling van Wouter Bets, de eerste ambachtsman van het Brugse Vrije die vorig jaar met zijn standaard was afgezakt naar Brugge om er mee te doen aan de opstand. En dat zal hij geweten hebben op de 4de dag van mei 1438: ‘Sondaghs up den iijden dach in Meye, doen dede de souverain onthoefden Wouter Bets ter Steenbrugghen, by den Sickenlieden te Orscamp waert, ende dedene daer stellen up een wiel, ende dede an 't wiel hanghen eenen rozenen hoet, omme dat Wouter Bets, de eerste man was van den Vryen, die gewapent quam met sinen standarde van den ambachte van Orscamp te Brugge, up de marct. Brugge moet zich ook officieel en publiekelijk onderwerpen aan zijn graaf. Op 22 mei 1437 moeten de dekens van de ambachten en de schepenen van de stad door het stof kruipen voor Filips de Goede. Op blote voeten, uiteraard blootshoofds, vallen ze op hun knieën voor de hertog. Nu de schuldigen hun straf hebben ondergaan, kan gekeken worden naar de maatregelen die zullen genomen worden. De Boeveriepoort moet dicht en dient vervangen te worden door een kapel. De boete van 50.000 pond is astronomisch. De bepalingen van het vervloekte Calfvel worden weer ingesteld en de graaf komt weer af met de vroeger afgeschafte belasting van de ‘zevende penning’. Meer bepaald één zevende van alle stadsinkomsten.

De betaling van de boetes is een onhaalbare zaak

De boete is onhaalbaar. De crisis en de honger hebben het inkomen van zowat iedereen drastisch naar beneden gehaald. De terugbetaling de volgende jaren, zal met horten en stoten verlopen en de hertog zal zichzelf verplicht zien om een stuk van het bedrag kwijt te schelden wegens ‘onhaalbaar’. Niet al dat geld is trouwens voor de hertog zelf. Een belangrijk stuk gaat naar slachtoffers van de Brugse repressie. Een flink pak gaat naar de erfgenamen van Jan van Villers en die van Maurits en Jacob van Varsenare. Roelandt van Uutkerke, nochtans zelf veel boter op het hoofd, krijgt een schadevergoeding van 1.000 pond. Ook de stad Sluis krijgt 750 pond. Die bedragen tonen nog maar een keer hoe Brugge en

Brugge alleen de rekening en de schuld krijgt voor zijn conflict met Sluis. De taksen en de belastingen schieten de lucht in. 'in zuleker wijs dat zy, naer langhe deliberatie, endelinghe eene dubbele assijssse up die wijnen voortstelden, augmenterende met eenen ooc die bierassijssen, ende ordonnerende bet voorts noch zekere nieuwe cayljoote up tzout ende allerande soorte van graen, bestiael ende barninghe (brandstoffen), metsghaders ooc up meer andere etelicke ende slijtelicke ware, beghinnenede te Lichtmesse, ende vier jaer lanck.' Brugge verliest elke juridische en strafrechterlijke autoriteit op Sluis. De stad kan geen enkele militaire macht op de haven van Sluis meer claimen. De lokale gilden worden nog het hardst aangepakt. Veel vroegere vrijheden worden prompt geannuleerd. Adieu tolvrijheden en bescherming van de ambachten. De poorters worden met een reeks beperkingen en reglementen opgezadeld. Staken wordt voortaan ten strengste verboden. Geen sprake meer van de 'ledichganc'. De Brugse slechte gewoonten moeten er eenvoudigweg uit. De stedelijke macht over de Brugse buitengebieden en het Brugse Vrije wordt verder ingekrompen. De stad moet zich, net zoals alle andere steden in Vlaanderen, schikken naar de macht van het huis van Bourgondië. De maatregelen die Filips de Goede neemt, zullen ook een blauwdruk vormen voor verdere reorganisaties zoals in latere tijden te Gent.

Men raakt niet aan het Gulden Vlies

Ondertussen spelen honger en ellende de hoofdrol in Brugge. Velen van de circa 40.000 à 50.000 inwoners zien zwarte sneeuw. De marktprijs van de tarwe is de zaterdag na die terechtstelling in Oostkamp, opgelopen tot 34 pond per korenmaat. Daar in Sluis blijven de staken onveranderlijk de doorgang van levensmiddelen tot in Brugge tegenhouden. Als ze van de hertog het verzoek krijgen om die te verwijderen, zullen ze dat zeker doen. Maar het verzoek komt niet. Dus blijven ze in Brugge met de gebakken peren zitten. Brugge moet er echt alles voor doen om weer op een goed blaadje te komen. Een stukje show komt er de volgende dag bij het eerherstel en het in memoriam van de gedode Jan van Villers, de heer van L'Isle-A-Dam en drager van het elitair gulden vlies. Een vliesridder dus. De Orde van het Gulden Vlies werd 8 jaar geleden opgericht in Brugge door toedoen van Filips de Goede

Het oude Blankenberge wordt door de zee opgeslokt

1332 16 maerte. Is overleden Agnes van Stavele 5^e abdisse van Wevelghem. Zij hadde doen maeken d' infirmerie, bakkerije, brauwerije en andere cloosterlijke gebouwen. In het jaer 1333 was er een dusdanige menigte wijn, dat men in Vrankrijk, een zesta geklaerden wijn voor eenen denier verkogt.

1334 9bre 29. Men gevoelde eenen alderfelsten stormwind, verzeld door een schrikkelijk onweder, die overgroote schade veroorzaakte, bijzonderlijk op de Nederlandsche zeekusten. Het oude Blankenberge wierd door de woedende golven ingeslokt en zoo ook de prochie van O.L. Vrouw ter Streep bij Oostende. In Avignon is overleden den paus Joannes XXII, den welken ingesteld heeft den feestdag van de H. Dryvuldigheyd.

1335. Ten dezen jare is er eenen grooten oorlog ontstaen tusschen de coningen van Vrankrijk en Engeland, in den welken de Vlaemingen zig ook ongelukkig ingewikkeld vonden. Onzen graef was den coning van Vrankryk teenemael genegen en wilde hem alle hulp bijbrengen, maer zijn onderzaeten en namentlijk die van Brugge hadden zig liever bij de Engelschen te voegen om reden zij de wollen voor lakenen uit Engeland bequamen. De Gentenaers kiesden ook die zijde door 't opstoken van Jacob van Artevelde eenen rijken edelman en deken der brauwersneeringe, schoonzoon van den ridder Zeger Courtroi, sin heere van Dronghen, die alhoewel hij in zijn jongheyd opgebragt had geweest in het hof van Vrankrijk, zig nu ten vollen hegte aen den coning Eduard van Engeland. Die van Gend zonden den ridder Zeger Courtoisin, met twee onderbevelhebbers en een goed deel krijgsvolk naer Cassel, om de Vlaemsche grenzen van dien kant te bewaeren.

De gedeputeerden trekken naar de Paus van Avignon

Onzen graef om het verbond tusschen de Vlaemingen en Engeland te verijdelen, bragt na veel onderhandelingen met den nieuwen bisschop van Doornijk zoo veel te wege dat die van Gend toestemden dat de onderlinge geschillen door den bisschop zouden vereffend worden. De Gentenaers zenden gedeputeerde by den graef tot Cortryk, alwaer zij benevens d' andere Vlaemsche afgezondene hem te voet vielen, ende hem opdroegen 30,000 marken zilver, en quyttscholden 200 Tournoissche ponden, de

welke zij hem geleend hadden om de stad Oudenburg te koopen. Door het toedoen van den bisschop wierden zij dan in genade ontfangen en den graeve bevryde hun van de 118 ponden de welke zy hem jaerlijks uyt den transport schuldig waeren.

1335 7bre 3. Den graef geeft aen de Vlamingen alhier quyttschelding brieven in het bijwezen der canoniken van het capitel van O.L. Vrouwe, der ridders Wouter van Haerelbeke, Rogier van Halewijn en verscheyde andere, die de brieven alhier mede onderteekenden. Daer naer zijn de gedeputeerde der dry Leden en der steden van Vlaenderen getrokken na Avignon tot den paus. Den bisschop Andreas Ghini Malpiglia van Florentien, hoogleeraer in de regten bestierder van 't bisdom van Atrecht en canonink van Doornyk, doet in die stad zijnen plegtigen intreden, verzeld door den graef Lodewijk, den bisschop van Therouanen, veele ridders ende krijgslieden.

1335 9bre. De Vlaemsche gedeputeerde op het verzoek van den paus vernieuwen tot Avignon den eed van getrouwigheyd aen hunnen graeve, en beloven den coning van Vrankrijk nooyt te zullen afvallen, nog met Engeland aen te spannen, zig onderwerpende in geval zij hun beloften niet onderhielden, aen den kerkelijken ban en in de boete van 10000 goudse Realen. Dog dit is al wederom door de Vlamingen niet wel onderhouden geweest.

Guido van Rijckenburg, de bastaardbroer van de graaf

1335 26 october. Den graeve bij brieven geteekend op het casteel van Maele, begiftigt Johannot li Nains (zijnen dwerg) over zijne goede en aengenaeme diensten, met het privilegie over de teerling en schaekspel-huyzen binnen de stad en schependom van Cortryk. Ten jare 1336 was M. Daniel van Nieuwerkerke hoog-bailliu van Cortryk.

1336 july. In deze maend keerde onzen graef uyt Vrankrijk terug, medebrengeende brieven van den coning, waarbij hij om de Vlaemingen te tragten aen zijn zijde te houden, hun oorlog gaf van de geslegte sterkten, waer onder ons casteel zig bevond, weder te erstellen, waeraen men zonder veel vertoeven met alle haest begonst te werken.

1336 9bre. Den koning van Engeland hadde een leger van boven de 4000 mannen gezonden in het land van Cadzand, onder bevel

van den bisschop van Lincoln en den graef van Bedford. Den 10de vond een hevig gevegt plaets tusschen de in Cadzand gelande Engelschen en de Vlaemsche legermagt bestaende uyt 5000 mannen, meest Dammenaers en inwoonders van het eyland, geleyd door Guido van Rijkenburg, bastaertbroeder van onzen graef, de gone naer eenen kloeken tegenstand volkomen geslagen wierd. Guido wierd gevangen benevens de ridders Galterus van Halewijn, Arnulphus van Denterghem ende zijnen broeder, ook verscheyde andere. Wegens den ridder Petrus van Ingelmunster weet men niet of hij onder de gevangene of onder de doode moet gerekend worden. Den coning van Engeland had de bisschoppen van Cantorbury en Durham naer Gend gestierd, alwaer zij zeer wel ontfangen wierden bijzonderlijk door den ouden ridder Zeger van Cortryk, gezyd Courtroisin, Ruard ofte oppervoogd van die stad, den welken door zijn edelgeboorte, verstand en vroomme krijgsdaden de algemeene agting en volle gezag over het volk verworven had. Dezen heeft dan met Artevelde, en tusschenkomste van den hertog van Gelder, die zig daer ook bevond, de Gentenaers verwilligt van een verbond met d' Engelsche te sluyten, niet tegen de pooginge van onzen graeve, die zig alsan te Cortryk onthield, om te tragten van dit te beletten.

Ridder Zeger Courtroisin wordt het hoofd afgeslagen

1337. Den grave Lodewijk beriep te Brugge eenen landsvergaderinge, waerna toe hij Courtroisin lokte, die er nauwelijks aengekomen was, of hij wierd in hegtenisse en na Rupelmonde gevoerd. Den ridder Courtroisin word, in het casteel van Rupelmonde, bij bevel van den Franschen Coning 't hoofd afgeslagen. Zijn lighaem heeft men te Dronghen gebragt en aldaer in d' abdyekerke begraven, alwaer tot den tijd der inlandsche beroerten der 16^e Eeuw in de capelle van O.L. Vrouwe zijn graftombe te zien was, met koper bedekt waer op zijn geharnaschte beeltenis met eenen wapenschild op de borst. Deze dood baerde een groote droefheyd en 't hevigste misnoegen in Vlaenderen en dede den oproer openlijk uitbersten. Dit jaer wierden ook d' eerste goude munten tot Gend geslagen.

1338 maerte 22. Den coning van Vrankrijk zend den bisschop van Senlis en den abt van St. Denys na Vlaenderen, die d' oproerige en hun aenhangers in den ban sloegen. In de maend april was den

vorst zoo sterk dat het ijs geladen lastbeesten konde dragen, waer door de wijngaerden, fruytboomen en 't gezaeyde te velde vervroos.

1338 ougst 7. Is overleden den vromen ridder Jan Borluut van Gend, die zoo manhaftig voor 't vaderland gevogten had tegen de Franschen in de beroemden slag van Groeninghe bij onze stad. Hij was zoon van Geroen (Hieronymus) Borluut en Margareta Schrycken en de broeder van Geroen Borluut getrouwt met Isabelle de Gruutere van welke afstamt de familie Borluut nog in wezen te Gend.

Oktober 1338: het grote verbond van Artevelde

1338 8bre 4. Den graeve heeft alhier brieven geteekend, belast aen het magistraet van Gend onderzoek te doen over zekeren Ostekint en zijnen broeder Jan, wegens de moord begaen aen Willem de Paepe, borger van Cortryk, en andere misdaden. Dit alles nogtans zonder prejuditie aen de privilegien en vrijheden der steden van Gend en Cortryk ofte des zelfs inwoonders.

1338 oktober 3. Door 't toedoen van Artevelde wierd een verbond gesloten tusschen den grave Louis van Nivers, de steden van Gend, Brugge, Iper, Cortryk, Oudenaerde, Aelst, Geeraertsbergen en Jan hertog van Brabant, de steden Brussel, Loven, Antwerpen, s' Hertogenvosch, Nivelles, Thienen en Soutleew. Ten dezen jaere wierd er een proces gewezen tusschen ons magistraet en het capitel van O.L. Vrouwe, rakende het regt op d' oude casteelpoorte en deszelfs vestingen, waeruyt blijkt dat het capittel al vroeg op een deel van den grond van 't casteel eenig regt bekomen had, en men ziet daer uyt dat dit casteel nog niet ten vollen ersteld, of ten minsten niet op dezelfde grootte als voorgaendelyk.

1339. Ten dezen Jaere heeft Wallerand van Luxemburg, Graef van St. Pol, het erfvelijk ammanschap van Cortryk aen onzen graef verkogt voor 3000 ponden Fransch. De Vlaemingen nemen het casteel van Helkin, dat zij versterken en langen tijd behouden, daer uyt veel quaed doende. In february vroeg den grave tot Cortryk zijnde beschrijft den edeldom van Westvlaenderen, dat zij tot Dixmuyde zouden vergaederen, waernatoe hij zig ook begaf. De misnoegde van Dixmuyde hadden seffens op d' aenkomst van den grave kennisse daer van gegeven aen de Bruggelingen die nu een talrijke gewapende bende afzonden, om den Grave bij nagt te

overrassen, maer hij wierd nog tijdelijk het verraed gewaer en 't gelukte hem, alles agterlaetende, na St. Omaars te kunnen vlugten.

De Franse stroperijen moeten gewroken worden

Artevelde tot Cortryk zijnde riep de Vlaemingen bijeen om het beleg van Ryssel te onderneemen terwijl de twee Coningen tegen malkanderen zouden strijden, waer op een groote menigte alhier te Deynze vergaderde, maer tijding krijgende dat de Franschen dieper in hun land getrokken waeren, en dat de Engelsche na Vlaenderen afzakten, heeft hij een ieder weder na huys gezonden.

1339 Xten 10. Er wierd nog een ander tractaet tusschen de Vlaemingen en den coning van Engeland gesloten, waerbij vastgesteld wierd dat hij en zijne naercomers voortaan den tytel van coning van Vrankrijk zouden voeren. Te Gend wierd, op den raed van Artevelde, een nader verbond gemaekt tusschen de Vlaemsche steden van Gend, Brugge, Iper, Cortryk, Aelst, Oudenaerde en Geeraertsbergen, benevens die van Brabant met den coning Eduard, onder de geene die dit teekenden, bevond zig Geeraerd van Moorselee, ridder.

1340 maerte. In 't begin van den vasten, den coning van Vrankrijk ziende dat hij de Vlaemingen door geenens middels konde aftrekken van hun verbond met de Engelschen, en dat den oorlog onvermijdelijk was, dede hij de zelve door den paus Benedictus in den ban slaen, waerop den coning Eduard Priesters uyt Engeland dede zenden die met nog andere vreemde in dit land quamen dienst doen. Aen de inwoonders en Garnizoenen van Rijssel, Doornyk en andere Fransche sterkten wierd dan ook bevoelen uytvallen in Vlaenderen te doen.

1340. Godemar du Fay, Franschen bevelhebber te Doornyk, zond werkvolk om 't casteel van Helkin te slegten, maer op 't gerugt van 't naderen der Vlaemingen, vlugte 't zelve haestelijk weg, waerop de Vlaemsche die sterkte bezetteden en de begonste schade erstelden. Zij hebben het eenen ruymen tijd behouden, veele uytvallen doende en verwoestende het Doornyksche en Fransch Vlaenderen, zoo wijd als zij konden doordringen. Artevelde om te vrekten de strooperijen der Franschen, zond de Vlaemingen tegen Doornyk de welke uyt tegen-vraek 't dorp Ramegies verbranden. Jan de Roye, Matthias van Trie, marechal van Vrankrijk en

Godemaer du Fay, Fransche bevelhebbers, vertrokken met 1000 mannen en 300 boogschutters op een avond uit Doornyk en quamen tot aen de poorten van Cortryk, alwaer zij een groote menigte beesten mede namen en eenen grooten buyt maekten.

En daar verschijnt opnieuw die steertsterre

1340 july. Jan Courtoisin, edelman van Ryssel, bevelhebber van 't casteel van Estampuis, 't welk van alles wel voorzien was, gaf het zelve verraederlijk over aen de Engelsche en Vlaemingen, tot de zelve overloopende. De 21^e july komt den coning van Engeland Doornyk belegeren en hij nam zijn verblijf in het casteel van Helkin en zijn krijgsvolk legerde zig tot Spiere. De 22^e daegde den coning Eduard uyt den coning van Vrankrijk, die dit weygerde. Een steerd-sterre zig vertoonende, aenzag men dit als een voorteecken van alle de ongelukken die Vrankrijk over het hoofd hangden. Uyt alle de steden van Vlaenderen, Henegauw en Braband, wierden gedeputeerde na Vilvoorde gezonden, alwaer den coning van Engeland een verbond gemaekt word, en besloten dat men op het eynde van july Doornyk zoude belegeren. Die van Cortryk trokken na 't beleg van Doornyk met Artevelde en campeerden met 10.000 Gentenaers, Oudenaerders en Aelstenaers ontrent de zeven fonteyn poorte. Den 31^e july trokken de Vlaemingen nog nader aen Doornyk, om die stad te belegeren. Den coning van Vrankryk quam met een zeer magtig leger ter hulpe van Doornyk en campeerde langs wederzijden der brugge van Bouvines.

1340 july 25. Er wierd door tusschen spreken van Joanna de Valois, weduwe van Willem, graef van Henegauw, zuster van den coning en religieuse te Fonteneze, in de kerke tot Epelchin een wapenstilstand voor een jaer door Eduard toegestaen, die daer naer nog voor twee jaren verlangd wierd. De Vlaemingen bequamen daer door veel voordeel, den ban wierd ingetrokken en den grave in zijn landen ersteld. Dog dezen ziende den grooten invloed van Artevelde, vertrok weder na zijn graefschappen van Rhetel en Nevers.

1341 18 april. Is gefondeert het hospitaal van St. Nicolaey tot Haerelbeke. De 7de maerte is overleden Joa de Senselles, 6^e abdisse van Wevelghem, naer een bestieringe van ontrent 8 Jaren. Deeze

had laeten maeken de mueren rond het klooster om het zelve te besluynen en te bevrijden. Op 25 april 1342 is tot Avignon heiliglijk overleden den paus Benedictus XII en op 5 mey is tot paus verkozen Clemens VI. Den 23^e mey sterft Mr Antonius van Neste van Cortryk, zeer geleerden priester en latijnschen poët.

Artevelde verdeelt Vlaanderen in drie delen

Dat zelfde jaer zijn de Cortryksanen na Gend getrokken ter hulpe van Artevelde. De Gentenaers in opstand zijnde tegen hunnen prins, hebben Deynze teenemael verbrand, en des zelfs poorten afgebroken.

1342 7bre 20. Heeft tot Avignon den paus Clemens onzen Bisschop Andreas Ghini tot de weerdigheyd van cardinael verheven onder den tytel van d' H. Susanna, dog hij heeft niet lang daer van genoten, vermits hij als afgezand na Spagnien gezonden wezende, in het volgende jaer op de reys overleden is. In dit jaer heeft den paus toegestaen aen de gilde van St. Jooris het bouwen van een capelle en aldaer met verlof van den bisschop de goddelijke diensten te laeten verrigten, de zelve begiftigende met vollen afaet, 't gone deze toegestaen heeft.

1343. Den paus zond twee cardinaelen die eenen stilstand tusschen Engeland en Vrankrijk bewerken, voor een jaer, waardoor den Graef weder na Vlaanderen komt alwaer hij zeer treffelijk ontfangen, en door het magistraet in het casteel deze stad den wijn van eere aangeboden wierd, maer door de overmagt van Artevelde kan hij niet uytwerken waerom hij andermael na Vrankrijk vertrekt. Artevelde verdeelt Vlaanderen in dry deelen, Cortryk wierd met de steden van Aelst, Oudenaerde, Dendermonde, het land van Aelst en de vier ambagten onder het Gendsche gesteld, daer hij als opperbevelhebber van het land en bezonderen capiteyn af bleef.

1343. Ten dezen jare is overleden den bisschop van Doornyk Andreas Ghini, gezeyd den cardinael van Florentien. Den paus benoemde in zijn plaets tot onzen bisschop Joanne de Pratis (des Pretz), bisschop van Langres, die zijnen plegtigen intrede tot Doornyk 't volgende jaer dede. In dit zelfde jaer wierd het casteel van Cortryk voltrokken aen welkers erbouwing men reeds verscheyde jaeren geaerbeyd had. 1345. Vlaanderen nu in dry gouvernementen verdeeld zijnde, Artevelde besloot met den coning van Engeland, dat onzen grave aen den gemelden coning

Eduard manschap zoude sweeren, of dat men hem van zijn graefschap zoude onterft hebben en den zoon van den coning Eduard als graef erkennen; ten welken eynde Artevelde binnen Gend met eene lijfwagt van 500 mannen, die den coning van Engeland hem gegeven had, gekomen was.

De eerste kanonnen duiken op in de slag van Crécy

1345 maerte 2. Joannes Tinctor (de verweze) stigt eene capellanie in de kerke van St. Maertens aen den autaar van den H. Jacobus, de welke door den bisschop van Doornyk bevestigt word.

1345 july 27. De Gentenaers het groot gezag en opgeblazene verwaendheyd van Artevelde niet konnende verdraegen, vermoorden by eenen oloop in zijn huys, waerom den coning Edouard zwoer zijne dood te vreken.

1346 ougst. De Gentenaers met de andere Vlaemingen ernamen veele plaetzen in Fransch Vlaenderen ontrent St. Venant. Zij belegerden Bethune, welken stad door Roeland van Poucke en dry andere ridders voor den coning Philippus wel verdedigt wierd. 't Beleg hebben de Vlaemingen opgebroken, wanneer zij vernamen dat er eenen grooten slag tusschen de twee coningen aenstaende was, en zy vertrokken naer den kant van Duynkerke, om deze streke in geval van nederlaege te dekken.

1346 ougst 26. Bij Crecy, ontrent Abbeville in Picardien, viel er een grooten veldslag voor tusschen de coningen van Vrankrijk en Engeland, alwaar onzen graef gedood en zijn lichaem gevonden wierd in eenen gragt tusschen het lisch. De Engelschen behaelden aldaer eene groote victorie op de Franschen. 't Is dezen veldslag die aen onzen graef den bijnaem van Lodewijk van Crecy gegeven heeft, van dat hij aldaer zeer vromelijk met de Franschen strijdende zijn leven heeft verloren. Men zegt dat de Engelsche d' eerste in dien slag gebruyk gemaekt hebben van 6 stukken canon. Het canon was dan maer gemaekt van kopere of izere plaeten rond geplooyt, en met izere banen omringt.

Daar komt onze jonge graaf Lodewijk van Male

1346. 4 9bre. Den jonghen grave quam te Vlaenderen waert, ende wiert zeer eerlick ontfanghen in alle steden bij consente van den

coninc van Vranckerycke. Deze van Gend, Brugge, Ipre en die van Vlaenderen vergaederen te Meenen en Halewijn bij den jongen grave Louis alwaer hij aenveerd wierd onder zeker conditien. Den Graef Lodewijk van Maele quam na Vlaenderen uyt Vrankryk ten verzoeke der steden van Gend, Brugge en Iper alwaer hy als graef op zeker voorwaerden, ontfangen wierd bij expresse beveelen van den coning Eduard van Engeland. Hij deede vervolgens eerst zijne intrede te Cortryk, en ging van daer naer Ipre, Brugge en Gend; wordene hem overal veele geschenken gegeven en den eed van getrouwheyd gedaen. Hij vergaf alle de misdaden begaen in de voorgaende beroerten.

1346. De Vlaemingen niet dervende in Doornyk komen, heeft den Bisschop zijn geestelijke hof gesteld tot Cortryk, alwaer het verbleven is van den vasten tot 15 Mey van 't volgende jaer 1347.

1347. Den coning van Vrankryk had een groot leger vergaderd om de stad Calis die door den coning Eduard belegerd was, ter hulp te komen; waerop die van Gend een groote magt zonden naer Cassel, waer van den ridder Zeger van Cortryk een der opperhoofden was, en vroomelyk zig bij Cassel onderscheyde. Op 15 april is te Cortryk aengekomen den coning Eduard van Engeland met zijn dogter de prinsesse Isabella en veel edeldom om naer Gend te vertrekken. Dezen ten zelven tijde Calis genomen hebbende, vervolde hij die stad met Engelschen en Vlaemingen.

1347 mey 13. Twee cardinaelen door den paus gezonden na Doornyk, excommuniceren aldaer de Vlaemingen om hun oproerigheyd tegen hunnen graef. In deze maend juny, den heer van Spierre afstammeling van ons oude casteleyns die met de Vlaemingen gespannen had, valt hun af en trekt bij den coning van Vrankryk, waerop de Vlaemingen zijn casteel tot Spierre verbranden. Deze wederkeerende, verbrand, uyt vraeke twee hofsteden toebehoorende aen borgers van Cortryk.

De vreselijke storm van 14 augustus 1348

1347. Den bisschop steld een capellaen in de capelle van St. Jooris, en geeft ook consent van een klokschen in het torreken te hangen. Maerte 1. Den grave bevryde die van het capitel van Cortryk en hun supposten van de accysen op den wijn, bij brieven gegeven te Maele. Op maerte 28 wierd den jongen graef Lodewijk van Maele door Roeland van Poucke en Louis van de Walle uyt de handen

der Gentenaers verlost met behendigheyd, ende na Vrankryk vergeleyd.

1348 ougst 14. 's Nagts hadde men hier een vreezelijk onweder, met fellen stormwind, 't gone 5 uren duerde, waer door veele huysen beschadigt, boomen uytgesmeten en molens omgeworpen wierden. De 15^e septembre quam den jongen grave Lodewijk van Male weder uyt Vrankryk na Vlaenderen, en wierd overal wel ontfangen uytgenomen tot Gend en Iper. Hij vergaf aen die van Cortryk hunne misgrepen van zig gemegeld te hebben met de oproerige in de leste oneenigheden, hun gevende daer voor opene brieven met bevestiging van hun oude privilegien wegens de volders en wollelakenweverye.

1348 8^e 14. Die van Gend en Iper hertnekkig weygerenden zig aen den graef te onderwerpen, en standvastig blijvende aen hun verbond met Engeland, niet tegenstaende alle beloften van den graef, zoo doet dezen die twee steden insluyten om alle toevoer van levensmiddelen te beletten, 't gone geduerd heeft van heden tot den 14^e December. Die van Cortryk zenden gedeputeerde tot den grave hem vraegende eenige van zynen raed om met hun te handelen, waer op hij tot hun zond de ridders Roeland van Poucke en Lodewijk van de Walle, met de welke zij, naer veele onderhandelingen en tegenstreevingen der wevers een overeenkomste maekten. Men zond om den grave, die het beleg van Gend verliet en alhier eerlyk ingehaeld wierd en bleef vernagten. Alles voor onze stad vereffende zynde, vertrok den graeve vergeleyd door de borgers van Cortryk na Brugge en dan op zijn casteel te Maelle.

De kapel van Sint-Joris aan de Neveldries

1348 9bre 5. De Gentenaers vielen uyt op Deynze, maer wierden door de bezetting van die stad met veel verlies terug gedreven. Den graeve Lodewijk verleende ontrent 't halven dezer maend eenen stilstand van 15 dagen aen die van Gend en Iper om zig binnen dien tijd met hem te verzoenen, maer verscheyde de welke te vooren d' oproerigste geweest waeren, zoo van Oudenaerde, Cortryk en vreezende gestraft te worden, namen de wapenschorsing waer, en vlugteden na Gend alwaer zij zig bij de opstandelingen vervoegden.

1348 X. 14. Ontrent dezen dag, die van Iper, den hongersnood vreezende door de insluyting van hun stad, maekten vrede met den grave, maer die van Gend bleven hertnekkig, te meer om dat zy door de vlugtelingen van Cortryk, Iper en andere steden versterkt waeren, als ook om dat zy hoorden dat den Graef strengelijk strafte, de gone die zig overgegeven hadden. Binnen dien tijd vertrok Lodewijk na Braband om zijn vrouw te haelen. Den laetsen erfagtigen schout van Cortryk en deszelfs casselrye, Joannes van Ghistele en Margareta zijne huysvrouwe, verkogten dit ampt aen den grave, met het veld agter St. Jooris Capelle, genaemd den Neveldriesch. Den Grave komt met de gravinne van Brabant langs Oudenaerde alhier en wierd zeer plegtig ontfangen.

1348. 13 jan. De heeren van Steenhuyse en Walle, die tot Deynse waeren om het land te beschermen en d' otagiën van Gent te ontfangen, hooren dat er weder troubles waeren, trekken er in met 1000 mannen.

1349 jan 13. De heere van Steenhuyse en Louis van de Walle, ridders, waeren bij order van den grave te Deynze gebleven, om ons land te beschermen, en agt te nemen op die van Gend, en hun gijzelaers te aanveerden; dog vernemende dat de wevers aldaer weder aen het muyten waeren geslagen, zijn zij op heden met ontrent 1000 gewapende mannen in Gend getrokken, hebben aldaer de oproerige overmeestert, en de ruste in die stad hersteld, de zelve aen den grave onderwerpende.

Maar 22 tanden in plaats van de gebruikelijke 30

1349 february 15. Twintig bisschoppen, hebben tot Avignon vergadert zynde, vergunt zeer veele aflaeten aen de collegiale kerke onzer stad.

1349. Naer den oorlog en hongersnood, heerschte er ten dezen jare in ons land eene besmettelijke ziekte, waer door zoo veele menschen stierven dat de doode schier door de levende niet konden begraven worden. Deze pest begonst eerst tot Sluys, van daer te Brugge, en verspreyde zig wel haest door geheel Vlaenderen.

1349 juny 13. Is tot Cameryk overleden onzen bisschop Joannes des Betz, en wierd tot Doornyk in denn choor der cathedralekerke begraeven. In het zomer-saizoen was de hitte zoo groot, dat het meesten deel der vruchten verdierven, dog vermits er als van geen

gebrek aen levensmiddelen was, schreef men den oorspronk der ziekte toe aen de bedorvene logt en waeteren, men beschuldigde de Joden van de zelve verdorven te hebben, waer over zeer veele der zelve vermoord wierden. Zeventhien priesters wierden tot Oudenaerde omgebracht door 't vergiftigt water waermede zy misse laezen. Geduerende deze ziekte verscheyde secretarissen doorliepen Vlaenderen, onder den naem van beggaerts, lollaerts, geesselaers, geessel-broeders, maer door de geestelijke en weereldlijke hand gedempt en door den paus veroordeelt. De sterfte en ziekte eyndigende, bemerkte men dat de overgeblevene in groote menigte trouwden, welke houwelyken zeer vrugtbaer waeren, als ook dat de menschen gedurende eenigen tijd maer 22 tanden in plaets van 30 kreegen. Naer deze vernieuwinge van het volk, is 't zelve daarom niet beter geworden maer integendeel verslegt, en de liefde voor malkanderen nog meer verflauwt.

Wouter van Halewijn wordt in 1351 onthalsd

1349 7bre 5. Men gevoelde hier een groote aerdbevinge. In 't begin dezer maend bragt onzen grave zijn vrouw uyt Braband in Vlaenderen langs Aelst en Oudenaerde, en van daer naer Cortryk, worden overal met groote eere ontfangen.

1350 juny 15. Den heere van Spierre, hebbende eenige brieven, die hem van wegen de justitie toegezonden waeren, gescheurt en aen den messagier doen opeten; wierd voor vijftig jaren gebannen uyt Vlaenderen, zyn casteel verwoest, en hij verpligt alhier het pelleryn, gezeyd de cruyse, ten zynen koste op de markt te bouwen. Op 28 july gaf den graef alhier brieven aen Wouter Maiken, aengaende der erfvenis van Boudewijn Maiken zynen ontfanger.

1350 ougst 22. Den coning Philippus stierf te Nogent le Roy, bij Chartres en wierd opgevolgd door zijn zoon Joannes II. D' heer Robert van Merkenrode was te dezen jare hoogbailliu van Cortryk. Petrus de Forester (des Foretz), raedsheer des conings, wierd bisschop van Doornyk; dog heeft dit bisdom niet lang bezeten; de wyl hij op het eynde van 't jaer tot bisschop van Parys benaemd wierd en 't volgende jaer tot bisschop van Rouänen.

1351. Ten dezen jare was priorinne van het hospitaal van O.L. Vrouwe, zuster Margareta van der Leene. Den zomer van dit jaer is buytengewoon heet geweest, waer door de vrugten mislukt zijn en een groote dierte is ontstaen. Een hoet kooren kostede in

Vlaenderen zes goude kroonen, en in Vrankryk negen; ook volgde er een groote sterfte uyt. Den grave gaf tot Gend een bevel uyt tot het straffen der ballingen, die zig in Vlaenderen ophielden en veel quaed te lande bedreven. In deze maend 7bre vertoonde zig een schrikkelijke steertsterre, die als eenen grooten vierigen balk scheen te wezen. In de zelve maend geschiede er ook eenen grooten zonne eclips die 17 uren duerde.

1351. X 21. Wouter Heere van Halewijn, en zijn broeder den heere van Spierre door de magistraeten van Gend, Brugge en Iper, tot Cortrijk gevangen en van groote geweldenaarjen tegen het volk beschuldigd wezende, wierden alhier onthalt. Dezen heer van Halewyn was geslagen ridder, en wierd begraven in de kerk zynder prochie met het volgende grafschrift: 'Cy gyst Wautier chtr St. de Hallewyn, le quel fust hardy, chevalereux et Fidel. tpassa l'an m.ccc.lj. le xxiiij de Decemb. la veille de Noël fust decapité a Coutray.'

In 1351 is Menen nog een dorp

In dit jaer was Meenen nog een dorp, alswanneer den graef Lodewijk de heerlijkheyd heeft gekogt en deze gevoegd aen zij heerschappye, stellende in de zelve eenen bailliu en schepenen. Hij stond er ook toe eenen wekelijkschen marktdag die des zaterdaegs moest gehouden worden, en begiftigde verders die plaets met het voorregt van jaerlijks op den 18^e 8bre een vrye jaermarkt te houden.

1352 maerte 12. 's Nagts hadde men in deze gewesten een zoo geweldigen stormwind, dat er veele molens, boomen, huizen en schueren omgesmeten wierden, veele menschen en beesten verongelukten.

1352 april 8. Is godvrugtelijk in den heere ontslapen Agnes de Beaulieu, 7ste abdisse van Wevelghem. In dit Jaer is de capelle van St. Jooris door de gildebroeders gebouwt op den Neveldriesch in de Doornyk straete, op den hoek der Langhe steenstraete als wanneer den edelen heer Rogier van Paddeschot proost van Cortryk was. Op 1352 X 6. is by Avignon overleden den paus Clemens VI.

1353 feb 13. Het vroos zoo sterk dat dezen dag lang in de geheugenis bleef onder den naem van den kouden woensdag. Op

13 maerte was proost dezer stad Rugger de Costere, en schepenen Zeger Gommelin, Francois van Coppenhole, Philips van der Meersch en Willem van der Leene.

1353 april 13. Er werd een overeenkomst gesloten tot Lessenen, tusschen onzen grave en de gravinne van Henegauw, rakende eenige leengoederen, de gone onder andere ridders, onderteekend werd door den heer van Poucke en Lodewijk van de Walle. Op 13 juny is in Vlaenderen voor d' eerste mael gevierd by last van den paus, den feestdag van O.H. Hemelvaerd.

De bouw van de Haezelaertoren in 1357

1354 february 1. Er begonst in Vlaenderen zoo danige pestientieele ziekte, dat de menschen 's morgens gezond zijnde, 's avondts dood waeren. Deze sproot uyt den grooten hongersnood. Ten dezen jare zoude Berthold Schwartz, moning geboren in 't graefschap Berg binnen Keulen uytgevonden hebben de mengeling van het buskruyd. Op het eynde van dit jaer heeft een menigte sprinkhaenen de koorens te lande opgeëten en veel andere schade veroorzaekt.

1355 Xbre 5. Is gestorven te Villers den hertog Jan van Braband, en wierd opgevolgd door zijn dogter Joanna met haeren man Wenceslaus. Onzen graef Lodewijk die zijn tweede dogter getrouwd had, eyschte haer deel in de erfvenis.

1356. Ten dezen jare wierd gestigt door Vrouw Margareta de Steeland, een capellanie in de capelle of kerk van St. Nicolaes. In april wierd door Willem Casteleyn en zijn huysvrouwe, in St. Maertenskerk, aen den autaar van O.L. Vrouwe eene capellanie gestigt die bevestigt is door den bisschop.

1357. Ontrent dit jaer wierd den Haezelaertoren op de vesten tusschen de Doornyk en Rijsselpoorten, regt over de capelle ten Haezelaere, tot aen de eerste vaute gemaakt. De 2^e 9bre, den graef Lodewijk met zijn huysvrouwe Margareta tot Antwerpen zijnde, deden wel 150 van de besonderste borgers opligten, waer van eenige in onz stad gevangen gehouden wierden, en de andere na verscheyde Vlaemsche steden gevoerd. Zij wierden niet losgelaten, vooraleer men de privilegien van Antwerpen overleverde, en dat zij nog daer en boven een groot rantzoen betaelden.

1357 maerte 16. Den bisschop Philippus d' Arbois, 68ste bisschop van Doornyk heeft aen den choor van St. Maertens alhier een

reglement voorgeschreven rakende de uytdeelingen. Het blijkt er uyt dat er verscheide capellanien tot beneficien waeren opgezezt, en dat de pastors, bij gebrek van capellaenen, huerlingen vermogten te gebruyken. Ten dezen tijde waeren pastor Joannes en Philippus.

Gruusenberg met zijn grote sterke torre

1358 mey 25. Die van Gend trokken na Eecloo en die van Brugge na Deynze 't welk zij versterkten. In de kerke van St. Maertens wierd nog een capellanie gestigt aen den autae van den H. Joannes Evangelist, door Jacquemine Roux. Ten dezen jare had men eene zeer harden winter met veel sneeuw.

1359. Den graef Lodewijk van Maele steld het magistraet van Cortryk op derthien schepenen. De capelle van den H. Nicolaes, in het voorgeborgt van Overbeke, was te vooren door de neeringe onder den naem van dien heyligen gebouwt. Daniel Wallenheim, of volgens andere, Nicolaes Wallenhove, heeft er nu een hospitaal bij gestigt tot het herbergen der vreemdelingen, aen het zelve bezettende 30 razieren terwe jaerlyks. In dat zelfde jaer staet den graef toe aen die van Thielt de lakenweverye op te regten.

1359 maarte 3. Is gemaakt een overeenkomste tusschen ons magistraet en het capitel van O.L. Vrouwe rakende de vestingen dezer stad, van langs de kerke tot aen de Leye. Daar bij word gesteld dat al het regt van grond en erve die het capitel zoude kunnen daer op gehad hebben voortaan toebehoord aen de stad om daer op te bouwen na geliefte mueren en torrens, ook hebben een weg na de Leye langs het casteel tot aen den Speye torre met een gesloten deure en poortjen langs waer niemant mag gaen ten zy bij oorlof van het magistraet. Ook een ander gesloten poortjen aen de canunck poorte om langs daer ook te gaen na gemelden torre insgelijks alle het regt op die poorte en op het daer nevens staende oud gebouw genaemd Gruusenberg met een grooten sterken torre, hebbende twee openingen, d' eene om te gaen op den bovengank der mueren en 't ander om te gaen beneden langs de binnen arcaden. Voorts ook de mueren en torrens van de poorte langs de kerke ende neervijvere tot aen den arm van dien vijver strekkende na de schole van 't capitel, en ook den torre staende op 't oud fundament in den hoek van 't kerkhof welke alle die der stad ten allen tijde mogen gebruyken.

Het nieuwe poortje van het begijnhof

't Magistraet zal doen maeken een poortjen bij den cannunckpoorte en een bij den hoek torre bij het begijnhof welke gesloten zullen wezen en alleenlijk gebruykt bij order van de stads regeeringe. De canoniken zullen mogen houden den vrijen weg van de Canesiestraete door de poorte (van het nederhof van het casteel op het welke staet de kerke van O.L. Vrouwe) om te gaen tot de gemelde kerke, uytgenomen wanneer door noodzakelijckheyd de wethouders zouden moeten dien doortogt sluyten ende 't volk daer van berooven. Voorders is overeengekomen dat de prochianen van St. Maertens of van andere kerken hun begraefplaets kunnen kiezen in de kerke of kerkhof van O.L. Vrouwe behoudens alle schade en belet van de prochiekerke ofte van andere persoonen ook der statuten dieswegens gemaekt ofte te maeken door de pausen van Roomen. De bisschop bevestigt de stigting der capellanie in St. Maertens door Jacquemine Roux.

1360 ougst. Den bisschop Philippus bevestigde de capellanie gestigt door Willem Roekeloos in de kerke van St. Maertens aen den autær van St. Eloy.

1361 ougst 5. Men had hier felle stormwind, die overgroote schade veroorzaekt aen kerken, torens en huizen. De 6^e 7bre werd door Marie Baut in St. Maertenskerke aen den autær van den H. Vincentius, een capellanie gestigt. Op 9bre de 9^e geeft den coning van Vrankrijk Jan het hertogdom van Bourgogne aen zijnen vierden zoon Philippus, bijgenaemd den Stouten. Vlaenderen was nog van de peste niet gezuyverd, de welke alsnu meer en meer toenam, waerschijnlijk door de groote schaersheyd van graenen, besonderlijk in Vrankrijk, alwaer zedert verscheyde jaeren geene vrugten opgedaen hadden geweest. Ten dezen jare of daer ontrent, was deken van ons capitel van O.L. Vrouwe, Henricus de Ecclesia, den welken eenen ouden geschreven boek gegeven heeft aen de bibliotheek der Sorbonne tot Parys.

O.L. Vrouw van Dadizele is al actief in 1362

1362. De peste woede ontrent dit jaer alhier de wyl twee personen alsnu tot Ruymbeke, en eenen tot Halewyn van deze ziekte zijn geweest genezen door d' aenroeping van O. L. Vrouwe van Dadizeele. Dit jaer 1363 was het eenen zeer harden winter, beginnende met september en duerende tot in april van het volgende jaer, waer uyt volgde eenen dieren tyt en groote sterfte.

1364 april 8. Tot Londen is in Engeland overleden den coning van Vrankryk Joannes gevangen zijnde in den ongelukkigen slag van Poitiers. Hij wierd opgevolgd door zynen zoon Carel de V, gezeyd den wijzen. Van alle de koude winters die men zedert 't jaer 763 gehad had, schijnd het dat dezen tusschen 1363 en 1364 den buyten gewoonlijksten, den koudsten, den aenmerkelyksten in zyne gevolgen en den languerigsten is geweest. Hij begonst ontrent half september en duerde tot nu in april in Vrankryk en alhier waeren de rivieren zeer sterk gevrozen. Het ijs van de Rhone in 't zuyden van Vrankryk was 15 voeten dik, de swaerste wagens reeden erover. Dezen vorst die agt maenden duerde, wierd gevolgd van een menigte insecten, en van de peste.

1364. Den Heer Razo van Herzele word gedood in een gevegt, al bijstaende den heer van Sweveghem, tegen d' heer Jan van Gistele en zyn helpers. Onzen graef stelt vast dat onze stad in de gemeene lasten moest betalen nevens de casselrije twee deelen van zes. Hij bevestigt ook het regt van eenen molen te hebben, aen vrouw Catharina Loons abdisse van Wevelghem. By arbitrael vonnis wierd beslist dat de brieven van inhibitie door geheel de casselrie, en zelfs door het Wervyksche moesten plaets hebben. Het beggynhof van Deynze, 't welk door den graef Boudewijn was ingesteld, is dit jaer verandert in een clooster van 't order der Franciscanerssen.

De stichting van het St. Niklaashospitaal in 1366

1365 8sten 6. Den graef Lodewijk van Maele verleend aen de stad Cortryk het voorregt van vrye jaer ende peerdemarkt te houden, waer af jaerlijks de afkondiging gedaen en gezonden wierd naer alle de besonderste steden van het Nederland, luydende als volgd: 'Men laet een jegenlijk weeten van wegen borgmeester en schepenen der stad Cortryk (volgens de privilegien van den loffelyke gedagten hertog Lodewijk als graaf van Vlaenderen, verleend aen de stad Cortryk in daete, 6 october 1365) dat aldaer

alle jaeren gehouden word, eene vrije jaermarkt van alderhande goederen vrijelijk, paysibelijckal daer te brengen, te koopen en te verkoopen, de welke ligt in alle jaere in ougstmaend, daer van gehouden worden dry toogdagen, te weten dry werkdagen voor St. Jans onthoofdingsdag, bij welke privilegie ook aldaer gegeven word vrij geleyd voor alle goede kooplieden, haerlieder meslieder, alle haere familie, en allen haeren goede agt dagen voor de vrije jaermarkt voorschreven, de zelve gedurende, en agt dagen daer naer, om te komen, te gaen, te voeren, te koopen en te verkoopen, zonder misdoen, vrijelijke en paysivelijke met alle zulke geleyde en al zoo men gecostumeerd heeft, en als in alle andere jaermarkten van den graefschepen en lande van Vlaenderen.' Als de kooplieden eenige oorzaken vinden 't zij ter oorzaak van het slegt weder, 't zij om dat er geen marktdag in de dry vergunde koopdagen komt, ofte om andere oorzaak, bieden zy een verzoekschrift 't magistraet aen, om nog eenige verkoopdagen te bekomen, 't welk men gewoon is hun niet te weygeren.

1366 14 7bre. Is gefondeerd het hospitaal van St. Nicolaes in Overbeke door de neeringe ofte confrerie van St. Nicolaus, en Daniel van Wallegem, 't gone heden geconfermeerd wierd door brieven van den bisschop Philippus. Agnes Willaes heeft dit jaer eene capellanie gestigt in de capelle van St. Jooris. De abdisse van Wevelghem bekomt voor haar clooser een gemeenschap van gebeden met het order der Carthuyzers. Den graef geeft aen Thielt den voorrang voor Deynze, om dat de borgers van Thielt zig in het gevegt bij Lessines kloekmoedig hadden gedragen en die van Cortryk onmiddellijk hadden gevolgd.

Een verschrikkelijk tempeest van noordwestenwind

Ontrent dit jaer heeft den Bisschop van Doornyk, om het goed order in zijne diocese te handhaven en verscheyde ingeslovene misbruyken weg te nemen, een synode of kerk-vergadering gehouden met de bijzonderste van zijn geestelikheden, alwaer gemaekt zijn geweest zeer goede statuten op de geheele kerkelijke en zedelijke regeltugt de welke door de volgende bisschoppen in hunne synoden goedgekeurd en vernieuwd zijn geweest.

1367 Xbre 14. Er is alhier zoo een schrikkelijk tempeest van noordwesterschen wind ontstaen, dat men niet geheugde ooyt door dezen zulke schade geleden te hebben schoon er geen schadelijkeren wind voor Vlaenderen gemeenlijk is als den noordwesterschen. Korts daer naer is er zoo in Vlaenderen als in Braband en d' omliggende landen een zwaere pestilentie ziekte gevolgd, die veele menschen en beesten heeft weggesleept. De ongebondentheyd gesterkt door het quaed exempel van den graef en van zijne hovelingen was zoo groot in geheel Vlaenderen, dat in de stad Gend alleen meer als 1400 moorden geschieden in de herbergen en slegte huizen.

1368 7bre 12 en 8bre 26. Den Graef stond toe aen den ridder Engelram Hauweel, bij brieven gegeven tot Cortryk, dat hij zoude mogen stellen, zeven schepenen voor zijn heerlijkhe in Iseghem, in plaets van dry. Den Bisschop Philippus d'Arbois en den Graef Lodewijk stellen vast, bij een arbitrael vonnis, dat den bisschop, den graef en 't magistraet dezer stad proviseurs zijn van het hospitaal van O.L. Vrouwe, dat zij de priorinne aanstellen, en dat het magistraet en de priorinne overhand de religieuzen in het hospitaal zullen aanveerden.

1368 9bre. Binnen deze maend stierf zeer veel volk van de pestilentie ziekte. Dit jaer was zeer vrugtbaer in graenen, wijn, etc. De proost dezer stad was Clais Scutin en de schepenen Jan Dammant, Willem Crommelinc, Rugger Loers, Ylbein van Craeyenvrouc....

Het trouwfeest van Margaretha van Maele in 1369

1369 april 12. Tot Gend wierd geteekend het houwelijks contract tusschen Margareta van Vlaenderen en Philippus van Vrankryk, gezeyd den Stouten, hertog van Bourgondien, al daer tegenwoordig zijnde den hertog Weneeslaus van Braband met zijn huysvrouwe. Men bemerkt uyt het zelve dat een mark zilver troys-gewigt dan weerdig was 118 schelen parisis (dus dat een der zelve schelen (1825) weerd zoude zijn bijna vijf stuyvers courant. In de zelve maend hebben eenige Joden tot Brussel verscheyde gestolene heylige hostien mishandelt uyt welke doorstekene, bloed vloeyde, en waer af nog dry in de kerk van d' H. Gudela bewaerd worden onder den naem van H. Sacrament van Mirakel.

1369. D' heer Egidius, priester en Arnoldus van Amelghem koster, stigten in de kerk van St.Maertens een Capellanie ter eere van O.L. Vrouwe.

1372. In dit jaer wierd de stigting van het hospitaal van St. Nicolaus, voor de vremdelingen, door Philippus d'Arbois bisschop van Doornyk bevestigd. Ten dezen tijde was Robertus a Cortrac, monink der abdy van Lo en Ryssel, procureur generael van het order van Cistaux, by den paus Gregorius XI tot Avignon. Het magistraet hebbende alhier doen onthalzen om zijn misdaeden, eenen borger van Gend, genaemd Simon van der Vere, ofte Den Ven, tegen de voorregten van die van Gend, bij de welke hunne borgers maer binnen hunne eygen stad mogten gevonnist worden; zijn de Gentenaers oproerig geworden en hebben de wapens opgenomen om hun regten voor te staen tegen die van Cortryk, de welke even hartnekkig bleven om hun gegeven vonnis voor te staen en voorregt weerdig te doen aannemen, waer door een gloedig gevegt te verwagten was. Dog zij wierden beyde door voorzigtige mannen overhaeld, en hebben hun verschil in handen van onzen graef gesteld.

1373: de bomen scheuren open van de felle koude

1373 january. In deze maend was de koude zoo fel, en den vorst zoo streng dat de boomen openschuerden. In april, voor den volghende sinxendag, ende om dat die van zake grootelijks en onwettelijk geabuseert hadden jehens 's gravens heerlijkheyd en gemeene landregt, specialijk tegen dit van Vlaenderen en in agterdeele der stede van Gend, zoo wierden zij ten profijte van den grave geboet in de somme van 300 ponden grooten. Eyndelinge ingeval die van Cortryk aen dit gewijsde niet volquamen 't ware op de pene van 12 ponden parisis. Al het welke door het magistraet aenveerd wierd en ter stadhuyse van Gent onderteekend; waerop de wethouders van Cortryk, die ter dezer gelegentheyd door den graef op het casteel van Rupelmonde waeren vastgesteld geweest, geslaekt wierden. Onze stad heeft maer eens onder de regeering van dien graef Lodewijk en dit door dezen voorval geboet geweest.

De relikwie van het Heilig Kruis notabene

1373 mey 28. Den bisschop Philippus d'Arbois staet toe aen het beggijnhof, dat een capellaen in hun capelle vermag aen de beggijnen de H. Sacramenten bedienen en het water wijden blijvende deze jonste plaets grijpen tot zijn eerstkomende synode. In 9bre is voor d' eerste mael met toelating van den paus gevierd geworden den feestdag van O.L. Vrouwe Presentatie, welkers officie uyt den oosten gebragt was door een edelman genaemt Philippus de Mazieres.

1374 febr. In deze maend was er grooten overvloed van wateren veroorzaekt door een schielijken dooy. In maerte fondeert den grave Lodewijk van Male bij openen brieven gegeven te Gend, dry capellanien in de nieuwe capelle die hij had bouwen nevens O.L. Vrouwekerke om te dienen tot sijn begraefplaets, benevens verscheyde kerkelijke diensten en waertoe hij geeft aen het capittel boven andere renten de heerlijkheyd van Gavere waer toe ten zelve tijde zijn dogter Margareta en haeren man den hertog Philippus van Bourgognen hun toestemming en bekragting gegeven hebben.

1374. Ten dezen jare was proost van Haerelbeke Sigerus de Beka (van der Beke) cancellier van Vlaenderen, die ook anno 1398 was canonink van O.L. Vrouwe alhier. Hij heeft aen zijn kerk van Haerelbeke gegeven een verguld kruys om daer in te plaetsen de relique van 't hout des H. Kruys en verscheyde andere reliquien. Den castelyn van Cortryk heeft daer bij gevoegd een relique van het H. Graf.

1375 juny 27. Willem Courtroisin (of van Cortryk) getrouwt met Joanna Villain verkoopt eenige erven op Maria Lierde aen Jan Maschalc. De geeselsbroeders doorloopen in dat zelfde 1375 andermael het land.

1376. Catherine Loons, abdisse van Wevelghem, doet in perquemente boeken beschrijven de bezittingen van de zelve abdy. Den graeve bevestigt zekere gifte gedaen door Margareta van Longueval, vrouwe van Nevele en van der Woestijne die dan ook was casteleyne van Cortryk, aen Catharina van de Woestijne en Franciscus van Moerkerke.

Wie moeten de mensen nu kiezen als paus?

1377. Den paus Gregorius XI doet zijn solemneele intrede wederkeerende verzeld door de cardinaelen te Roomen, en zedert dien tijd heeft die hoofstad van 't christendom zonder paus niet meer geweest. Op mey 25 is overleden Catharina Loons, 10^e abdisse van Wevelghem. Het vleeschhouwers ambagt wird door den grave bevestigd als ook ontrent dezen tijd het vischverkoopers ambagt. In dit jaer was d' oorloge van de stede (van Iper) eerstwarf volmaekt en sloegh de hueclocke van de stad op den 11 dach van octobre.

1378. Den coning van Vrankryk zig beklaegende by onzen graef, over dat hij aen den hertog van Bretagnen een schuytplaets verleend hadde, riep Lodewijk en van eenige andere Vlaemsche steden bijeen tot Gent om dieswegens te handelen. De Vlaemingen beloofden hem te zullen ondersteunen. Op 25 july stierf onzen bisschop Philippus van Arbois. Hij wierd opgevolgd door Petrus d'Aussy, dog dezen wierd alleenlijk erkend door die van Doornyk, omdat hij den paus Clemens volgde. Die van Cortryk en andere steden hielden Joannes van West voor hunnen bisschop onder de gehoorzaamheyd van den paus Urbanus.

1378. 7bre 21. De cardinaelen die tot Roomen op 18 april den Paus Urbanus VI gekoozen hadden, van hem misnoegd geworden zijnde, beweerden tot dien keus niet vrij geweest te zijn, dus nu tot Fondi erkiesden zij tot nieuwen paus den gewezen bisschop van Therouanen Robert van Geneve nu kardinael en bisschop van Cameryk die den naem aengenomen heeft van Clemens VII den welken zig tot Avignon plaetste. Daer door is het groot schisma in de kerke begonst. Die van Vlaenderen volgden den waeren paus Urbanus en de Franschen die misnoegd waere, dat de deze, hun bedorven zeden bestrafte en veel d' oorzake waeren van dien nieuwen keus, volgen hertnekkiglijk den tegen paus Clemens.

Vlaenderen doet het perfect in het jaar 1379

1379. In dit jaer was Vlaenderen in eenen zeer bloeyende staet, dog door een gevolg van de weelde voortkomende door 't goedkoop leven en d' overvloedigheyd, wierd het volk zoowel als zijne hovelingen vervoerd tot eene overtollige pragt en alle zoorts van baldadigheden. Den graef om zijne wellusten te voldoen tragtede

door alle soort van middelen geld te bekomen, dog de Gentenaers waeren geentzints genegen om hem nog veel geldsommen toe te staen, in tegendeel de Bruggelingen deden hem groote beloften, op conditie dat zij een vaerd zouden mogen delven leydende van hun stad na de Leye, het gone den graef hen toestond, en 't welk seffens in 't werk geleyd wierd. Maer de Gentenaers hier over zeer misnoegd zijnde, mits dit aen hunnen handel schadelijk zoude wezen, en opgestookt door eenen Jan Heyns (of Hyoens) die eenen zeer oproerigen mensch was, ligteden uyt de turbulenste van hun volk een bende, die de witte Caproenen genaemd wierd, om dat zij alle een soort van witte mutsen of hoofddekzels droegen, en vielen met geweld de Bruggelingen aen, de welke reeds met hunne delving gevoordert waeren alwaer zij een deel der werklieden dood sloegen en d' overige op de vlugt jaegden, waer door eenen zeer bloedigen zeven jarigen oorlog begonst tusschen de Vlaemingen en hunnen graef. Den oproer scheen gestild te zullen worden door de gematigheyd van den graef, dog Jan Heyns stookte de Gentenaers langs om meer tegen hem op en om alle hoop van verzoening te weeren, dede hij den bailliu van Gend vermoorden, en het casteel van den Graef te Wondelghem verbranden, als ook alle de buyten huizen en casteelen der edele lieden die den graef genegen waeren.. Hij hadde de Gentenaers nog te meer opgehitst om dat hij reekende door die van Cortryk en andere onderhoorige bijgestaen te worden. 't Overig der maend doorliep Heyns de omliggende dorpen, onder andere Deynze en verpligte overal het volk den eed aen die van Gend te doen.

De Witte Kaproenen trekken met 10.000 naar Deinze

1379. Den graef vertrekt zig na Ryssel, alwaer hij den edeldom bijeen riep. Hij verzekerde zig van Dendermonde, Rupelmonde, Aelst, Gaveren en Audenaerde, die hij benevens Ryssel en Iper wel dede bezetten. De Gentenaers kiezen vier nieuwe capiteynen, te weten: Jan Boele, Jan Bruneel, Raso van Herzele en Pieter van den Bossche, om met d' eerste gelegendheyd weder te velde te trekken.

1379. Heyns trekt met 9 a 10000 mannen van zijn witte Caproenen uyt Gend na Deynze alwaer hij van zijn volk in bezetting liet. Daegs daer naer begaf hij zig na Brugge, welke stad met die van Gend in verbond treedde. Dan trok hij naer Damme alwaer hij ook

wel onfangen wierd, dog stierf er subyt, niet zonder vermoeden van vergeeven te zijn. De Gendsche capiteynen zijn met 12000 gewapende mannen uitgelopen na Deynze, Vijve en Cortryk. Zij wierden door 't gemeente ontfangen en dwyngden de borgers den eed van getrouwigheyd aen Gend te doen.

1379 7bre 16. Na twee dagen hier verbleven te hebben, vertrokken heden die van Gend medeleydende 200 gewapende Cortryksaenen, en begaven zig na Menen. De 17de overrompelden de Gentenaers Iper, van waer de edellieden, die den graeve aldaer tot bescherming der stede gezonden had, aenstonds de vlugt namen. De 23^e vertrokken die van Gend met onze Cortryksaenen uyt Iper na Dixmuyde ende van daer voorts langs Vuerne, Nieupoort, Sluys en Brugge weder na Gend.

1379. Den dienst in de kerken wierd opgeschorst, de Vlaemingen, wegens hun oproerigheden, in den kerkelijken ban geslagen wezende. Den graaf had in augustus groote garnisoen met 800 van zijn edele in Oudenaerde geleyd; waerom de Gentenaers, ontrent d' helft dezer maend, met die van Cortryk en deszelfs casselrye uyttrokken om het beleg van Oudenaerde te onderneemen 't zamen zijnde ten getalle van 60.000 mannen. Die stad wierd zeer kloekmoedig verdedigd door Jan van Heule, den heere van Poucke, den heer van Rolleghe, Wouter heer van Halewyn, Olivier van Halewyn, Daniel van Halewyn, Tristan van Halewyn, Geeraerd van Halewyn, Galterus van Halewyn, heer van Roosebeke, Wouter van Moorslede, Diederijk heere van der Gracht, Jan van Poucke, Jan Damman, Geeraerd Damman, Den heer van Vichte, den heer van Iseghem, den heer van Sweveghem, den heer van Bondues en veel andere ridders. De Iperlingen bragten voor die stad een groot werptuyg dat men de blyde noemde, en andere swaere stukken gescut.

Het botert geenszins tussen die van Kortrijk en Gent

1379 Xten 28. Volgens een oud gebruyk wierd in O.L. Vrouw kerke aen een der coralen die den bisschop verbeelde, den wijn van eere aangeboden. Den graef bij middel van zynen schoonbroer den hertog Philippus van Bourgognen, tragtede de Vlaemingen tot vrede te beweegen. Philippus noodigde ten dien opzichte de opperhoofden der Gentenaers, Cortryksaenen uyt op een middagmael tot Pont a Ronne, tusschen Doornyk en Oudenaerde,

en verwittigde hun tot overeenkomst en het opbreken van het beleg van Oudenaerde. Den graeve Lodewijk tot Mechelen zijnde geeft brieven van verzoening aen de steden van Vlaenderen. De Vlaemingen stonden hier op den vrede toe, en braken het beleg op, waer naer den graef na Brugge dagt te vertrekken; maer den proost van Haerelbeke raede hem van zig na Gend te begeeven om de gemoederen aldaer te winnen. Die van Gend verneemende de aenkomst van den graeve, zonden 22 ouderlinge, de welke hem tot Deynze ontmoeten en na Gend vergezelschappen. Den graef, korten tijd in Gend geweest zijnde, vragde dat men aldaer de witte Caproenen ten volle zoude afleggen, waer op wederom oneenigheden in Gend ontstonden, dus den grave misnoegd zijnde, heymelijk na Ryssel vertrok, waerschiynelyk langs Cortryk.

1380 jan 3. Den bisschop Petrus d'Aussay dede zijn intrede in Doornyk, dog hij wierd maer alleenelyk erkend door de Doornyksche die het met Vrankryk houdende ook hielden met Clemens VII. De Vlaemingen daer en tegen erkennen den wettigen paus Urbanus VI, ende voor bisschop Joannes van West.

1380 feb 2. Zommige edele van 't maegschap van den vermoorden bailliu Roegier doen den oorlog aen die van Gend om hun te vreten. Die van Gend denkende dit op bevel van den grave geschiede, stonden weder tegen hem op, en namen Oudenaerde bij verrassing in. Dog den vrede wierd korts daer naer ersteld.

In 1380 wordt de vrede nog maar eens gebroken

Maer op het dooden van Jan Pruneel die de oorzake van dien voorgaenden oproer geweest was, hebben de andere belhamers, diergelyk lot vreesende, de witte Caproenen, weder opgerokt tegen den edeldom, den welken van den grave oorlog kreeg van geweld met geweld te keeren. De edele trokken dus te velde tegen die van Gend, en Gael van Masseme, belettende de uytloopen van Raso van Gavere capiteyn der witte Caproenen, bleef gedurende dry weken met een groote heircragt liggen tusschen Cortryk en Oudenaerde zelve veel quaed doende.

1380 juny. In het eerste dezer maend namen die van Gend Dendermonde in, de Yperlingen dunkende na huys te trekken vonden onderweeg den grave en Bruggelingen met groote magt,

Met zijn 'Kronieken van de Westhoek' gaat schrijver Ivan Vanherpe op zoek naar het verleden van zijn eigen streek en dat van Vlaanderen met wie de Westhoek voortdurend wel en wee deelt. Een empathische zoektocht naar lang vervlogen gebeurtenissen. De auteur rekent onderweg af met de saaiheid en het theoretisch karakter van de geschiedenislessen uit zijn jeugd. Geschiedenis hoef je niet te memoriseren maar moet je zelf beleven. Enkel zo kan je werkelijk grip krijgen op wat voorbij is.

De bibliotheekrekken staan gevuld met geschiedenisboeken van alle soort en slag.

En toch hebben de meesten onder ons geen flauw vermoeden hoe het er werkelijk aan toe is gegaan in het verleden. Pak dus je koffers beste lezer, de schrijver gaat op reis in de geschiedenis. Ga met hem mee!

Als toeristen in één of ander onbekend land, proeven we wat de mensen ooit allemaal over hun hoofden heen kregen en observeren we samen de hemel van ons verleden. Precies diezelfde hemel waaronder wij met zijn allen in onze menselijke overmoed en onwetendheid ook enkele jaren mogen doorbrengen.

De auteur is leperling, goed op weg om zestiger te worden. Gehuwd, vader van twee dochters, opa van vier kleinzonen en al sinds zijn jeugd gefascineerd door de schoonheid van de Vlaamse taal van bijvoorbeeld Guido Gezelle, Herman De Coninck en Jef Geeraerts.